กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

จเร อู่แก้ว

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ปีงบประมาณ 2544

ISBN 974-04-5395-3
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

.....

นายจเร อู่แก้ว

ผู้วิจัย

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์

ศศ.บ., ศศ.ม.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

นายอานันท์ นาคคง

ศศ.บ., M.A.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

นายสนอง คลังพระศรี

ศศ.บ., ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์รัศมีดารา หุ่นสวัสดิ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....

นายสุรัตน์ เขมาลีลากุล

B.M., M.M.

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรี

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี

วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2547

.....

นายจเร อู่แก้ว

ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์

กศ.บ., กศ.ม., ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์

ศศ.บ., ศศ.ม.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

นายอนันต์ สบฤกษ์

กศ.บ., กศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

นายสนอง คลังพระศรี

ศศ.บ., ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์รัศมีดารา หุ่นสวัสดิ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์สุกรี เจริญสุข

กศ.บ., M.M.E., D.A. (Music)

ผู้อำนวยการ

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความช่วยเหลือ และแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีหลายท่านประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ อาจารย์สนอง คลังพระศรี อาจารย์อานันท์ นาคคง นอกจากนั้นยังได้รับความช่วยเหลือชี้นำแนวทางการมองปัญหาวิจัย และการทำโครงร่างจากรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนรรฆ จรัญยานนท์ ทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง เมื่อผู้วิจัยมีปัญหาเรื่องการเรียน เรื่องงาน หรือเรื่องส่วนตัวจะให้คำปรึกษาชี้แนะจนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยดี ให้ความรักเป็นกันเอง เป็นทั้งอาจารย์ พี่ และเพื่อนในเวลาเดียวกัน

ระหว่างการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ และครูดนตรีไทยหลายท่าน ได้แก่ ครูพินิจ ฉายสุวรรณ ครูสงัด ภูเขาทอง ครูสำราญ เกิดผล ครูกาหลง พึ่งทองคำ ครูสุบิน จันทร์แก้ว ครูสุวิทย์ แก้วกระมล ครูเสนาะ หลวงสุนทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิเชียร อ่อนละมุน ครูบุญช่วย โสวัตร ครูสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ ครูปี๊บ คงลายทอง ครูอนันต์ สบฤกษ์ ครูปกรณ์ รอดช้างเผือด ครูนิภา โสภาสัมฤทธิ์ ครูวิโรจน์ เวชชะ และครูไพฑูรย์ อุณหะกะ ครูอาจารย์ที่กล่าวนามมาเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

วิทยานิพนธ์เรื่องกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษานี้ ได้ผ่านการพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติให้รับทุนอุดหนุนการวิจัยวัฒนธรรม โดยมีคุณนันทิยา สว่างวุฒิธรรม นักวิชาการวัฒนธรรม 8 เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย ระหว่างการดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือแนะนำการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณแม่สมทรง แสงอรุณ ผู้อำนวยการสมาน รักษาศีล พ่อณรงค์ และแม่สมใจ อู่แก้ว ผู้อำนวยการสุรศักดิ์ สว่างแสง ครูสมพงษ์ วาสิกสิริ ครูสมชาย หอมยก ผู้ชี้นำแนวทางและให้โอกาสทางการศึกษา ขอบคุณ คุณเสาวลักษณ์ ไมตรีจิตต์ ที่เป็นทั้งกำลังใจและให้ความช่วยเหลือทุกๆ เรื่อง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงมีประโยชน์สำหรับวงการการศึกษาดนตรี สิ่งที่เป็นคุณงามดีทั้งหลายที่เกิดจากผลงานนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับบุคคลดังกล่าวข้างต้นทุกๆ ท่าน

จเร อู่แก้ว

กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา (THE PROCESS OF THE INSTRUCTION OF THAI MUSICAL INSTRUMENT, PEI NAI IN THE COLLEGE OF THAI UNIVERSITIES)

จเร อู่แก้ว 4237144 MSMS/M

ศศ.ม. (ดนตรี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์, ศศ.บ. ศศ.ม. สนอง คลังพระศรี, ศศ.บ. ศศ.ม. อานันท์ นาคคง, ศศ.บ. M.A.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ องค์ประกอบ และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาจากผู้สอนปี่ จำนวน 9 ราย ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์ และสังเกตหลักสำคัญ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนก จัดกลุ่ม และนำเสนอจุดเด่นจุดด้อยของกระบวนการ องค์ประกอบ และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน นำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย หรือพรรณนา

ผลการวิจัยองค์ประกอบการเรียนการสอนพบว่า ด้านผู้สอนปี่ในเป็นผู้ได้รับการยอมรับในวงการการศึกษา และในอาชีพศิลปินดนตรีไทย มีความพร้อมในการเป็นผู้สอนระดับอุดมศึกษา ด้านผู้เรียนปี่ในมีความรู้ความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ด้านหลักสูตรดนตรีไทยแบ่งเป็น 2 สาย ได้แก่ หลักสูตรที่มีเป้าหมายผลิตบัณฑิตสายครู และสายศิลปิน โดยจัดเนื้อหาไว้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย จัดการสอนเป็นรายบุคคล มีการแสดงรวมวง แสดงเดี่ยว และลงเวลาฝึกซ้อม การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับระเบียบการวัดผลและประเมินผลของสถาบัน ด้านวิธีการเรียนการสอนแบ่งเป็นวิธีการสอนแบบครูเทียบ คงลายทอง แบบการใช้โน้ตช่วยสอน และการสอนเฉพาะแบบของผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนประกอบด้วยสื่อประเภทเครื่องดนตรี ได้แก่ ปี่ใน ระนาด ฆ้องวง และซออู้ สื่อประเภทเอกสาร ได้แก่ โน้ตเพลง และแผนภูมิการใช้นิ้ว สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง จัดการสอนภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีห้องเรียนเฉพาะ และสภาพแวดล้อมที่ยังไม่สมบูรณ์โดยใช้ที่เรียนทั้งภายในและนอกอาคาร ด้านจิตวิทยาการสอนผู้สอนใช้การชม ตำหนิ สร้างแรงกดดัน ฯลฯ ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในรูปคณะกรรมการและผู้สอนประเมินเอง กระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนได้รับความเชื่อมั่นจากหลักสูตรจึงมีอิสระในการเตรียมการสอน การสอน และซึ่งผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ภูมิรู้ส่วนตัวถ่ายทอดทักษะมากกว่าการยึดหลักสูตร ขั้นวัดผลและประเมินผลใช้สังเกตจากพัฒนาการ ด้านปัญหาการเรียนการสอน เกิดจากคุณสมบัติของผู้เรียน

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนการสอน / ปี่ใน / สถาบันอุดมศึกษา

200 หน้า ISBN 974-04-5395-3

THE PROCESS OF THE INSTRUCTION OF THAI MUSICAL INSTRUMENT, PEI NAI IN THE COLLEGE OF THAI UNIVERSITIES

CHARAY OU-KAEW 4237144 MSMS/M

M.A. (MUSIC)

THESIS ADVISORS: SUKCHAI HIRANRAK, BACHELOR'S AND MASTER'S DEGREE IN ARTS, SANONG KLANGPRASRI, , BACHELOR'S AND MASTER'S DEGREE IN ARTS, ANAN NAKKONG, MASTER'S DEGREE IN ARTS

ABSTRACT

This research had an objective to study the process, elements, and problems in the instruction of the Thai musical instrument, Pei Nai, in the colleges of Thai universities. The study was done on Pei Nai 9 teachers with a qualitative research methodology. Data collection was done by interview and key observation. Data analysis was done by categorizing, grouping, and presenting the strength and the limits of the processes, elements, and problems in the instruction of the Thai musical instrument, Pei Nai. Data was presented in a descriptive manner.

The results of the study on elements of the instruction were that Pei Nai teachers are well accepted in the colleges of Thai universities and in the Thai music profession. These teachers are well equipped as instructors on a high educational level. On the students'part, the students possess the knowledge lower than the criteria determined for high educational level. For the curriculum of Thai music, there are 2 types of curriculum. One is the curriculum aiming at producing teachers and artists. The curriculum is in line with the criteria of the study field and Thai music profession. The instruction is done on an individual level. Students are expected to demonstrate their ability in performances. The shows are band, and solo shows, and sign-up. The performance measurement and evaluation are in accordance with the rules of performance measurement and evaluation. For the instruction method, there were the methods of Teacher Tieb Konglaithong and those tailor-made for the student. The medium of instruction were the musical instruments themselves. Musical notes and charts for finger use were the media used for documentation. The electronic medium used were tape recorders. For the psychological part, the teachers used the methods of appreciation, blaming, and pressure-giving. For performance measurement and evaluation, it was done by committees and the teachers themselves. For the process of instruction, the teachers were confident in the curriculum, and they had freedom in preparing the instruction. Most of the teachers used their own wisdom in transferring the skills more than relying solely on the curriculum. For performance measurement and evaluation, there was an observation of development. For the problem in instruction, it arises as a result of the student's competency.

KEY WORDS: THE PROCESS OF THE INSTRUCTION/ PEI NAI/ COLLEGE OF THAI UNIVERSITIES

200 pp. ISBN 974-04-5395-3

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	**8**
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปี่ใน	8
2.2 การเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา	10
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน	18
2.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรี	31
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
2.6 กรอบความคิดในการวิจัย	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	**41**
3.1 บุคคลข้อมูล	41
3.2 ขั้นตอนการวิจัย	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	**41**
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
3.4 การจัดกระทำข้อมูล	43
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	44
3.6 การนำเสนอข้อมูล	44
บทที่ 4 ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร	**45**
4.1 ผู้สอน	45
4.2 ผู้เรียน	65
4.3 หลักสูตร	71
บทที่ 5 การเรียนการสอนปี่ใน และการวัดประเมินผล	**86**
5.1 วิธีการเรียนการสอนปี่ใน	86
5.2 เนื้อหา	106
5.3 จิตวิทยาการสอน	111
5.4 สื่อการเรียนการสอน	114
5.5 สภาพแวดล้อม	118
5.6 การวัดผลและประเมินผล	120
บทที่ 6 กระบวนการเรียนการสอน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน	**124**
6.1 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ	124
6.2 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร	128
6.3 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง	136
6.4 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ	139
6.5 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์	144

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 กระบวนการเรียนการสอน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน	**124**
6.6 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล.....	146
6.7 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร.....	151
6.8 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน.....	157
6.9 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์.....	159
บทที่ 7 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	**162**
7.1 สรุปผลการวิจัย.....	162
7.2 การอภิปรายผล.....	172
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	177
บรรณานุกรม.....	**179**
ประวัติผู้วิจัย.....	**184**
Executive Summary.....	**185**

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงเกณฑ์การประเมินการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยแต่ละชนิด.....	3
2	แสดงโครงสร้างหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา.....	74
3	แสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายครู.....	75
4	แสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายศิลปิน.....	77
5	แสดงกิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา.....	79
6	แสดงรายละเอียดการวัดผลและประเมินผลหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู.....	83
7	แสดงรายละเอียดการวัดผลและประเมินผลหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายศิลปิน...	85
8	แสดงโน้ตทำนองหลักเพลงเต่ากินผักบุ้งบันไดเสียงใหม่.....	91
9	แสดงโน้ตทำนองแปลเพลงเต่ากินผักบุ้งทางปี่ใน.....	91
10	แสดงโน้ตทำนองเพลงตะลุ่มโปง.....	99
11	แสดงโน้ตทำนองเพลงเหาะ.....	102
12	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ.....	126
13	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง...	137
14	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ...	140
15	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์.....	145
16	แสดงเนื้อหาในแผนการสอนแต่ละภาคเรียน.....	147
17	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล.....	148
18	แสดงเนื้อหาในแผนการสอนแต่ละภาคเรียน.....	152
19	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร.....	153

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ นายวิเชียร อ่อนละมุน.....	158
21	แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของ นายอนันต์ สบฤกษ์.....	160

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงวิธีการสอนปี่พาทย์แบบมุขปาฐะของนายบุญช่วย โสวัตร.....	130
2	แสดงกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร.....	132

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หมายถึง มนุษย์ต้องได้รับการศึกษา ซึ่งจะพัฒนาให้มีความเจริญงอกงามทั้งกายและใจ ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลาย (พระธรรมปิฎก, 2539: 7-8) การศึกษาใช่จะส่งผลเฉพาะความเจริญงอกงามของบุคคล ในทางอ้อมก็ส่งเสริมสังคมที่มนุษย์นั้นอาศัยอยู่ด้วย การศึกษาคือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม และการสืบสานวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 7) การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นคนมีคุณภาพ และประสิทธิภาพอย่างครบถ้วน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2542: 21) กล่าวคือ เป็นการสร้างโอกาส ช่วยถ่ายทอดวิทยาการเทคโนโลยีจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541: 11) เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความคิด คุณธรรม พลานามัย และทักษะการประกอบอาชีพ ทุกอย่างล้วนเกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529: 80)

สถาบันอุดมศึกษามีภาระหน้าที่ตามกฎหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม และการสืบสานวัฒนธรรม ในหมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 7 มุ่งสร้างจิตสำนึกในด้านต่างๆ และส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 มุ่งให้บุคคลรู้จักตนเอง ทันต่อโลกวิทยาศาสตร์ รู้ทักษะด้านคณิตศาสตร์และใช้ภาษาไทยถูกต้อง รู้ทักษะการประกอบอาชีพ และรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 7-57) จากความสำคัญของการศึกษาที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการพัฒนาคนในชาติ ส่งผลให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษามีภาระหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการดำรงเอกลักษณ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ จึงได้เกิดหลักสูตรดนตรีไทยขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา

จากการศึกษาของ ขวัญใจ ฮีลีย์ (ขวัญใจ ฮีลีย์, 2533: 34-36) ทำให้มองเห็นภาพพัฒนาการหลักสูตรดนตรีศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เริ่มจากการเรียนการสอนเป็นวิชาโทกิจกรรมชมรมสโมสร แรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้มีการเปิดหลักสูตรดนตรีไทย ในระดับปริญญาตรีคือ ระดับการศึกษาในสายดนตรีมีสูงสุดเพียงขั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

จากวิทยาลัยนาฏศิลป และขั้นอนุปริญญาในสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวนผู้จบหลักสูตรดนตรีนับวันยิ่งมีจำนวนมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ จึงมองเห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ทำให้หลักสูตรดนตรีไทยได้รับการพัฒนาไปจนถึงระดับปริญญา โดยเริ่มที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ระยะแรกหลักสูตรเปิดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล แต่ผู้เรียนจะรู้เองว่าตนเองเน้นวิชาเอกทางด้านใด ผู้เรียนกับผู้สอนจะรู้กันเองว่าใครจะเรียนปฏิบัติกับใคร อย่างไร บางครั้งมีการถ่ายทอดด้านทักษะระหว่างนักศึกษาด้วยกัน หลังปี พ.ศ 2520 หลักสูตรดนตรีไทยมีการพัฒนาเป็นหลักสูตรดนตรีไทยชัดเจนยิ่งขึ้น และมีการเปิดสอนหลายแห่ง อาทิ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันราชภัฏอีกหลายแห่ง

วิธีการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีไทยในระยะแรกใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เน้นการเลียนแบบ การท่องจำ ไม่มีการจดบันทึก ผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในหน่วยงานราชการ และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย ภายหลังเมื่อมีบัณฑิตสำเร็จการศึกษาหลักสูตรดนตรีไทยมากขึ้นจึงเข้าสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ อย่างไรก็ดีผู้เชี่ยวชาญยังมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนในหลักสูตรดนตรีไทย เพราะความต้องการเรียนในหลักสูตรดังกล่าวมีมากขึ้น ผู้เชี่ยวชาญมีความลึกซึ้งด้านความรู้ และทักษะดนตรีไทยมากจากการสั่งสมประสบการณ์ การสอนเน้นทักษะเฉพาะเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างลึกซึ้งที่เรียกว่าเครื่องมือเอก ทำให้สถาบันต่างๆ หาผู้เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะเครื่องมือเอกชนิดนั้นๆ มาเป็นผู้ถ่ายทอด (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์) ปัจจุบันสาขาวิชาเอกดนตรีไทยเปิดสอนเครื่องมือเอก 10 ชนิด ได้แก่ ปี่ใน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2538: 59-212)

ปี่ในเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดนตรีไทยหลายสถาบัน มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิชาการมาโดยลำดับจากเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นในหมู่ชาวบ้านมาสู่ระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ด้านองค์ความรู้เรื่องปี่ได้เห็นเป็นรูปธรรมเมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้ระดมผู้เชี่ยวชาญร่วมกันจัดทำเกณฑ์มาตรฐานวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยขึ้น โดยกำหนดบทเพลง และหลักปฏิบัติเป็นระดับขั้น ปี่ในเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่มีหลักเกณฑ์ต่างจากเครื่องดนตรีชนิดอื่นกล่าวคือ ความรู้ด้านเพลงพื้นฐานสำหรับการฝึกหัดปี่ในและเกณฑ์การประเมินในขั้นต้นขาดหายไป เริ่มใช้เกณฑ์ตั้งแต่ขั้นที่ 4 ส่วนเครื่องดนตรีชนิดอื่นเริ่มจากขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นต่ำสุด ดังตารางแสดงรายละเอียดความแตกต่างของการจัดทำเกณฑ์สำหรับเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐานด้านบทเพลงและเกณฑ์การประเมินการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย

เครื่องดนตรี / ขั้น	เกณฑ์มาตรฐานด้านบทเพลงและเกณฑ์การประเมินการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ปี่ใน	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระนาดเอก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ระนาดทุ้ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ฆ้องวงใหญ่	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ฆ้องวงเล็ก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ซอด้วง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ซออู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
จะเข้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ขลุ่ย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ซอสามสาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ในเกณฑ์มาตรฐานระบุขั้นตอนการฝึกหัดปี่ในแตกต่างจากเครื่องดนตรีอื่น จึงเป็นที่มาของปัญหาว่าเหตุใด เครื่องดนตรีปี่ในจึงมีข้อกำหนดมาตรฐานด้านบทเพลง และการประเมินต่างจากเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ผู้วิจัยจึงหาข้อมูลเพื่อนำมาประมวลเป็นแนวทางในการหาคำตอบว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดยเริ่มศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านองค์ประกอบของการเรียนการสอนปี่ในได้แก่ ด้านสื่อเรียนการสอน ผู้เรียน และผู้สอน

หนังสือ และเอกสารประกอบการเรียนการสอนดนตรีไทยถือเป็นสื่อประเภทหนึ่งซึ่งไม่พบว่ามีการเขียนวิธีการเรียน หรือการฝึกปี่ในเผยแพร่ แตกต่างจากเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆที่พิมพ์เผยแพร่มากมาย อาทิ การปฏิบัติพื้นฐานเครื่องสายไทย ของ ภิชาต เลณะสวัสดิ์ (2543: 1-245) และของ อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2525: 1-28) กล่าวถึง วิธีการฝึกซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ย ขิม โทน รำมะนา พร้อมกล่าวถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะของเครื่องดนตรี แบบฝึกแต่ละขั้น ประกอบโน้ต และโน้ตเพลงสำหรับเครื่องดนตรีแต่ละประเภท

หนังสือดนตรีไทยของ สมพงษ์ กาญจนผลิน (2537: 1-206) กล่าวถึง วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย 9 ชนิด ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวง ขลุ่ย ซอด้วง ซออู้ และจะเข้ พร้อมโน้ตที่ใช้กับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

หนังสือดนตรีไทย ของ บุษกร สำโรงทอง (2539: 1-100) เรื่องการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีดำเนินทำนองประเภทเครื่องตี กล่าวถึง วิธีการฝึก การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรี โน้ตเพลง โน้ตทำนองหลัก และทำนองแปลเพลงสาธุการ

หนังสือคู่มือการเรียนระนาดเอก ของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533: 52-58) กล่าวถึง วิธีการคัดเลือกผู้เรียนที่เหมาะสมกับเครื่องดนตรี คุณภาพเครื่องดนตรี พื้นฐานการปฏิบัติ ขั้นตอนการฝึก ทำนอง หรือกลอนระนาด

คู่มือการฝึกเครื่องดนตรีต่างๆ พร้อมโน้ตเพลง ของ ประเสริฐ คชายุทธเดช อาทิ ซอด้วง ซออู้ ขิม จะเข้ ระนาดเอก อังกะลุง กล่าวถึง วิธีการฝึกเครื่องดนตรี และโน้ตเพลงสำหรับเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ พร้อมแถบบันทึกเสียง

คู่มือการฝึกขลุ่ยพร้อมโน้ตเพลง ของ สิงขร สอนขัน (ม.ป.ป.: 1-30) และของ เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์ (2543: 1-62) กล่าวถึง วิธีการฝึกขลุ่ยเบื้องต้น การไล่เสียง และโน้ตเพลง

เอกสารประกอบการสอนเครื่องหนัง ของ เทิม สมานมิตร (ม.ป.ป.: 1-28) กล่าวถึง หน้าทับตะโพน และกลองทัดในเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น และเพลงเรื่อง หน้าทับกลองแขก สำหรับเพลงประเภทต่างๆ บทความเกี่ยวกับตะโพน และกลองทัดของ สมาน น้อยนิตย์ (2542: 110-129) กล่าวถึง ลักษณะของเครื่องดนตรี วิธีการฝึกขั้นพื้นฐาน การตีตะโพนคู่กับกลองทัดในหน้าทับต่างๆ

หนังสือแม่ไม้เพลงกลอง ผลงานการรวบรวมความรู้ด้านเครื่องหนัง ของมนัส ขาวปลื้ม (อานันท์ นาคคง, บรรณาธิการ, 2541: 39-97) ได้แก่ ความรู้เรื่องตะโพนไทยเพลงโหมโรงเย็น บทความเรื่องดนตรีมอญในสังคมไทย ความรู้เรื่องหน้าทับกลองแขกเพลงสระหม่าไทย และเพลงบัวลอย ซึ่งสามารถนำไปฝึก หรือนำไปประกอบการสอนดนตรีไทยได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาสื่อการสอนดนตรีไทยประเภทหนังสือ และเอกสารประกอบการสอน พบว่า เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ มีสื่อการสอนมากมายที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ ต่างจากเครื่องปี่ในซึ่งมีอยู่จำนวนน้อยมาก อาทิ บทความเรื่องทำอย่างไรจึงจะเป่าปี่ดี ของ บุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, 2525: 100-141) กล่าวถึง ประเภทของปี่ ทางในการบรรเลงปี่แต่ละชนิด และองค์ประกอบของการเป่าปี่ ยังขาดสาระว่าด้วยการฝึกทักษะเบื้องต้นซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองดังเช่นคู่มืออื่นๆ ที่กล่าวไว้ในข้างต้น

ปัจจุบันสภาพการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษา ผู้เรียนปี่ยังมีพื้นฐานความรู้ก่อนเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาแตกต่างกัน บางคนมีทักษะด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ ฆ้องวง ระนาด บางคนมีพื้นฐานด้านเครื่องเป่าอยู่บ้าง ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทขลุ่ย ซึ่งแตกต่างด้วยรายละเอียดการปฏิบัติอยู่มาก ดังนั้นเมื่อเข้าเรียนวิชาเอกปี่ในจึงทำให้เกิด

ปัญหา และอุปสรรคมากมาย (วิโรจน์ เวชชะ, สัมภาษณ์) แตกต่างจากการเรียนการสอนดนตรีตะวันตก การเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่งต้องมีการศึกษาอย่างจริงจัง เริ่มจากศึกษาลักษณะผู้เรียน เช่น ศึกษาความเหมาะสมทางกายภาพ (physical suitability) ความเหมาะสมทางสติปัญญาและอารมณ์ (mental suitability) ความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพ (personality suitability) เป็นต้น ตัวอย่างการเรียนการสอนทรอมโบน (trombone) ที่กล่าวถึงลักษณะความเหมาะสมทางกายภาพ (physical suitability) ของผู้เรียน ต้องเป็นผู้มีการทรงตัวดี ใจเย็น ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ โมโหร้าย มีอายุประมาณ 11-12 ปี เหมาะสมสำหรับเด็กที่ด้อยความสามารถในการควบคุมนิ้ว เมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนปี่ในในระดับอุดมศึกษาแล้วยิ่งทำให้เห็นความแตกต่างของมาตรฐานการคัดเลือกผู้เรียน

กรณีผู้สอนปี่ใน จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ผู้สอนบางส่วนเป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรี และวงการการศึกษา สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่สนับสนุนให้หน่วยงานการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลให้มีส่วนร่วมการจัดการศึกษาโดยนำความรู้ประสบการณ์ ความชำนาญ และภูมิปัญญาของบุคคลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 115) ดังนั้นจึงน่าสนใจศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ในของผู้สอนที่เป็นศิลปินภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงดนตรีไทยที่สอนอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

ภาระหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ การบุกเบิก แสวงหา และถ่ายทอดความรู้ การเสริมสร้างคุณธรรม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างทักษะการประกอบอาชีพ สร้างความคิดอุดมการณ์ สร้างความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทุกอย่างเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนทั้งสิ้น (อุทุมพร ทองอุทัย จามรมาน, ม.ป.ป.: 1) และกระบวนการเรียนการสอนปี่ในเป็นการผสมผสานระหว่าง ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงดนตรีไทยกับหลักสูตรการสอนดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษา มีความพิเศษกว่าการจัดหลักสูตรอื่นๆ ประกอบกับองค์ความรู้ด้านวิชาการเรื่องการเรียน การสอนปี่ในยังไม่ชัดเจน ถึงแม้จะจัดทำเกณฑ์มาตรฐานเหมือนเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ แล้วก็ตาม ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสะท้อนภาพที่ แท้จริงของการจัดการเรียนการสอน นำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาเผยแพร่เพื่อให้ผู้ที่สนใจ หรือ ผู้ที่ต้องการศึกษาเรื่องปี่ในได้ศึกษาต่อไป และมีการบันทึกข้อมูลการเรียนการสอนปี่ในซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนทั้งวิธีการสอน บทเพลงที่ใช้ฝึกเบื้องต้น เทคนิคต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาดนตรีไทยอย่างมหาศาลในโอกาสต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพขององค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ใน ในประเด็น ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และการวัดผลประเมินผล

2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบถึงกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

2) เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนปี่ในให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

3) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน หรือตำราการเรียนปี่ใน ในอนาคต

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะประเด็นสำคัญ 7 ประเด็น คือ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และการวัดผลประเมินผล

2) การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะสถาบันที่เปิดสอนปี่ในเป็นวิชาเอก ในระดับปริญญาตรี สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่าง พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2545 จำนวน 8 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม และสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

3) การศึกษาหลักสูตรไม่ใช่การวิเคราะห์หลักสูตร แต่ต้องการทราบโครงสร้างของหลักสูตรด้านต่างๆ ได้แก่ เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่หลักสูตรกำหนดเพื่อสะท้อนภาพกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1) การนำเสนอทำนองเพลงที่ผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนปี่ใน ผู้วิจัยนำเสนอตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานภาคสนาม นั่นคือการนำเสนอด้วยโน้ตเพลงไทย

2) การศึกษาหลักสูตรดนตรีไทยของแต่ละสถาบัน ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเปรียบเทียบ แต่ต้องการสะท้อนภาพวิธีการจัดการเรียนการสอนปี่ในของผู้สอนแต่ละรายภายใต้โครงสร้างของหลักสูตรสถาบันนั้นๆ

3) การนำเสนอวิธีการเรียนการสอนปี่ในของผู้สอนไม่ใช่การเปรียบเทียบวิธีการสอนเพียงแต่นำเสนอรายละเอียดการสอนบันทึกเป็นหลักฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนปี่ในในอนาคต

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง รูปแบบ วิธีการ หรือลำดับของกิจกรรมที่ผู้สอนจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการออกแบบการสอนให้สอดคล้องทั้งผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา ที่สำคัญต้องเหมาะสมกับเวลา และทรัพยากรที่มีอยู่ มีการเตรียมสื่อการสอนเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอนให้ดียิ่งขึ้น ผู้สอนอาจจำลองเหตุการณ์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ มีทักษะความชำนาญทั้งความคิด และการปฏิบัติ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามที่กำหนด เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

2) สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันที่เปิดสอนปี่ในเป็นวิชาเอกในระดับปริญญา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง ปี พ.ศ. 2545 ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม และสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

3) ผู้เรียน หมายถึง นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง 4 ที่เรียนปี่ในเป็นเครื่องมือเอกในสถาบันการศึกษาทั้ง 8 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม และสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

4) ผู้สอน หมายถึง อาจารย์ผู้สอนปี่ในทั้งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ในสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 8 แห่ง จำนวน 9 คน ได้แก่ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ นายบุญช่วย โสวัตร นายปี๊บ คงลายทอง นายไพฑูรย์ อุณหะกะ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นายวิเชียร อ่อนละมุน และนายอนันต์ สบฤกษ์

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียบเรียงข้อมูลนำเสนอไว้ 6 ประเด็น ดังนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปี่ใน

2.2 การเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

2.3 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

2.4 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรี

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบความคิดในการวิจัย

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปี่ใน

ปี่เป็นเครื่องดนตรีไทยที่มีมาตั้งแต่โบราณ จัดอยู่ในประเภทเครื่องเป่า ใช้ทำลำนำสำหรับประสมวงกับเครื่องตี อันได้แก่ ระนาด และฆ้องวง มีตะโพน และกลองทัดตีกำกับหน้าทับพร้อมด้วยเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง เป็นต้น จึงมีการเรียกชื่อวงดนตรีไทยชุดนี้ตามลักษณะเครื่องดนตรีที่นำมาประสมวงโดยมีปี่เป็นประธานว่า วงปี่พาทย์

การบรรเลงปี่พาทย์ในยุคแรกๆ ใช้ปี่เลาเดียว สำหรับประกอบการแสดงโขน หนังใหญ่ และละครนอก สมัยนั้นผู้แสดงเป็นชายล้วน ต่อมาสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยานำละครนอกมาปรับปรุงใหม่เพื่อใช้แสดงในพระราชฐานโดยเปลี่ยนผู้แสดงจากชายเป็นหญิง และเปลี่ยนชื่อจากละครนอกเป็นละครใน เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบมีการปรับปรุงใหม่เพื่อให้เหมาะสมมากขึ้น โดยเฉพาะปี่ได้ปรับปรุงให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เรียกชื่อใหม่ว่า ปี่ใน ส่วนปี่ที่ใช้อยู่ในวงปี่พาทย์เดิมเรียกว่า ปี่นอก สำหรับปี่ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังใหญ่ได้ปรับปรุงให้มีขนาด และระดับเสียงอยู่ระหว่างปี่นอก และปี่ใน เรียกชื่อใหม่ว่า ปี่กลาง ยุคต่อมามีผู้ประดิษฐ์ปี่ขึ้นมาอีกชนิดหนึ่งมีขนาด และระดับเสียงอยู่ระหว่างปี่กลาง และปี่นอก เรียกว่า ปี่นอกต่ำ (สุดใจ ศรีเบญจา, 2506: 1-4)

ปี่ในเป็นปี่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ส่วนประกอบของปี่ในประกอบด้วย เลาปี่ และลิ้นปี่ เลาปี่ทำจากไม้เนื้อแข็งลักษณะป่องกลางหัวท้ายบานภายในกลวงตลอด ส่วนที่เสียบกำพวดเป็น

ช่องรูเล็ก ส่วนท้ายปากรูใหญ่ ใช้งา ชัน หรือวัตถุอื่นๆ มาเสริมต่อหัวท้ายเรียกว่าทวนบนทวนล่าง มีรูนิ้วสำหรับเปลี่ยนเสียง 6 รู แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกอยู่ด้านบนมี 4 รู เว้นระยะห่างเล็กน้อย จึงเป็นกลุ่มสองมี 2 รู บนเลาปี่ใกล้บริเวณรูปี่ทั้ง 6 รู ควั่นเป็นเกลียวคู่ 14 คู่เว้นระยะพองาม เพื่อช่วยให้ผู้เป่าจับปี่ได้กระชับขึ้นกันลื่นหล่นขณะบรรเลง และทำให้รูปปี่ดูสวยงามขึ้น รูปบริเวณทวนบนเสียบด้วยกำพวดที่มีลิ้นปี่เรียบร้อย ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาลมี 4 ชั้น ผูกติดกับกำพวดที่ทำด้วยทอง นาก ทองเหลือง เงิน หรือโลหะอื่นๆ ลักษณะเรียวยาว วิธีผูกเชือกที่ลิ้นปี่ผูกแบบตระกรุดเบ็ด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540: 93)

ปี่เป็นเครื่องดำเนินทำนองประเภทเครื่องเป่าเพียงชนิดเดียวในวงปี่พาทย์ มีบทบาทและหน้าที่หลักอยู่ 2 ประการ ดังที่ อนันต์ สบฤกษ์ (2533: 43) ได้กล่าวไว้ ประการแรกปี่เป็นประธานของวง มีหน้าที่ในการขึ้นต้น หรือขึ้นเพลง เช่น ขึ้นรัวประลองเสภา โหมโรงเสภา เพลงช้าหรือเพลงเรื่อง เชิด ตระ เป็นต้น ประการที่สอง ปี่มีหน้าที่ในการเป่าเลียนเสียงร้องในบรรดาเครื่องดนตรีทุกชนิดในวงปี่พาทย์มีปี่เท่านั้นที่สามารถทำทำนองเลียนเสียงร้องได้ใกล้เคียงที่สุด จึงเป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของปี่โดยเฉพาะปี่ใน เช่น เป่าว่าดอกในเพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง และเป่าเลียนเสียงร้องประกอบการรำฉุยฉาย

เสียงของปี่ในกำหนดจากเสียงของปี่ที่เป่าออกมา บุญช่วย โสวัตร (2533: 51-54) ได้เทียบเสียงปี่ในที่ใช้ฝึกไล่นิ้วมาแต่โบราณกับระดับเสียงโน้ตไว้ดังนี้

1) ตือ คือเสียงเร
2) ฮอ คือเสียงเร (แต่ใช้นิ้วต่างจากหมายเลข 1)
3) แฮ คือเสียงมี
4) ฮีออ คือเสียงซอล-มี
5) ตอ คือเสียงลา
6) แต คือเสียงซี
7) อือ คือเสียงเรบน (แหบ)
8) อื๊อ คือเสียงมีบน (แหบ)
9) อือ คือเสียงเรบน (เหมือนหมายเลข 7)
10) ตอ คือเสียงลา (เหมือนหมายเลย 5)
11) ตือ คือเสียงซอล (ใช้นิ้วเหมือนตือ-เร แต่ใช้ลมต่างกัน)
12) แต่ คือเสียงฟา
13) ตือ คือเสียงซอล (เหมือนหมายเลย 11)
14) ตอล็อค คือเสียงลา-ลา (ใช้เทคนิคการบังคับลิ้นปี่เข้าช่วย)

15) ต๋อย คือเสียงลา-เร

การดำเนินทำนองของปี่ในใช้วิธีการผูกสำนวนกลอนตามแบบอย่างที่ใช้กับระนาดเอกผสมกับลักษณะการใช้เสียงยาว เช่น เสียงครั่น โหยหวน ปริบ โปรย ระคนกันประดิษฐ์ขึ้นกลายเป็นทำนองของเครื่องเป่าโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินทำนองที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสำนวนกลอนของเครื่องคนตรีประเภทดำเนินทำนองชนิดอื่นๆ ปี่ในเมื่อดำเนินทำนองประสมในวงปี่พาทย์จะบรรเลงโหยหวนโอดพัน บางเวลาดำเนินทำนองระหว่างทางระนาดเอก และทางฆ้องวงใหญ่ (อนันต์ สบฤกษ์, 2538: 43)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ปี่เป็นเครื่องคนตรีไทยในวงปี่พาทย์ใช้บรรเลงประสมวงกับระนาดเอก ฆ้องวง และเครื่องประกอบจังหวะ ปี่ในเป็นปี่หนึ่งในสี่ชนิดที่มีมาแต่โบราณเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับการพัฒนามาจากปี่นอกเพื่อใช้บรรเลงประกอบการแสดงละครในมีขนาดใหญ่กว่าปี่ชนิดอื่น ส่วนประกอบที่สำคัญคือ เลาปี่และลิ้นปี่ เลาปี่ทำจากไม้เนื้อแข็งภายในกลวงตลอดแนว ลักษณะรูภายในจะมีขนาดเล็กไปหาใหญ่ รูเล็กอยู่ด้านบนใช้สำหรับเสียบกำพวด รูล่างมีลักษณะบานออก ส่วนลิ้นปี่ทำจากใบตาลมี 4 ชั้น ผูกติดกับกำพวดที่ทำจากโลหะชนิดต่างๆ บทบาทและหน้าที่ของปี่มี 2 ประการ ประการแรกปี่มีบทบาทในการเป็นประธานของวงปี่พาทย์ มีหน้าที่ในการขึ้นเพลง ประการที่สองปี่มีหน้าที่ในการเป่าเลียนเสียงร้องหรือเสียงพูด เสียงปี่ใน ที่ใช้ฝึกหัดเริ่มต้นมี 15 เสียง ซึ่งเรียงตามลักษณะของการฝึกไล่นิ้วคือ ตือ ฮอ แฮ ฮือฮอ ตอ แต อือ อื๊อ อือ ตอ ตือ แต่ ตือ ตอล็อด และต๋อย การไล่เสียงลักษณะนี้บางเสียงจะซ้ำกันแต่ลักษณะการใช้ลมใช้นิ้วจะต่างกัน การดำเนินทำนองของปี่ใช้วิธีการผูกกลอนเหมือนกับระนาดเอกผสมกับการใช้เสียงยาวบรรเลงโหยหวนโอดพันคลุกเคล้าไปกับเครื่องคนตรีดำเนินทำนองอื่นๆ

2.2 การเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

คนตรีไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาระดับอุดมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2577 โดยวิทยาลัยนาฏศิลปเป็นสถาบันแรกที่จัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับนาฏศิลปชั้นต้น ระดับนาฏศิลปชั้นกลาง และนาฏศิลปชั้นสูง ผู้ก่อตั้งคือ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เป้าหมายการศึกษาเพื่อผดุงศิลปะวัฒนธรรมด้านคนตรี และนาฏศิลป์ของชาติให้ผู้แสดงมีความรู้ทั่วไป และมีความรู้ในวิชาชีพของตนอย่างลึกซึ้ง ปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางลบที่เห็นคนตรีนาฏศิลป์เป็นเพียงการเต้นกินรำกินดังที่เป็นมาในอดีต เชิดชูศิลปะประจำชาแขนงนี้ให้คงอยู่สืบไป สถาบันแห่งนี้ได้เปลี่ยนชื่อมาหลายชื่อ ได้แก่ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ โรงเรียนศิลปากรแผนกดุริยางค์ โรงเรียนนาฏศิลป และยกฐานะจากโรงเรียนนาฏศิลปเป็นวิทยาลัยนาฏศิลปในปี พ.ศ. 2515 จนขยายระดับการศึกษาถึงระดับปริญญาในปี พ.ศ. 2519 ปัจจุบันมีวิทยาลัย

นาฏศิลปเปิดสอนรวม 12 แห่ง จัดการเรียนการสอน 5 สาขาวิชา ได้แก่ สาขานาฏศิลป์โขน สาขานาฏศิลป์ละคร สาขาปี่พาทย์ สาขาเครื่องสายไทย และสาขาคีตศิลป์ไทย สำหรับวิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพเปิดสอนเพิ่มอีก 3 สาขา ได้แก่ สาขาดุริยางค์สากล สาขานาฏศิลป์สากล และสาขาคีตศิลป์สากล (กรองทอง โพธิยารมย์, 2540: 9-11)

การเรียนการสอนปี่พาทย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปตั้งแต่อดีตยึดการสอนแบบโบราณ ไม่มีหลักสูตรตายตัว ผู้สอนใช้ภูมิรู้และวิธีการตามประสบการณ์ของตนมาถ่ายทอดให้ผู้เรียนอีกที เริ่มเรียนดนตรีด้วยเครื่องดนตรีฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ หลังจากนั้นจึงให้เลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ต่อไป สำหรับผู้เรียนปี่ในก็เช่นเดียวกันได้สั่งสมความรู้ด้านทักษะและทำนองเพลงมาจากการเรียนฆ้องวงใหญ่ จนกระทั่งอายุเหมาะสมร่างกายมีความพร้อมจึงเริ่มเรียนปี่ใน ประกอบกับหลักสูตรวิทยาลัยนาฏศิลปเดิมผู้เรียนได้เรียนดนตรีตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนั้นจึงได้รับการปูพื้นฐานมาอย่างเต็มที่ก่อนเลือกเรียนเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องมือเอก ผู้เรียนปี่ในส่วนใหญ่เลือกเรียนในระดับชั้นต้น และชั้นกลาง ซึ่งเทียบเท่าระดับชั้นมัธยมศึกษาในปัจจุบัน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ผู้สอนปี่พาทย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปสมัยนั้นมีหลายคน เช่น นายสอน วงฆ้อง นายประสิทธิ์ ถาวร นายบาง หลวงสุนทร นายสังเวียน ทองคำ นายสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ นายสงบศึก ธรรมวิหาร นายปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ฯลฯ และนายเทียบ คงลายทอง โดยเฉพาะนายบาง หลวงสุนทร เป็นครูปี่ที่ประจำอยู่วิทยาลัยนาฏศิลปในระยะแรก ต่อมาเมื่อนายเทียบ คงลายทอง เกษียณอายุราชการจากกรมศิลปากรก็ได้มาสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปอย่างเต็มตัว (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

การเรียนการสอนปี่ในยึดวิธีการสอนแบบโบราณ เรียนด้วยวิธีการต่อเพลง แม้สถาบันแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นสถาบันดนตรีที่จัดการเรียนการสอนเป็นระบบแล้วก็ตาม แต่ผู้สอนยังคงยึดวิธีการสอนแบบเดิม ครูแต่ละคนก็มีวิธีการสอนที่แตกต่างกัน แบบแผนการเรียนการสอนปี่ในแบบหนึ่งที่วิทยาลัยนาฏศิลปยังยึดมั่นในหลักการมาตลอด และยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบันคือการเรียนตามแบบของนายเทียบ คงลายทอง เป็นวิธีการที่ได้ผลดีที่สุด วิธีการนี้ไม่ใช่การไล่เสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง หรือไล่จากเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำ แต่เป็นการไล่เสียงที่เน้นเอกลักษณ์ของการใช้ลมและใช้นิ้วปี่ในโดยเฉพาะ ถ้าสามารถฝึกได้ตามวิธีการที่กำหนดผู้เรียนจะเรียนเพลงต่างๆ ได้อย่างสะดวก และหวังผลในการเรียนได้ (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ผู้ที่เข้าศึกษาด้านปี่พาทย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปมีทั้งผู้ที่มีทักษะดนตรีดีเยี่ยม และผู้ที่มีทักษะดนตรีอ่อน ทุกคนจะได้รับการปูพื้นฐานด้วยการเรียนทำนองหลัก เมื่อเรียนปี่ในจึงทำให้แตกฉาน และพัฒนาได้รวดเร็ว ยิ่งมีพื้นฐานด้านทำนองหลักมากจะเกื้อหนุนต่อการเรียนปี่ในมาก

ยิ่งขึ้น กรณีตัวอย่างของนายบุญช่วย โสวัตร ซึ่งเป็นผู้มีพื้นฐานด้านทำนองหลัก และทักษะด้านเครื่องตีชนิดต่างๆ อย่างดีเยี่ยม ประกอบกับความมีปฏิภาณไหวพริบทางดนตรี เมื่อเรียนปี่ในโดยได้รับการถ่ายทอดทักษะ และเทคนิคการบรรเลงจากนายเทียบ คงลายทอง จึงทำให้พัฒนาทักษะฝีมือได้อย่างรวดเร็วจนเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องเป่าของวงการดนตรีไทย (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

หลักการของการประสมวงปี่พาทย์ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง 2 ประเภท คือ ประเภทเครื่องเป่า และเครื่องตี การเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลปจึงได้จัดการเรียนการสอนแยกกันตามประเภทของเครื่องดนตรี เมื่อถึงเวลาเรียนผู้เรียนจะแยกไปพบผู้สอนตามสถานที่ต่างๆ โดยไม่ได้เรียนร่วมกัน (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์) การเรียนในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนเพาะบ่มพื้นฐานด้านทักษะเฉพาะเครื่องมือเอกของตนได้เต็มที่ การเรียนปี่ในก็ใช้หลักการเช่นเดียวกัน ส่งผลให้เรียนตามทันเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีในเวลาต่อมา (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

นักเรียนปี่ในระยะแรกๆ มีหลายคน เช่น นายสรุพล หนูจ้อย นายวิเชียร อ่อนละมุน นายเสรี ชื่นจิ๋ว นายบุญช่วย โสวัตร นายปื๊บ คงลายทอง นายอนันต์ สบฤกษ์ ฯลฯ โดยเรียนกับนายบาง หลวงสุนทร และนายเทียบ คงลายทอง ในวิทยาลัยนาฏศิลป นอกนั้นครูผู้สอนปี่ทั้งสองท่านยังมีศิษย์ที่ได้มาเรียนที่บ้านอีกหลายคน เช่น เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล นายทวีป คงลายทอง นายสมนึก บุญจำเริญ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ นายรังสี เกษมสุข ฯลฯ แสดงให้เห็นว่าการเรียนปี่ในระยะแรกๆ ผู้เรียนหาความรู้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ กล่าวคือ นักเรียนปี่ได้ความรู้ด้านดนตรีมาจากบ้านตนเองเนื่องจากมีอาชีพด้านดนตรี ภายหลังมาเรียนปี่ในวิทยาลัยนาฏศิลป และเรียนที่บ้านครู (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

หลายคนได้รับการถ่ายทอดทักษะการเป่าปี่ในจากที่อื่นก่อนได้เรียนกับครูทั้งสองท่าน เช่น นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ ได้ฝึกปี่ครั้งแรกกับน้าในต่างจังหวัดซึ่งขณะนั้นได้เรียนดนตรีสากลก่อนแล้ว ด้วยความประทับใจในเสียงปี่จึงขอให้น้าฝึกให้ เริ่มเรียนตั้งแต่ทักษะขั้นพื้นฐานจนถึงเพลงเดี่ยวแขกมอญสามชั้น หลังจากนั้นจึงได้เรียนปี่กับครูเทียบ (สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์, สัมภาษณ์) นายสมนึก บุญจำเริญ ที่ได้รับการฝึกปี่เบื้องต้นจากบิดา (ผวน บุญจำเริญ) ตั้งแต่ยังอยู่ที่บ้านใหม่หางกระเบน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายหลังจึงได้เรียนปี่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์) ส่วนนายทวี คงลายทอง นายทวีป คงลายทอง และนายปื๊บ คงลายทอง ได้รับการถ่ายทอดจากครูเทียบทั้งที่บ้าน และวิทยาลัยนาฏศิลป ทำให้เก็บรวบรวมความรู้ด้านปี่ในไว้มากเช่นกัน แต่ปัจจุบันนายปื๊บ คงลายทอง เป็นผู้เผยแพร่ และสืบทอดความรู้ด้านนี้เพียงผู้เดียว (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

การวางตัวและการปฏิบัติตัวของครูสมัยนั้นสร้างความประทับใจให้กับศิษย์ทุกคน คำพูด และการแสดงออกเปี่ยมด้วยความเมตตา การสอนให้ทั้งความรู้ด้านทักษะดนตรี และสอนกิริยามารยาท ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นหนทางแห่งความสำเร็จในการเรียนดนตรี ส่วนของการสอนวิชาการครูเป็นผู้บอกว่าสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัตินั้นดี ไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง สมควรจะผ่านไปเรียนในขั้นต่อไปหรือไม่ แม้กระทั่งการเลือกเครื่องดนตรีครูยังเป็นผู้ชี้แนะว่าผู้เรียนคนใดสมควรเรียนเครื่องดนตรีชนิดใด (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ตัวอย่างการเลือกผู้เรียนให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีไทยของนายประสิทธิ์ ถาวร ที่ให้นายอนันต์ สบฤกษ์ เรียนปี่ในเพราะว่ามีหน่วยก้านเหมาะสมที่จะเรียนเครื่องเป่ามากกว่าเครื่องตี และเห็นว่ามีพื้นฐานทางด้านเครื่องตีพอสมควรแล้ว (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

การสอนปี่ในของนายเทียบเริ่มจากการฝึกนิ้วลองปี่ควบคู่กับการฝึกระบายลม จนกว่าผู้เรียนเป่าจนเสียงชัดจึงจะเริ่มต่อเพลงเพลงเต่ากินผักบุ้ง ซึ่งเป็นเพลงที่ฝึกให้ผู้เรียนใช้ลมประเภทต่างๆ ฝึกตอดลิ้นตอดลมโดยเป่าตามทำนองหลัก หลังจากนั้นจึงฝึกให้แปลทาง หรือที่เรียกว่าการแจกนิ้ว สอนการดำเนินทำนองปี่ในแต่ละสำนวน ฝึกการเป่าเพลงที่มีเสียงลด เสียงเพิ่ม (เพลงที่มีหลายระดับเสียงในเพลงเดียวกัน) ฝึกให้ผูกกลอนสำนวนต่างๆ เวลาสอนครูมักจะไม่จำทางหรือทำนองที่ต่อให้ หากผู้เรียนจำทางไม่ได้ครูจะเปลี่ยนทางให้ใหม่ทุกครั้งที่มาสอน ถ้าผู้เรียนที่มีไหวพริบสามารถจำทางที่ครูต่อทุกครั้งได้หมดก็จะเป็นผู้ที่แตกฉานสามารถเลือกใช้สำนวนต่างๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ครูจะสอนทำนองให้แบบหนึ่งแต่เวลาปฏิบัติรวมวงครูจะเป่าทำนอง (ลีลา) อีกแบบหนึ่งซึ่งเป็นความแตกฉานในทางบรรเลง ถ้าผู้บรรเลงในวงมีทักษะฝีมือพอๆ กันจะทำให้เสียงปี่ในทางที่ครูบรรเลงยิ่งมีความวิจิตรพิสดารไปด้วย (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

ช่วงรอยต่อของการเรียนการสอนปี่ ในวิทยาลัยนาฏศิลป หลังจากนายบาง หลวงสุนทร และนายเทียบ คงลายทอง แล้วยังมีนายบุญช่วย โสวัตร ทำหน้าที่ผู้สอนปี่ต่อมา โดยเฉพาะนายบุญช่วย โสวัตร เป็นนักเรียนราชการ หมายความว่า เมื่อจบการศึกษาระดับชั้นสูง 2 จากวิทยาลัยนาฏศิลปแล้วได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในกองการสังคีตทันที โดยไม่ต้องมีการสอบบรรจุ หลังจากนั้นได้โอนมาเป็นผู้สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปอย่างเต็มตัว (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

วิทยาลัยนาฏศิลปเป็นสถาบันแห่งเดียวที่จัดการเรียนการสอนปี่ตั้งแต่ระดับชั้นต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนผ่านขั้นตอนการเรียนดนตรีแบบโบราณ เริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ แล้วจึงเรียนปี่ในระหว่างการเรียนอยู่ชั้นต้น หรือชั้นกลาง ผู้เรียนมีความรู้ด้านทักษะการเป่าปี่ใน ปี่ชวา และปี่มอญ ได้รับการเรียนทั้งที่เป็นหน่วยการเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป การฝึกประสบการณ์จริงจากงานแสดงต่างๆ ตามภารกิจของสถาบัน งานที่ไปแสดงกับหมู่เพื่อนฝูง หรือวงดนตรีอาชีพ

ที่ผู้เรียนสังกัด ดังนั้นก่อนเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ความรู้ด้านทักษะการเป่าปี่ของผู้เรียนอยู่ในเกณฑ์ประกอบอาชีพได้ (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ประมาณปี พ.ศ. 2500 หลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลปใช้ระบบการเทียบความรู้จากกรมวิชาการ จนถึงปี พ.ศ. 2505 เริ่มเข้าสู่ระบบแผนการศึกษาชาติโดยมีการรับรองวิทยฐานะจากกระทรวงศึกษาธิการ การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อแนวปฏิบัติการสอนของผู้สอน ทุกสาขาวิชาพยายามปรับรื้อ เปลี่ยนแปลงบทบาท และวิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับระบบใหม่ ส่งผลอย่างมากต่อการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยตามแบบแผนโบราณซึ่งอาศัยการเรียนด้วยวิธีการสั่งสม การปูพื้นฐานให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะดนตรีเพียงพอเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการเรียนการสอนปี่ในถ้าพื้นฐานไม่เพียงพอจะประสบความสำเร็จได้ยาก ส่วนการเรียนการสอนตามแบบกระทรวงต้องอิงเวลา อิงเนื้อหา ใช้หลักการสอน หลักจิตวิทยา การวัดผลและประเมินผลที่เป็นรูปธรรมเหมือนวิชาสามัญทั่วๆ ไป การเรียนการสอนแบบนี้ไม่ค่อยเหมาะสมกับการเรียนการสอนดนตรีไทยเท่าใดนัก (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ประมาณ พ.ศ. 2510 ถึงปี พ.ศ. 2515 ลัทธินิยมประชาธิปไตยแพร่หลายในหมู่นักศึกษา ผสมผสานกับกระแสการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในวิทยาลัยนาฏศิลป ทำให้การจัดการเรียนสอนดนตรีไทยเป็นไปด้วยความยากลำบาก เมื่อผู้เรียนไม่พอใจในสิ่งที่ครูสอนสามารถเรียกร้อง หรือโต้แย้งได้ ครูต้องปล่อยให้ผู้เรียนแสดงสิทธิเสรีภาพทางความคิด และการกระทำไม่มีสิทธิ์ห้าม หรือกระทำการใดๆ ที่ขัดต่อหลักประชาธิปไตย คุณภาพของการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยจึงด้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะหลักการดังกล่าวขัดต่อหลักจารีตประเพณีที่เคยมีมา การเรียนการสอนปี่ในซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลปก็ลดความเข้มข้นลงด้วย คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นกลางเครื่องมือเอกปี่ในที่จะเข้าศึกษาในระดับชั้นสูงจึงไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

หลังจากนั้นก็ปรากฏผู้ที่เรียนวิชาเอกดนตรีที่มีความรู้ความสามารถในการเป่าปี่ในเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาในสถาบันอื่น ประมาณปี พ.ศ. 2517 นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ เรียนวิชาเอกดนตรีที่สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) เรียนปี่ในกับนายเทียบเพิ่มเติม หลักสูตรดนตรีขณะนั้นเป็นหลักสูตรแบบกว้างให้ผู้เรียนเรียนทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ปี พ.ศ. 2519 นายอนันต์ สบฤกษ์ เข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ระยะแรกยังไม่มีครูสอนปี่โดยเฉพาะ ผู้เรียนยังคงใช้ความรู้เดิมเป็นหลัก และหาความรู้นอกสถาบันเพิ่มเติม (สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์, สัมภาษณ์)

ประมาณปี พ.ศ. 2520 สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเปิดหลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง หรือเรียกว่าหลังอนุปริญญา นายปี๊บ คงลายทอง สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตร

ชั้นสูงจากวิทยาลัยนาฏศิลปเข้าศึกษาเป็นรุ่นแรก ซึ่งหลักสูตรที่ใช้ยังคงเป็นแบบกว้างอยู่ ต่อมาปี พ.ศ. 2524 นายอนันต์ สบฤกษ์ เข้ารับราชการสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ทำให้สถาบันแห่งนี้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเครื่องเป่าเฉพาะยังไม่มีใครสนใจเลือกเรียนปี่ในเป็นเครื่องมือเอก มีนักศึกษาที่เรียนเครื่องสาย หรือเรียนดนตรีสากลมาขอเรียนปี่ในบ้างก็จัดสอนให้ตามกำลังความสามารถของนักศึกษาคนนั้นๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2525 ยังไม่มีสถาบันใดจัดการเรียนการสอนปี่ในเป็นเครื่องมือเอก ส่วนใหญ่ผู้เรียนวิชาเอกดนตรีจะเลือกเรียนระนาดเอก นักศึกษาเครื่องมือเอกปี่ในของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ที่ใช้ปี่สอบคัดเลือกเพื่อเข้ามาศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 คือ นายสุรินทร์ เจือหอม (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2524 การเรียนการสอนปี่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ยังมีหลักสูตรไม่ตายตัว ผู้เรียนใช้พื้นความรู้เดิมในการเรียนปฏิบัติ สถาบันจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนได้ตามศักยภาพ ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องได้มากได้น้อยครบถ้วนตามหลักสูตรแค่ไหนเพียงไร นักศึกษาส่วนใหญ่ครอบครัวมีอาชีพด้านดนตรีจึงไม่มีปัญหาสำหรับการปฏิบัติ บางครั้งมีการถ่ายทอดความรู้กันระหว่างนักศึกษา และชักจูงกันไปแสดงตามงานต่างๆ ผู้ที่มีพื้นความรู้น้อยกว่าก็จะขอให้เพื่อนช่วยต่อเพลงให้ สำหรับปี่ในยังไม่มีผู้เลือกเรียนชัดเจนมีแต่เฉพาะระนาดเอก และฆ้องวงใหญ่ เมื่อมีงานผู้สอนมักเป็นผู้เป่าเอง (วิโรจน์ เวชชะ, สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2526 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรดนตรีไทย นักศึกษาเครื่องมือเอกปี่ในรุ่นแรกๆ อาทิ นายณรงค์ฤทธิ์ คงปั่น ผู้สอนคือนายบุญช่วย โสวัตร อย่างไรก็ดีการศึกษาในระดับปริญญาตรี 4 ปี ไม่สามารถนำพาวิชาการดนตรีไทย โดยเฉพาะเครื่องมือเอกปี่ในให้บรรลุวัตถุประสงค์สมกับระดับของการศึกษา เพราะเหตุที่ว่าการเข้าศึกษาในสถาบันแห่งนี้ต้องผ่านการสอบเอนทรานซ์ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ผลคะแนนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นตัวชี้นำผลการสอบ ผู้มีทักษะการเป่าปี่ในไม่ถึงขั้นสอบผ่านมาได้เนื่องจากทำคะแนนสอบ ภาคทฤษฎีได้ดี ส่วนเครื่องดนตรีอื่นๆ นั้นมักไม่ค่อยมีปัญหา การเรียนปี่ในนอกจากอาศัย ความพร้อมทางด้านร่างกาย ผู้เรียนต้องมีความอดทน และชอบเครื่องดนตรีชนิดนี้อย่างมากจึงจะเรียนได้โดยตลอด นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาเรียนปี่ในจะเริ่มหัดขั้นพื้นฐานในระดับการศึกษานี้ ปี่ในจึงเป็นเครื่องดนตรีที่มีความด้อยทางด้านทักษะทั้งๆ ที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นสูง (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2526 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เปิดสอนวิชาเอกดนตรีไทย ผู้เลือกเรียนปี่ในสอบคัดเลือกเข้าโดยเครื่องมือเอกระนาดเอก การย้ายเครื่องมือเอกเพราะมีผู้เรียนระนาดเอกหลาย

คน ผู้สอน และเครื่องดนตรีไม่เพียงพอ ขาดเครื่องเป่าในการการซ้อม และสอบรวมวง การบรรเลง ปี่พาทย์ในงานต่างๆ ตามที่สถาบันมอบหมายผู้สอนต้องเป็นผู้เป่าปี่ทุกครั้ง จึงแก้ปัญหาโดยรับสมัครนักศึกษาที่เรียนระนาดเอกมาเรียนปี่ใน ผู้สอนคือพันโทเสนาะ หลวงสุนทร การจัดการเรียนการสอนตามศักยภาพของผู้เรียน โดยเลือกต่อเพลงที่จำเป็นตามหลักสูตร และข้อจำกัดด้านเวลา (วิโรจน์ เวชชะ, สัมภาษณ์)

ปี พ.ศ. 2530 กรมการฝึกหัดครูได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีศึกษา โดยแยกเป็นวิชาเอกดนตรีไทย และวิชาเอกดนตรีสากล หลักสูตรดนตรีศึกษาเน้นผลิตครูดนตรีเข้าสู่สถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในขณะนั้นมีสถาบันราชภัฏ (วิทยาลัยครู) ที่เปิดวิชาเอกนี้อยู่ 13 สถาบัน กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย เป้าหมายของการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความสามารถด้านทักษะที่ถูกต้อง มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาดนตรีศึกษา และเห็นคุณค่าด้านสุนทรียะ มีความเข้าใจในวิธีสอนดนตรี เพื่อออกไปทำหน้าสอนดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองให้ไปอยู่ในระดับมาตรฐานได้ มีศรัทธา คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพดนตรี (ขวัญใจ ฮีลีย์, 2533: 36) ด้วยหลักการดังกล่าวสถาบันต่างๆ จึงเปิดสอนเครื่องมือเอกปี่เพราะมีบุคลากรที่มีความสามารถด้านนี้ประจำการอยู่ บางสถาบันเปิดรับอาจารย์อัตราจ้างที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเครื่องมือเอกปี่ใน หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถเฉพาะด้านมาทำหน้าที่สอนเครื่องมือเอกปี่ใน (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา มีการเรียนการสอนปี่ในเกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง แต่การจัดการศึกษาดังกล่าวได้ผลผลิตออกมาไม่เป็นที่น่าพอใจ ชี้ให้เห็นถึงสภาพการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่นั้นไม่เอื้อต่อการพัฒนาดนตรีไทย ปี พ.ศ. 2538 มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยขึ้น โดยปี่ในเป็นเครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่งที่ได้รับการบรรจุเนื้อหาไว้ในเกณฑ์นี้ จุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถที่แท้จริงเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษา อีกประการหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ด้านทักษะของปี่ในสามารถพัฒนาไปจนถึงระดับบัณฑิตศึกษาได้ แต่ต้องหาวิธีการ หรือกระบวนการที่จะสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์ที่วางไว้ (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

จากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร ระยะเวลาประมาณ 40 ปี เห็นถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่นำไปสู่เป้าหมายการสร้างศิลปินปี่ ครูปี่ นักวิชาการปี่ที่ดี ซึ่งประกอบด้วยความพร้อมสมบูรณ์ของผู้เรียนคือ ความพร้อมภายใน ได้แก่ ความอดทน ความละเอียดรอบคอบ ความเป็นผู้มีเหตุผล ความเป็นผู้มีสมาธิดี ความสามารถในการตัดสินใจ ทักษะในการใช้ลิ้นปี่ และลิ้นตนเอง ความสมารถในการใช้นิ้ว ระบบการหายใจดี และความพร้อมสมบูรณ์ภายนอก ได้แก่ ครูดี ประสบการณ์ และอุปกรณ์ที่ใช้ต้องมีคุณภาพดี องค์ประกอบทั้ง

สองส่วนต้องประกอบเข้าด้วยกัน มีการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นขั้นตอน ตามแบบแผนการเรียนดนตรี เริ่มจาก การครอบ จับมือ การได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติตนในการเรียน การหัดเป่าเสียงต่างๆ เบื้องต้น การหัดระบายลม และการเริ่มต้นทำนองเพลงเต่ากินผักบุ้งสองชั้น หากอุปกรณ์ดีผู้เป่ามีคุณสมบัติครบถ้วนก็ส่งผลให้คุณภาพของเสียงปี่ออกมาดีด้วย บุญช่วย โสวัตร, 2538: 48-51)

ปัจจุบันนักวิชาการดนตรีไทย และครูอาจารย์ทางดนตรีไทยพยายามหาแนวทางเพื่อรักษาแบบแผนการเรียนปี่ใน ซึ่งเดิมเคยใช้การเรียนการสอนแบบโบราณแต่ถูกครอบงำด้วยศาสตร์อื่น เล็งเห็นความสูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นไทย หากจะฝากความหวังไว้ที่สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันเห็นว่าน่าจะล้มเหลว จากประสบการณ์การจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีพบว่าระดับการศึกษาไม่สามารถนำพาดนตรีไทยให้ถึงจุดหมายได้ จึงหารือกับนายสิริชัย ชาญ ฟักจำรูญ รองอธิบดีกรมศิลปากร (ในขณะนั้น) ผู้คลุกคลีกับการจัดการศึกษาดนตรีไทยมาเป็นเวลานานเห็นตรงกันว่าถ้าจะรักษาศาสตร์แขนงนี้ให้อยู่คู่ชาติบ้านเมืองต่อไป ต้องฟื้นฟูวิทยาลัยนาฏศิลปสถาบันดนตรีแห่งแรกของประเทศ โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับนาฏศิลปชั้นต้นจนถึงระดับปริญญาตรี หรือถ้าเป็นไปได้ควรถึงระดับปริญญาโท ปริญญาเอก เพื่อรักษาแบบแผนการดนตรีไทยไว้ไม่ให้ถูกครอบงำด้วยปัจจัยอื่น จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลปกับนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ พบว่า ความเข้มข้นด้านทักษะ และองค์ความรู้ด้านดนตรีไทยของวิทยาลัยนาฏศิลปเด่นกว่า (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

การพัฒนาระบบการศึกษาดนตรีไทยต้องอาศัยกำลัง และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถด้านเครื่องเป่าอย่างลึกซึ้ง อาทิ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นายสรุพล หนูจ้อย นายวิเชียร อ่อนละมุน นายเสรี ชื่นจิ๋ว นายทวี คงลายทอง นายทวีป คงลายทอง นายอนันต์ สบฤกษ์ นายปี๊บ คงลายทอง นายสุวัฒน์ อรรถกฤษ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ นายรังสี เกษมสุข นายไพฑูร อุณหะกะ นายสิงหล สังข์จุ้ย นายณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น นางสาวจุฑามาศ ปอประสิทธิ์ นายบุญมี น้อยนิตย์ นายจักรายุทธ ไหลสกุล และบุคลากรที่ทำหน้าสอนปี่ในในวิทยาลัยนาฏศิลปอีกหลายแห่ง เช่น วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี วิทยาลัยนาฏศิลปจันทร์บุรี และวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย บุคคลดังกล่าวควรมีส่วนในการช่วยชี้แนะเพื่อให้การเรียนการสอนปี่ในบรรลุเป้าหมาย โดยสามารถนำเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยมาเป็นตัวชี้วัดได้ หากทำได้ครบถ้วนจะส่งผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ของชาติโดยเฉพาะด้านดุริยศิลป์ให้คงอยู่ต่อไป (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

2.3.1 ความหมายของกระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการ หมายถึง กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันจนไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 35)

อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2537: 196) ได้กล่าวว่า กระบวนการ หมายถึง แนวดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอนวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดนำไปสู่ความสำเร็จตามจะประสงค์และเป้าหมายได้โดยใช้เวลาและทรัพยากรน้อยที่สุด

สุทธนู ศรีไสย์ (2539: 1) ได้กล่าวว่า การสอน (Instruction) หมายถึง กระบวนการที่มีจุดหมายเพื่อช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนนี้สามารถสังเกตเห็นได้ง่ายแม้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นอาจจะเกิดขึ้นโดยมีการสอนหรือไม่มีการสอนก็ได้ เมื่อการสอนได้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับเป้าหมายโดยเฉพาะกับการเรียน ในทางปฏิบัติผลที่ได้จากการสอนอาจจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้เช่นเดียวกันถ้าไม่มีการวางแผนให้รัดกุม

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2527: 14-16) ได้กล่าวว่า การสอน หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า ในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายๆ อย่าง เพื่อให้บุคคลหนึ่งเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่มีประโยชน์และพึงประสงค์

สนั่น มีขันหมาก (2538: 153) ได้กล่าวว่า การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เป็นการถ่ายทอดความรู้เป็นการแนะแนวทาง เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชีวิต เป็นการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ เป็นการยั่วยุให้ผู้เรียนอยากรู้ ช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เป็นการให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2540: 16-17) ได้กล่าวถึงคำว่า "การเรียนการสอน" (instruction) ว่าเป็นกระบวนการสองทางนั่นคือ เป็นการให้และการรับความรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน มีความหมาย 5 ลักษณะ ดังนี้

1) การสอนเป็นกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีการพัฒนาสติปัญญาในระดับต่างๆ จากต่ำไปหาสูง

2) การสอนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกทางด้านจิตใจจากสภาวะที่แข็งกระด้างเป็นอ่อนโยน มีความหมายเดียวกับคำว่า "การอบรมสั่งสอน"

3) การสอนเป็นกระบวนการสร้างทักษะความชำนาญด้านต่างๆ ทั้งความชำนาญทางกาย สติปัญญา ตามนัยนี้การสอนมีความหมายในเชิง "การฝึกอบรม"

4) การสอนเป็นวิธีการบีบบังคับให้ผู้ถูกสอนปฏิบัติตามที่ผู้สอนกำหนดให้โดยไม่มีข้อแม้ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ถูกสอนจดจำ เข็ดหลาบ เกรงกลัว หรือรู้สึกโอนอ่อน ตามนัยนี้การสอนมีความหมายเชิงว่า "คำสั่งสอน"

5) การสอนเป็นการแนะนำเพื่อให้ความรู้ เพื่อการปรับปรุงสิ่งต่างๆให้ดีขึ้น

ชม ภาคภูมิ (2533: 18) กล่าวว่า กระบวนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ครูทำอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผู้เรียนให้ไปสู่เป้าหมายตามที่ต้องการ

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาร (ม.ป.ป.: 95) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน (instruction) หมายถึง งานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสอน ได้แก่ การเลือกตำรา การเตรียมอุปกรณ์ การตรวจให้คะแนน การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สอนเพื่อเพิ่มพูนความรู้

ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา (2543: 14) กล่าวว่า การเรียนการสอน (instruction) เป็นคำที่มีความหมายชัดเจนกว่าคำว่า การสอน ที่มีรูปศัพท์ภาษาอังกฤษว่า teaching หมายถึง พฤติกรรมของผู้สอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ คู่กับคำว่า การเรียน ภาษาอังกฤษว่า learning หมายถึง พฤติกรรมของผู้เรียนในสถานการณ์การเรียนรู้ ส่วนคำว่า การเรียนการสอน (instruction) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนภายใต้สถานการณ์ (events) ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ในที่นี้รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายนอกและภายในตัวผู้เรียน เหตุการณ์ภายนอกหมายถึง ตำราเรียน การพูดของผู้สอน รูปภาพ รายการโทรทัศน์ วัตถุต่างๆ โดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดให้ ส่วนเหตุการณ์ภายในหมายถึง ผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง วิธีการรูปแบบ หรือลำดับของกิจกรรมที่ผู้สอนจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการออกแบบการสอนให้สอดคล้องทั้งผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา ที่สำคัญต้องเหมาะสมกับเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่ เตรียมสื่อเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการสอนให้ดีขึ้น ผู้สอนอาจเป็นการจำลองเหตุการณ์เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านสติปัญญา จิตใจ มีทักษะความชำนาญทั้งความคิดและการปฏิบัติ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามที่กำหนด เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

2.3.2 หลักการสอน

การเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนสำคัญอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และการวัดผลประเมินผล บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรงคือ ผู้สอน เพราะผู้สอนเป็นทั้งผู้สร้างระบบ เป็นผู้ควบคุมกิจกรรมการเรียนการสอนให้

ดำเนินไปตามรูปแบบที่ผู้สอนได้ออกแบบไว้ และเป็นผู้ปิดกิจกรรมการเรียนการสอนเอง นั่นคือการตัดสินว่า ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามเงื่อนไขหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539: 14-17) ได้เสนอหลักการสอนที่ดีที่ผู้สอนพึงมีไว้ 10 ประการ ได้แก่

1) ผู้สอนต้องเข้าใจเนื้อหา ขอบเขต และหลักการที่เกี่ยวข้องอย่างแจ่มแจ้ง

2) ผู้สอนมีความรู้ และเข้าใจในพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์อย่างดี

3) ผู้สอนรู้วิธีปฏิบัติอันจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4) มีความรู้ด้านสรีรวิทยาและจิตวิทยาเป็นอย่างดี

5) รู้จักความแตกต่างของบุคคลด้านโน้มเอียงความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติ

6) รู้จักความแตกต่างด้านสติปัญญา ความสามารถ ความพร้อมในการเรียนรู้

7) รู้ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่เป็นตัวส่งเสริมการเรียนรู้ รู้เทคนิค การแก้ไขเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปได้ด้วยดี

8) รู้ประวัติพื้นเพและประสบการณ์ในอดีตของผู้เรียนเป็นอย่างดี

9) สังเกตผู้เรียนขณะเข้าสังคมว่ามีพฤติกรรมหรือปัญหาใดๆ และหาวิธีการช่วยเหลือ

10) รู้เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายว่าคืออะไร เป็นอย่างไร และตนสามารถกระทำให้บรรลุผลได้จริง

สอดคล้องกับแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษา และพัฒนาคน ที่วิเคราะห์โดย เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542: 78-83) สรุปหลักการที่ผู้สอนควรคำนึงถึงเมื่อต้องจัดการเรียนการสอน หลักการดังกล่าวแบ่งออกได้ดังนี้

1) หลักการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน (instructor) มาเป็นผู้เอื้อ (facilitator) คอยชี้แนะแนวทาง อำนวยความสะดวกอันจะนำมาซึ่งความรู้ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียนให้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองสอดคล้องกับความเจริญด้านเทคโนโลยีกระตุ้นให้ผู้เรียนหาความรู้เพิ่มเติม จัดการเรียนแบบการทดลอง และลงมือปฏิบัติจริง ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ป้อนความรู้ (feeder) มาเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ (advisor) การสอนแบบใหม่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับผู้สอนเสมอไป ทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถหาแนวทางเพื่อไปสู่คำตอบที่ต้องการร่วมกันได้

2) หลักการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และประยุกต์ใช้เป็น โดยใช้การเรียนการสอนแบบถกประเด็นหรือแบ่งกลุ่มอภิปราย การเรียนการสอนแบบการศึกษาด้วยตนเอง การเรียนการสอนแบบการวิจัย การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนแสดง ความคิดเห็น และความสามารถอย่างเต็มที่ ใช้การวัดผลแบบเน้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ มิใช่การท่องจำ และใช้การเรียนการสอนแบบ coaching

3) หลักการเรียนการสอนที่ครูเป็นแบบอย่าง วิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุดคือ การสอนโดยการทำเป็นแบบอย่าง วิธีการสอนจะเลือกสื่อที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้สอนแสดงให้ผู้เรียนทำตาม แบบอย่างในที่นี้รวมถึงระบบวิธีคิด และประพฤติกรรม

จากหลักการสอนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ผู้สอนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอนเพราะเป็นผู้กำหนดสิ่งต่างๆ ทั้งก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน การกำหนดสิ่งต่างๆ ได้ต้องเข้าใจเนื้อหา ขอบเขต ของเนื้อหาอย่างดี เข้าในธรรมชาติของผู้เรียนทั้งด้านประวัติ ประสบการณ์ของผู้เรียน สติปัญญา ความสามารถ ความพร้อมในการเรียนรู้ ความสนใจและความถนัด ในที่นี้หมายถึงการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้สอนมีจิตวิทยาในการสอน รู้เทคนิควิธีการทั้งด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ สามารถชักนำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักการแก้ไขสิ่งที่บกพร่องของผู้เรียน ติดตามห่วงใยเอาใจใส่ผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

2.3.3 องค์ประกอบของการเรียนการสอน

ทวีป อภิสิทธิ์ (ม.ป.ป.: 15) กล่าว่า การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วนคือ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

ผู้สอน หมายถึง ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ ครูคือบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนคณาจารย์คือซึ่งทำหน้าที่หลักด้านการสอนการวิจัย ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 10) ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือ ความสำนึกในความเป็นครู ความรู้ดี เป็นคนดี ใจกว้าง ทันสมัย รับผิดชอบดี สุขภาพกายใจดี มีการพัฒนา แก้ไข และมั่นใจในตนเอง (ลิขิต กาญจนาภรณ์, วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และสุภาศิริ อมาตยกุล, 2524: 10-11)

ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน และนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่ศึกษาระดับปริญญาในสถาบันอุดมศึกษา หรือผู้ที่ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา มีความแตกต่างกันด้านครอบครัว ฐานะ พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ บางพวกมีนิสัยอยากรู้อยากเห็นบางพวกเฉื่อยชาสติปัญญาแตกต่างกัน ความถนัด ความสามารถต่างกัน พัฒนาการด้านสังคมก็แตกต่างกัน เป้าหมายในการเรียนก็แตกต่างกัน บางคนเรียนเพื่อต้องการแค่ระดับการศึกษาเรียนให้จบเร็วๆ เรียนเพราะต้องการงาน เรียนเพื่อเกรด (ลิขิต กาญจนาภรณ์, วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และสุภาศิริ อมาตยกุล, 2524: 8-9)

หลักสูตร หมายถึง แผน หรือโครงการสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยสถานศึกษาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ อีกนัยหนึ่งหลักสูตรหมายถึง กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งนอก และในชั้นเรียน รวมทั้งทัศนคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร และสิ่งแวดล้อม (Good, 1973: 157 และ เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2511: 108 อ้างถึงใน ไข่มุกข์ วิเชียรเจริญ, 2539: 8) องค์ประกอบของหลักสูตรมีรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญ 4 ส่วน ดังที่ ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2540: 193-142) ได้กล่าวแยกไว้เป็นส่วนๆ ดังนี้

1) จุดมุ่งหมาย หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่ผ่านหลักสูตร แบ่งเป็นหลายระดับได้แก่ จุดมุ่งหมายรวมของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา และจุดมุ่งหมายของรายวิชา ข้อสังเกตในการกำหนดจุดมุ่งหมายคือ เป็นข้อความที่ระบุสิ่งที่เป็นความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความสนใจ ค่านิยม เจตคติของผู้เรียนที่ต้องเปลี่ยนไป มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหา มีแนวทางในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน บอกถึงการนำไปประยุกต์ใช้ ใกล้เคียงความเป็นจริง การกำหนดจุดมุ่งหมายต้องมีสาเหตุและที่มา ได้แก่ ความรู้ด้านจิตวิทยาระดับพัฒนาการความต้องและความสนใจของผู้เรียน สภาพแวดล้อม ปัญหาสังคม ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

2) เนื้อหา หมายถึงสิ่งที่เป็นสาระที่จัดเป็นความรู้และประสบการณ์ของการเรียนรู้ที่หลักสูตรจัดให้แก่ผู้เรียน เนื้อหาของแต่ละวิชาประกอบด้วยสิ่งที่เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริง สิ่งที่เป็นข้อมูลทั่วๆ ไป สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญ และระบบความคิดของวิชานั้นๆ การเลือกเนื้อหาต้องมีความสำคัญเชื่อถือได้ สอดคล้องกับความเป็นจริง สมดุลระหว่างความลึกและความกว้าง สอดคล้องกับประสบการณ์ ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

3) กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องจัดเป็นกิจกรรและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ควรมีลักษณะที่ช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี ผู้เรียนสามารถทำได้ และก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้าน

4) การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบว่าผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ และทักษะไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภายหลังได้ผ่านประสบการณ์ที่หลักสูตรจัดให้

สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ มีความหมายดังนี้

ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา (2543: 17-18) ให้ความหมายคำว่า "สื่อการเรียนการสอน" ว่าหมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน ในระบบการเรียนการสอนแบบครูไม่ต้องออกแบบหรือพัฒนาสื่อด้วยตนเอง เพียงแต่ใช้สื่อที่มีอยู่แล้วนำมากำหนดไว้ในแผนการสอน ปัญหาสำคัญคือผู้สอนเลือกใช้สื่อไม่เหมาะสมกับเนื้อหา บางครั้งต้องเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับสื่อที่มีอยู่ ทำให้เกิดผลเสียกับการเรียน

สุทธนู ศรีไสย์ (2539: 12-13) กล่าวว่า เอกสารสิ่งพิมพ์ ของจริงของจำลอง หรือส่วนประกอบอื่นๆ ที่อยู่ในเหตุการณ์ของการสอน อาจทำขึ้นมาโดยครูผู้สอนหรือผู้สอนจัดหามาจากแหล่งอื่น สื่อต้องมีความเหมาะสมกับบทเรียนที่ผู้สอนจัดเตรียมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หากไม่สอดคล้องอาจทำให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลหรือทักษะที่ไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการสอน ซึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนด้อยคุณค่าลงไป สิ่งที่ผู้สอนจัดเตรียมเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนรวมเรียกว่า "สื่อวัสดุอุปกรณ์การสอน"

จากความหมายข้างตนสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งพิมพ์ วัสดุต่างๆ ทั้งของจริง และของจำลอง ที่ผู้สอนใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาที่ผู้สอนจะถ่ายทอด เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ข้อสังเกตที่สำคัญในการเลือกใช้สื่อที่มีอยู่แล้ว หรือสื่อที่มีขายตามท้องตลาด ส่วนใหญ่สื่อเหล่านั้นจะออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหามากกว่าจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ดังนั้นการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนจึงมีหลักการสำคัญดังที่ ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา (2543: 18) ได้กล่าวไว้ คือ

1) ถ้าจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนเป็นนวัตกรรมที่ยังไม่เคยมีการเรียน การสอนมาก่อน จำเป็นต้องมีการพัฒนาสื่อขึ้นมาใช้เองมากกว่าใช้สื่อที่มีอยู่แล้ว

2) การพัฒนาสื่อขึ้นมาเพื่อใช้กับการเรียนการสอนเฉพาะอย่างต้องเสียค่า ใช้จ่ายมากกว่าการเลือกใช้สื่อที่มีอยู่แล้วตามท้องตลาด

3) การใช้สื่อที่มีอยู่ตามท้องตลาดต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน ทั้งเป็นการประหยัดกว่าการผลิตสื่อขึ้นมาใช้เอง

4) การเลือกวิธีสอนและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนมีผลต่อบทบาทของครู เพราะครูต้องจัดหาสิ่งที่ขาดไปสำหรับผู้เรียน

การวัดผลและประเมินผล คำทั้งสองมีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ การวัดผลหมายถึง กระบวนการที่จะหาปริมาณ (Measurement) เช่นคะแนนผล ส่วนคำว่า การประเมินผลหมายถึง การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วยการประเมินค่า (Evaluation) หรือ

การให้ค่ากับสิ่งที่ต้องการประเมิน มักเป็นการแปลความหมายของตัวเลขเป็นระดับต่างๆ หรือใช้การสังเกตเป็นการประเมินได้อีกด้วย (สุทธนู ศรีไสย์, 2539: 121-122)

นอกจากนั้น อุทุมพร (ทองอุไทย)จามรมาน (ม.ป.ป.: 30-94) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลไว้ว่า การวัดผลสามารถทำได้หลายครั้ง เป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนอันมีผลมาจากการสอน และหลักสูตร มีการใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นตัวเทียบวัด ลักษณะของการประเมินเน้นที่จุดมุ่งหมายของการสอนซึ่งมีความแตกต่างกันแล้วแต่ผู้สอน สถาบัน หลักสูตร และระบบการศึกษา แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1) ผู้สอนและผู้เรียนวางแผนการเรียนการสอนตลอดภาคเรียนร่วมกัน

2) ผู้สอนแปลงจุดมุ่งหมายทางการศึกษามาเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

3) กำหนดเครื่องมือวัด

4) ทำการทดสอบเก็บข้อมูล

5) จัดกระทำกับข้อมูล

6) ตัดเกรดเพื่อประเมินผลการเรียนของผู้เรียน

รูปแบบในการวัดผู้สอนเป็นผู้กำหนดทั้งนี้ต้องดูความสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆ ดังที่กล่าวมาด้วย แบ่งออกได้ดังนี้

1) การวัดแบบอิงเกณฑ์เพื่อบอกสถานภาพผู้เรียนแต่ละคนเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เป็นการหาผลสัมฤทธิ์ในตัวผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด

2) การวัดแบบอิงกลุ่มเพื่อบอกผลการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคนเทียบกับกลุ่มโดยใช้ข้อสอบชุดเดียวกันเป็นการเลือกคนเก่งของกลุ่ม

3) การวัดแบบทฤษฎีเดิมใช้การสอบทั้งข้อเขียน ปากเปล่า ปฏิบัติ วิธีการสอบต่างๆ ถือเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นผู้เรียนให้แสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งถือเป็นคำตอบ แล้วใช้คะแนนเป็นตัวจับพฤติกรรม นำมาแจกแจง วิเคราะห์ ประเมิน

4) การวัดทางด้านจิตวิทยา ใช้วิธีสร้างคำถามที่มีลักษณะทางด้านจิตวิทยาเพื่อให้ผู้เรียนได้ตอบเป็นการแสดงถึง ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติของผู้เรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลแบ่งออกตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ได้แก่ เครื่องมือที่ให้วัดด้านพุทธพิสัย (Cognitive Domain) เช่น แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบมาตรฐาน อาจเป็นแบบอัตนัย จับคู่ เติมคำ หรือเลือกตอบ เครื่องมือที่ใช้วัดด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นแบบวัดความรู้สึก ความสนใจ ทัศนคติ บุคลิกภาพ และเครื่องมือวัดด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) เป็นแบบสังเกต หรือแบบบันทึกพฤติกรรม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเรียนการสอนประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สื่อการเรียน และการวัดผลประเมินผล ผู้สอนคือครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ ทำหน้าที่ด้านการเรียนการสอน วิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ให้สอดคล้องกับผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนตั้งแต่ก่อนปฐมวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ที่เรียนระดับปริญญาและระดับบัณฑิตศึกษา ภายใต้กรอบการเรียนการสอนของหลักสูตร อันได้แก่ จุดมุ่งหมายของ การเรียนการสอน เนื้อหา ประสบการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาศัยสื่อการเรียนเป็นตัวกลางในการถ่ายทอด ตัวบ่งชี้ว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้สอน และหลักสูตรกำหนดหรือไม่ คือผลจากการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ นั่นคือ การวัดผลและประเมินผลการศึกษา

2.3.4 รูปแบบการเรียนการสอน

การเรียนการสอนที่ปรากฏอยู่ในสถานศึกษาปัจจุบันมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมด้วยเหตุการณ์ต่างๆ เช่น จำนวนผู้เรียนต้องเหมาะสมกับลักษณะวิชา เหมาะสมกับวิธีการสอน เหมาะสมกับสถานที่ ฯลฯ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 61-63) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 3 แบบ ดังนี้

1) การสอนแบบกลุ่มใหญ่ เป็นการสอนที่มีจำนวนผู้เรียนตั้งแต่ 50 คน ถึง 300 คน ส่วนใหญ่เป็นวิชาพื้นฐานใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนต้องเตรียมเอกสาร เป็นผู้บรรยายตลอดการเรียนการสอน ผู้เรียนเป็นผู้ฟัง และจดคำบรรยาย อาจมีการซักถามระหว่างเรียน แต่กิจกรรม การเรียนการสอนส่วนใหญ่ผู้สอนเป็นผู้กระทำตลอดระยะเวลาสอน

2) การสอนแบบกลุ่มย่อย เป็นการสอนที่มีจำนวนผู้เรียนตั้งแต่ 15 คน ถึง 50 คน วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการสัมมนา แบ่งการสอนเป็นสองส่วน ส่วนแรกผู้สอนเป็นผู้เตรียมเนื้อหา บรรยายสาระความรู้ ส่วนที่สอนผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดสาระ ค้นคว้า รวบรวม เรียบเรียง อภิปราย การสอนแบบนี้ผู้สอน และผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ทำให้การเรียนมีความตื่นเต้นตลอด

3) การสอนเป็นรายบุคคล มักเป็นการสอนในระดับอุดมศึกษา ใช้สอนในรายวิชาระดับชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 บางทีเรียกว่า เอกศึกษา การเรียนโดยอิสระ หรือการศึกษารายบุคคล การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มักใช้ในกรณีที่ผู้เรียนมีความสนใจในรายวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นพิเศษ เป็นวิชาเฉพาะ เป็นการช่วยนักศึกษาที่มีปัญหาในการเรียน มีปัญหาในการลงทะเบียน โดยทั่วไปมักใช้เวลาเรียน 1 หรือ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีผู้เรียนตั้งแต่ 1 คน ถึง 5 คน และลงทะเบียนได้ไม่เกิน 2 วิชา (วิชาที่ใช้การเรียนการสอนแบบรายบุคคล) การสอนเป็นรายบุคคล

ผู้เรียนจะได้ทำกิจกรรมเองเป็นส่วนใหญ่ นับตั้งแต่การวางแผน การร่วมกำหนดหัวข้อศึกษา การเข้าห้องสมุด การรายงานด้วยวาจาด้วยข้อเขียน ผู้สอนเป็นผู้แนะแนวทาง เสนอแนะ ในส่วนที่ที่ผู้เรียนยังขาด

จากการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนสรุปได้ว่า ผู้สอนต้องเลือกรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา สถานที่ และความจำเป็นบางอย่าง เช่น ความเฉพาะของวิชา หรือแม้กระทั่งการเลือกรูปแบบการเรียนการเรียนการสอนเพื่อการช่วยเหลือผู้เรียน เป็นต้น รูปแบบการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ การสอนแบบกลุ่มใหญ่ที่มีผู้เรียนตั้งแต่ 50 คน ถึง 300 คน ใช้กับวิชาที่เป็นพื้นฐานความรู้ สอนแบบการบรรยาย การสอนแบบกลุ่มที่มีผู้เรียนตั้งแต่ 15 คน ถึง 50 คน สอนแบบการสัมมนา และการสอนเป็นรายบุคคล มักใช้กับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา การสอนแบบนี้จัดเป็นการสอนลักษณะพิเศษ มีผู้เรียนไม่เกิน 5 คน เรียนสัปดาห์ละ 1 หรือ 2 ชั่วโมง ผู้เรียนลงทะเบียนวิชาในลักษณะนี้ได้ไม่เกิน 2 รายวิชา

2.3.5 วิธีการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบหลายส่วน แต่ละส่วนต้องมีความสัมพันธ์ สอดคล้องกันเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ด้วยดี บรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ วิธีการนำไปสู่จุดมุ่งหมายขึ้นอยู่กับความเหมาะสมว่าผู้สอนจะเลือกวิธีการใดสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยสอดคล้องกับเนื้อหา และความสนใจของผู้เรียน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 65-68) ได้นำเสนอไว้ 13 วิธี ดังนี้

1) ปาฐกถา คือ การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทัศนคติ โดยวิธีการพูดที่มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างพิถีพิถัน มีความเป็นทางการอย่างมาก

2) บรรยาย คือ การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ด้วยวิธีที่เป็นกันเองมากกว่าการปาฐกถา อาจให้วิธีการอื่นๆ หรืออุปกรณ์ช่วยบรรยายได้

3) การอภิปรายอนุกรม คือ การจัดผู้ทรงคุณวุฒิมาผลัดกันพูดตามลำดับหัวข้อที่กำหนด โดยมีผู้เปิดการอภิปราย สรุป และปิดการอภิปราย

4) การอภิปรายเป็นคณะ การจัดให้วิทยากรพูดในหัวข้อเดียวกันเพื่อต้องการความคิดที่หลากหลาย มีผู้ดำเนินการอภิปรายเชื่อมโยงความคิดและเรื่องราวให้ผู้เรียนทราบ

5) การสอนโดยใช้โทรทัศน์ เป็นการสอนที่ต้องการประหยัดเวลาเนื่องจากมีผู้เรียนมาก ผู้สอนจะบรรยาย หรือสาธิตเนื้อหาลงเทปโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาไปพร้อมกันหรือเปิดให้ในโอกาสต่อไป

6) การอภิปรายกลุ่ม คือ การสอนแบบกลุ่มย่อย มุ่งให้ผู้เรียนฝึกการค้นคว้า การคิด การเขียน การเสนอความคิด การรับฟัง การทำงานร่วมกัน มีการเลือกประธาน เลขานุการ เพื่อนำการวางแผนศึกษาค้นคว้า อภิปราย และเสนอรายงาน

7) การสัมมนา คือ การที่ผู้สอน และผู้เรียนวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน โดยการกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา ผู้สอนให้แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน อาจจัดในรูปของการเชิญ วิทยากร มาบรรยาย หลังจากนั้นเป็นการศึกษาค้นคว้า เพื่อประมวลความรู้ทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน นำเสนอรายงานต่อที่ประชุม

8) การศึกษาเฉพาะกรณีหรือโครงการ เป็นการศึกษาแบบกลุ่มย่อย 5 คน ถึง 7 คน โดยศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อหาข้อมูลมาตัดสินวินิจฉัย ผู้เรียนต้องศึกษาตั้งแต่จุดเริ่มต้น ปัญหา สาเหตุ ศึกษาแนวทางแก้ปัญหา ตลอดจนเสนอแนะข้อคิดเห็นต่างๆ

9) การฝึกปฏิบัติ เป็นการศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรี หลังจากเรียนทฤษฎีจบ ต้องมีภาคปฏิบัติเพื่อทดลองทำด้วยตนเอง ช่วยให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น อาจมีการ แบ่งกลุ่มย่อยให้ ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

10) การสาธิต คือ การศึกษาที่ผู้สอนต้องแสดงกิจกรรมหรือลงมือกระทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งเพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

11) การสอนเป็นรายบุคคล เป็นการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าตามความพอใจ นำสาระมาอภิปรายร่วมกับผู้สอน อาจมีอุปกรณ์การเรียน การสอนประกอบได้ เช่น เอกสาร หรือ เทป

12) การสอนแบบโปรแกรม เป็นการจัดการเรียนการสอนสำเร็จรูป อาจอยู่ในรูปของตำรา แบบเรียน หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองตามความสามารถ ความสนใจ และเวลาที่ผู้เรียนสะดวก ในบทเรียนมีทั้งวิธีเรียนและการวัดผลด้วย

13) การฝึกประสบการณ์ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในสาขาวิชาชีพ วิธีการเริ่มจากการนิเทศชี้แนะ ผู้สอนจำเป็นต้องสอนร่วมกับบุคลากรที่อยู่ในหน้าที่การงานที่จะส่งผู้เรียนไปฝึกงานด้วย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า วิธีการเรียนการสอนต้องจัดให้สัมพันธ์สอดคล้องกับบรรลุวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีวัดประเมินผล เหมาะสมกับผู้สอน ผู้เรียน มี 13 วิธี คือ ปาฐกถา บรรยาย การอภิปรายอนุกรม การอภิปรายเป็นคณะ การสอนโดยใช้โทรทัศน์ การอภิปรายกลุ่ม การสัมมนา การศึกษาเฉพาะกรณีหรือโครงการ การฝึกปฏิบัติ การสาธิต การสอนเป็นรายบุคคล การสอนแบบโปรแกรม การฝึกประสบการณ์ แต่ละวิธีแตกต่างกันทั้งด้านบทบาทของผู้สอน บทบาทผู้เรียน วิธีการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์ การจัดสิ่งแวดล้อม

ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต สิ่งของ หรือแม้กระทั่งบุคคล และประการสุดท้าย แตกต่างกันด้านการวัดผลและประเมินผล

อีกนัยหนึ่ง ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524: 94-110) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสอนแบบฝึกปฏิบัติไว้ว่า คำว่า "ฝึกปฏิบัติ" ทั่วไปมักใช้คำว่า "ปฏิบัติการ" หมายถึง การฝึกฝน และเรียนรู้ ในห้องทดลอง (Laboratory) เพื่อให้ทำการสอบ ทำความเข้าใจ กับทฤษฎีเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือค้นพบสิ่งใหม่ ลักษณะการสอนแบบฝึกปฏิบัติเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดสอบความรู้ หรือเนื้อหาที่เรียนมาประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับสภาพจริง และได้ฝึกฝนลงมือทำตามสิ่งที่เรียนไป

การสอนแบบฝึกปฏิบัติมีมานาน เช่น การสอนศาสนาของชาวเอเชีย การศึกษาด้านอาชีพของชาวกรีกและโรมัน การศึกษาทางด้านศิลปะและดนตรี เห็นได้ว่าการสอนแบบนี้ใช้ได้กับทุกวิชาชีพมีความสำคัญในเชิงการปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ เป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นการขยายและเพิ่มพูนประสบการณ์นอกเหนือจากสิ่งที่สอน ช่วยให้พิสูจน์ในสิ่งที่เรียนมาเป็นการแสวงหาสัจจะต่างๆ และเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนรู้ไปให้สัมพันธ์กับปัญหาและช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ ข้อดีของการสอนแบบฝึกปฏิบัติมี 2 ประการ

ประการแรกในแง่ของการศึกษาถือว่าเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์มีการผสมผสานทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ผู้เรียนรู้ว่าสิ่งที่ตนเรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทีที่เรียนเป็นประสบการณ์ตรง (Direct Experiences) กับผู้เรียน

ประการที่สองในแง่ของผู้เรียนผู้สอน ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ ในแง่ของการนำไปใช้ผู้สอนเห็นผลการสอนทันที ผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสติชม (Feedback) เป็นการฝึกฝนทักษะไปพร้อมกับการเรียน ผู้สอนรู้ว่าสิ่งที่ตนสอนปฏิบัติตาม หรือปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด

จุดมุ่งหมายของการสอนแบบฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องมือ และอุปกรณ์ รู้จักเตรียมการใช้เครื่องมือและรู้จักเตรียมการฝึกฝน ฝึกการสังเกตและรวบรวมข้อมูลนำมาเขียน และเสนอรายงานได้ถูกต้องเหมาะสม รู้จักการเชื่อมโยงแนวคิดให้เข้ากับหลักวิชาทำให้มองเห็นภาพรวมของวิชานั้น ประยุกต์หลักการเข้ากับสถานการณ์จริงในห้องปฏิบัติการและในภาคสนาม เห็นปัญหาและสามารถเลือกแนวทางที่ถูกต้อง รู้จักวิเคราะห์ผลของการฝึกไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดทัศนคติที่ดี และภูมิใจในอาชีพ

การเรียนการสอนในวิธีการโดยทั่วไปมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้สอน ผู้เรียน และเนื้อหา แต่การสอนแบบฝึกปฏิบัติมีองค์ประกอบที่แตกต่างออกไป ดังนี้

ประการแรกด้านสถานที่ปฏิบัติต้องเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์วิชามีความพร้อมเป็นแบบฉบับได้

ประการที่สองอุปกรณ์ และเครื่องมือมีสภาพเหมือนจริง หรือใกล้เคียงกับสภาพจริงมากที่สุด ประเด็นที่ควรสังเกตคือ จำนวนพอกับผู้เรียน สภาพร้อมใช้งาน ใช้ได้อย่างไม่จำกัดเวลา ควรเป็นอุปกรณ์ที่ซื้อหรือปรับปรุงใช้ภายในประเทศ

ประการที่สาม เอกสารประกอบการฝึก ประเภทแรกเป็นคู่มือการฝึกปฏิบัติ เริ่มจาก บทนำ ความหมาย ความสำคัญ วัตถุประสงค์ การเตรียมตัวของผู้เรียน แนะนำเครื่องมือฝึก ลำดับขั้นการฝึก บันทึกการสังเกต แบบฟอร์ม ตาราง ปัญหาอุปสรรค ศัพท์และทฤษฎี คำถาม บทสรุป และเอกสารอ้างอิง ประเภทที่สองเอกสารประกอบ หมายถึง เอกสารที่เป็นที่เป็นเนื้อหา ทฤษฎี หลักการที่ช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติได้ นอกจากนั้นยังมีวิธีช่วยแก้ปัญหาในขณะฝึก สุดท้ายเป็นเอกสารแนะนำอื่นๆ อาจเป็นความรู้ทั่วไป เช่น เรื่องสุขภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียน

ประการสุดท้ายผู้เรียนผู้สอนต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนการสอน ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา อุปกรณ์ ติดต่อสถานที่ กำหนดเวลา จัดทำกำหนดการ ส่วนของผู้เรียนต้องทำความเข้าใจขั้นตอนการฝึก พิจารณาความสามารถของตน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การสอนแบบฝึกปฏิบัติเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในคำว่า “ฝึกปฏิบัติ” หรือ “ปฏิบัติการ” เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเรียนรู้ลงมือกระทำเอง เพื่อทดสอบความรู้ เพิ่มพูนประสบการณ์ ประยุกต์เนื้อหาเพื่อนำไปใช้จริง เป็นวิธีการสอนที่มีมานาน โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านศิลปะและดนตรี ช่วยให้เกิดการบูรณาการผสมผสานภาคทฤษฎีเข้ากับปฏิบัติ ผู้เรียนรู้ว่าสิ่งที่ตนเรียนอะไร มีปัญหาอะไร แก้ไขปัญหาอย่างไรเป็นประสบการณ์ตรง (Direct Experiences) การเรียนการสอนวิธีนี้เห็นผลทันที การฝึกฝนทักษะให้รู้ว่าสิ่งที่กำลังเรียนจะนำไปใช้จริงได้มากน้อยเพียงใด เป้าหมายของการสอนวิธีนี้ผู้เรียนรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องมือและวิธีปฏิบัติที่นำไปสู่การทำงานจริง รู้จักเตรียมการเพื่อฝึกฝน ฝึกการสังเกต รวบรวมข้อมูลทั้งจากผลการทดลองและจากผู้สอนที่เป็นต้นแบบ ส่วนประกอบสำคัญประกอบด้วย สถานที่ฝึกปฏิบัติ เครื่องมือเอกสารประกอบการฝึก ผู้เรียนผู้สอนต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าทั้งด้านการเรียนการสอน และด้านธุรการ

2.3.6 สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ต้องสอดคล้อง และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในองค์ประกอบของการสอน กล่าวคือ ต้องมีความสอดคล้องกันตั้งแต่สภาพห้องเรียน การใช้นวัตกรรม วิธีสอน การนำเสนอข้อมูล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียน และกิจกรรมอื่นๆ สุทธนู ศรีไสย์ (2539: 157-177) ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

1) แสงสว่าง แสงสว่างภายในสภาพแวดล้อมการเรียนหรือในห้องเรียนต้องเหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่มีการเรียนการสอน เช่น การจดเนื้อหา การฉายแผ่นใส การฉายภาพสไลด์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การแสดงภาพแผนที่ แผนภูมิ การอภิปราย และการปฏิบัติงาน ความเหมาะสมของแสงสว่าง หมายถึง ระบบควบคุมแสงสว่างจากแหล่งแสงสว่างธรรมชาติให้มีเหมาะสมเพียงพอกับความต้องการ ระบบการควบคุมต้องง่ายต่อการที่ผู้ใช้ควบคุมได้ตลอดการสอน

2) เสียง เสียงที่เหมาะสมสำหรับการฟังต้องเป็นเสียงที่สามารถได้ยินได้ทั่วห้องเรียน ระบบเสียงภายในห้องต้องเหมาะสม กล่าวคือระบบเครื่องเสียงทั้งลำโพงและ ตัวขยายเสียงต้องเหมาะสมกับสภาพห้องเรียน เสียงที่เกิดจากการเรียนการสอนภายในห้องเรียนต้อง ไม่ดังออกมารบกวนห้องเรียนข้างๆ หรือผู้ที่อยู่ใกล้บริเวณนั้น

3) บรรยากาศในห้องเรียน สภาพห้องเรียนควรจะมีความสะดวกสบายกับผู้เรียนมากพอสมควร เช่น ควรมีอุณหภูมิที่เหมาะสม มีความชื้นและการระบายอากาศที่ดี

4) เครื่องตกแต่งภายในชั้นเรียน เครื่องตกแต่งในที่นี้รวมถึงที่นั่งเรียน โต๊ะเขียน หรือทำงาน ล้อเลื่อนสำหรับเตรียมการณ์สอนของผู้สอน ฯลฯ อุปกรณ์ตกแต่งห้องควรมีเกณฑ์ขั้นต่ำ คือ สวยงามและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจหรือการใช้งาน การตกแต่งต้องมีความสะดวกกับ การเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

ที่นั่งเรียนมีทั้งที่ติดแน่นกับที่หรือที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ สามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม มีอัตราส่วนเหมาะสมกับห้องเรียน

โต๊ะสำหรับเขียนหรือทำงานควรมีการจัดเตรียมเพื่อประโยชน์หลายอย่าง เช่น สามารถจัดเพื่อการสัมมนาหรืออภิปรายกลุ่มย่อยได้

ล้อเลื่อนสำหรับเตรียมการสอนของผู้สอน เป็นที่สำหรับวางอุปกรณ์การสอน เช่น เอกสารประกอบการสอน หนังสือ กระเป๋า แผ่นใส เครื่องฉายต่างๆ ฯลฯ ควรมีความสะดวกต่อการใช้ และเหมาะกับสภาพห้องเรียน

5) ผนังกั้นห้อง ควรเคลื่อนที่ได้เพื่อประโยชน์ในการกั้นห้องใหญ่ให้เป็นห้องเล็ก สามารถใช้เป็นจอภาพ ติดแผนภูมิ แผนภาพ หรือทำเป็นกระดานดำได้

6) ความสะดวกในการใช้โสตทัศนูปกรณ์ ความสะดวกเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการช่วยให้การนำเสนอข้อมูลและการติดตามผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อทัศนูปกรณ์ที่ควรมีประจำห้องเรียนได้แก่ โทรทัศน์ เครื่องเสียง วิทยุ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนมีชีวิตชีวาและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนนั้นต้อง

คำนึงถึง ลักษณะของวิชาที่เรียน ผู้เรียน รูปแบบการสอน วิธีการสอน ฯลฯ สิ่งต่างๆ ต้องมีความสอดคล้องกัน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก ต้องสอดคล้องและเกื้อประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอน และวิชาที่เรียน เช่น แสงสว่างเพียงพอและเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียน เสียงไม่ดังหรือค่อยจนเกินไป อีกทั้งไม่ส่งเสียงรบกวนห้องข้างเคียง บรรยากาศภายในห้องเหมาะสม ไม่ร้อนหรือเย็นจัด อากาศถ่ายเทสะดวก อุปกรณ์ภายในห้องเรียนทั้งโต๊ะ เก้าอี้ และสื่อทัศนูปกรณ์ครบถ้วนเหมาะสมกับขนาดห้องเรียนและจำนวนผู้เรียน

2.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรี

2.4.1 รูปแบบและวิธีการสอนดนตรี

ธอร์นเบอร์ก (Thornburg, 1979 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 290-292) ได้ใช้วิธีการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ในการสอนให้ซาบซึ้งและสนในวิชาดนตรี แกนนำที่เป็นต้นแบบเริ่มจากผู้สอนดนตรี ต่อมาก็เป็นผู้เรียนที่เล่นดนตรีได้เก่งและนักดนตรีอาชีพ ระยะทำการทดลอง 5 ปี ปรากฏว่ามีผู้สนใจเรียนดนตรีมากขึ้น จึงสรุปได้ว่าการสอนดนตรีที่ใช้วิธีการเลียนแบบจากตัวแบบ(Modeling) เป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง หลักการดังกล่าวใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาหรือการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้สอนแบ่งหน่วยการเรียนเป็นขั้นๆ ให้ผู้เรียนเลียนแบบหรือปฏิบัติตามได้ และ บอกถึงวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียน บอกถึงความคาดหวังของผู้สอนที่ต้องการให้ ผู้เรียนเรียนรู้

2) ผู้สอนยึดมั่นในหลักการการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบ ขั้นแรกเป็นขั้น การรับรู้ ซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ผู้เรียนต้องตั้งใจใส่ใจรับรู้เข้ารหัส และมีความจดจำ ขั้นที่สองเป็นขั้น การกระทำหรือปฏิบัติ (Performance) ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้แสดง การเลียนแบบขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะทางร่างกายของผู้เรียนรวมทั้งความแม่นยำในขั้นการเรียนรู้ด้วย ดังนั้นก่อนผู้สอนจะสอนต้องบอกให้ผู้เรียนใส่ใจทุกขั้นตอน

3) ขั้นสอนหรือขั้นแสดง (Demonstration) เริ่มจากการใช้ตัวอย่างในสิ่งที่ต้องการให้ ผู้เรียนรู้หลายๆ ตัวอย่าง อาจต้องใช้ตัวอย่างที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของ ผู้เรียน ขณะแสดงตัวอย่างผู้สอนต้องอธิบายไปด้วยคล้ายๆ กับการคิดออกมาดังๆ

4) หลังจากผู้สอนแสดงตัวอย่างแล้วให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทันทีจะทำให้ผู้เรียนสนใจหรือใส่ในบทเรียนมากขึ้น ให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงด้วยตนเอง เป็นการประเมินผลว่า

ผู้เรียนรับรู้ หรือเรียนรู้สิ่งที่สอนให้หรือไม่ ถ้าได้ผลยังไม่เป็นที่พอใจต้องแสดงตัวอย่างใหม่เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทำได้สำเร็จ ผู้ที่ทำได้ต้องให้คำชมเพื่อเป็นแรงเสริมให้อยากเรียนต่อไป

5) ตัวแบบครั้งต่อไปอาจจะเป็นผู้เรียนที่ทำได้ก่อนหรือภาพยนตร์ โทรทัศน์ แม้กระทั่งภาพในหนังสือ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การเรียนการสอนดนตรีที่ใช้วิธีการเลียนแบบ หรือการเรียนรู้โดยการสังเกต เป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องลำดับการสอนเป็นขั้นๆ เริ่มจากการแบ่งเนื้อหาเป็นตอนๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้โดยง่าย การสอนต้องบอกเป้าหมายการเรียนการสอนทุกครั้ง การสอนแบบการเลียนแบบผู้สอนต้องตระหนักในหลักการการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจจริงที่จะรับรู้ ผู้เรียนมีความแตกต่างกันด้านความรู้ความสามารถ ดังนั้นการสอนต้องค่อยเป็นค่อยไป มีการใช้ตัวอย่างที่หลากหลาย พร้อมกับการอธิบายควบคู่ไปกับการแสดงให้ดูหรือการปฏิบัติ หลังจากนั้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ มีการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ควบคู่โดยตลอด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 29-30) ร่วมกับปราชญ์ของแผ่นดิน ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ที่เกี่ยวข้องได้จัดทำแนวคิดเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดให้กระจ่างชัดเป็นที่เข้าใจตรงกันของทุกคน และหน่วยงาน โดยสรุปเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ได้ 5 ทฤษฎี ในจำนวนนี้มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรีอยู่ด้วย นั่นคือ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้าน ศิลปะดนตรี กีฬา เป้าหมายในการจัดทำเพื่อนำทฤษฎีที่ได้พัฒนาแล้วสู่การปฏิบัติ ในส่วนของการสอนได้สังเคราะห์ตัวบ่งชี้การสอนของครูออกมาจากตัวทฤษฎีดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องปฏิบัติทั้งก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน มีสาระดังนี้

1) ผู้สอนเตรียมการสอนและวิธีการสอน
2) จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่จูงใจและเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้
3) ผู้สอนเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาอย่างทั่วถึง
4) ผู้สอนจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนแสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5) ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ ฝึกปรับปรุงตนเอง
6) ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกันปรับปรุงส่วนด้อย
7) ใช้สื่อเพื่อการฝึกคิด ฝึกแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8) ผู้สอนใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลายเชื่อมโยงกับชีวิตจริง
9) ฝึกกิริยามารยาทตามวิถีวัฒนธรรมไทยให้ผู้เรียน
10) ผู้สอนสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่ผู้สอนดนตรีควรปฏิบัติทั้งก่อนสอน ขณะสอน และหลังจากการสอน คือ มีการวางแผนการสอน จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมโดยใช้สื่อที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ถึงขีดสุด และปรับปรุงส่วนด้วยของแต่ละคน เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง สอดแทรกคุณธรรมและวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปกับการสอนทุกครั้ง มีการสังเกตและประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สุกรี เจริญสุข (2544:) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการสอนดนตรีไว้อีกทรรศนะหนึ่ง ดังนี้

1) ทฤษฎีความเหมือน คือการเป็นแม่แบบหรือเบ้า หมายถึง การเป็นแบบอย่างของครูผู้สอนให้เด็กเรียนรู้ ในทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ การเลียนแบบ หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ดนตรีจากการสัมผัส การได้ยิน ได้ฟัง แล้วลงมือกระทำลอกเลียนแบบให้เหมือน ประการที่สองคือการทำซ้ำหรือการทำย้ำทักษะเพื่อให้เกิดความแม่นยำ การทำซ้ำทำให้เกิดทักษะดนตรีในขั้นความชำนาญ สามารถกำกับ ควบคุม การปฏิบัติดนตรีได้ดี

2) ทฤษฎีความแตกต่าง เป็นความต้องการเปลี่ยนแปลงความจำเจ ความต้องการให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ในทฤษฎีนี้มีหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ การแหกคอก หมายถึง การปฏิเสธต่อรูปแบบและวิถีทางดั้งเดิมที่อยู่ มีการแสวงหาและสร้างแนวทางขึ้นใหม่ และการสร้างทางเทวดา หมายถึง การสร้างผลงานที่มีทักษะสมบูรณ์ มีความถูกต้อง แม่นยำเป็นตัวของตัวเอง

3) ทฤษฎีความเป็นฉัน เป็นการแสดงออกทางผลงานที่เป็นรากเหง้าของวัฒนธรรม ความสมบูรณ์ของดนตรีต้องตั้งอยู่บนความเป็นฉัน อวดความเป็นฉัน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การเรียนการสอนดนตรีเริ่มจากการเลียนแบบโดยมีผู้สอนเป็นแม่แบบ เรียนรู้โดยผ่านทางการได้ยิน ได้เห็น และการสัมผัส แล้วลงมือปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ หลังจากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนาความรู้ความสามารถที่ได้เรียนรู้มาโดยเพิ่มรายละเอียดที่แตกต่างออกไปจากเดิม ในขั้นสุดท้ายเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถสร้างสรรค์งานสร้างศิลปะได้ด้วยตนเองบนพื้นฐานของวัฒนธรรมนั้นๆ

รูปแบบและวิธีการสอนดนตรีจากหนังสือที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 1-35) จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลงานของครูต้นแบบ 2541 ที่นำเสนอรูปแบบและวิธีการสอนดนตรีจากประสบการณ์จริง ทดลองใช้ลองผิดลอง ถูกจนผลงานด้านการสอนดนตรีเป็นที่ยอมรับ สาระสำคัญมีดังนี้

1) การสอนดนตรีสากลโดยการประยุกต์วิธีสอนดนตรีแบบโคไล (Kodaly Method) ของ ธวัชชัย นาควงษ์

หลักการสอนคือ สอนเหมือนไม่สอน เรียนเหมือนเล่น ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ และความเพลิดเพลินเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน พร้อมทั้งการฝึกทักษะอันเป็นพื้นฐานทางดนตรี ที่สำคัญคือ การร้องเพลง การเคลื่อนไหวร่างกาย และการบรรเลงดนตรีอย่างง่ายๆ การอ่านโน้ต วิธีการสอนต้องเป็นไปโดยเริ่มจากการสอนแบบง่ายไปหายาก

วิธีการสอนใช้การปฏิบัติเป็นหลัก และการปฏิบัติทางดนตรีที่ง่ายที่สุดคือการร้องเพลง เพราะเสียงร้องเป็นเสียงที่ใกล้ตัวที่สุด หูของผู้เรียนจะถูกฝึกให้เคยชินกับขั้นคู่ (Interval) ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนร้องเพี้ยนไม่เพี้ยน การร้องต้องมาก่อนการฝึกเครื่องดนตรีใดๆ เพลงที่ใช้เป็นเพลงคลาสสิค และเพลงพื้นเมืองของชาตินั้นๆ โดยสอนควบคู่กับการเล่นเกม การสอนการร้องโน้ต ใช้เทคนิคการร้องแบบซอลฟา (Tonic solfa) มีสัญญาณมือช่วยประกอบการร้อง การสอนลำดับจากง่ายไปหายาก เริ่มจากการสอนโน้ต 2 ตัวไปจนครบ 7 ตัว เริ่มการสอนจังหวะโดยใช้จังหวะจากร่างกาย คือ การเดิน สอนร้องเพลงโดยใช้เกม และการละเล่นเข้ามาประกอบบทเพลง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การสอนดนตรีแบบโคไดใช้หลักง่ายๆ คือ การสอนเหมือนไม่สอน เรียนเหมือนเล่น ได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ฝึกทักษะทางดนตรี 3 อย่าง ได้แก่ การร้อง การเคลื่อนไหว และการบรรเลงเครื่องดนตรีง่ายๆ นอกจากนั้นยังเน้นร้องโดยใช้สัญญาณมือประกอบการร้อง สอนจากง่ายไปหายาก การสอนจังหวะโดยใช้จังหวะจากร่างกายคือการเดิน การร้องเพลงให้เพลงพื้นเมืองที่ผู้เรียนคุ้นหูมาเป็นเพลงฝึก โดยการร้องซ้ำ และใช้เกมการละเล่นเข้ามาประกอบกับบทเพลง

2) การสอนดนตรีไทยโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสอนจากง่ายไปหายาก ของ อัมพร ทองได้ผ้า

รูปแบบการสอน เริ่มจากการแสวงหาความรู้ด้านทักษะดนตรีไทย ใช้การเลียนแบบโบราณจากศิลปินดนตรีพื้นบ้าน ต่อเพลงโดยใช้เสียง “นอย” ตามทำนองเพลงต่างๆ นำทำนองที่ได้เขียนเป็นโน้ตฝึกผู้เรียน การฝึกลักษณะนี้ได้ผลดีกว่าการใช้การเรียนการสอนแบบโบราณ

วิธีการสอน เริ่มจากการจัดบรรยากาศให้เหมาะกับการเรียนรู้ ในที่นี้ได้แก่ บรรยากาศทางกายภาพ หมายถึง การจัดห้อง เครื่องดนตรีทั้งที่เป็นของจริงและของจำลองต้องพร้อมเสมอสำหรับการใช้ งาน และดูสบายตา น่าใช้ บรรยากาศทางจิต หมายถึง การสร้าง ความคุ้นเคยบรรยากาศที่เป็นอิสระทั้งการร้อง การรำ และการเล่นดนตรี ต่อไปเป็นขั้นการสอน เริ่มจากการวางแผนการสอน ศึกษาหลักสูตร ดูเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้เรียน และท้องถิ่น เตรียมสื่อการสอน ขั้นการสอนเริ่มจากการร้องโน้ต หัดจับไม้ ฝึกการฟัง ฝึกเล่นเครื่องดนตรีจำลอง และฝึกกับเครื่องดนตรีจริง ประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และมีการประสานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การสอนดนตรีไทยใช้รูปแบบที่ต่างไปจากเดิม คือ การนำทำนองเพลงมาเขียนเป็นโน้ตเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ และง่ายการเรียนการสอน วิธีการสอนใช้การสอนแบบการสร้างบรรยากาศทั้งทางกายภาพ และทางจิตใจ ทางกายภาพ คือ การจัดห้องเรียนให้ดูสบายตา น่าใช้ มีอุปกรณ์การเรียนพร้อม ทางจิตใจ คือ การสร้างความคุ้นเคยผู้เรียนมีอิสระในการร้อง การรำ และการเล่นดนตรี ขั้นการสอนเริ่มจากการวางแผนการให้สอดคล้องกับผู้เรียน เตรียมสื่อการสอน ฝึกเล่นเครื่องดนตรีจำลอง และฝึกกับเครื่องดนตรีจริง และมีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

มนตรี ตราโมท (บุญธรรม ตราโมท, 2481 อ้างถึงใน กองทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2540: 50-51) กล่าวถึง ลำดับขั้นการสอนดนตรีไทย เริ่มจากการดูลักษณะเชาว์ปัญญาด้านดนตรี ถ้าผู้เรียนพื้นฐาน หรือมีใจรักดนตรีจะฝึกได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น มีโอกาสประสบความสำเร็จสูง นอกจากนั้นยังต้องเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะกับผู้เรียนด้วย การเริ่มฝึกอย่างจริงจังต้องให้ผู้ฝึกนั่งให้ถูกแบบแผน จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ ปฏิบัติเครื่องดนตรีโดยไม่เป็นเพลง หลังจากนั้นจึงต่อเพลงง่ายๆ สั้นๆ บอกให้รู้จังหวะ บอกให้รู้สาระของทำนองในแต่ละแบบ หลังจากนั้นผู้สอนจะให้ผู้เรียนเรียนรู้มากน้อยเพียงใดต้องขึ้นกับฝีมือ และความเอาจริงเอาจัง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เชาว์ปัญญาด้านดนตรีและการเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะกับผู้เรียนมีความสำคัญต่อการเรียนดนตรีเป็นอย่างยิ่งเพราะจะช่วยส่งเสริมให้ผู้นั้นประสบความสำเร็จได้สูง การเริ่มฝึกดนตรีต้องเริ่มให้ถูกต้องตามแบบแผน ฝึกจากการไล่เสียงแล้วจึงต่อเพลงง่ายๆ เรียนรู้จังหวะ และสาระของทำนองในแต่ละแบบ การเรียนดนตรีในขั้นสูงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนและความตั้งใจจริงของผู้เรียนด้วย

2.4.2 สื่อการเรียนการสอนดนตรี

ฉรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538: 139-144) แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนดนตรีไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1) บทเพลง ในการเรียนการสอนดนตรีเพลงเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องใช้เสมอทั้งการร้อง การฟัง การเคลื่อนไหว หรือการสอนการอ่าน มีหลักการสำคัญในการเลือกคือ เรื่องความยากง่ายของบทเพลง ความยาวของบทเพลง และประเภทของบทเพลง

2) แผนภูมิและแผนภาพ แบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ คือ แผนภูมิเพลง แผนภูมิสัญลักษณ์ต่างๆ ทางดนตรี แผนภูมิโครงสร้าง หรือรูปแบบ แผนภูมิแสดงลักษณะเครื่องดนตรี หรือแสดงการเล่นเครื่องดนตรี

3) เครื่องดนตรี แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีคีบอร์ด ขลุ่ย เครื่องดนตรีออร์ฟ และเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ

4) สื่อประเภทเสียง ประเภทแรกคือ วัสดุเสียง ได้แก่ แผ่นเสียง แถบเสียงหรือเทป ประเภทที่สองคือ อุปกรณ์เสียง

5) สิ่งพิมพ์ ได้แก่ สื่อประเภทหนังสือเป็นส่วนใหญ่

6) สื่ออื่นๆ ได้แก่ เครื่องดนตรีที่ผลิตขึ้นเอง ชุดการสอนดนตรี เกม ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนดนตรีเป็นสิ่งที่ช่วยให้การเรียนการสอนดนตรีมีประสิทธิ์ภาพ ผู้สอนต้องศึกษาสื่อต่างๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนดนตรีให้สอดคล้องเหมาะสม และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สื่อที่ใช้อยู่เสมอ ได้แก่ บทเพลง แผนภูมิและแผนภาพ สื่อประเภทเสียง สิ่งพิมพ์ และสื่อประเภทอื่นๆ

2.4.3 การวัดผลและประเมินผลดนตรี

ณรุท สุทธิจิตต์ ได้ศึกษา และรวมรวมแนวคิดในการวัดผลและประเมินผลดนตรีไว้เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรี ดังนี้

2.4.3.1 หลักในการวัดผลประเมินผล ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538: 162-179) ให้หลักการสำคัญไว้ 4 ประการ คือ

ก. คุณสมบัติของการวัดและประเมินผล ได้แก่ ความเที่ยงตรง (validity) และ ความเชื่อถือได้ (reliability) ทั้งสองส่วนนี้มีผลต่อการบ่งชี้ความสามารถของผู้เรียนและผู้สอน กล่าวคือ ถ้าผู้สอนสามารถเลือกเฟ้นเนื้อหาเพื่อใช้เป็นตัวแทนของเนื้อหาทั้งหมดนำมาทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของผู้เรียน การประเมินผลจากการวัดนี้ย่อมมีประโยชน์แท้จริง เรียก ความเที่ยงตรงนี้ว่า ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ส่วนความเชื่อถือได้นั้น ไม่ว่าจะใช้การวัดผลนั้น เมื่อใดก็ได้ผลคงที่ ความเชื่อถือได้นี้ยังต้องอาศัยหลักทางสถิติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ข. วิธีการวัดประเมินผล แบ่งเป็นการวัดระหว่างเรียน และการวัดหลังจากที่สิ้นสุดการเรียนการสอน

ค. ความครบถ้วน หลักการวัดและประเมินต้องมีการวัดหลายๆ รูปแบบเพื่อความครบถ้วนของสาระดนตรี ถ้าเป็นความรู้ด้านทฤษฎีใช้แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือวัด ถ้าเป็นการวัดทักษะดนตรีให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดง และถ้าเป็นการวัดด้านเจตคติ ใช้การสังเกต สัมภาษณ์ ตลอดระยะเวลาการเรียนการสอน ผลจากการวัดจึงถือเป็นเกณฑ์ได้

ง. ความสะดวก การวัดผลประเมินผลก็ใช้หลักการเดียวกัน

2.4.3.2 รายละเอียดการประเมินผล ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538: 165-178) กล่าวไว้ดังนี้

ก. การประเมินผลเนื้อหาดนตรี ได้แก่ องค์ประกอบดนตรี และวรรณคดีดนตรี ในแง่มุมต่างๆ ทั้งความเข้าใจ แนวคิด การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า โดยออกข้อทดสอบเพื่อใช้วัดผล ส่วนใหญ่มี 2 แบบ คือ ข้อสอบแบบปรนัย (Objective tests) ได้แก่ การเติมข้อความสั้นๆ ตอบคำถามสั้นๆ แบบผิดถูก แบบเลือกตอบ และแบบจับคู่ แบบที่สองเป็นแบบอัตนัย (Subjective tests) เป็นข้อสอบอธิบาย ซึ่งมีข้อจำกัดและข้อดีแตกต่างกัน ขึ้นอยู่ที่ว่าผู้สอนจะเลือกวิธีการสอบแบบใดจึงจะเหมาะสมที่สุด

ข. การประเมินผลทักษะดนตรี สามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ การปฏิบัติเดี่ยว และปฏิบัติกลุ่ม ต้องประเมินทักษะต่างๆ ให้ครบทุกด้าน ได้แก่ การฟัง การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว การอ่าน และการสร้างสรรค์ คะแนนที่ได้จากการวัดผลแบ่งเป็นสองส่วนคือ คะแนนในส่วนการปฏิบัติ (เชิงปริมาณ) และส่วนคุณภาพการปฏิบัติ (เชิงคุณภาพ)

ค. การประเมินผลเจตคติดนตรี เป็นการวัดรสนิยม ความชอบ ความมีสุนทรียะ ความซาบซึ้ง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ต้องมีวิธีการวัดหลายๆ ลักษณะอาจจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมา ต้องกระทำสม่ำเสมอเพื่อให้การประเมินนั้นเชื่อถือได้

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลดนตรีนั้นจะต้องประเมิน 3 ส่วน คือ ประเมินเนื้อหาดนตรีด้วยการใช้แบบทดสอบแบบปรนัย และอัตนัย ทั้งนี้ข้อสอบทั้งสองแบบต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์มาแล้วจึงจะได้ผลการสอบที่น่าเชื่อถือได้ การประเมินผลทักษะดนตรีใช้วิธีการปฏิบัติเดี่ยวและปฏิบัติกลุ่มโดยประเมินทุกๆ ด้าน คะแนนที่ได้จะเป็นคะแนนการปฏิบัติและคะแนนคุณภาพจากการปฏิบัติ ส่วนสุดท้ายคือการประเมินผลเจตคติดนตรี เป็นการวัดที่ยากที่สุดต้องใช้วิธีการต่างๆ ตลอดระยะเวลาของการเรียนการสอน

2.4.3.3 เกณฑ์การประเมินผลดนตรี ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538: 178-179) กล่าวไว้ดังนี้

ก. การตัดสินประเมินผลอิงเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์หรือระดับคะแนนที่ผู้สอนวางไว้ตายตัว ผู้เรียนต้องทำคะแนนได้ตามที่กำหนดไว้จึงจะได้ผลการเรียนออกมาเป็นระดับต่างๆ ทั้งนี้ต้องมีการวางเกณฑ์ไว้ก่อนจึงจะมีความยุติธรรมต่อผู้เรียน

ข. การตัดสินประเมินผลอิงกลุ่ม คือ หลักเกณฑ์หรือระดับ ที่ผู้สอนใช้ผลคะแนนของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ อาจจะใช้วิธีการทางสถิติเข้ามาช่วยในการประเมิน อาจมีการปรับระดับคะแนนเล็กน้อยหลังจากดูคะแนนทั้งหมดแล้ว

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลดนตรีมีสองแบบคือ การตัดสินประเมินผลโดยอิงเกณฑ์ ซึ่งเป็นระดับหลักเกณฑ์ที่ผู้สอนได้วางไว้เป็นมาตรฐานก่อนการวัดผลและประเมินผล และการตัดสินประเมินผลอิงกลุ่ม โดยใช้คะแนนของผู้เรียนเป็นตัวจัดระดับคะแนนแล้วจึงให้ผลการเรียนไปตามระดับนั้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายันต์ บุญใบ (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการสอนเครื่องลมไม้ในสถาบันราชภัฏ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบ สภาพและปัญหาที่เกี่ยวกับกระบวนการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาเครื่องลมไม้ กลุ่มวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรี ในสถาบันราชภัฏ ในแต่ละด้าน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านจุดประสงค์ สื่อการสอนและอาคารสถานที่ วิธีการสอนและกิจกรรมการสอน การวัดและประเมินผล กลุ่มประชากรคือ อาจารย์ที่สอนวิชาปฏิบัติเครื่องลมไม้ในสถาบันราชภัฏ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการเรียนการสอนของผู้สอนมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ประสบการณ์การสอนที่ต่างกันมีระดับการปฏิบัติของกระบวนการสอนไม่ต่างกัน วุฒิการศึกษาทางดนตรีต่างกันมีระดับการปฏิบัติการสอนไม่ต่างกัน ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ประสบการณ์ไม่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน

ปริวัฒน์ ถานิสโร (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสำรวจสภาพการเรียนการสอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง รวม 4 ด้าน ตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน โดยใช้วิธีการสำรวจ กลุ่มประชากรเป็นอาจารย์ที่สอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง กองการศึกษา กรมอาชีวศึกษา จากการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่สอนแบบฝึกทักษะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มใหญ่ และโดยวิธีการสาธิตให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ระดับมากที่สุดคือการพาไปชมการแสดงดนตรีในสถานที่ต่างๆ ด้านสื่อการเรียนการสอนส่วนมากใช้ตำราต่างประเทศ ไม่ได้รับการอบรมการผลิตสื่อ การจัดหาสื่อ และผลิตสื่อการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอนและสถานที่ ผู้เรียนมีส่วนในการดูแลห้องดนตรี เครื่องดนตรีไม่พอเพียงกับผู้เรียน การวัดผลและประเมินใช้การสังเกต การประเมินผลแบบอิงกลุ่ม

ชัยวัฒน์ เชาวน์รัตนะ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ศึกษาสภาพการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลของภาควิชาดุริยางคศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตอาจารย์ผู้สอน 17 คน นักศึกษา 55 คน พบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีกลุ่มวิชาบังคับ 40 หน่วยกิต ผู้สอน ผู้บริหาร และนักศึกษาเห็นว่าเหมาะสม กลุ่มการบรรเลงในวงดนตรี 1-8 คนคำอธิบายไม่ชัดเจน ผู้สอนทำแผนการสอน 12 คน ส่วนอีก 5 คน ใช้วิธีการเตรียมการสอน เทคนิคการสอนใช้การสาธิตประกอบกับการอธิบาย สอนให้รู้จักวิธีแก้ปัญหา วิเคราะห์เพลง เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ให้สื่อที่เป็นตำราเพียงอย่างเดียว การวัดผลประเมินผล

วิศิษฐ์ เองสุวรรณ (2542: 13-37) ศึกษาเรื่อง การทำกำพวดและลิ้นปี่ จากความสำคัญและที่มาของการศึกษาที่การทำกำพวดและลิ้นปี่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนปี่ในระดับอุดมศึกษาที่ผู้เรียนต้องฝึกการทำด้วยตนเองโดยเฉพาะลิ้นปี่ เป็นการศึกษาที่เริ่มทำขณะที่มีการเรียนการสอนปี่ในซึ่งเป็นเครื่องมือเอก การตัดลิ้นปี่เริ่มจากการเตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ ใบตาล กำพวด ไม้แทงชนวน เชือกสำหรับผูกลิ้นปี่ มีด กระดาษทรายน้ำ ขั้นตอนการทำเริ่มจากการนำใบตาลมาแช่น้ำ การพับใบตาลออกเป็นส่วน เจียนใบตาลออกเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมูและเจียนมุมใบตาลออกเป็นรูปเล็บมือ ผ่าส่วนบนเป็นรูปตัววีเพื่อเสียบไม้แทงฉนวน ผูกเชือกด้วยเงื่อนตระกรุดเบ็ดที่โคนลิ้นกับปลายกำพวด แต่งรูปร่างของลิ้นด้วยมีดและกระดาษทรายน้ำ ทดลองเป่าด้วยตนเองทดสอบดูว่ารั่วหรือเหมาะกับกำลังลมตนเองหรือไม่ หากเหมาะสมดีก็สามารถใช้งานได้

2.6 กรอบความคิดในการวิจัย

จากแนวคิดเรื่องหลักการสอนที่บทบาทของผู้สอนมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียนการสอนเพราะเป็นผู้กำหนดสิ่งต่างๆ ทั้งก่อนการเรียน ระหว่างการเรียน และหลังการเรียน การกำหนดสิ่งเหล่านี้ผู้สอนต้องเข้าใจเนื้อหา ขอบเขตของเนื้อหา เข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียนทั้งด้านประวัติส่วนตัว ประสบการณ์ของผู้เรียน สติปัญญา ความสามารถ ความพร้อมในการเรียนรู้ ความสนใจและความถนัด ผู้สอนมีจิตวิทยาในการสอน รู้เทคนิควิธีสอน รู้วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ การแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง ติดตามเอาใจใส่ผู้เรียนทั้งภายใน และนอกห้องเรียน

ด้วยหลักการดังกล่าวจึงนำมาศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยตั้งแต่อดีตมาเน้นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ดังนั้น เมื่อปี่ในถูกบรรจุในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ผู้สอนมีวิธีการจัดการกับกระบวนการเรียนการสอน อย่างไร เริ่มจากการเตรียมการสอน การเลือกผู้เรียน หลักสูตรของสถาบันต่างๆ ที่มีผลโดยตรง กับกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของสถาบันนั้นๆ วิธีการเรียนการสอนที่ผู้สอนใช้ถ่ายทอดความรู้ สื่อการเรียนการสอนที่ผู้สอนใช้ สภาพแวดล้อมในขณะจัดการเรียนการสอน

รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล ประเด็นที่น่าสนใจคือ การสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษาต่างกันด้วยคุณสมบัติของผู้สอนซึ่งน่าจะมีแง่มุมต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนปี่ในในปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และวัดผลและประเมินผล (ทวีป อภิสิทธิ์, ม.ป.ป.: 15) โดยพิจารณาสาระในกระบวนการไปทีละขั้น ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นวัดผลและประเมินผล (สุทธนู ศรีไสย์, 2539: 156-178)

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

3.1 บุคคลข้อมูล

การเลือกกลุ่มบุคคลข้อมูลที่เป็นเป้าหมายมีความสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ชยันต์ วรรธนะภูติ (2544: 45-108) กล่าวว่า บุคคลข้อมูลต้องมีลักษณะเฉพาะซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษาวิจัย ลักษณะพิเศษของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้รู้เรื่องนั้นๆ ดี (Key Informant) เก็บข้อมูลแบบเจาะลึกในเรื่องที่คนอื่นไม่รู้ เมื่อนำเสนอข้อมูลจะได้องค์ความรู้ใหม่ที่การวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถกระทำได้ บุคคลข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นผู้มีความสามารถเฉพาะด้าน หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านปี่ใน ทำหน้าที่สอนปฏิบัติเครื่องมือเอกปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 9 ราย ได้แก่

1) ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย อาจารย์พิเศษวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

2) นายบุญช่วย โสวัตร อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) นายปี๊บ คงลายทอง ข้าราชการกรมศิลปากร อาจารย์พิเศษสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

4) นายไพฑูร อุณหะกะ อาจารย์สังกัดกรมสามัญศึกษา อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5) นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6) เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย อาจารย์พิเศษคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

7) พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย อาจารย์พิเศษคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

8) นายวิเชียร อ่อนละมุน อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

9) นายอนันต์ สบฤกษ์ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์พิเศษสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

3.2 ขั้นตอนการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา มีลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อออกแบบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้สอนปี่ใน

2) ศึกษาเอกสารหลักสูตรของแต่ละสถาบัน เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในขณะสัมภาษณ์ก่อนการจดบันทึก

3) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ออกหนังสือนำเพื่อแจ้งหน่วยงานขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่เก็บข้อมูล และแจ้งผู้สอนปี่ในทราบล่วงหน้า

4) ติดต่อประสานงานกับผู้สอนปี่ในแต่ละสถาบันล่วงหน้าก่อนวันนัดหมายเพื่อขอข้อมูลในการวิจัย

5) เก็บข้อมูลจากบุคคลข้อมูลตามวันเวลาที่ระบุในหนังสือนำของวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ผู้วิจัยแสดงออกให้เห็นว่าให้เกียรติกับบุคคลข้อมูล โดยตรงเวลา แต่งกายสุภาพ และเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์เก็บข้อมูล ได้แก่ เอกสารบันทึก แถบบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ ฯลฯ

6) นำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบ แบ่งหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 วิธี ดังนี้

1) เก็บรวมรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ คู่มือหลักสูตรของแต่ละสถาบัน หนังสือเกณฑ์มาตรฐานฯ แบบฟอร์มต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนปี่ใน เอกสารประกอบการสอนปี่ใน จากแหล่งข้อมูล ได้แก่ ห้องสมุด ผู้สอน ผู้เรียน และสถาบันที่ต้องการศึกษา

2) เก็บข้อมูลจากบุคคลข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ จดบันทึก และการสังเกต แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้สอนปี่ในทั้ง 9 ราย (ดังรายละเอียดข้อ 1) สถานที่จัดการเรียนการสอนของสถาบันต่างๆ กรณีที่ต้องการความชัดเจนของข้อมูล หรือต้องการตรวจสอบข้อมูลจะขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เรียน หรืออาจารย์ในสาขาวิชานั้นๆ

การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยซักถามทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เมื่อพบกับผู้สอนในแต่ละสถาบัน ผู้วิจัยแนะนำตัวพร้อมแสดงหนังสือนำที่ผ่านการอนุญาตของหัวหน้าหน่วยงานนั้นๆ ชี้แจงเป้าหมายของการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจึงเริ่มสัมภาษณ์ตามหัวข้อที่กำหนด มีการจดบันทึก และบันทึกเสียงอย่างละเอียด ลักษณะการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการอาจจะภายหลังจากที่ได้ผ่านการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการแล้ว หรือได้ขอความอนุเคราะห์เป็นการส่วนตัวกับผู้ที่จะให้สัมภาษณ์

การสังเกต เป็นวิธีการที่ทำควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ ดูท่าทาง น้ำเสียง วิธีปฏิบัติ เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลอื่นๆ เพื่อตรวจสอบข้อมูล และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมคือการดูบรรยากาศรอบของสถานที่เรียน การฝึกซ้อมของนักศึกษาที่เรียนปี่ บุคลิกของผู้เรียน และผู้สอน การเก็บข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์และการสังเกตอาจจะรวมถึงการเก็บข้อมูลจากผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันนั้นๆ ด้วย

3.4 การจัดกระทำข้อมูล

หลังจากการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนที่กำหนด และเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลดังนี้

1) สรุปข้อมูลที่ได้จากเอกสารเป็นประเด็นตามองค์ประกอบของการสอน

2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือข้อมูลในแบบสอบถามนำมาเขียนขยายความจัดหมวดหมู่เป็นประเด็นต่างๆ ส่วนที่สองคือข้อมูลจากแถบบันทึกเสียงนำมาถอดความ และจัดกระทำเหมือนข้อมูลข้างต้น

3) ข้อมูลจากการสังเกต และภาพถ่าย นำมาเขียนขยายความโดยพิจารณาถึงเหตุผลประกอบกับข้อมูลที่ผู้สอนให้สัมภาษณ์ ทำให้เห็นแง่มุมที่ชัดเจนมากขึ้น

4) ข้อมูลจากบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เรียน และบุคลากรในหน่วยงาน เช่น หัวหน้าสาขา หัวหน้าภาควิชา คณะบดี เป็นต้น โดยนำข้อมูลมาตรวจสอบกับผู้สอนอีกทางหนึ่ง และเพื่อให้เห็นภาพของกระบวนการเรียนสอนปี่ในมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลทั้งสี่ส่วนนำมาจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่เพื่อการนำไปใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็นข้อมูลผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และการวัดและผลประเมินผล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกระทำทุกขั้นตอนของการบันทึกขณะเก็บข้อมูลในสนาม ตรวจสอบความครบถ้วน และความถูกต้องตามข้อเท็จจริง ตรวจสอบข้อมูลให้อยู่ภายใต้กรอบความคิดของการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการจำแนก จัดประเภท จัดกลุ่ม ลำดับขั้นตอน นำเสนอข้อดีข้อเสีย จุดเด่นจุดด้อยให้เห็นตามหลักทฤษฎีที่ได้ศึกษามา

3.6 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล นำเสนอด้วยการบรรยาย หรือพรรณนา ให้เห็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบความคิดในการวิจัย ใช้หลักการ และเหตุผลในการอธิบายความให้เห็นภาพด้านองค์ประกอบของการเรียนการสอนทั้ง 7 ประเด็น นำเสนอไว้ในบทที่ 4 และบทที่ 5 ส่วนกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการสอนปี่ใน นำเสนอไว้ในบทที่ 6 ลำดับขั้นตอนตั้งแต่ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นการวัดและผลประเมิน รวมทั้งปัญหาที่เกิดในกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลชัดเจนยิ่งขึ้นข้อมูลบางส่วนจึงแสดงด้วยตาราง แผนภูมิ และโน้ตเพลง

บทที่ 4
ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร

การวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อศึกษาสภาพขององค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ใน ในประเด็น

4.1 ผู้สอน

4.2 ผู้เรียน

4.3 หลักสูตร

4.1 ผู้สอน

ผู้สอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษที่มีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องเป่าไทย จำนวน 9 ราย ได้แก่ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ นายบุญช่วย โสวัตร นายปี๊บ คงลายทอง นายไพฑูร อุณหะกะ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นายวิเชียร อ่อนละมูล และนายอนันต์ สบฤกษ์ การศึกษาข้อมูลของผู้สอนผู้วิจัยเสนอรายละเอียดเป็นประเด็นต่างๆ 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านภูมิหลัง ด้านกระบวนการเรียนรู้ปี่ใน และด้านความเป็นครู ดังนี้

4.1.1 ด้านภูมิหลัง ประเด็นภูมิหลังนำเสนอรายละเอียดของผู้สอนจำนวน 9 ราย ดังนี้

4.1.1.1 ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ

ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ อายุ 75 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านคลองขวาง ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่เดิม ประกอบอาชีพศิลปินดนตรีเป็นอาชีพเสริม จบศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดสังวรณ์ (พิมล ไพบูรณ์) เข้ารับราชการกองสวัสดิการ กรมตำรวจ ร้อยตำรวจตรีกาหลงเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ขยันหมั่นเพียร จึงทำให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และเกษียณอายุราชการตำแหน่งนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร เมื่อปี พ.ศ. 2533

เริ่มสอนปี่ตั้งแต่เข้ารับราชการ และเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ภายหลังได้ร่วมกับนายสำราญ เกิดผล ถ่ายทอดดนตรี

ตามแบบแผนการดนตรีของฝั่งธนบุรีสายครูจางวางทั่ง พาทยโกศล ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ตำบลบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีพ.ศ.2542 เป็นอาจารย์พิเศษสอนปี่ในที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

4.1.1.2 นายบุญช่วย โสวัตร

นายบุญช่วย โสวัตร อายุ 57 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ตำบลหนองน้ำส้ม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 727/35 ถนนอิสระภาพ ตำบลบ้านช่างหล่อ อำเภอบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700 ตระกูลของนายบุญช่วยมีอาชีพศิลปินดนตรีไทย ปัจจุบันนายบุญช่วยเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านคู้คด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากนั้นเข้าศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลปตั้งแต่ระดับชั้นต้น ชั้นกลาง และจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรศึกษา ศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีไทย จบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาวัฒนธรรม การดนตรี จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

นายบุญช่วยเริ่มสอนปี่ในขณะศึกษาระดับอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2510 ภายหลังเข้ารับราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร ตำแหน่งศิลปิน และทำหน้าที่ช่วยสอนปี่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป ปี พ.ศ. 2520 รับราชการในวิทยาลัยนาฏศิลปทำหน้าที่สอนปี่อย่างเต็มตัว ปี พ.ศ. 2526 รับราชการตำแหน่งอาจารย์ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำหน้าที่สอนปี่ใน และเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่นๆ จนถึงปัจจุบัน

4.1.1.3 นายปี๊บ คงลายทอง

นายปี๊บ คงลายทอง อายุ 50 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 76/40 หมู่ 4 ถนน สวนผักกาด ซอยสวนผักกาด 3 กรุงเทพมหานคร บิดาชื่อ นายเทียบ คงลายทอง มารดาชื่อนางสว่าง คงลายทอง บิดาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องเป่าไทย จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดกัลยาฯ กรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นเข้าศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลปจนสำเร็จการศึกษาระดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูง และจบหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาวัฒนธรรมการดนตรี สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

เริ่มสอนปี่ในปี พ.ศ. 2530 ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยนาฏศิลป และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เริ่มสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงปัจจุบัน

4.1.1.4 นายไพฑูร อุณหะกะ

นายไพฑูร อุณหะกะ อายุ 39 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 113/2 ตำบลหอมเกร็ด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี ระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดเขมาภิตาราม จังหวัดนนทบุรี และจบการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนเริ่มสอนปี่เคยประกอบอาชีพศิลปินดนตรีไทย

เริ่มสอนปี่ใน ปี พ.ศ. 2537 ที่โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นอาจารย์พิเศษสอนเครื่องมือเอกปี่ในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน

4.1.1.5 นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ อายุ 49 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดปราจีนบุรี ปัจจุบันอยู่ที่สิทธาคอนโด ถนนชิดลม กรุงเทพมหานคร 10110 บิดาชื่อนายเกิด เกตุแก่นจันทร์ มารดาชื่อนางออม เกตุแก่นจันทร์ จบศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนวัดบางแตง จังหวัดปราจีนบุรี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาดุริยางคศาสตร์ จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทร วิโรฒ M.A.(Music) และ D.Phil.(Ethnomusicology) University of York England

เริ่มสอนปี่ พ.ศ. 2524 ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ

4.1.1.6 เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล

เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล อายุ 72 ปี เดิมชื่อสอิ้ง ภูมิลำเนาเดิมอยู่ตำบล บ้านรี อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันอยู่ซอยวัดรวกธนบุรี กรุงเทพมหานคร บิดาชื่อนายเอา มารดาชื่อนางช่วน บิดามีความเชี่ยวชาญด้านปี่ใน จบศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนประชาบาลวัดบ้านอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง และโรงเรียนช่างไม้ จังหวัดอ่างทอง

เริ่มสอนปี่ตั้งแต่รับราชการในกองดุริยางค์ทหารเรือ ปี พ.ศ. 2500โดยสอนข้าราชการและนักเรียนในสังกัดกองดุริยางค์ เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานจนได้ดำรงตำแหน่งนายทหารชั้นสัญญาบัตร เกษียณอายุราชการจากกองดุริยางค์ทหารเรือ ปี พ.ศ. 2534 เริ่มสอนปีที่ ภาควิชาศิลปนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 และเป็นอาจารย์พิเศษโรงเรียนดุริยางค์ทหารเรือ โรงเรียนสิริธนศึกษา สถาบันพัฒนศิลปการดนตรี และการละคร โรงเรียนบางยี่ขันสงเคราะห์ และวงดนตรีไทยของโรงงานสุราบางยี่ขัน

4.1.1.7 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร อายุ 68 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดสมุทรสงคราม ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร บิดาชื่อนายบาง มารดาชื่อนางสนิท ตระกูลของพันโทเสนาะประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย บิดาเป็นครูสอนปี่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป ปี พ.ศ. 2488 จบศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนป้อมแก้ว และโรงเรียนธรรมโชติ จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2514 จบการศึกษาหลักสูตรนายสิบอาวุโส จากโรงเรียนดุริยางค์ทหารบก ปี พ.ศ. 2517 จบหลักสูตรนายทหารสัญญาบัตร กรมยุทธศึกษาทหารบก ปี พ.ศ. 2530 จบการศึกษาระดับที่ 3 โรงเรียนผู้ใหญ่วัดสามพระยาทำ ระหว่างรับราชการเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานจนดำรงตำแหน่งนายทหารชั้นสัญบัตร

เริ่มเป็นอาจารย์พิเศษสอนดนตรีไทยภาควิชาศิลปนิเทศตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2526 และสอนปี่ใน ปี พ.ศ. 2528 เว้นช่วงระยะหนึ่งหลังจากนั้นจึงได้รับมอบหมายจากภาควิชาให้เป็น ผู้สอนปี่ในร่วมกับเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน

4.1.1.8 นายวิเชียร อ่อนละมูล

นายวิเชียร อ่อนละมูล อายุ 55 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 622 ซอยแสงทิพย์ สุขุมวิท 71 เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร บิดาชื่อนายเจ๊ก มารดาชื่อนางทองใบ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพด้านดนตรีไทย จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนปลดสัตว์ จังหวัดอ่างทอง หลังจากนั้นเข้าศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลประดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูง และหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาดุริยางค-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เริ่มสอนปี่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ที่โรงเรียนดาราคาม ปี พ.ศ. 2524 รับราชการที่ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษมถึงปัจจุบัน

4.1.1.9 นายอนันต์ สบฤกษ์

นายอนันต์ สบฤกษ์ อายุ 50 ปี ภูมิลำเนาเดิมอยู่กรุงเทพมหานคร บิดา ชื่อนายแถม มารดาชื่อนางสนิท บิดามีความสามารถในการเป่าคาริเนต จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดคลองใหม่ หลังจากนั้นเข้าศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลป ระดับชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูง และระดับอุดมศึกษาหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เริ่มสอนปี่ ปี พ.ศ. 2518 ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2524 ย้ายมารับราชการที่ภาควิชาดนตรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปัจจุบันรับราชการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล และเป็นอาจารย์พิเศษทำหน้าที่ สอนปี่ในภาควิชาดนตรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

4.1.2 ด้านกระบวนการเรียนรู้ปี่ใน

การศึกษาด้านกระบวนการเรียนรู้ปี่ในของผู้สอนเน้นความรู้ด้านทักษะดนตรีที่ผู้สอนแต่ละรายได้รับการถ่ายทอด และมีประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยนำเสนอ 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านบทเพลง และด้านรูปแบบวิธีการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ

ก. ด้านครูผู้สอน และด้านบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ กับครูวัน ทัพสุข (ตา)

เรียนฆ้องวงใหญ่เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า และเพลงเรื่อง ซึ่งเป็นเพลงประกอบพิธีกรรมกับครูหยด ศรีอยู่

เรียนระนาดเอก ระนาดทุ้ม และปี่ใน กับครูหยด ศรีอยู่ เมื่ออายุ 12 ปี โดยเฉพาะปี่ในครูหยดเริ่มสอนด้วยเพลงโล้ เพลงกลม และเพลงมุล่ง

เรียนเดี่ยวระนาดเอกเพลงแขกมอญ และเพลงกราวในกับครูสำราญ เกิดผล และครูจำลอง เกิดผล ที่บ้านนายสังเวียน เกิดผล บ้านใหม่หางกระเบน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาศรีอยู่ เมื่ออายุ 17 ปี

เรียนปี่พาทย์เพิ่มเติมกับครูอาจ สุนทร เมื่ออายุ 19 ปี

เรียนวิธีการดำเนินทำนองให้สอดคล้องกับทำนองหลัก และเครื่องดนตรีอื่นๆ ในวงปี่พาทย์กับครูครูผ่อน สุวรรณวัฒน์

เรียนเดี่ยวระนาดเอกเพลงพญาโศกกับครูเตือน พาทยกุล

เรียนการบรรเลงปี่พาทย์กับครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เรียนการเป่าปี่ในกับครูเฉลิม บัวทั่ง

เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูนายบุญยงค์ เกตุคง

เรียนการบรรเลงเครื่องหนังเพลงโหมโรงเย็นกับครูแมว พาทยกุล

เรียนปี่ชวาเพลงบัวลอย และเพลงเขมรใหญ่กับครูถีร ปี่เพราะ

เรียนการบรรเลงปี่พาทย์กับครูบุญธรรม คงทรัพย์ ผู้สอนดนตรีไทย กองสวัสดิการกรมตำรวจ

เรียนเดี่ยวปี่ในเพลงเพลงพญาโศก เพลงอาเฮีย และเพลงเชิดในกับครูเทียบ คงลายทอง

เรียนการขับร้องเพลงเขมรใหญ่ เพลงยิกินสี่บท เพลงยิกินหกบท และเพลงยิกินแปดบทกับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และครูเจิม บางขุนเทียร

รับมอบการเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทยจากครูพิม นักระนาด เมื่ออายุ 40 ปี

ข. ด้านรูปแบบวิธีการสอน

ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ตั้งแต่อายุ 7 ปี กับครูวันทัพสุข ซึ่งเป็นตาโดยเรียนเพลงสาธุการตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ หลังจากนั้นจึงเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น เพลงโหมโรงเย็น เพลงตับ และเพลงเรื่อง

เมื่อครูหยด ศรีอยู่ เห็นว่าร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ มีความรู้ด้านดนตรีไทยเพียงพอทั้งด้านทักษะ ทำนองเพลง และประสบการณ์ จึงเริ่มสอนปี่ในให้เมื่ออายุ 12 ปี วิธีการสอนเริ่มจากการฝึกไล่เสียงทีละเสียง ครูเป็นผู้บอกเสียงทีละเสียงบอกนิ้วทีละนิ้ว เรียกชื่อเสียงปี่ตามลักษณะของเสียงที่ได้จากการเป่า เช่น แอ ตือ หือ ตอ แรด เป็นต้น และฝึกระบายลมควบคู่กับการฝึกไล่เสียง

เมื่อไล่เสียงไล่นิ้ว และระบายลมชำนาญครูจึงต่อเพลงเพลงโล้ เพลงกลม ซึ่งเป็นเพลงทำนองสั้นใช้ระดับเสียงกลาง แต่ละท่อนมีบันไดเสียงต่างกันทำให้ฝึกใช้นิ้ว และฝึกใช้ลมได้ครบถ้วน และเรียนเพลงมุล่งเพื่อฝึกใช้ลมให้สม่ำเสมอ หลังจากนั้นจึงฝึกเป่าตามทำนองหลักที่ได้เรียนมา ระยะแรกเป่าตามเนื้อฆ้องแล้วจึงหาวิธีการเป่า หรือจดจำวิธีการเป่าของครูผู้สอน พยายามฝึกซ้อม และหาประสบการณ์จากการบรรเลงในงานพิธีต่างๆ เพื่อความชำนาญด้านทักษะ การสอนของครูหยดจะเอาจริงเอาจัง เน้นการฝึกซ้อม มีการลงโทษเมื่อผู้เรียนปฏิบัติไม่ได้ ส่วนการสอนปี่ในของครูเฉลิม บัวทั่ง ครูใช้วิธีการสอนแบบบอกนิ้ว บอกเสียง แก้ไขส่วนบกพร่องอย่างละเอียด ส่วนการสอนปี่ในของครูผ่อน สุวรรณวัฒน์ เน้นการเรียนเพลงบรรเลงทั่วไป เช่น เพลง

โหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เป็นต้น ครูสอนวิธีการใช้กลอน การดำเนินทำนองให้สอดคล้องกับทำนองหลัก

ตระกูลของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ ประกอบอาชีพดนตรีไทยจึงมีโอกาสพบนักดนตรีที่มีฝีมือ เห็นวิธีการบรรเลงหลากหลาย จึงนำเทคนิคประสบการณ์มาพัฒนาทักษะของตน เมื่อมีโอกาสพบครูดนตรีขณะบรรเลงปี่พาทย์ในงานต่างๆ จะขอความรู้เพิ่มเติม เช่น เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูบุญยงค์ เกตุคง เรียนหน้าทับกับครูแมว พาทยกุล เรียนปี่ชวา เพลงบัวลอย เพลงเขมรใหญ่กับครูถีระ ปี่เพราะ เมื่ออายุ 40 ปี ครูพิม นักระนาด จึงทำพิธีมอบ การเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทยให้

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร

ก. ด้านครูผู้สอน และด้านบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า และเพลงเรื่องจากญาติในตระกูลของตนเอง

เรียนปี่พาทย์เพลงประกอบพิธีกรรม เพลงหน้าพาทย์ และเพลงประกอบการแสดงกับครูประสิทธิ์ ถาวร และครูสอน วงฆ้อง ที่วิทยาลัยนาฏศิลป

เรียนปี่ในกับครูเทียบ คงลายทอง ตั้งแต่ฝึกไล่เสียงแบบนิ้วลองปี่ รวมถึงเพลงบรรเลงทั่วไป เพลงเดี่ยว และเพลงหน้าพาทย์

รับมอบการเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทยจากครูมนตรี ตราโมท

ข. ด้านรูปแบบวิธีการสอน

นายบุญช่วย โสวัตร เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ตั้งแต่อายุ 6 ปี โดยเรียนเพลงสาธุการเป็นเพลงแรกด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบมุขปาฐะ หลังจากนั้นจึงเรียนเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า และเพลงเรื่อง เพื่อใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมในงานต่างๆ การเรียนของนายบุญช่วย เป็นการเรียนแบบองค์รวมโดยเรียนจากสิ่งที่ยากไปหาง่ายเรียนโครงสร้างหลักก่อนเรียนรายละเอียด เมื่อผู้เรียนต่อเพลงโหมโรงเย็นจบครูจะพาออกแสดงตามงานต่างๆ เริ่มบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ และบรรเลงฆ้องวงในเพลงที่บรรเลงได้ ระหว่างการบรรเลงในงานครูผู้สอนสังเกตข้อบกพร่องของผู้เรียน การใช้ความรู้ และทักษะที่ครูถ่ายทอดให้ เมื่อกลับจากการบรรเลงครูผู้สอน จะเพิ่มเติมความรู้โดยการต่อเพลงเพิ่ม ทบทวนเพลง และฝึกซ้อมเพลงเก่าอย่างสม่ำเสมอ เพลงที่ต่อให้ใหม่จะมีสาระดนตรีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การเรียนการสอนดนตรีไทยใช้วิธีการนี้จนกว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถที่จะดำรงตน อยู่ในวิชาชีพได้ วิธีการสอนใช้วิธีการอิงจากความรู้เดิม

หรือ อิงเพลงอื่นๆ ที่เรียนไปแล้ว เช่น เพลงนี้มีสี่จังหวะ จังหวะแรกเหมือนกับเพลงนั้น จังหวะสองเป็นท่อนแยก จังหวะสุดท้ายเหมือนกับ จังหวะแรก เป็นต้น พัฒนาการของผู้เรียนค่อยๆ เพิ่มขึ้น ครูผู้สอนก็มีภาระงานมากขึ้น ต้องเตรียมทำนองเพลงเตรียมความรู้ในเพลงที่จะสอน เตรียมเทคนิคการปฏิบัติ ผู้เรียนมีทักษะ ประสบการณ์ รู้จักใช้ความจำ มีสมาธิ กระบวนการเรียนการสอนที่ใช้คือการแสดงแบบ การลอกลาย การทำซ้ำ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ การออกแสดงจริงเพื่อหาประสบการณ์ การประเมินผลระหว่างการบรรเลง การปรับปรุงเทคนิค และเพิ่มพูนทักษะภายหลังจากออกแสดงจริงโดยอิงข้อมูลจากการประเมินผลระหว่างการบรรเลง หลังจากนั้นให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความรู้จากการแสดงจริงใหม่อีก การเรียน การสอนดนตรีไทยจะเป็นวงจรเช่นนี้ตลอด เป็นการเรียนรู้บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตจริงของอาชีพศิลปิน

นายบุญช่วย โสวัตร มีความรู้ด้านปี่พาทย์ถึงขั้นมีความชำนาญ จึงเริ่มฝึก ปี่ในกับครูเทียบ คงลายทอง วิธีการสอนของครูเทียบเป็นแบบมุขปาฐะ เริ่มเรียนจากการเลียนแบบดูวิธีการเป่าทีละนิ้วทีละเสียง ครูผู้สอนจะแสดงแบบให้ดู ให้ผู้เรียนเป่าตาม พร้อมกับประเมินความสามารถของผู้เรียนไปพร้อมกัน ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนแม่นยำทั้งทักษะการใช้นิ้ว และ การใช้ลม ผู้สอนจึงสอนเสียงต่อไป การฝึกปี่ในเบื้องต้นตามแบบของครูเทียบต้องฝึกไล่เสียง 15 เสียง วิธีฝึกนี้เรียกว่า การฝึกแบบนิ้วลองปี่ ได้แก่ เสียงตือ (เร) เสียงฮอ (เรนิ้วควง) เสียงแฮ (มี) เสียงฮือ-ออ (ซอล-มี แต่ใช้นิ้วเดียวกัน) เสียงตอ (ลา) เสียงแต (ที) เสียงอือ (เรสูง) เสียงอื๊อ (มีสูง) เสียงอือ (เรสูง) เสียงตอ (ลา) เสียงตือ (ซอลนิ้วเดียวกับเร) เสียงแต่ (ฟา) เสียงตือ (ซอล) เสียงตอล็อดตอ (ลาลาลา) และเสียง ต๋อย (เรไปลา) ขณะฝึกนิ้วลองปี่ครูผู้สอนให้ฝึกระบายลมไปพร้อมกัน เมื่อเห็นว่า ผู้เรียนมีความพร้อม และมีสมาธิดีจึงเริ่มต่อเพลง

เพลงแรกที่ครูเทียบใช้สอนปี่ในคือเพลงเต่ากินผักบุ้ง วิธีการสอนใช้การต่อทีละนิ้วทีละเสียง ครูผู้สอนจะแสดงแบบให้ดูโดยเป่าทำนองหลัก หลังจากนั้นให้ผู้เรียนทำตามครูผู้สอนจะเป่าหรือบอกทำนองไปพร้อมกัน เมื่อสอนทำนองเพลงครบวรรคจะหยุดให้ผู้เรียนฝึกจนแม่นยำ ผู้เรียนทำซ้ำจนชำนาญจึงเรียนทำนองช่วงต่อไป ครูเทียบจะต่อทำนองเพลงเต่ากินผักบุ้งให้สาม 3 ท่อน สิ่งที่ครูเทียบเน้นคือ ความพร้อมของผู้เรียน ความพร้อม หมายถึง สมาธิ ความตั้งใจ มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ผู้สอนสอน

การต่อเพลงสำหรับเครื่องเป่าไทยโดยเฉพาะปี่ในผู้เรียนควรมีพื้นฐานทำนองเพลงมาจากเครื่องตีถึงขั้นสามารถใช้งานได้ดี มีความแม่นยำด้านจังหวะ ทำนอง มีความ คุ้นเคยกับการต่อเพลงแบบใช้ความจำ มีความแข็งแกร่งด้านภูมิรู้ทางดนตรีพอตัวจึงสามารถต่อเครื่องเป่าได้ดี ข้อสังเกตจากการต่อเพลงของผู้สอน ผู้สอนต่อทีละวรรคหลังจากนั้นเพิ่มวรรค ให้ยาวขึ้นจนเป็น

ประโยค พัฒนาไปถึงทีละ 1 หน้าทับ หรือ 2 หน้าทับ ครูไม่เคยต่อเพลงครึ่งๆ กลางๆ เช่น วรรคครึ่ง หรือประโยคครึ่ง

การต่อเพลงของครูเทียบอีกรูปแบบหนึ่งคือ การต่อสำนวนปี่ หรือที่เรียกว่าทางแปล สำหรับปี่ในใช้วิธีการแปลทางและการผูกกลอนเช่นเดียวกับระนาดเอก เพื่อให้ผู้เรียนฝึกท่องจำสำนวนไว้ใช้ การใช้ให้นำสำนวนแปลที่ครูผูกกลอนไว้ไปใช้ทันทีโดยเป่าสลับกับทำนองหลัก ปี่ในใช้วิธีการดำเนินทำนองเป็นทำนองหลักบ้างทำนองแปลบ้างคลุกเคล้ากันไป

การเรียนปี่ในของนายบุญช่วยเป็นการเรียนวิธีลัด ขั้นตอน และวิธีการเรียน เริ่มจากนิ้วลองปี่ เพลงเต่ากินผักบุ้ง 3 ท่อน เพลงสุรินทราหูสามชั้น และเพลงสาธุการ หลังจากนั้นออกบรรเลงในงานเพื่อหาประสบการณ์ ครูเทียบจะปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่องและเพิ่มเติมความรู้ให้ภายหลังจากการบรรเลงในงาน การเรียนวิธีนี้เป็นการเรียนหัวใจของกระบวนการคือ เรียนเพลงที่ใช้เป็นต้นแบบของเพลงบันไดเสียง หรือกลุ่มเสียงต่างๆ ธรรมชาติของเพลงไทยจะมีบันไดเสียงต่างกัน แต่ละบันไดเสียงประกอบด้วยกลุ่มเสียง 5 เสียง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเสียง หรือ 3 ฐานเสียง คือ กลุ่มเสียงตรง (ทางใน) กลุ่มเสียงลด (ทางเพียงออล่าง หรือทางมอญ) และกลุ่มเสียงเพิ่ม (ทางกลาง) เพลงที่มีครบทุกฐานเสียงคือเพลงสาธุการ ส่วนเพลงสุรินทราหูสามชั้นเป็นเพลงต้นแบบของเพลงกลุ่มเสียงลด หรือเพลงสำเนียงมอญ เช่น เพลงแขกมอญ เพลงบุหลัน เป็นต้น เมื่อต่อเพลงสุรินทราหูสามชั้นแล้วสามารถเป่าเพลงที่มีเสียงลดได้ทันทีถึงแม้ว่าจะไม่ได้ต่อเพลงนั้นในทางปี่มาก่อนก็ตาม แต่ผู้นั้นต้องมีพื้นฐานด้านทำนองหลักมาก่อน เพลงสำคัญอีกเพลงหนึ่งที่ครูเทียบต่อ เพิ่มเติมภายหลังเป็นเพลงกลุ่มเสียงเพิ่ม ได้แก่ เพลงทยอยเขมรสามชั้น ซึ่งเป็นเพลงที่เป่ายากต้องหลบเสียงซึ่งมีทั้งเสียงสูงเสียงต่ำสลับกัน ทำให้ใช้นิ้ว และบังคับลมให้เสียงชัดเจนลำบาก เป็นเพลงที่มี ลูกโยนแสดงปฏิภาณไหวพริบของผู้เป่า ครูเทียบเห็นว่าเพลงทยอยเขมรสามชั้นควรเป็นต้นแบบของเพลงกลุ่มเสียงเพิ่มจึงได้ผูกกลอนไว้เฉพาะเพื่อให้สะดวกในการใช้นิ้ว ใช้ลม และสร้างรูปแบบสำนวนกลอนสำหรับเพลงที่มีลูกโยนให้นำไปใช้ในเพลงอื่นๆ ได้

การสอนของครูเทียบ คงลายทอง พิจารณาพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึงความรู้ด้านทำนองหลัก ทักษะฝีมือ ความคล่องตัว ทักษะการใช้ความจำ และทักษะ ทางดนตรีด้านอื่นๆ รวมถึงบุคลิกภาพ ได้แก่ ความตั้งใจ ความมีสัมมาคารวะ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ครูเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าจะสอนอะไรให้กับผู้เรียน เพิ่มพูนความรู้ หรือเสริมส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ การหาประสบการณ์ตรงจากการบรรเลงในงานช่วยให้รู้จักการแก้ปัญหา ทำนองที่ไม่เคยเป่าแต่ได้ทำนองหลักแล้วผู้สอนแนะนำให้เป่าทำนองหลักก่อน จุดใดที่เป็นทำนองแปลที่ครูเทียบต่อทำนองแปลไว้ถึงแม้จะไม่ใช่เพลงเดียวกันก็สามารถดึงมาใช้ได้ บางครั้งดึงมาใช้ไม่ทันเนื่องจากขาดความคล่องตัวทางด้านทักษะ ประสบการณ์ทำให้ผู้เรียนพบปัญหาด้วยตนเอง

แก้ปัญหาเอง ถ้ายังแก้ไม่ได้ก็มีข้อมูลกลับมาคิด หรือขอคำปรึกษาจากครู สื่อการสอนครูใช้ปี่ในหรือเครื่องดนตรีอื่นในวงปี่พาทย์ การวัดประเมินผลผู้สอนเป็นผู้พิจารณาเช่นเดียวกับการเรียนเครื่องตี

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการกับครูสอน วงฆ้อง เมื่ออายุ 12 ปี ที่วิทยาลัยนาฏศิลป

เรียนฆ้องวงใหญ่เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า และเพลงเรื่อง กับครูรัศมี คงลายทอง ครูเทียบเห็นว่านายปี๊บพัฒนาทักษะฝีมือได้ไม่ดีเท่าที่ควรจึงให้เรียนฆ้องวงใหญ่เพิ่มเติมกับครูรัศมี คงลายทอง ซึ่งเป็นพี่ชายของนายปี๊บ

เริ่มเรียนปี่ในโดยฝึกไล่เสียงด้วยแบบฝึกนิ้วลองปี่ เรียนเพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงต่างๆ รวมทั้งเพลงเดี่ยว เพลงหน้าพาทย์กับครูเทียบ คงลายทอง ขณะเริ่มหัดปี่ในอายุ 17 ปี

ข. รูปแบบวิธีการสอน

นายปี๊บ คงลายทอง เริ่มเรียนดนตรีด้วยฆ้องวงใหญ่ เรียนด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เน้นเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม อาทิ เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า และเพลงเรื่อง เมื่อเรียนรู้เครื่องตีด้วยทำนองหลักจนมีความชำนาญครูเทียบ คงลายทอง จึงเริ่มฝึกปี่ในให้ด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกับการเรียนเครื่องตี เริ่มจากการเลียนแบบวิธีการเป่า ทีละนิ้วทีละเสียง ผู้สอนแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดขณะสอนควบคู่กันไปจนผู้เรียนเป่าได้ชัดเจน การฝึกใช้แบบฝึกนิ้วลองปี่ซึ่งมีวิธีการเป่า 15 แบบ 15 เสียง ได้แก่ เสียงตือ (เร) เสียงฮอ (เรนิ้วควง) เสียงแฮ (มี) เสียงฮือ-ออ (ซอล-มี แต่ใช้นิ้วเดียวกัน) เสียงตอ (ลา) เสียงแต (ที) เสียงอือ (เรสูง) เสียงอื๊อ (มีสูง) เสียงอือ (เรสูง) เสียงตอ (ลา) เสียงตือ (ซอลนิ้วเดียวกับเร) เสียงแต่ (ฟา) เสียงตือ (ซอล) เสียงตอล็อดตอ (ลาลาลา) และเสียงต๋อย (เรไปลา) ขณะฝึกนิ้วลองปี่ผู้สอนให้ฝึกระบายลมควบคู่ไปด้วย หลังจากผู้เรียนมีความพร้อม มีสมาธิผู้สอนจึงเริ่มต่อเพลงเต่ากินผักบุ้งให้เป็นเพลงแรก

การสอนเพลงเต่ากินบุ้งผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ โดยบอกทำนองเพลงเป็นเสียงปี่ตามแบบฝึกนิ้วลองปี่ มีการแก้ไขทักษะที่ไม่ถูกต้องโดยเฉพาะเรื่องการใช้นิ้ว ใช้ลม และใช้ลิ้น ซึ่งผู้สอนจะเน้นมาก เมื่อสอนจบเพลงจึงให้เรียนเพลงประเภทเพลงสามชั้น ได้แก่ เพลงสุรินทราหู เพลงนารายณ์แปลงรูป และเพลงเขมรใหญ่ เพื่อฝึกการใช้นิ้วใน กลุ่มเสียงต่างๆ อีกนัย

หนึ่งเพลงสามชั้น มีสาระทางดนตรีมากกว่าเพลงสองชั้น ทำให้ผู้เรียนเข้าใจวรรค ประโยค และท่อนเพลงชัดเจน วิธีการถ่ายทอดทำนองเพลงสามชั้นครูเทียบใช้วิธีการต่อทำนองหลักผสมกับทำนองแปล รูปแบบวิธีการสอนซึ่งมีขั้นตอนดังกล่าวทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้น ได้ดี สามารถเป่าเพลงอื่นๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น หลังจากนั้นจึงต่อเพลงที่มีทำนองเปลี่ยนเสียงให้ ได้แก่ เพลงโล้ และเพลงเหาะ

การแปลทาง หรือแปลทำนองหลักเป็นสำนวนปี่ ผู้สอนใช้ วิธีการผูกกลอนเช่นเดียวกับระนาดเอกโดยยึดทำนองหลักเป็นสำคัญ สำนวนปี่ หรือสำนวนแปล ผู้เรียนสามารถท่องจำไว้ใช้กับทำนองเพลงต่างๆ ที่มีทำนองหลักเหมือนกันได้

การเรียนปี่ขอนายปี๊บกับครูเทียบบิดาเป็นไปอย่างช้าๆ ค่อยๆซึมซับทักษะ และความรู้ทีละน้อย เนื่องจากได้ยินเสียงปี่ของบิดา และพี่ชาย ตั้งแต่เยาว์วัย ช่วงแรกบิดาแนะนำให้เรียนสิ่งใดก็เรียนตามโดยยังไม่เห็นความสำคัญ ไม่รู้ว่าแบบแผนขั้นตอนเป็นอย่างไร ภายหลังที่นายบุญช่วย โสวัตร นำหลักการของครูเทียบมาวิเคราะห์เป็นแนวทางการเรียนปี่ใน และนำมาขยายผลจึงเห็นว่าการเรียนตามแนวทางครูเทียบเป็นวิธีการที่มีแบบแผนเฉพาะ เมื่อถ่ายทอด หรือเรียนรู้ด้วยวิธีการนี้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในวิชาชีพได้

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนดนตรีไทยด้วยขลุ่ยเพียงออเพลงสรรเสริญพระบารมีตั้งแต่อายุ 9 ปี กับครูเขียว คงเมือง

เรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ ในเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า และเพลงเรื่องตาม แบบแผนการเรียนปี่พาทย์ กับครูฉลวย (ไม่ทราบนามสกุล)

เรียนระนาดเอกกับนายไสยาสน์ แย้มสุวรรณ ขณะศึกษาระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี

เริ่มเรียนปี่ในด้วยแบบฝึกนิ้วลองปี่กับครูสุพัฒน์ แย้มทับ ที่โรงเรียนวัดเขมาภิตาราม ตั้งแต่อายุ 13 ปี

เรียนปี่ในเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง เพลง หน้าพาทย์ นอกจากนั้นยังเรียนเพลงเดี่ยวปี่ใน และเดี่ยวขลุ่ยเพียงออ เพลงแขกมอญ เพลงพญาโศก เพลงสารถี เพลงนกขมิ้น เพลงเชิดนอก เพลงม้าย่อง เพลงม้ารำ เพลงต่อยรูป เพลงทะแย เพลงวิเวกเวหา เพลงสาลิกาชมเดือน เพลงสุดสงวน เพลงลาวแพน เพลงกราวใน และ เพลงทยอยเดี่ยว กับครูจำเนียร ศรีไทยพันธ์

เรียนเพลงหน้าพาทย์ถึงเพลงกระบองกันกับครูสำรวย งามชุ่ม

ข. รูปแบบวิธีการสอน

นายไพฑูร อุณหะกะ เริ่มเรียนดนตรีไทยด้วยขลุ่ยเพียงออ ครูผู้สอนใช้ วิธีการสอนโดยการใช้โน้ตเพลงเป็นสื่อการสอน ฝึกให้ผู้เรียนสามารถอ่าน และเขียนโน้ตเพลงได้ หลังจากนั้นมีโอกาสเรียนปี่พาทย์ตามขั้นตอนของการเรียนปี่พาทย์แบบมุขปาฐะ เริ่มเรียนเพลงสาธุการด้วยเครื่องดนตรีฆ้องวงใหญ่ เรียนเพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ การสอนครูผู้สอนใช้การแสดงแบบให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติตามจนแม่นยำ นายไพฑูรสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อีกหลายชนิด มีโอกาสฝึกประสบการณ์จากการบรรเลงดนตรีตามงานพิธีต่างๆ

เริ่มเรียนปี่ในกับครูสุพัฒน์ แย้มทับ ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกับการสอนเครื่องตี โดยการบอกทีละเสียงทีละนิ้ว วิธีการฝึกไล่เสียงเบื้องต้นครูผู้สอนการฝึกตามแบบฝึกนิ้วลองปี่ของครูเทียบ ขณะฝึกปี่ยังคงออกหาประสบการณ์จากการแสดงปี่พาทย์ตามงานพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนมีโอกาสเป่าปี่ในวงปี่พาทย์ดังกล่าว โดยเริ่มเป่าตามทำนองหลักซึ่งเพลงที่บรรเลงส่วนใหญ่ได้แก่ เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบ พิธีกรรมอื่นๆ ทำให้ทักษะด้านการเป่าปี่พัฒนาขึ้นตามลำดับ

หลังจากเข้าเรียนสาขาวิชาดนตรีไทย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีโอกาสเรียนปี่กับครูจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ ซึ่งเป็นครูดนตรีไทยที่ทันสมัย ครูผู้สอนใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน เพื่อให้ประหยัดเวลา ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายของ หลักสูตร และทำให้ผู้เรียนมีสื่อช่วยจำ สามารถฝึกซ้อมดนตรีด้วยตนเอง ครูจำเนียรใช้วิธีการสอนสองแบบ แบบแรกเป็นแบบมุขปาฐะ โดยให้ผู้เรียนจำทำนองเพลงโดยไม่ใช้สื่อช่วยจำ แบบที่สองเป็นการวิธีการสอนแบบการใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน

การสอนแบบใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน ผู้สอนจะให้โน้ตผู้เรียนแล้วบอกเทคนิคต่างๆ ที่อยู่ในทำนองเพลง ผู้เรียนจะจำทำนอง เทคนิค มองเห็นทำนองอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ต่างจากการสอนวิธีแรกซึ่งผู้เรียนพัฒนาได้ช้า แต่จะฝึกทักษะต่างๆ ได้แก่ การฟัง การจดจำ จังหวะ และเทคนิคการเป่าได้อย่างเข้มข้น เมื่อผู้เรียนทำได้ตามผู้สอนต้องการอาจให้บันทึกเป็นโน้ตได้ภายหลัง

บรรยากาศการเรียนการสอนดนตรีครูผู้สอนจะให้ความรักความเมตตากับศิษย์ทุกคน มองศิษย์เป็นเสมือนลูกหลานให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียนมาก สาเหตุอาจเนื่องจากมีจำนวนผู้เรียนไม่มากเหมือนปัจจุบัน ผู้สอนสามารถดูแลการเรียนการสอนได้ทั่วถึง เมื่อผู้เรียนมีปัญหาผู้สอนสามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการ และขั้นตอนมากมาย การตัดสินความรู้ของผู้เรียนเป็นสิทธิของผู้สอนเป็นส่วนใหญ่

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนดนตรีขณะศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับครูจรูญโดยฝึกทรัมเป็ตเพลงมาร์ช

เริ่มเรียนปี่ในเพลงจีนแสสองชั้นกับครูคล้าย ทักษิณ เมื่ออายุ 17 ปี

เรียนดนตรีไทยทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติกับครูสงัด ภูเขาทอง ครูมนัส ขาวปลื้ม

เรียนปี่ตามแบบฝึกของครูเทียบ คงลายทอง ฝึกขั้นพื้นฐานกับครูเทียบ คงลายทอง ครูบุญช่วย โสวัตร และครูปี๊บ คงลายทอง

เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูบุญช่วย โสวัตร

ข. รูปแบบวิธีการสอน

นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ เริ่มเรียนปี่ในกับครูคล้าย ทักษิณ เริ่มฝึกด้วยเพลงจีนแสสองชั้น วิธีการสอนครูผู้สอนใช้การสอนแบบมุขปาฐะด้วยการแสดงเป็นเป็นต้นแบบผู้เรียนฝึกปฏิบัติตาม เมื่อปฏิบัติได้ตามผู้สอนต้องการครูผู้สอนจะให้ฝึกขั้นต่อไป วิธีการบอกทำนองจะใช้การท่องเลียนเสียงปี่ เมื่อฝึกเพลงจีนแสจบ ครูผู้สอนเห็นความตั้งใจของผู้เรียนจึงเริ่มฝึกเพลงสาธุการอย่างจริงจัง

บรรยากาศการสอนปี่ใน ครูผู้สอนค่อนข้างดุเอาจริงเอาจังกับการสอน การตักเตือนแนะนำ หรือบางครั้งอาจมีการดุ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ผู้เรียนประสบอยู่เสมอเพราะ ผู้สอนหวังดีกับผู้เรียนอย่างแท้จริง ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ตนเองถ่ายทอด ต้องการเห็นผู้เรียนปฏิบัติสิ่งที่ถ่ายทอดได้ ลักษณะการเรียนดนตรีเริ่มเรียนด้วยเพลงสาธุการในชุดโหมโรงเย็นซึ่งเป็นเพลงค่อนข้างยาก การเรียนเช่นนี้เพื่อคัดเลือกผู้เรียนโดยต้องอาศัยเวลา ความตั้งใจ ความพยายามอย่างแท้จริง เป็นการคัดเลือกผู้เรียนเข้าสู่ระบบการเรียนทางอ้อม นี่คือรูปแบบการเรียนปี่ในในอดีต ซึ่งผู้สอนจะวางเพลงที่มีเนื้อยากไปหาง่าย

การเรียนการสอนปี่ในตามแบบครูเทียบ คงลายทอง มีวิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างมีแบบแผน และขั้นตอน เน้นลายละเอียดด้านทักษะเป็นสำคัญ การเรียนการสอนดำเนินไปค่อนข้างช้า ครูผู้สอนจะกวดขันการปฏิบัติทุกวลีของทำนอง วิธีการฝึกเริ่มจาก การจับปี่โดยใช้มือขวาอยู่ด้านบน การใช้นิ้วเปิดปิดรูบังคับนิ้ว การระบายลมในช่วงเสียงสูงเสียงยาว และจะไม่ระบายลมเสียงที่ใช้ลมมาก เช่น เสียงตอ (ลา) การวางพื้นฐานการเป่าปี่แบบครูเทียบเพื่อให้รองรับเพลงหรือทักษะขั้นสูงที่ครูผู้สอนจะถ่ายทอดภายหลัง หากไม่ได้ปฏิบัติตามหลักการ ดังกล่าวผู้เรียนจะไม่สามารถปฏิบัติทักษะขั้นสูงได้

การเรียนปี่ในตามแบบแผนของครูเทียบ คงลายทอง เริ่มต่อเพลงจากเพลงเต่ากินผักบุ้ง โดยต่อเป็นทำนองหลัก วิธีการสอนใช้การสอนแบบมุขปาฐะ เมื่อฝึกซ้อมจน แม่นยำ ครูจะเพิ่มรายละเอียดทีละเล็กละน้อย การเป่าระยะแรกครูผู้สอนเน้นให้ใช้เสียงกลาง ไม่ใช้เสียงสูง หรือเสียงต่ำมากนัก หลังจากนั้นครูผู้สอนถ่ายทอดเพลงกล่อมนารีสามชั้นซึ่งเป็นเพลงที่ใช้กลุ่ม เสียงใน หรือเสียงไทย เพื่อต้องการให้ผู้เรียนสังเกตโครงสร้างของทำนองที่สามารถแปลทางได้หลากหลาย ต่อด้วยเพลงกลุ่มเสียงลด ได้แก่ เพลงนารายณ์แปลงรูปสามชั้น และเพลงสุรินทราหู สามชั้น เพลงกลุ่มเสียงเพิ่ม ได้แก่ เพลงทยอยเขมร และเพลงที่ครูผู้สอนถ่ายทอดเพื่อให้ฝึกทักษะการใช้ลมใช้นิ้ว ได้แก่ เพลงมุล่ง การวัดผลประเมินผลผู้สอนเป็นผู้ตัดสินทักษะของผู้เรียน โดยเน้นให้ปฏิบัติตามทักษะ และวิธีการที่ครูผู้สอนไว้เท่านั้น

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนซอด้วงกับครูเอา แก้วกระมล ซึ่งเป็นบิดา เมื่ออายุ 10 ปี

เรียนม้องวงใหญ่เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า กับครูประยงค์ รามวงษ์

เริ่มเรียนปี่ในเพลงตะลุ่มโปงกับครูเอา แก้วกระมล อายุ 15 ปี

เรียนดนตรีสากล และทฤษฎีโน้ตสากลกับเรือเอกแสวง วิเศษสุด

เรียนเป่าปี่ในแบบการเป่าเครื่องเป่าสากลจากนาวาเอกภิญโญ เพ็งสำรวย

เรียนปี่ในเพลงทยอยเดี่ยวกับครูหมื่นตันตริการเจนจิตต์

เรียนปี่ในเพลงเดี่ยวสุดสงวน และเพลงเดี่ยวกราวในเถากับครูเฉลิม บัวทั่ง

เรียนเพลงเดี่ยวปี่ในเพลงจากครูเอา แก้วกระมล และครูดนตรีไทยหลายท่าน รวมทั้งการฝึกด้วยตนเองจากโน้ตเพลงเดี่ยวต่างๆ ได้แก่ เพลงลาวแพน เพลงพญาโศก เพลงแขกมอญ เพลงสารถี เพลงพันธ์ฝรั่ง เพลงนกขมิ้น เพลงอาเฮีย โดยเฉพาะเพลงเดี่ยวที่ประพันธ์เอง ได้แก่ หกบท เพลงต่อยรูป และเพลงอาหนู

เรียนเพลงหน้าพาทย์จนถึงองค์พระพิราพ

ข. รูปแบบวิธีการสอน

เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล เริ่มเรียนดนตรีไทยกับบิดาเมื่ออายุ 10 ปี โดยเรียนซอด้วง จากนั้นเรียนม้องวงใหญ่เพลงเพลงโหมโรงเย็น และโหมโรงเช้า กับครูประยงค์ รามวงษ์ ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ

อายุ 15 ปี บิดาเริ่มสอนปี่ในโดยใช้การสอนแบบมุขปาฐะ เช่นเดียวกับ การเรียนฆ้องวงใหญ่ ครูผู้สอนเริ่มสอนจากการแสดงแบบฝึกจำทีละเสียงทีละนิ้ว กำหนดการเรียกเสียงตามเสียงของปี่ เพลงแรกที่เรียนคือเพลงตะลุ่มโปง ทำนองเพลงเที่ยวแรกใช้การเป่าเสียงยาวตามทำนองหลัก เที่ยวที่สองเป่าเก็บ เพลงตะลุ่มโปงท่อนแรกกับท่อนสองมีบันไดเสียงต่างกัน วรรคหลังของทั้งสองท่อนมีส่วนที่เหมือนกันทำให้ง่ายต่อการจำ ผู้เรียนสามารถแยกแยะส่วนต่างๆของทำนองได้ง่าย เมื่อเป่าได้คล่องครูผู้สอนให้ออกแสดงเพื่อหาประสบการณ์เพิ่มเติมโดยฝึกเป่าตามทำนองหลัก และพัฒนาเป็นทำนองแปลภายหลัง

ขณะรับราชการกองดุริยางค์ทหารเรือได้เรียนรู้โน้ตสากล และเครื่องดนตรีสากลจากเรือเอกแสวง วิเศษสุด ฝึกเป่าปี่แบบเครื่องเป่าสากลจากนาวาเอกภิญโญ เพ็งสำรวยเพื่อให้เป่า ปี่ในได้ชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีการฝึกเริ่มจากการเป่าเสียงตอ หรือเสียงลาเพียงเสียงเดียว โดยใช้ลมจากกระพุ้งแก้มแต่ใช้ลิ้นช่วยทำให้เป่าเสียงได้ชัดเจนขึ้น ลักษณะเสียงปี่ที่เป่า คือ ตอ ตอ ตอ ตอ ตอ ครูผู้สอนให้ฝึกเป่าเพียงเสียงเดียวจนกว่าจะชัดเจนจึงให้เป่า 2 เสียง คือ ตอ กอ ตอ กอ ตอ จนกว่าจะชัดเจน วิธีการฝึกที่ยากกว่าการฝึกเป่าสองวิธีแรก คือ การเป่าเสียง ที เค ที เค ที เค ที เค ให้ชัดเช่นกัน

หลังจากนั้นเรียนปี่ในกับหมื่นตันตริการเจนจิตต์ ครูเทียบ คงลายทอง ครูเฉลิม บัวทั่ง วิธีการสอนของครูทั้ง 3 ท่าน ใช้การสอนแบบมุขปาฐะ เช่นเดียวกับบิดา ต่อมาเรือตรีสุวิทย์นำทำนองเพลงที่ได้จากการถ่ายทอดจากครูผู้สอนบันทึกเป็นโน้ตสากล เพื่อไว้ทบทวนและฝึกซ้อมด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการกับครูถม ผลเจริญซึ่งเป็นตาเมื่ออายุ 11 ปี

เรียนปี่พาทย์เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบพิธีกรรมกับครูถม ผลเจริญ

เรียนระนาดเอกกับครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

เรียนปี่ในกับครูบาง หลวงสุนทร ซึ่งเป็นบิดาตั้งแต่อายุ 18 ปี

เรียนเป่าเครื่องเป่า และทฤษฎีโน้ตสากล ขณะทำงานกองดุริยางค์ทหารบก

เรียนระนาดเอกกับครูบุญยงค์ เกตุคง

เรียนเพลงหน้าพาทย์กับหลวงบำรุง จิตเจริญ (ธูป สาตรวิลัย)

ข. รูปแบบวิธีการสอน

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดในตระกูลดนตรีไทย เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่กับครูถม ผลเจริญ โดยเรียนเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบพิธีกรรม ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ และฝึกระนาดเอกจนสามารถบรรเลงในงานต่างๆ ภายหลัง มีโอกาสเรียนดนตรีเพิ่มเติมกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยเฉพาะระนาดเอก การเรียนการสอนครูผู้สอนใช้การสอนแบบมุขปาฐะ

เริ่มเรียนปี่ในกับบิดา ครูบาง หลวงสุนทร ครูสอนปี่วิทยาลัยนาฏศิลป ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เริ่มจากการแสดงเป็นต้นแบบให้ผู้เรียนฝึกเป่าตามทีละเสียง ทีละนิ้ว พร้อมกับฝึกระบายลมควบคู่ไปด้วย เมื่อฝึกเป่าไล่จนชำนาญและสามารถระบายลมได้ทุกเสียงจึงเริ่มเรียนเพลงโล้เป็นเพลงแรก เมื่อจบเพลงโล้ครูผู้สอนให้เรียนเพลงมุล่งสำหรับ เป่าไล่นิ้ว และฝึกระบายลมให้คงที่

ครูผู้สอนอธิบายถึงวิธีการฝึกระบายลมด้วยวิธีต่างๆ เช่น การเป่าลมผ่านก้านมะละกอลงน้ำ การเป่าลมผ่านหลอดกาแฟลงน้ำในกระป๋องนม เป็นต้น วิธีการที่ผู้เรียนใช้ฝึก และเห็นว่าได้ผลดีคือการเป่าลมผ่านหลอดกาแฟลงน้ำในกระป๋องนม โดยใส่น้ำลงกระป๋องนมให้สูงพอประมาณ ระยะแรกควรบีบหลอกกาแฟให้ตีบมากที่สุดเพื่อให้ลมผ่านหลอดกาแฟไปได้น้อย ผู้ฝึกจะไม่เหนื่อยมาก การฝึกให้ถ่ายลมจากปอดมากระพุ้งแก้มผ่านไปยังหลอดกาแฟลงน้ำพร้อมกับสูดลมหายใจเข้า โดยให้น้ำในกระป๋องนมเกิดฟองอย่างต่อเนื่อง เมื่อเป่าได้ระยะหนึ่งหลอดกาแฟจะค่อยๆ ขยายตัวออกทำให้ขนาดหลอดกว้างขึ้นผู้เป่าต้องเพิ่มลมให้มากขึ้นกว่าเดิม การฝึกด้วยวิธีการนี้จะเหนื่อยน้อยกว่าการใช้ก้านมะละกอเป่าลมลงในน้ำ

ภายหลังพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เข้ารับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก มีโอกาสฝึกเครื่องเป่าสากลได้โดยเฉพาะคาริเนต และแซกโซโฟน เรียนทฤษฎีโน้ตสากล เรียนการเรียบเรียงเสียงประสานแบบสี่แนว (4 x 4) มีความชำนาญในการอ่านเขียนโน้ตสากล และมีผลงานประพันธ์เพลงไทยหลายเพลง

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการกับครูทวน อ่อนละมุน เมื่ออายุ 7 ปี

เรียนเพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า และเพลงประกอบ พิธีกรรม จากบ้านซึ่งมีประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย

เรียนปี่พาทย์กับครูบาง หลวงสุนทร ครูสอนวงฆ้อง และ ครูประสิทธิ์ ถาวร

เรียนปี่พาทย์มอญโดยเฉพาะปี่มอญและปี่ชวากับครูโม ปลื้มปรีชา
เริ่มเรียนปี่ในเพลงโล้กับครูบางหลวง สุนทร เมื่ออายุ 16 ปี
เรียนปี่ในเพลงเดี่ยวแขกมอญ และเพลงต่อยรูป กับครูเทียบ คงลายทอง

ข. ด้านรูปแบบวิธีการสอน

นายวิเชียร อ่อนละมุน เริ่มเรียนตามแบบวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เน้นการเรียนเพื่อการบรรเลงประกอบพิธีกรรมตามความจำเป็นของอาชีพดนตรีไทย การเรียน การซ้อมดำเนินไปอย่างต่อเนื่องทุกวันทำให้พัฒนาทักษะได้ไว เกิดความแม่นยำในทำนองเพลง มีความชำนาญด้านทักษะการบรรเลง และเรียนรู้ทำนองเพลงได้รวดเร็ว เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงศึกษาต่อที่วิทยาลัยนาฏศิลป โดยเรียนทำนองหลักกับครูบาง หลวงสุนทร ครูสอน วงฆ้อง และครูประสิทธิ์ ถาวร รูปแบบวิธีการสอนลักษณะเดียวกับที่บ้าน

เมื่ออายุ 16 ปี เริ่มเรียนปี่ในกับครูบาง หลวงสุนทร ที่วิทยาลัยนาฏศิลป ซึ่งขณะนั้นมีความรู้ความสามารถด้านการบรรเลงปี่พาทย์อยู่ในขั้นดี สามารถบรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้พอสมควร การเรียนการสอนปี่ในครูผู้สอนเริ่มสอนจากการต่อเสียงทีละเสียง ทีละนิ้ว โดยแสดงเป็นต้นแบบให้ผู้เรียนฝึกเป่าตาม และ ฝึกระบายลมควบคู่ไปด้วย เมื่อเป่าไล่เสียงจนชำนาญจึงเริ่มเรียนเพลงโล้ โดยเป่าตามทำนองหลักเน้นการใช้นิ้วใช้ลมให้ถูกต้อง นอกจากระบายลมควบคู่กับการเป่าปี่ยังฝึกเพิ่มเติมโดยใช้วิธีการฝึกด้วยการเป่าหลอดกาแฟ

การเรียนเพลงโล้ครูผู้สอนจะให้ฝึกเป่าทั้งสามเสียงได้แก่ เสียงใน เสียงนอก และเสียงมอญ เพื่อให้รู้จักการใช้นิ้วในระบบเสียงต่างๆ เมื่อฝึกเป่าจนคล่องจึงให้นำหลักการใช้นิ้วไปฝึกเป่าเพลงที่เรียนทำนองหลักมาแล้ว เช่น เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า ระยะแรกจะเกิดปัญหาการใช้นิ้ว และการดำเนินทำนอง ครูผู้สอนแนะนำวิธีการต่างๆ จนสามารถใช้นิ้วได้สะดวก และต่อเนื่อง สามารถดำเนินทำนองได้ไม่ติดขัด ต่อมาจึงเริ่มฝึกแปลทำนอง และพยายามหาวิธีการเป่าโดยอาศัยฝึกประสบการณ์จากการสังเกต และการแสดงตามงานต่างๆ บทเพลงที่ฝึกวิธีการใช้ลมใช้นิ้ว และฝึกพละกำลังให้คงที่คือ เพลงโหมโรงเย็น ภายหลังจึงมีโอกาสเรียนเพลงเดี่ยว แขกมอญ และเพลงเดี่ยวต่อยรูป กับครูเทียบ คงลายทอง

รูปแบบวิธีการสอนของครูเทียบจะสอดคล้องกับบุคลิก และนิสัยใจคอ ของครูซึ่งเป็นคนละเอียดรอบคอบ สุขุมเยือกเย็น บางครั้งมีอารมณ์ขัน ดังนั้นการสอนจึงสะท้อนภาพอันเป็นบุคลิกส่วนตัวออกมาด้วย ครูสอนด้วยความใจเย็นเน้นรายละเอียดด้านทักษะ ถ่ายทอดทำนองเพลงแต่ละวรรคแต่ละประโยคอย่างพิถีพิถัน โดยให้เวลาฝึกซ้อมยาวนาน ถึงแม้ผู้เรียนจะปฏิบัติได้แม่นยำก็ยังให้ฝึกซ้อมซ้ำๆ ในทำนอง และทักษะเดิมเพื่อให้ให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น การ

สอนแต่ละครั้งครูผู้สอนจะเฝ้าดูผู้เรียนปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ และพอใจในสิ่งที่สอนแล้วจึงปล่อยให้ผ่านไปได้

ระหว่างเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปอาศัยอยู่บ้านครูโมซึ่งประกอบอาชีพดนตรีไทย มีโอกาสฝึกประสบการณ์อย่างเต็มที่ นำความรู้จากการเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปมาฝึกปฏิบัติจริง และได้รับการถ่ายทอดความรู้เพิ่มเติมจากครูโม ซึ่งรูปแบบวิธีการสอนไม่แตกต่างกัน นั่นคือ การสอนแบบมุขปาฐะ เน้นการฝึกฝนด้านทักษะ และฝึกประสบการณ์จากการแสดงจริง

กระบวนการเรียนรู้ปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์

ก. ด้านครูผู้สอน และบทเพลง

เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการกับครูสอน วงฆ้อง เมื่ออายุ 11 ปี ต่อมาเรียนเพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบพิธีกรรม

เริ่มเรียนปี่ในเพลงเต่ากินผักบุ้งกับครูเทียบ คงลายทอง เมื่ออายุ 17ปี

เรียนปี่ในเพิ่มเติมกับครูบุญช่วย โสวัตร และครูปี๊บ คงลายทอง

เรียนฆ้องวงใหญ่เพิ่มเติมกับครูโองการ กลีบชื่น และครูเชื้อ ดนตรีรส

เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูมนัส ขาวปลื้ม และครูเชื้อ ดนตรีรส

ข. รูปแบบวิธีการสอน

นายอนันต์ สบฤกษ์ เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการกับครูสอนวงฆ้องที่วิทยาลัยนาฏศิลป เมื่ออายุ 11 ปี ตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ โดยเรียนเพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงประกอบพิธีกรรมเป็นสำคัญ

เมื่ออายุ 17 ปี เริ่มเรียนปี่ในกับครูเทียบ คงลายทอง ตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เช่นเดียวกับการเรียนเครื่องตี การฝึกเริ่มจากการจับที่เน้นมือขวาอยู่บน ครูผู้สอนให้เหตุผลว่าสามารถปฏิบัติทักษะต่างๆ เช่น การตีนิ้ว การผ่อนน้ำหนักนิ้ว ปิบ โปรย เอื้อน การสปริงนิ้วได้ดี เนื่องจากทักษะดังกล่าวจะอยู่ที่มือบนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการใช้มือขวาซึ่งเป็นมือที่ถนัดอยู่ด้านบนจะสามารถปฏิบัติทักษะได้ดีส่งผลทำเสียงเป่าปี่ได้เสียงชัดเจน

เริ่มฝึกเป่าปี่ตามแบบฝึกนิ้วลองปี่ จากเสียงตือ (เร) ฮอ (เรเสียงควง) ออ (มี) ฮื้อ (ซอล และเสียงเอกลักษณ์) ตอ (ลา) ตี (เรแหบ) ตี๊ (มีแหบ) ตี (เรแหบ) ตอ (ลา) ตือ (ซอล) ต่า (ฟา) ตอล็อดตอ (ลาลาลา) ต่อย (ลาไปเรแหบ) ต่อจากนั้นจึงเริ่มเรียนเพลงเต่ากินผักบุ้งโดยฝึกเป่าตามทำนองหลัก ครูผู้สอนเน้นการเป่าให้ตรงระดับเสียง และดังชัดเจน ทุกเสียง การต่อลักษณะนี้เพื่อไม่ให้ผู้เรียนกังวลกับการจำทำนองแปล เพราะการแปลทำนองต้องใช้ทักษะยากขึ้น เมื่อฝึกเป่า

ทำนองหลักแม่นยำครูผู้สอนจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสำนวนแปล และเปลี่ยนบันไดเสียงเพื่อให้ฝึกการใช้นิ้วใช้ลมในกลุ่มเสียงต่างๆ อย่างครบถ้วน

เมื่อเรียนจบเพลงเต่ากินผักบุ้งครูผู้สอนจึงเพลงสามชั้นเพิ่มเติมอีก 2 เพลง คือ เพลงสุรินทราหู และเพลงเขมรใหญ่ สำหรับใช้ฝึกทักษะการเป่าเพลงกลุ่มเสียงลด ซึ่งจะใช้ลมอีกระบบหนึ่งต่างจากการใช้ลมในเพลงเต่ากินผักบุ้ง และการเรียนเพลงสามชั้นก่อนการเรียนเพลงประเภทอื่นผู้เรียนจะเห็นโครงสร้างของทำนองชัดเจน ครูผู้สอนชี้แนะ หลักการของเพลงไทยประเภทเพลงสามชั้นซึ่งแยบยลกว่าเพลงสองชั้น และเพลงชั้นเดียว

การเรียนปี่ในกับครูเทียบนอกจากการฝึกทักษะ และเพลงที่เป็น พื้นฐานสำคัญในการเป่าปี่ยังได้เรียนรู้เทคนิคการตัดลิ้นปี่ ซึ่งครูถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดที่ผู้เป่าปี่พึงมี เพราะผู้เป่าปี่ดีต้องประกอบด้วยฝีมือดี อุปกรณ์ดี และความรู้ดี จึงจะเพียบพร้อมทุกด้าน

หลังจากเรียนพื้นฐานการเป่าปี่จากครูเทียบแล้วยังมีโอกาสเรียน เพิ่มเติมจากครูบุญช่วย โสวัตร และครูปี๊บ คงลายทอง การเรียนปี่กับครูปี่ทั้งสามคนเรียนทั้งที่บ้านที่วิทยาลัยนาฏศิลป และเรียนขณะออกแสดงตามงานต่างๆ เมื่อจบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลปได้ศึกษาต่อสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เรียนฆ้องวงใหญ่เพิ่มเติมจากครูโองการ กลิบชื่น ครูเชื้อ ดนตรีรส และได้เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูมนัส ขาวปลื้ม และครูเชื้อ ดนตรีรส วิธีการสอนครูเน้นการสอนแบบมุขปาฐะโดยฝึกทักษะจากการแสดงจริงเป็นหลัก

4.1.3 ด้านความเป็นครู

จากการศึกษาครูผู้สอนปี่โดยการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และจากการสังเกต พบว่า ผู้สอนยึดมั่นในหลักการต่างๆ ดังนี้

4.1.3.1 การรักษาเกียรติ และชื่อเสียงของตนเอง

ครูผู้สอนมีความเห็นตรงกันว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ในระดับอุดมศึกษาถือว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่ง จึงตั้งใจถ่ายทอดความรู้ของตนเองที่มีให้กับผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้จริงภายหลังจบการศึกษาไม่เพียงแต่ผ่านการเรียนในระดับปริญญาเท่านั้น แต่ผู้เรียนต้องมีสามารถที่จะดำรงเกียรติและชื่อเสียงในวิชาชีพของตนเองได้ เมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จผู้สอนจะได้รับการกล่าวขาน ดังนั้นชื่อผู้สอนดนตรีไทยจึงติดตัวผู้เรียนไปด้วยตลอด

4.1.3.2 สืบทอดเจตนารมณ์ของครูผู้สอน

ผู้สอนทุกรายตระหนักการได้รับการอบรมสั่งสอนจากครู ทำให้มีเกียรติ มีฐานะอยู่ดีมีสุขมาจนทุกวันนี้ เมื่อมีโอกาสสืบทอดความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูจึงตั้งใจ ถ่ายโอนความรู้นั้นอย่างพิถีพิถัน ไม่ให้ขาดตกบกพร่องเหมือนกับที่ครูได้ถ่ายทอดให้ตน

4.1.3.3 สืบทอดเจตนารมณ์ของตนเอง

ผู้สอนแต่ละรายมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตาม เป้าหมายของผู้สอน ดังนี้

1) มีทักษะความรู้ด้านการปฏิบัติถูกต้อง เมื่อผู้เรียนเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาสิ่งที่จำเป็นมากที่สุดคือแนวทางที่ถูกต้องด้านวิชาชีพที่ตนเองศึกษา ภายหลังสำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้ชี้นำความรู้ที่ถูกต้องนี้ให้กับคนรุ่นต่อไป ดังนั้นจึงต้องปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้ยึดปฏิบัติ หลักการเบื้องต้นสำหรับปี่ ได้แก่ การใช้นิ้วเปิดปิดถูกต้อง ใช้ลมถูกต้อง ใช้ลิ้นถูกต้อง ระบายลมตำแหน่งที่ถูกต้อง และป้องกันการมองว่าปี่เป็นเครื่องดนตรีที่ใครก็หัดได้ ถ้าเรียนเครื่องตีได้ก็สามารถเป่าปี่ได้ หรือถ้าผู้เรียนเครื่องตีรายใดฝีมือไม่ถึงขั้นก็ให้เรียนปี่ ดังนั้นถ้าจะลบคำกล่าวข้างต้นต้องจัดการเรียนการสอนปี่ให้มีแบบแผน ยึดความถูกต้องเป็นหลัก

2) สืบทอดผลงานของผู้สอน สถาบันการศึกษาหลายแห่งกำหนดเนื้อหา ให้ผู้เรียนเรียนเพลงเดี่ยวซึ่งมักเป็นปีสุดท้าย เนื้อหาเพลงเดี่ยวทั่วๆ ไป เช่น เพลงพญาโศก เพลงแขกมอญ และเพลงสารถี บางแห่งกำหนดเพลงที่มีผู้แต่งไว้เฉพาะเครื่องดนตรี เช่น เพลงอาหนู ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทางเดี่ยว ระนาดเอก ผู้สอนจึงต้องประพันธ์เพลงเดี่ยวอาหนูทางปี่ในขึ้นใหม่ ผู้สอนปี่หลายท่านสามารถประพันธ์เพลงไทยได้จึงประพันธ์ และถ่ายทอดผลงาน อย่างเต็มที่เพื่อให้ผู้เรียนนำไปถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป ผลงานของผู้สอนปี่ไม่ปรากฏแต่เฉพาะเพลงเดี่ยว แต่ยังปรากฏอยู่ในทางบรรเลง และเทคนิคการบรรเลง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของผู้สอน แต่ละรายที่ถ่ายทอดไปยังตัวผู้เรียน

3) สืบทอดทัศนคติ และค่านิยม การเรียนการสอนปี่ในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการเรียนแบบตัวต่อตัว ผู้สอนมีความใกล้ชิดกับผู้เรียน ได้เห็นพฤติกรรม แลกเปลี่ยนทัศนคติ ส่งผลให้ผู้เรียนซึมซับ และจดจำพฤติกรรมของผู้สอน เช่น แบบอย่างการเคารพครู พฤติกรรมการแต่งกาย ความละเอียดรอบคอบ ความมีระเบียบ และความประณีตต่อเครื่องดนตรี นอกจากแบบอย่างที่ได้จากภายนอกผู้สอนยังพร่ำสอนปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชอบธรรมให้กับผู้เรียนสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นเป้าหมายของครูทุกคนที่ต้องการให้ศิษย์เป็นคนดี

4.2 ผู้เรียน

จากการศึกษาผู้เรียนเครื่องมือเอกปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีจำนวน 16 ราย เป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 ราย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 1 ราย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1 ราย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม 2 ราย คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 1 ราย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 5 ราย วิทยาลัยดุริยางค-ศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2 ราย และคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2 ราย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนนำเสนอเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภูมิหลัง ด้านความรู้ ด้านบุคลิกภาพ และด้านเป้าหมายการเรียน ดังนี้

4.2.1 ด้านภูมิหลัง

จากการศึกษาด้านภูมิหลังของผู้เรียนปี่ในโดยการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนพบว่า ผู้เรียนมีภูมิลำเนากระจายอยู่ในต่างจังหวัด จังหวัดในเขตปริมณฑล และกรุงเทพมหานคร ผู้เรียน 7 ราย มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครนายก จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุดรธานี จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดร้อยเอ็ด อีก 9 รายอยู่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี มีพื้นฐานครอบครัวแตกต่างกันโดยประกอบอาชีพรับราชการ อาชีพนักบัญชี อาชีพนักธุรกิจ และอาชีพเกษตรกรรม บิดามารดาของผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเล่นดนตรีได้ ส่วนที่เล่นได้เป็นเครื่องดนตรีประเภทกีตาร์ ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ยเพียงออ และจะเข้ ญาติใกล้ชิดของผู้เรียนเล่นดนตรีได้บางราย เช่น พี่ น้อง ลุง และตา

4.2.2 ด้านความรู้

การศึกษาด้านความรู้ของผู้เรียนเป็นการศึกษาประสบการณ์การเรียนดนตรีไทยจากเริ่มเรียน การสั่งสมประสบการณ์จนสามารถเข้าศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทย เครื่องมือเอกปี่ในในระดับอุดมศึกษาได้ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1 การเริ่มเรียนดนตรีไทย

ผู้เรียนส่วนใหญ่เริ่มเรียนดนตรีไทยอายุไม่เกิน 12 ปี อายุที่น้อยที่สุดคือ 5 ปี ผู้เรียนจำนวน 5 รายเรียนดนตรีกับครูในโรงเรียนประถมศึกษา อีก 4 ราย เรียนดนตรี ตามอัธยาศัยที่มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ผู้เรียน 7 ราย เรียนดนตรีไทยในระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญ และสายวิชาชีพดนตรี โดยเฉพาะสายวิชาชีพซึ่งเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปมี 5 ราย จบระดับชั้นกลาง 1 ราย เข้าศึกษาต่อคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบระดับชั้นสูง 3 ราย เข้าศึกษาต่อสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2 ราย และศึกษาต่อสถาบันราชภัฏจันทรเกษม 1 ราย

4.2.2.2 ทักษะดนตรีไทยขั้นพื้นฐานก่อนการเรียนปี่ใน

ผู้เรียนแต่ละรายมีความรู้ความสามารถด้านทักษะดนตรีไทยแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์การเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดก่อนเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้เรียนพื้นฐานเครื่องสายไทย ผู้เรียนปี่ในส่วนใหญ่มีพื้นฐานดนตรีไทยขั้นพื้นฐานจากการเรียนดนตรีประเภทเครื่องสายไทย โดยได้รับความรู้จากโรงเรียนมัธยมศึกษาและจากแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนการสอนดนตรีมักเรียนในชั่วโมงกิจกรรมและ เรียนนอกเวลา ผู้สอนมีความถนัด การสอนเฉพาะด้านเครื่องสาย มีกิจกรรมการแสดงดนตรีเป็นครั้งคราว เครื่องดนตรีที่เรียนได้แก่ ขลุ่ยเพียงออ ขิม ซอด้วง และซออู้ วิธีการเรียน การสอนผู้สอนใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน โดยเรียน เพลงประเภทเพลงสองชั้น และเพลงสามชั้น ได้แก่ เพลงแขกบรเทศ เพลงลาวครวญ เพลงนกสีชมพู เพลงล่องน่าน เพลงลาวดวงเดือน เพลงแป๊ะและเพลงนกขมิ้น ผู้เรียนกลุ่มนี้บางรายไม่มีพื้นฐานด้านปี่พาทย์มาก่อนเรียนปี่ใน

2) ผู้เรียนพื้นฐานปี่พาทย์ ผู้เรียนที่มีพื้นฐานด้านปี่พาทย์มีสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นผู้เรียนที่จบการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เรียนระนาดเอก และฆ้องวง ผู้สอนใช้วิธีการสอนโดยใช้โน้ตเป็นสื่อการเรียนการสอน ทำนองเพลงที่เรียนเป็นเพลงสองชั้น เพลงโหมโรงเสภา และเพลงเถา ไม่ได้เรียนปี่พาทย์แบบมุขปาฐะ ซึ่งการเรียนการสอนเน้น การแสดงแบบ การบอกทำนอง และการฝึกซ้อม ทำนองเพลงที่เรียน ได้แก่ เพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น และเพลงเรื่อง กลุ่มที่สองเป็นผู้เรียนที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป ผู้เรียน กลุ่มนี้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านปี่พาทย์ตามแบบแผนมุขปาฐะ เริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ด้วยวิธีการแสดงแบบ การบอกทำนอง การฝึกซ้อม เมื่อผู้เรียนฝึกซ้อมจนแม่นยำจึงเพิ่มพูนประสบการณ์จากการแสดง เพลงที่เรียนเป็นเพลงประกอบพิธีกรรม ได้แก่ เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่อง และเพลงพิธีกรรมอื่นๆ วิทยาลัยนาฏศิลปเป็นสถาบันที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะด้าน ทำให้เป้าหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องดนตรี ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนดนตรีหลากหลายเพื่อถ่ายทอดพื้นฐานดนตรีอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะดนตรีเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษามีกิจกรรมแสดงดนตรีทั้งภายในสถาบัน

4.2.2.3 การเริ่มเรียนปี่ใน และเพลงฝึกหัด

ทักษะพื้นฐานด้านดนตรีไทย ชนิดต่างๆ มีผลต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยในระดับสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาการเรียน การสอนปี่ในรูปแบบต่างๆ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้สอน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอน ได้รายละเอียดดังนี้

1) การเรียนการสอนปี่ใน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา การสอนปี่ในสถาบันนี้ผู้สอนเป็นอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ คือ นายเรืองเดช สังข์จุ้ย และนายสุนัฐ ฤกษ์สมโภชน์ วิธีการเรียนการสอนเป็นแบบมุขปาฐะผสมกับการใช้โน้ต โดยการบอกนิ้วทีละนิ้วบอกเสียงทีละเสียง เมื่อไล่เสียงชำนาญจึงเริ่มต่อเพลง ขณะเดียวกันก็ใช้โน้ตเป็นสื่อการสอนด้วย ผู้เรียนปี่กลุ่มนี้เริ่มเรียนดนตรีจากเครื่องดนตรีขลุ่ยเพียงออ มีความสามารถในการอ่านโน้ต เพราะได้รับการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง บางครั้งผู้เรียนนำทำนองเพลงมาบันทึกโน้ตภายหลัง ทำนองเพลงที่เรียน คือ เพลงเหาะ เพลงสาธุการ เพลงนกขมิ้น เพลงมหาชัย และเพลงพระเจ้าลอยถาด การสอนเน้นความรู้เพื่อใช้สอบเข้าศึกษาต่อสาขาวิชาดนตรีไทย ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้เรียน มีประสบการณ์การเรียนปี่ในก่อนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา 6 เดือน ถึง 1 ปี

2) การเรียนการสอนปี่ในหน่วยงานที่จัดการศึกษาดนตรีไทย หน่วยงานที่จัดการเรียนการสอนปี่ในให้ผู้เรียนศึกษาก่อนเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มี 2 แห่ง โดยจัดแบบการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ผู้สอนคือ นายสมนึก แสงอรุณ และสุวัฒน์ อรรถกฤษ ซึ่งเป็นผู้สอนด้านเครื่องเป่าโดยเฉพาะ วิธีการเรียนการสอนเป็นแบบมุขปาฐะผสมกับการใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน เริ่มใช้การบอกนิ้วทีละนิ้วบอกเสียงทีละเสียง เมื่อผู้เรียนไล่เสียงชำนาญจึงเริ่มต่อเพลง พร้อมกับใช้โน้ตเป็นสื่อการสอนด้วย ผู้เรียนจากมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีพื้นฐานดนตรีจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ผู้เรียนจากศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยมีพื้นฐานดนตรีจากเครื่องดนตรีขลุ่ยเพียงออ เรียนเพลงเหาะ เพลงสาธุการ เพลงนกขมิ้น และ เพลงมุล่ง ผู้เรียนบางรายเรียนเพลงประเภทเพลงโหมโรงเสภา และเพลงเถาเพิ่มเติม การสอนเน้นความรู้เพื่อใช้สอบเข้าเรียนต่อสาขาวิชาดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษาเช่นเดียวกับผู้เรียนกลุ่มแรก ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนปี่ในก่อนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา 6 เดือน ถึง 3 ปี

3) การเรียนการสอนปี่ในของวงปี่พาทย์ในชุมชน ผู้เรียนที่มีประสบการณ์การเรียนปี่ในจากการเรียนการสอนของวงปี่พาทย์เริ่มเรียนดนตรีจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งผู้สอนเป็นอาจารย์พิเศษประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย ต่อมาจึงมีโอกาสเรียนดนตรีที่บ้านของผู้สอน ผู้สอนชื่อ นายเยื่อ อุบลน้อย ใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะผสมกับการใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน ก่อนเรียนปี่ใน ผู้สอนให้ผู้เรียนเรียนทำนองหลักเพลงโหมโรงเย็น และต่อ

เพลงโหมโรงเสภา เพลงเถา เพลงประกอบพิธีกรรมอื่นๆ ควบคู่กันไปเพื่อออกแสดงตามงานพิธีต่างๆ การเรียนทำนองหลักผู้สอนเน้นการเรียนแบบมุขปาฐะมากกว่า การใช้โน้ต การเรียนการสอนปี่ในใช้วิธีการสอนเช่นเดียวกับการสอนทำนองหลักโดยใช้ทั้งแบบมุขปาฐะ และใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน การสอนเริ่มฝึกโดยการบอกนิ้วทีละนิ้วบอกเสียงทีละเสียง เมื่อไล่เสียงจนชำนาญจึงเริ่มให้เป่าเพลงง่ายๆ ตามทำนองหลัก เช่น เพลงแขกบรเทศ และฝึกเป่าตามทำนองหลักที่เคยเรียนแล้ว การฝึกซ้อมการออกบรรเลงตามงานพิธีต่างๆ ได้รับการ ชี้แนะจากผู้สอน และครูดนตรีวงเดียวกันอย่างต่อเนื่องทำให้พัฒนาทักษะได้ไว ก่อนการเข้าเรียน ปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนปี่ประมาณ 3 ปี

4) การเรียนการสอนปี่ในของวิทยาลัยนาฏศิลป การสอนปี่ในของวิทยาลัยนาฏศิลปเริ่มตั้งแต่ผู้เรียนศึกษาอยู่ในระดับชั้นต้น และระดับชั้นกลาง ใช้วิธีการสอนแบบครูเทียบ คงลายทอง ผู้สอนเป็นศิษย์เก่าจากวิทยาลัยนาฏศิลป ได้แก่ นายจักรายุทธ ไหลสกุล สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพฯ นายจิตรกร นาสวน สอนที่นาฏศิลปร้อยเอ็ด นายวัลลภ สุวรรณรูป สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ และนายบุญเลิศ เนินกร่าง สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี การสอนเริ่มจากการต่อนิ้วทีละนิ้วต่อเสียงทีละเสียง ฝึกเป่านิ้วลองปี่พร้อมกับการฝึกระบายลม ผู้เรียนมีพื้นฐานด้านทำนองหลัก ขณะฝึกปี่ยังคงเรียนทำนองหลักอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการแปลทำนอง เพลงที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นเพลงแรกคือ เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงเหาะ เพลงโล้ และเพลงสาธุการ หลังจากนั้นจึงเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมตามหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป ผู้เรียนกลุ่มนี้มีประสบการณ์การเรียนปี่ตั้งแต่ 4 ปี ถึง 7 ปี

5) ผู้เรียนที่ไม่มีทักษะพื้นฐานด้านปี่ใน ผู้เรียนกลุ่มสุดท้าย ไม่มีทักษะพื้นฐานด้านปี่ใน เริ่มเรียนปี่เมื่อเข้าศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทย ในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยผู้เรียน 3 ราย ศึกษาที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันราชภัฏจันทรเกษม ผู้เรียนสองรายมีพื้นฐานด้านทักษะดนตรีไทยเพียงขลุ่ยเพียงออ และอีก 1 ราย สามารถบรรเลงระนาดเอก ระนาดทุ้ม และโทนรำมะนาได้ เริ่มเรียนดนตรีไทยก่อนสอบเข้าระดับอุดมศึกษา 2 ปี 1 ปี และ 5 ปี เน้นฝึกเครื่องดนตรี และเพลงเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพียงอย่างเดียว เพลงสอบคือ เพลงต้นเพลงฉิ่ง เพลงจระเข้หางยาว และเพลงโหมโรงมหาราช โดยใช้ขลุ่ยเพียงออเป็นเครื่องดนตรีสอบเข้า

4.2.2.4 ทักษะเฉพาะด้านของผู้เป่าปี่

ทักษะเฉพาะด้านเป็นทักษะขั้นพื้นฐานที่ผู้เป่าปี่พึงมี จากการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1) การระบายลมผู้เรียนส่วนใหญ่ที่มีพื้นฐานด้านทักษะการเป่าปี่ก่อนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถระบายลมได้ โดยเฉพาะผู้ที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป เนื่องจากได้รับการฝึกปี่ตามแบบครูเทียบ คงลายทอง ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนระบายลมควบคู่กับการฝึกนิ้วลองปี่ ดังนั้นก่อนเรียนทำนองเพลงผู้เรียนจะต้องเป่าไล่เสียงได้ชัดเจน และระบายลมได้ดี ส่วนผู้เรียนที่ฝึกปี่มาจากแหล่งการศึกษาอื่นระบายลมได้ไม่ดีเท่าที่ควร และผู้ที่เริ่มเรียนปี่เมื่อ เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาไม่สามารถระบายลมได้

2) การตัดลิ้นปี่ ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลปสามารถตัดลิ้นปี่ได้ เนื่องจากเรียนปี่มาหลายปี และผู้สอนจะฝึกให้ผู้เรียนตัดลิ้นปี่ใช้เอง ผู้เรียนสามารถเลือกลิ้นปี่ ที่มีคุณภาพใช้ได้ ส่วนผู้เรียนในกลุ่มอื่นยังตัดลิ้นได้ไม่ดีเท่าที่ควรเนื่องจากยังขาดประสบการณ์

4.2.3 ด้านเป้าหมายการเรียน

จากการศึกษาเป้าหมายการเรียนปี่ของผู้เรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการสังเกต พบว่า ผู้เรียนมีเป้าหมายการเรียนปี่แตกต่างกันดังนี้

4.2.3.1 เพื่อเป็นแนวทางเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียง

ผู้เรียนมีความสามารถด้านดนตรีจึงเลือกเรียนวิชาเอกดนตรีในระดับอุดมศึกษา และเลือกเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียง จึงเตรียมตัวสำหรับการสอบเข้าตามวิธีการสอบต่างๆ เช่น การสอบวัดความรู้เพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย การสอบเข้าศึกษาต่อสาขาวิชาดนตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดลโดยซึ่งจัดสอบเป็นกรณีพิเศษ หรือการสอบโควต้า เป็นต้น การเลือกเรียนดนตรีโดยเฉพาะเครื่องมือเอกปี่ในมีผู้เลือกเรียนไม่มากเหมือนสาขาวิชาอื่น ผู้เรียนจึงเตรียมตัว เพื่อให้มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถาบันต่างๆ

4.2.3.2 เพื่อเป็นแนวทางประกอบอาชีพในอนาคต

ผู้เรียนปี่แต่ละรายมีเป้าหมายในการประกอบอาชีพแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านที่มีผลต่อความคาดหวังในอาชีพของผู้เรียน ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ประสบการณ์ระหว่างเรียนของผู้เรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) เพื่อประกอบอาชีพครู จากการรวบรวมข้อมูลด้านเป้าหมายการประกอบอาชีพของผู้เรียนภายหลังจบการศึกษาพบว่า ผู้เรียนจำนวน 12 ราย ต้องการประกอบอาชีพครู ในจำนวนนี้มีผู้เรียนที่ศึกษาตรงตามหลักสูตรคือ หลักสูตรดนตรีสายครู 5 ราย ศึกษา ไม่ตรงตามหลักสูตรคือ ดนตรีสายศิลปิน 7 ราย สาเหตุที่ส่งผลต่อความคาดหวังในการประกอบอาชีพครู เกิดจากความประทับใจผู้สอนดนตรีในระดับมัธยมศึกษา เมื่อได้รับการชี้แนะให้ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเครื่องมือเอกปี่ใน ได้พบกับผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญด้านการสอน และการปฏิบัติมากจึงทำให้ประทับใจ ระหว่างการเรียนการสอนผู้สอนได้ย้ำเตือนให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนเพื่อนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อไป การวางตัวของผู้สอนทั้งในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา และการปลูกฝังให้ผู้เรียนประกอบอาชีพครูเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนมีความคาดหวังจะประกอบอาชีพครูในอนาคต

2) เพื่อประกอบอาชีพศิลปิน ผู้เรียนปี่ในตระหนักดีว่าเครื่องมือเอกที่เลือกเรียนฝึกยาก ต้องมีความอดทน ขยันฝึกซ้อมจึงทำให้มีผู้เลือกเรียนน้อย บางปีการศึกษาบางสถาบันไม่มีผู้เลือกเรียน สอดคล้องกับคำกล่าวของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่าศิลปินปี่ในวงการดนตรีไทยมีจำนวนน้อยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงทำให้ค่าตอบแทนการทำงานของศิลปินปี่สูง ผู้เรียนจึงมีเป้าหมายการเรียนเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การเป็นศิลปินปี่ ผู้เรียนปี่บางรายศึกษาในหลักสูตรดนตรีสายครู แต่มีเป้าหมายการเรียนปี่เพื่อเข้าทำงานเป็นศิลปินในกรมศิลปากร เพราะประทับใจผู้สอนปี่ในระดับมัธยมศึกษา ผู้เรียนหลักสูตรดนตรีสายศิลปินทั้งหมดซึ่งมีจำนวน 9 ราย มีผู้ต้องการประกอบอาชีพศิลปินเพียง 5 ราย ส่วนผู้ที่มีเป้าหมายอื่นเพราะอาชีพศิลปินมีแบบอย่างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นโดยเฉพาะอาชีพครู และยังมีค่านิยมว่าอาชีพศิลปินไม่จำเป็นต้องจบปริญญาก็สามารถเป็นได้

4.2.3.3 เพื่อยกระดับการศึกษาโดยไม่มีเป้าหมายอนาคตแน่นอน

ผู้เรียนส่วนหนึ่งเลือกเรียนปี่เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมศึกษา เพราะการศึกษาสูงทำให้มาตรฐานการดำเนินชีวิตดีขึ้น มีโอกาสมากกว่าผู้อื่นในสังคม (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2542: 1-4) ผู้เรียนปี่ 2 ราย มีเป้าหมายการเรียนปี่เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่ว่าสาขาวิชาใดมี

เป้าหมายในการสร้างคนให้เป็นคนดี มีความคิด มีคุณธรรม ประกอบกับตนเองมีความรู้ความสามารถจึงทำให้เลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดนี้ ผู้เรียนหลายรายเลือกเรียนขลุ่ยเพียงออ แต่ได้รับการแนะนำจากอาจารย์ในสถาบันให้เปลี่ยนเป็นเครื่องมือเอกเป็นปี่ในเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่มีผู้เรียนน้อย และได้ความรู้ด้านเครื่องเป่าเพิ่มขึ้น ปัจจุบันจึงตั้งใจเรียนเก็บรวบรวมทักษะความรู้ที่ได้จากผู้สอนให้มากที่สุด และยังไม่มีเป้าหมายใดๆ ในอนาคตเพราะไม่มั่นใจความสามารถของตน

4.3 หลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาดนตรีไทยของสถาบันต่างๆ มีสภาพโดยทั่วไปแตกต่างกัน จากศึกษาเอกสารหลักสูตร การสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน พบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนเครื่องมือเอกปี่ในบรรจุหลักสูตรไว้ในคณะที่ต่างกัน ชื่อปริญญาต่างกัน สามารถจัดกลุ่มตามเป้าหมายการผลิตบัณฑิตได้ 2 กลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่งหลักสูตรดนตรีที่มุ่งผลิตบัณฑิตสายครู ได้แก่ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีศึกษา) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (ดุริยางค์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หลักสูตรประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) ครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กลุ่มที่สองหลักสูตรดนตรีที่มุ่งผลิตบัณฑิตสายศิลปิน ได้แก่ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ดุริยางคศาสตร์ไทย) คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชื่อปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (ดนตรี) วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล บรรจุหลักสูตรไว้ในวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ชื่อปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ดนตรี) หลักสูตรดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบรรจุหลักสูตรไว้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ชื่อปริญญาการศึกษาบัณฑิต (ดุริยางค์ไทย) หลักสูตรดนตรีไทยของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์บรรจุหลักสูตรไว้ 2 คณะคือ คณะศิลปศึกษา ชื่อปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา) และคณะศิลปนาฏดุริยางค์ ชื่อปริญญาศิลปบัณฑิต (ดนตรีไทย) หลักสูตรดนตรีไทยของสถาบันราชภัฏจันทรเกษมบรรจุหลักสูตรไว้ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เปิดสอนเป็น 2 ระยะ ชื่อวุฒิที่ได้รับระยะแรก ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง และระยะที่สองชื่อ

ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย) หลักสูตรดนตรีไทยของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา บรรจุหลักสูตรไว้ในคณะครุศาสตร์ ชื่อปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีไทย)

จากการศึกษาหลักสูตรดนตรีไทยของสถาบันต่างๆ โดยการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียน และจากเอกสารหลักสูตร สามารถนำเสนอเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านจุดประสงค์ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล

4.3.1 ด้านจุดประสงค์

จากการศึกษาจุดประสงค์ของหลักสูตรสถาบันต่างๆ ที่เปิดสอนเครื่องมือเอกปี่ใน สามารถแบ่งเป้าหมายของหลักสูตรได้ 2 แนวทาง คือ

4.3.1.1 วัตถุประสงค์หลักสูตรที่ผลิตบัณฑิตสายครู

1) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยให้มีมาตรฐาน โดยการเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย

2) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาดนตรีศึกษา ซึ่งเป็น เป้าหมายหลักของการจัดการเรียนการสอนดนตรีในระบบโรงเรียน บัณฑิตดนตรีสายครูต้องมีความตระหนักในปรัชญาดนตรีศึกษาและมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต

3) เพื่อผลิตบัณฑิตที่เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ วัตถุประสงค์นี้เป็นหลักการสำคัญที่มุ่งพัฒนาด้านจิตใจให้ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ หากบัณฑิตนำความรู้ไปใช้ไม่ถูกทางยิ่งก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมากกว่าปกติ ครูดนตรีเป็นอาชีพหนึ่งที่มีภาพลักษณ์ไม่ค่อยดีในสายตาของสังคม ดังนั้นการผลิตบัณฑิตจึงเน้นปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ

4) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจหลักการสอน สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาได้ มีวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อตอบสนองผู้เรียนเป็นหลัก รู้จักใช้นวัตกรรม การสอน เข้าใจหลักการวัดผลประเมินผล หลักการดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

5) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีวามสามารถในการใช้ภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิดและความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษถือเป็นภาษาที่สองที่มีความจำเป็นต่อวิชาชีพครู เนื่องจากเป็นสื่อของฐานข้อมูลต่างๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์และจัดเป็นสาระความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

6) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การเป็นครูต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้ทันสมัย แต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ รวมทั้งเป็นผู้สุภาพอ่อนโยน พูดจาไพเราะน่าฟัง

7) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความยึดมั่นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

8) เพื่อผลิตบัณฑิตที่ยึดมั่นในศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะทุกแขนง โดยเฉพาะในศาสตร์ที่ตนได้เรียนรู้มา

4.3.1.2 วัตถุประสงค์หลักสูตรที่ผลิตบัณฑิตสายศิลปิน

1) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรี มีทักษะอยู่ในขั้นชำนาญสามารถประกอบอาชีพได้

2) เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นคนที่มีคุณภาพในทุกๆ ด้าน โดยมีดนตรีเป็นเครื่องมือพัฒนาสมรรถภาพทางสมองและอุปนิสัยใจคอที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ

3) เพื่อผลิตบัณฑิตที่เป็นผู้นำทางวิชาการดนตรี มีความลุ่มลึกในทฤษฎีดนตรีรวมถึงการวิจัยดนตรี และเชี่ยวชาญพิเศษในเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง

4) เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรม มีสติปัญญา มีความริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักใช้เหตุผลและวิจารณญาณ สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้

4.3.2 ด้านเนื้อหา

จากการศึกษาโครงสร้างหลักสูตรสถาบันต่างๆ ที่เปิดสอนเครื่องมือเอกปี่ในสามารถจำแนกละเอียดของโครงสร้างทั่วไปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงโครงสร้างหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา

สถาบัน	เป้าหมาย/ระยะเวลา	หน่วยกิตรวม	โครงสร้างหลักสูตร				
			พื้นฐาน	ครู	บังคับ	บังคับเลือก	เลือกเสรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ครู /4 ปี	150	39	41	40	20	10
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ	ครู /4 ปี	140	30	38	44	18	5-10
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จฯ	ครู /4 ปี	149	39	40	40	20	10
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม	วิชาชีพ/อนุฯ	82	18	-	47	11	6
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม	ครู /2 ปีหลัง	79	18	18	37	-	6
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	ครู /2 ปีหลัง	84	18	20	32	10	4
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ศิลปิน /4 ปี	135	45	-	69	12	9
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ศิลปิน /4 ปี	135	33	-	56	40	6
มหาวิทยาลัยมหิดล	ศิลปิน /4 ปี	128	30	-	82	10	6
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	ศิลปิน /2 ปีหลัง	84	38	-	32	10	4

จากตารางแสดงโครงสร้างหลักสูตรดนตรีของแต่ละสถาบัน พบว่าโครงสร้างหลักสูตรดนตรี แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มหลักสูตรที่มีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตสายครู และหลักสูตรที่มีเป้าหมายผลิตบัณฑิตสายศิลปิน

โครงสร้างหลักสูตรสายครู ประเภท 4 ปี หน่วยกิตส่วนใหญ่จะแบ่งกระจายอยู่ในวิชาพื้นฐาน วิชาชีพครู และวิชาบังคับ ในอัตราส่วนที่ไม่แตกต่างกันมาก วิชาบังคับเลือกมีหน่วยกิตโดยเฉลี่ยเป็นสองเท่าของวิชาเลือกเสรี ส่วนเนื้อหาในโครงสร้างหลักสูตรสายครู ประเภท 2 ปีต่อเนื่อง หน่วยกิตส่วนใหญ่จะถูกกำหนดไว้ในวิชาบังคับ ส่วนวิชาพื้นฐานและวิชาครูมีหน่วยกิตใกล้เคียงกัน วิชา บังเลือกมีความแตกต่างกันมากบางแห่งไม่กำหนดไว้ในหลักสูตร ส่วนวิชาเลือกเสรีไม่แตกต่างกันมากจากโครงสร้างหลักสูตรดนตรีของแต่ละสถาบันพบว่าเนื้อหาของวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกมีความแตกต่างกัน โดยจะนำเสนอแยกตามเป้าหมายการผลิตบัณฑิตดังนี้

4.3.2.1 เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายครู

ตารางที่ 3 แสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายครู

วิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกแต่ละสถาบันภาคเรียน	เนื้อหาวิชา				
	ทักษะดนตรีไทย 1-7	ทักษะดนตรี 1-7	ปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1-7	ปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1-7	ทักษะการสอนดนตรีไทย 1-4
	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ม.ศรีนครินทรวิโรฒ	สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จฯ	สถาบันราชภัฏจันทรเกษม	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
1	เพลงขั้น 5 ฝึกวิธีบรรเลง วิธีสอน	ฝึกเพลงครู เพลงวรรณคดีขั้นต้น จนชำนาญสอบผ่านสมบูรณ์	ฝึกเพลงสาธุการ เพลงฉิ่งและเครื่องเป่าพื้นบ้าน	ฝึกเพลงสาธุการ เพลงฉิ่งและเครื่องเป่าพื้นบ้าน	-
2	เพลงขั้น 6 ฝึกวิธีบรรเลง วิธีสอน แสดง 1 ครั้ง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 1	โหมโรงเช้า โล้พระเจ้าลอยถาด กราวรำ พื้นบ้าน	โหมโรงเช้า โล้พระเจ้าลอยถาด กราวรำ พื้นบ้าน	-
3	เพลงขั้น 7 ฝึกวิธีบรรเลง วิธีสอน แสดง 1 ครั้ง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 2	วาลงสรง เพลงเรื่องสร้อยสน พื้นบ้าน	วาลงสรง เพลงเรื่องสร้อยสน พื้นบ้าน	-
4	เพลงขั้น 8 ฝึกวิธีบรรเลง วิธีสอน แสดง 1 ครั้ง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 3	เพลงเถา เพลงตับ เครื่องเป่าพื้นบ้าน	เพลงเถา เพลงตับ เครื่องเป่าพื้นบ้าน	-
5	เพลงขั้น 9 /เพลงเดี่ยวขั้นกลาง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 4	เพลงทยอย เพลงประ กอบการแสดง	เพลงทยอย เพลงประ กอบการแสดง	เครื่องดนตรีทุกชนิด สามชั้น เทคนิควิธีสอน
6	เพลงขั้น 10/ เพลงเดี่ยวขั้นสูง แสดง 1 ครั้ง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 5	หน้าพาทย์ไหว้ครูดนตรี โขนและการแสดง	หน้าพาทย์ไหว้ครูดนตรี โขนและการแสดง	การสอนวงปี่พาทย์ สามชั้น สองชั้น 3 เพลง
7	เพลงขั้น 11/ เพลงเดี่ยวขั้นสูง แสดงรวมวง	เรียนเครื่องมือเอกต่อจากทักษะดนตรี 6	เรียนเพลงเดี่ยวตามดุลยพินิจของผู้สอน	-	การสอนเพลงโหมโรงเสภาและเพลงเถา
8	-	-	-	-	ทำทางทุกเครื่องและหน้าพาทย์

จากตารางแสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิต สายครู แต่ละสถาบันกำหนดเนื้อหาไว้แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาโดยการอิงเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันที่กำหนดเนื้อหาเช่นนี้คือ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อวิชาทักษะดนตรีไทย 1 ถึง ทักษะดนตรีไทย 7 ทักษะดนตรีไทย 1 กำหนด ให้เรียนเทคนิคการบรรเลง และวิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 5 ทักษะดนตรีไทย 2 กำหนดให้เรียนเทคนิคการบรรเลง วิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 6 และแสดง 1 ครั้ง ทักษะดนตรีไทย 3 กำหนด ให้เรียนเทคนิคการบรรเลง และวิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 7 พร้อมการแสดงประกอบการบรรยายทักษะการปฏิบัติ 1 ครั้ง ทักษะดนตรีไทย 4 กำหนดให้เรียนเทคนิคการบรรเลง วิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 8 และแสดง 1 ครั้ง ทักษะดนตรีไทย 5 กำหนดให้เรียนเทคนิคการบรรเลง วิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 9 หรือเรียนเพลงเดี่ยวระดับกลาง ทักษะดนตรีไทย 6 กำหนดให้เรียนเทคนิคการบรรเลง วิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 10 หรือเรียนเพลงเดี่ยวระดับสูง และแสดงเดี่ยว 1 ครั้ง ทักษะดนตรีไทย 7 กำหนดให้เรียนเทคนิคการบรรเลง วิธีสอนตามเพลงในขั้นที่ 11 หรือเรียนเพลงเดี่ยวระดับสูง หรือเรียนเพลงอื่นๆ ตามดุลยพินิจของผู้สอน สัมมนาวิธีสอน และการบรรเลงรวมวง

2) หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาไว้แบบไม่ชัดเจน สถาบันที่จัดหลักสูตรเช่นนี้ คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดเนื้อหาทักษะดนตรี 1 ไว้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเครื่องมือเอกตามที่มหาวิทยาลัยแนะนำ หรือรับรอง ในเพลงครู เพลงวรรณคดี จากขั้นต้นจนชำนาญและสอบผ่านโดยสมบูรณ์ ทักษะดนตรี 2 ให้ฝึกปฏิบัติต่อจากทักษะดนตรี 1 ทักษะดนตรี 3 ให้ฝึกปฏิบัติต่อจากทักษะดนตรี 2 เป็นเช่นนี้จนถึงทักษะดนตรี 7

3) หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาให้เรียนตามเพลงและเรียนตามประเภทของเพลง สถาบันที่จัดเนื้อหาเช่นนี้คือ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และสถาบันราชภัฏจันทรเกษม ใช้ชื่อวิชาปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1 ถึงปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 7 ใน 3 ภาคเรียนแรกกำหนดให้เรียนเพลงสาธุการ เพลงฉิ่ง เพลงโหมโรงเช้า เพลงโล้ เพลงพระเจ้าลอยถาด เพลงวาลงสง เพลงเรื่องสร้อยสน ภาคเรียนที่ 4 ถึง 7 ให้เรียนเพลงตามประเภทของเพลง ได้แก่ เพลงเถา เพลงตับ เพลงประกอบการแสดง เพลงทยอย เพลงหน้าพาทย์ไหว้ครูดนตรีไทย เพลงหน้าพาทย์โขนละคร เพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง และเพลงเดี่ยว

ภาคเรียนที่ 1 ถึง 4 เนื้อหากำหนดให้เรียนเครื่องเป่าพื้นบ้านโดยให้ผู้สอนเป็นพิจารณาความเหมาะสม การเรียนเพลงประเภทต่างๆ หลักสูตรกำหนดให้เรียนจำนวนเพลงต่างกัน เพลงเถาและเพลงทยอยให้เรียน 5 เพลงต่อภาคเรียน เพลงตับให้เรียน 2 เพลงต่อภาคเรียน ส่วนการจัดเนื้อหาการเรียนเพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสม

4) หลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาไว้ให้เรียนเครื่องดนตรีทุกชนิดตามเพลงประเภทต่างๆ เป็นหลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ชื่อวิชาคือทักษะการสอนดนตรีไทย 1 ถึงทักษะการ

สอนดนตรีไทย 4 ให้ผู้เรียนศึกษาหลักการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอนดนตรีไทยตามแบบแผนในเครื่องดนตรีทุกชนิด เริ่มฝึกตั้งแต่ท่านั่ง การไล่เสียง การฝึกทักษะต่างๆ ในเพลงสามชั้น สองชั้นเพลงโหมโรงเสภา เพลงเถา เพลงตับ และเพลงหน้าพาทย์ ในทักษะ การสอนดนตรีไทย 4 เนื้อหากำหนดให้ศึกษาและฝึกทักษะการประดิษฐ์ทำนองของเครื่องดนตรี แต่ละประเภทให้เหมาะสมกับวงดนตรีแต่ละประเภท

4.3.2.2 เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายศิลปิน

ตารางที่ 4 แสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายศิลปิน

วิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกแต่ละสถาบันภาคเรียน	เนื้อหาวิชา			
	ทักษะ 1-7	ดนตรีไทย 1-7	ปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1-8	ทักษะการบรรเลงปี่
	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหิดล	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
1	ปรับพื้นฐานความรู้ระเบียบ จริยา อุดมคติ	ทำความรู้จักเครื่องมือเอกและบรรเลงเพลงพื้นฐาน	ศึกษาเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยขั้นที่ 9 ทั้ง 8 ภาคเรียน ดังนี้ เพลงหน้าพาทย์ หรือเพลงพิธีกรรม เพลงเรื่อง เพลงเถา โหมโรงเสภา เพลงสามชั้น เพลงตับ เพลงเดี่ยวและเพลงลา	-
2	ศึกษาเพลงก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	ศึกษาเพลงพิธีกรรมเบื้องต้น และเพลงขับกล่อม		-
3	ศึกษาคีตนิพนธ์ของพระประดิษฐไพเราะและพระยาประสานฯ	ศึกษาเพลงกรอหรือเพลงตับ หรือเพลงเรื่อง		-
4	ศึกษาคีตนิพนธ์ของหลวงประดิษฐไพเราะ	ศึกษาเพลงเถาขนาดเล็ก หรือเพลงตับหรือเพลงเรื่อง		-
5	ศึกษาระเบียบวิธีบรรเลงเพลงเสภา	ศึกษาเพลงโหมโรงเสภา เพลงเถาขนาดใหญ่ หรือเพลงโยนและเพลงลา		เพลงประเภทเพลงเสภา เพลงช้า

ตารางที่ 4 แสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายศิลปิน (ต่อ)

วิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกแต่ละสถาบันภาคเรียน	เนื้อหาวิชา			
	ทักษะ 1-7	ดนตรีไทย 1-7	ปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1-8	ทักษะการบรรเลงปี่
	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหิดล	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
6	ศึกษาระเบียบวิธีบรรเลงเพลงละคอนและเพลงหน้าพาทย์	ศึกษาเพลงเพลงหน้าพาทย์ หรือเพลงโยน หรือเพลงพิเศษ		เพลงพิธีกรรม เพลงประกอบการแสดงโขน
7	ศึกษาเพลงที่ใช้ทักษะชั้นสูงหรือเพลงเดี่ยว	ศึกษาเพลงเดี่ยว		เพลงประกอบการแสดงละคร เพลงหน้าพาทย์
8	-	-		เพลงเดี่ยว

จากตารางแสดงเนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในหลักสูตรผลิตบัณฑิตสายศิลปิน พบว่าการจัดเนื้อหาของแต่ละสถาบันมีลักษณะแตกต่างกัน ไม่สามารถจัดกลุ่มหรือใช้เกณฑ์ใดมาพิจารณาการจัดประเภทของเนื้อหาในหลักสูตรได้ แต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงแนวทางในการจัดการศึกษาของหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

1) เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้ชื่อวิชาทักษะ 1 ถึง ทักษะ 7 ภาคเรียนแรกเป็นการปรับพื้นฐานของผู้เรียนในเครื่องมือเอกชนิดนั้น ให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการการปฏิบัติที่ถูกต้อง เรียนรู้มารยาท วิธีอยู่ในสังคมวัฒนธรรมดนตรีไทย ค่านิยม อุดมคติที่ถูกต้อง ภาคเรียนที่สองถึงสี่ศึกษาเพลงตามยุคสมัยต่างๆ โดยกำหนดผลงานของคีตกวีไทยไว้ให้ศึกษา 3 ท่าน ภาคเรียนที่ห้าถึงเจ็ดศึกษาเพลงตามประเภทของเพลงไทย ภาคเรียนสุดท้ายเรียนเพลงที่ต้องใช้ทักษะการบรรเลงขั้นสูงหรือเพลงเดี่ยว

2) เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใช้ชื่อวิชาดนตรีไทย 1 ถึง ดนตรีไทย 7 ตลอดหลักสูตรกำหนดเนื้อให้เรียนตามประเภทของเพลงไทย เริ่มตั้งแต่เพลงในขั้นพื้นฐาน เพลงพิธีกรรม เพลงขับกล่อม เพลงตับ เพลงเรื่อง เพลงกรอ เพลงโหมโรงเสภา เพลงเถาขนาดเล็ก เพลงเถาขนาดใหญ่หรือเพลงโยน เพลงลา เพลงหน้าพาทย์ ภาคเรียนสุดท้ายเรียนเพลงที่ต้องใช้ทักษะการบรรเลงขั้นสูงหรือเพลงเดี่ยว

3) เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกของวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้ชื่อวิชาปฏิบัติเครื่องเป่าไทย 1 ถึง เครื่องเป่าไทย 8 ตลอดหลักสูตรผู้เรียนต้องเรียนวิชาปฏิบัติ 8 ภาคเรียน แต่ละภาคเรียนต้องเรียนเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย ทบวงมหาวิทยาลัย ขั้นที่ 9 ทั้งหมด 7 กลุ่มเพลง ได้แก่ กลุ่มเพลงหน้าพาทย์ เพลงพิธีกรรม อย่างน้อย 1 เพลง กลุ่มเพลงเรื่อง อย่างน้อย 1 เรื่อง กลุ่มเพลงโหมโรงเสภา อย่างน้อย กลุ่มเพลงสามชั้นและเพลงเถา อย่างน้อย 4 เพลง กลุ่มเพลงตับ อย่างน้อย 1 ตับ กลุ่มเพลงเดี่ยวอย่างน้อย 1 เพลง และกลุ่มเพลงลา อย่างน้อย 1 เพลง

4) เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ใช้ชื่อวิชาทักษะการบรรเลงปี่ต่อท้ายด้วยประเภทของเพลงที่ระบุไว้ในแต่ละภาคเรียน ภาคเรียนแรกให้เรียนเพลงเสภา และเพลงช้า ภาคเรียนที่สองเรียนเพลงพิธีกรรม และเพลงประกอบการแสดงโขน ภาคเรียนที่สามเรียนเพลงประกอบการแสดงละคร และเพลงหน้าพาทย์ ภาคเรียนสุดท้ายเรียนเพลงเดี่ยว

4.3.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการศึกษาหลักสูตรดนตรีด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียน และเอกสารหลักสูตร ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงกิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา

กิจกรรม / สถาบัน	กิจกรรมการเรียนการสอน					
	หลักสูตร	หน่วยกิต	เวลา (ช.ม./สัปดาห์)	วิธีสอน		กิจกรรมอื่นๆ
				บรรยาย (ช.ม.)	ปฏิบัติ (ช.ม.)	
จุฬาลงกรณ์	ครู	2	3	1	2	กิจกรรมทั่วไป และบังคับแสดงตั้งแต่ทักษะดนตรีไทย 2 เป็นต้นไป
ศรีนครินทรวิโรฒ	ครู	2	3	1	2	กิจกรรมทั่วไป
บ้านสมเด็จฯ	ครู	2	4	-	4	กิจกรรมทั่วไป และแสดงเดี่ยววิชาปฏิบัติเครื่องเป่าไทย
จันทรเกษม	ครู	2	4	-	4	แสดงเดี่ยวไม่มีหน่วยกิต บังคับร่วมกิจกรรม 2 ครั้ง ภายในภายและภายนอก

ตารางที่ 5 แสดงกิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

กิจกรรม / สถาบัน	กิจกรรมการเรียนการสอน					
	หลักสูตร	หน่วยกิต	เวลา (ช.ม./สัปดาห์)	วิธีสอน		กิจกรรมอื่นๆ
				บรรยาย (ช.ม.)	ปฏิบัติ (ช.ม.)	
พัฒนศิลป์	ครู	3	6	-	6	กิจกรรมทั่วไป แสดงเดี่ยว และลงชั่วโมงซ้อม 26 ชั่วโมง ตลอดภาคเรียน
จุฬาลงกรณ์	ศิลปิน	3	6	-	6	กิจกรรมทั่วไป ของสาขาวิชา
เกษตรศาสตร์	ศิลปิน	3	4	2	2	กิจกรรมทั่วไป แสดงเดี่ยว และลงชั่วโมงซ้อม 20 ชั่วโมง ตลอดภาคเรียน
มหิดล	ศิลปิน	3	6	-	6	กิจกรรมทั่วไป แสดงเดี่ยวปี 3 และปี 4 ปีละ 1 ครั้ง
พัฒนศิลป์	ศิลปิน	3	6	-	6	-

จากตารางแสดงรายละเอียดด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่าแต่ละสถาบันมีเกณฑ์การจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ดังนี้

1) จำนวนหน่วยกิตในวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอก กำหนดให้เรียน 2 หน่วยกิต และ 3 หน่วยกิต หลักสูตรที่เน้นการผลิตครูส่วนใหญ่กำหนดจำนวนหน่วยกิตวิชานี้ 2 หน่วยกิต ยกเว้นสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กำหนด 3 หน่วยกิต ส่วนหลักสูตรที่เน้นการผลิตศิลปินกำหนดหน่วยกิตวิชานี้ 3 หน่วยกิตเท่านั้น

2) เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนเครื่องมือเอก แต่ละสถาบันกำหนดระยะเวลาการจัดการเรียนการสอนปฏิบัติเครื่องมือเอกต่างกัน หลักสูตรที่เน้นการผลิตครู ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดให้เรียนเครื่องมือเอก 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำหนดให้เรียนเครื่องมือเอก 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กำหนดให้เรียนเครื่องดนตรีเอก 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หลักสูตรที่เน้นการผลิตศิลปิน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กำหนดให้เรียนเครื่องมือเอก 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กำหนดไว้ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

3) วิธีการสอน การสอนเครื่องมือเอกแบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

ก. วิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว สถาบันที่ใช้วิธีการสอนแบบนี้มีทั้งหลักสูตรที่เน้นการผลิตครู ได้แก่ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏจันทรเกษม และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หลักสูตรที่เน้นการผลิตศิลปิน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ข. วิธีการสอนที่กำหนดให้เป็นการบรรยายและการปฏิบัติ สถาบันที่ใช้ วิธีการสอนแบบนี้มีทั้งหลักสูตรที่เน้นการผลิตครู ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดวิธีการสอนเป็นแบบบรรยาย 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง และหลักสูตรที่เน้นการผลิตศิลปิน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำหนดวิธีการสอนเป็น แบบบรรยาย 2 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง

ค. กิจกรรมอื่นๆ ในแต่ละสถาบันมีการกำหนดกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมทักษะความรู้ และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนปฏิบัติเครื่องมือเอก ให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ดังนี้

ง. การเรียนวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอก เป็นการเรียนแบบตัวต่อตัว จำนวน ผู้เรียนในเครื่องมือเอกนั้นๆ ตั้งแต่ 1 คน ถึง 3 คน ต่อผู้สอน 1 คน ส่วนใหญ่ในวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกปี่ในจะมีผู้เรียน 1 คน ต่อ ผู้สอน 1 คน ยกเว้นบางสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

จ. การแสดงเดี่ยว หลักสูตรของทุกสถาบันกำหนดให้นักศึกษาต้องแสดงเดี่ยว โดยแสดงเดี่ยวที่เป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่เรียน เนื้อหาวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกของสถาบันต่างๆ จะกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนเพลงเดี่ยว ซึ่งเป็นเพลงที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะปฏิบัติชั้นสูงในเครื่องมือเอกของตน นอกจากนั้นเพลงเดี่ยวยังแสดงถึงความเป็นเลิศในการประพันธ์ของนักประพันธ์เพลงไทย แสดงวิธีบรรเลงของแต่ละเครื่องดนตรีรวมถึงทางของแต่ละเครื่องดนตรีด้วย นอกจากนั้นผู้บรรเลงยังได้แสดงฝีมือของตนเองได้อย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่หลักสูตรจะกำหนดเนื้อหาเพลงเดี่ยวไว้ในภาคเรียนท้ายๆ ของการศึกษา สถาบันที่กำหนดหลักสูตรเช่นนี้ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ บางแห่งได้กำหนดเนื้อหาเพลงเดี่ยวแยกออกจากวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอก ได้แก่ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หลักสูตรสายครู ส่วนมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันเดี่ยวที่จัดหลักสูตรดนตรีต่างจากสถาบันอื่นๆ

โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนเพลงเดี่ยวและมีการสอบหรือการแสดงเดี่ยวตั้งแต่ภาคเรียนแรกจนถึงภาคเรียนสุดท้ายตลอดทุกภาคเรียน

การแสดงเดี่ยวที่เป็นไปตามเงื่อนไขของเวลา สถาบันที่กำหนดหลักสูตรดนตรี เช่นนี้คือ มหาวิทยาลัยมหิดล กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องแสดงเดี่ยวในเครื่องมือเอกของตนเอง 2 ครั้ง ครั้งแรกขณะเรียนชั้นปีที่ 3 ใช้เวลาในการแสดง 30 นาที ถึง 40 นาที ครั้งที่สองขณะเรียนชั้นปีที่ 4 ใช้เวลาในการแสดง 40 ถึง 50 นาที

ฉ. การแสดงรวมวง หรือการบรรเลงรวมวง เนื่องจากการเรียนวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่เรียนเดี่ยวกับผู้สอน หรือมีผู้เรียนอย่างมากไม่เกิน 3 คนต่อเครื่องมือเอก จึงจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมการบรรเลงรวมวง หรือการแสดงรวมวง เพื่อให้ ผู้เรียนแต่ละเครื่องมือได้เรียนรู้วิธีการปรับวง เรียนรู้บทบาทหน้าที่รวมถึงแนวการบรรเลงของแต่ละเครื่องมือ ส่วนใหญ่จะกำหนดวันไว้อย่างแน่ชัดและมีอาจารย์ควบคุมการฝึกซ้อมอย่างใกล้ชิด

ช. การกำหนดเวลาซ้อมเครื่องมือเอกอย่างเป็นทางการ โดยปกติการซ้อมดนตรีเป็นหน้าที่ของนักดนตรีที่ต้องจัดสรรเวลาให้กับกิจกรรมนี้ แต่เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความรับผิดชอบแตกต่างกัน ส่งผลให้ความชำนาญของแต่ละคนแตกต่างกัน ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ หลักสูตรดนตรีของบางสถาบันจึงมีการกำหนดให้ผู้เรียนลงเวลาซ้อมอย่างเป็นทางการ หากจำนวนครั้งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่วางไว้จะส่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งกับวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอก สถาบันที่กำหนดกิจกรรมนี้ขึ้นในหลักสูตรคือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำหนดให้ผู้เรียนต้องลงเวลาฝึกซ้อม 20 ครั้ง ต่อภาคเรียนโดยการฝึกซ้อมแต่ละครั้งต้องมีอาจารย์ภายในสาขาวิชาเป็นผู้ตรวจสอบและลงชื่อรับทราบ หากจำนวนการฝึกซ้อมไม่ครบตามเกณฑ์ที่วางไว้จะไม่มีการประกาศผลคะแนนวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกในภาคเรียนนั้น อีกสถาบันที่กำหนดกิจกรรมเช่นนี้คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หลักสูตรสายครู กำหนดให้ผู้เรียนต้องลงเวลาฝึกซ้อม 26 ครั้ง ต่อภาคเรียนโดยการฝึกซ้อมแต่ละครั้งต้องมีอาจารย์ภายในสาขาวิชาเป็นผู้ตรวจสอบและลงชื่อรับทราบ หากจำนวนการฝึกซ้อมไม่ครบตามเกณฑ์จะมีผลต่อคะแนนวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอก

ซ. การแสดงที่ได้รับมอบหมายจากสาขาวิชา การแสดงนี้อาจเป็นการแสดงภายในสถาบันที่มีการขอความช่วยเหลือมาจากหน่วยงานต่างๆ ถือเป็นภารกิจของสาขาวิชาที่ต้องจัดวงดนตรีไปแสดงตามคำร้องขอนั้น หรือการแสดงภายนอกสถาบันเพื่อเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงสาขาวิชาและสถาบันที่มีการจัดการเรียนการสอนดนตรี อีกทั้งสร้างประสบการณ์ให้กับนักศึกษา กิจกรรมนี้สถาบันราชภัฏจันทรเกษมกำหนดให้เป็นภารกิจสำคัญที่ต้องปฏิบัติอย่างน้อย 2 ครั้งต่อภาคเรียน แต่สถาบันอื่นๆ ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์

ฌ. ฝึกประสบการวิชาชีพหรือการฝึกงานสถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตสายครู กำหนดให้ผู้เรียนต้องผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยออกฝึกสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่ไกลจากสถาบันมากนักเพื่อความสะดวกของอาจารย์ที่จะออกไปนิเทศนักศึกษาด้วย

4.3.4 ด้านการวัดผลประเมินผล

การศึกษาหลักสูตรดนตรีในสถาบันอุดมศึกษา ด้านจุดประสงค์ ด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าการจัดหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 สาย คือ หลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู และหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายศิลปิน ดังนั้นการศึกษาด้านการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรจึงพิจารณาตามสายการผลิตบัณฑิต ดังนี้

1) การวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู จากการศึกษาหลักเกณฑ์การวัดผลประเมินผล โดยการสัมภาษณ์สอน ผู้เรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และจากเอกสารหลักสูตร มีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 6 แสดงรายละเอียดการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู

การวัดผลประเมินผล / สถาบัน	รายละเอียดการวัดผลประเมินผล
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1. ด้านวิชาการ ผู้เรียนต้อสอบได้สัญลักษณ์ A B+ B C+ C D+ D หรือ S ถึงถือว่าสอบผ่าน ถ้าได้สัญลักษณ์ F U หรือ W ถือว่าสอบไม่ผ่าน ถ้าเป็นวิชาบังคับผู้เรียนต้องลงทะเบียนซ้ำจนกว่าจะสอบได้ผลการเรียนที่ถือว่าผ่าน ถ้าเป็นวิชาเลือกผู้เรียนอาจลงทะเบียนซ้ำหรือลงวิชาอื่นได้ สำหรับผู้ได้ผลการเรียนเป็น D อาจจะลงทะเบียนซ้ำได้เรียกว่าการเรียนเน้น 2. ด้านคุณธรรม ลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินพัฒนาการด้านต่างๆ ตามเกณฑ์ของคณะ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ให้เป็นไปตามระเบียบการวัดผลประเมินผลของมหาวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	การประเมินผลการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสภาสถาบันราชภัฏว่าด้วยการประเมินผลการศึกษา
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม	การประเมินผลการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสภาสถาบันราชภัฏว่าด้วยการประเมินผลการศึกษา และมุ่งเน้นการปฏิบัติจริง

ตารางที่ 6 แสดงรายละเอียดการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู (ต่อ)

การวัดผลประเมินผล / สถาบัน	รายละเอียดการวัดผลประเมินผล
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	1. เวลาเรียน ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 2. วิธีการวัดผลประเมินผล ให้ดำเนินเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษาหรือระหว่างภาคการศึกษา การสอบปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสถาบัน และการประเมินผลการศึกษาให้กระทำต่อเนื่องจนสิ้นสุดการศึกษา 3. สัญลักษณ์การประเมินผลการศึกษา การประเมินผลใช้ระบบระดับคะแนน (grade) ซึ่งมีค่าระบบคะแนน (grade-point) 4. เกณฑ์ทั่วไปสำหรับสถาบัน ผู้เรียนต้องสอบได้รายวิชาตามโครงสร้างภายในเวลากำหนด และได้คะแนนสะสมในกลุ่มวิชาชีพไม่ต่ำกว่า 2.00 ผู้เรียนมีความประพฤติไม่ขัดต่อระเบียบสถาบัน

จากตารางแสดงรายละเอียดการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายครู พบว่าการวัดผลประเมินผลของแต่ละสถาบันกำหนดสอดคล้องกับระเบียบการวัดผลประเมินผลของสถาบันนั้นๆ บางสถาบันมีการระบุรายละเอียด บางสถาบันระบุเพียงหลักการกว้างๆ โดยอ้างถึงเกณฑ์ของสถาบันเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ผู้เรียนต้องเข้าเรียนวิชาทฤษฎี และวิชาปฏิบัติไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80

ข. การวัดผลประเมินผลกระทำเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษา หรือระหว่าง ภาคการศึกษา

ค. การวัดผลประเมินผลใช้สัญลักษณ์เหมือนกัน ดังนี้

A ค่าระดับคะแนน 4.00 หมายความว่า ดีเยี่ยม (Excellent)

B+ ค่าระดับคะแนน 3.50 หมายความว่า ดีมาก (Very Good)

B ค่าระดับคะแนน 3.00 หมายความว่า ดี (Good)

C+ ค่าระดับคะแนน 2.50 หมายความว่า ค่อนข้างดี (Fairy Good)

C ค่าระดับคะแนน 2.00 หมายความว่า พอใช้ (Fairy)

D+ ค่าระดับคะแนน 1.50 หมายความว่า อ่อน (Poor)

D ค่าระดับคะแนน 1.00 หมายความว่า อ่อนมาก (Very Poor)

F ค่าระดับคะแนน 0.00 หมายความว่า ตก (Fail)

2) การวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายศิลปิน จากการศึกษาหลักเกณฑ์การวัดผลประเมินผล โดยการสัมภาษณ์สอน ผู้เรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอน และจากเอกสารหลักสูตร มีรายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 7 แสดงรายละเอียดการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายศิลปิน

การวัดผลประเมินผล / สถาบัน	รายละเอียดการวัดผลประเมินผล
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาขั้นปริญญาของมหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาขั้นปริญญาของมหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล	การเข้าเรียนสม่ำเสมอ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย การเข้าเรียนแบบมีเงื่อนไขต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ ฝึกซ้อมตามกำหนด การผ่านเกณฑ์การประเมินผลให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี พ.ศ. 2538
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	1. เวลาเรียน ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 2. วิธีการวัดผลประเมินผล ให้ดำเนินเมื่อสิ้นสุดภาคการศึกษาหรือระหว่างภาคการศึกษา การสอบปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสถาบัน และการประเมินผลการศึกษาให้กระทำต่อเนื่องจนสิ้นสุดการศึกษา 3. สัญลักษณ์การประเมินผลการศึกษา การประเมินผลใช้ระบบระดับคะแนน (grade) ซึ่งมีค่าระบบคะแนน (grade-point) 4. เกณฑ์ทั่วไปสำหรับสถาบัน ผู้เรียนต้องสอบได้รายวิชาตามโครงสร้างภายในเวลากำหนด และได้คะแนนสะสมในกลุ่มวิชาชีพไม่ต่ำกว่า 2.00 ผู้เรียนมีความประพฤติไม่ขัดต่อระเบียบสถาบัน

จากตารางแสดงรายละเอียดการวัดผลประเมินผลของหลักสูตรดนตรีผลิตบัณฑิตสายศิลปิน พบว่าการวัดผลประเมินผลของแต่ละสถาบันกำหนดสอดคล้องกับระเบียบการ วัดผลประเมินผลของสถาบันนั้นๆ บางสถาบันมีการระบุรายละเอียด บางสถาบันระบุหลักการ กว้างๆ โดยอ้างถึงเกณฑ์ของสถาบันเป็นหลักเช่นเดียวกับการวัดผลประเมินผลหลักสูตรสายครู

บทที่ 5
การเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลปี่ใน

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการสังเกต นำเสนอสภาพขององค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ในด้านวิธีการเรียนการสอนปี่ เนื้อหา จิตวิทยาการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม การวัดผลประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1. วิธีการเรียนการสอนปี่ใน

จากการศึกษาพบว่าการเรียนการสอนปี่ในเป็นการสอนเป็นรายบุคคล และการสอนกลุ่มย่อยซึ่งมีผู้เรียนไม่เกิน 3 คน ด้วยวิธีการถ่ายทอดแบบการเลียนแบบ และการเน้นฝึกปฏิบัติ ซึ่งผู้สอนถ่ายทอดความรู้และทักษะได้อย่างเต็มที่ สามารถกวดขันจุดบกพร่อง และเพิ่มเติมทักษะความรู้ให้ผู้เรียนได้ตามศักยภาพของผู้เรียน จากการศึกษาวิธีการเรียนการสอนปี่ใน สามารถแบ่งได้ 3 แบบ ดังนี้

5.1.1 วิธีการสอนปี่ในแบบครูเทียบ คงลายทอง

ในสถาบันอุดมศึกษาผู้สอนปี่ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูเทียบ คงลายทอง ส่วนนายไพฑูร อุณหะกะ และนายเสนาะ หลวงสุนทร ไม่เคยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูเทียบโดยตรง นายวิเชียร อ่อนละมุน เคยเรียนกับครูเทียบระยะหลังส่วนขั้นพื้นฐานเรียนกับครูบาง หลวงสุนทร ดังนั้นการเรียนการสอนของผู้สอนรายนี้จึงใช้วิธีการผสมผสานระหว่างวิธีการ สอนของครูปี่ทั้งสองคน จากการศึกษาวิธีการสอนแบบครูเทียบจากนายบุญช่วย โสวัตร นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ นายปี๊บ คงลายทอง และนายอนันต์ สบฤกษ์ มีวิธีการสอนและขั้นตอนการฝึก ดังนี้

5.1.1.1 การฝึกทักษะเบื้องต้น ผู้สอนมีวิธีการฝึกดังนี้

1) การประเมินทักษะ หลังจากผู้เรียนผ่านขั้นตอนการสอบเข้าด้วยระบบต่างๆ ที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด ก่อนการสอนผู้สอนจะพูดคุยเรื่องประวัติส่วนตัว ความรู้

ทักษะวิธีการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีประสบการณ์มา และทดลองให้เป่านิ้วลองปี่ หรือเพลงที่ผู้เรียนเป่าได้ เพื่อประเมินทักษะของผู้เรียน ผู้เรียนที่ผ่านเข้ามาศึกษาเครื่องเอกปี่ใน แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นผู้จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยม กลุ่มที่สองจบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป

ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่เคยผ่านถ่ายทอดความรู้เรื่องปี่ตามแนวทางของครูเทียบ เมื่อเข้ามาศึกษาในสถาบันที่มีการเรียนการสอนปี่ตามแนวทาง ดังกล่าว ผู้สอนจะปรับทักษะการปฏิบัติให้ใหม่ตามแนวทางครูเทียบ ซึ่งมีเพียง 2 ราย คือ ผู้เรียนปี่ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และผู้เรียนปี่ของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ส่วนผู้ที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลปจะเคยเรียนปี่ ตามแนวทางของครูเทียบมาก่อน

2) การปรับเปลี่ยนทักษะ วิธีการดังกล่าวเพื่อวางพื้นฐานให้สอดคล้องกับแนวการสอนของครูเทียบ นายอนันต์ สบฤกษ์ เปลี่ยนวิธีจับปี่โดยใช้มือขวาอยู่ด้านบนมือซ้ายอยู่ด้านล่าง เนื่องจากมือบนเป็นมือที่ต้องทำเทคนิคมากกว่ามือล่างจำเป็นต้องใช้มือที่ถนัดที่สุดไว้ด้านบน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเป่าไทย การเปลี่ยนวิธีการจับปี่ให้ผู้เรียนเนื่องจากเป็นผู้เรียนปี่ที่เริ่มเรียนดังนั้นการปรับเปลี่ยนจึงไม่ขัดต่อความเคยชิน และเป็นความสมัครใจของผู้เรียนที่ต้องการเรียนรู้วิธีการเป่าปี่ตามแนวทางของครูเทียบอย่างละเอียด แบบแผนการปฏิบัติปี่ตามแนวทางนี้ถือว่าทักษะพื้นฐานที่ถูกต้องถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียน ส่วนรายละเอียดเรื่องอื่น เช่น การนั่ง ท่าทางการจับ ลักษณะศีรษะ เป็นเรื่องปกติที่ผู้เรียนต้องศึกษาก่อนสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา อาจมีการแนะนำ หรือเน้นรายละเอียดอีกเพียงเล็กน้อย (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

สำหรับผู้เรียนที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลปส่วนใหญ่มีพื้นฐานการเป่าปี่ดี ผู้สอนเน้นทักษะเบื้องต้นให้ผู้เรียนรู้จักการสำรวจความพร้อมทุกๆ ด้านเพื่อให้ติดเป็นนิสัย ได้แก่ การสำรวจความพร้อมของเครื่องดนตรี ลิ้นปี่ ความพร้อมของร่างกาย รายละเอียดของการสำรวจ เช่น การสำรวจลิ้นปี่ ซึ่งจะต้องมีขนาดเหมาะสมไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป เชือกพันคอลิ้นปี่เข้าเงื่อนตะกรุดเบ็ดแน่นพอขยับลิ้นได้ แนวกำพวดอยู่ระดับเชือกรัดคอ ปักได้มุมเหมาะสม ความพร้อมการนั่ง ลำตัวตรง นั่งพับเพียบไม่ก้มหน้า ซึ่งผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติก่อนการเรียนทุกครั้งต้องมีการตรวจสอบอาจเป็นคำพูดที่ผู้สอนพูดขึ้นลอยๆ หรือขอดูรายละเอียดของจริงจากผู้เรียน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

5.1.1.2 การฝึกนิ้วลองปี่

การสอนปี่ในตามแบบครูเทียบจะเริ่มต้นจากการฝึกนิ้วลองปี่ ส่วนผู้ที่ผ่านการเรียนวิธีนี้มาผู้สอนทดลองให้เป่าเพื่อประเมินความสามารถเบื้องตนก่อนจะสอนขั้นต่อไป การฝึกนิ้วลองปี่เริ่มจากการเป่าเสียงตือ (เรกลาง) เป็นเสียงที่ใช้ลมไม่มากทำเสียงได้ง่าย ที่แยบยลกว่านั้นเป็นการฝึกการถ่างนิ้ว รูบังคับนิ้วของปี่มีลักษณะพิเศษ ระยะห่างระหว่างรูบางรูไม่เท่ากัน ระยะระหว่างรูที่ 2 และ รูที่ 3 (นับจากรูล่างสุดเป็นรูที่ 1) กว้างกว่าปกติ ลักษณะของรูปี่จึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มบนมี 4 รู และกลุ่มล่างมี 2 รู การใช้นิ้วปิดเปิดจะใช้มือละสามนิ้วทำให้มือล่างต้องถ่างนิ้วชี้เพื่อขยับขึ้นไปปิดรูที่ 3 บนรูปี่กลุ่มบน การฝึกเสียงตือเป็นเสียงแรกเพื่อฝึกความเคยชินกับการถ่างนิ้ว หลังจากฝึกเสียงตือชัดเจนจึงฝึกเสียงฮอ (เรเสียงควง) ต่อไป และเป่าสลับเป็นเสียง ตือ ฮอ ตือ ฮอ ตือ ฮอ ตือ ฮอ หลายๆ ครั้งจนชัดทั้งสองเสียง ทักษะการถ่างนิ้วจะพัฒนาให้ชำนาญมากขึ้นด้วยวิธีการฝึกเป่าสองเสียงนี้ ซึ่งแบบฝึกโบราณจะซ่อนเคล็ดลับไว้เป็น การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน ปรับสภาพกล้ามเนื้อให้เคยชินกับสิ่งที่ฝืนธรรมชาติ

เสียงต่อไปฝึกเสียงออ (มีกลาง) เสียงออเป็นเสียงที่สืบเนื่องจากเสียงฮอ (เรเสียงควง) การฝึกเริ่มจากการเปิดนิ้วชี้มือล่างเพียงนิ้วเดียวพร้อมกับเปลี่ยนลมก็จะได้เป็นเสียงออ เมื่อฝึกเป่าได้ชัดเจนให้เพิ่มแรงลมขึ้นแต่ปิดนิ้วเหมือนเดิมจะได้เสียงอีก 1 เสียงคือเสียงฮื้อ เป็น เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของปี่ที่เป่านิ้วเดียวกันแต่ได้เสียงมากกว่า 1 เสียง ฝึกเป่าเสียง ฮื้อ ออ สลับกันเพื่อให้จำลมได้ โดยเป่าเสียง ฮื้อ ออ ฮื้อ ออ สลับกันหลายๆ ครั้งโดยใช้ลมยาวๆ ข้อสำคัญคือ การทำลมให้นิ่ง บุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การฝึกเสียงเสียงออ และเสียงฮื้อซึ่งเป็นเสียงที่ใช้นิ้วเดียวกัน ไม่มีการปิดเปิดนิ้วช่วยการบังคับเสียงเหมือนเสียงตือ และ เสียงฮอ เทคนิคการฝึกเสียงฮื้อต้องใช้ลิ้นผู้เป่าแตะลิ้นปี่เพื่อช่วยทำให้เกิดเสียงชัดเจน เทคนิค เหล่านี้ไม่สามารถเรียนรู้เองเพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นต้องได้รับการสอนจากผู้สอนเท่านั้น ขณะฝึกแต่ละเสียงผู้สอนสังเกต และปรับปรุงจุดบกพร่อง แม้เป็นเรื่องเล็กน้อยแต่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเรียนปี่ ส่งผลให้ผู้เป่าเป็นผู้มีทักษะการเป่าปี่ดี เป่าปี่ได้ชัดทุกเสียง

เสียงต่อไปฝึกเสียงตอ (ลากลาง) และเสียงแต๊ (ทีกลาง) เป็นเสียงที่ใช้นิ้วเดียวกันคือใช้นิ้วชี้บนปิดรูเพียงนิ้วเดียว แต่เพิ่มลมเพื่อเปลี่ยนเสียงให้ได้ตามต้องการ เสียงปี่ทั้งหมดเป็นเสียงระดับกลางใช้ลมไม่มาก ควรฝึกให้ผู้เรียนเกิดความเคยชินกับการใช้ลมในระดับเสียงนี้ก่อนเริ่มฝึกระดับเสียงสูงต่อไป เสียงสูง หรือเสียงแหบ ได้แก่เสียงตี (เรแหบ) และเสียงตี๊ (มีแหบ) เป็นสองเสียงสุดท้ายก่อนที่จะกลับไปเป่าเสียงกลางอีก การเป่าเสียงแหบมีเทคนิคการเป่าที่ทำให้เสียงไม่เพี้ยนเรียกว่า การแก้นิ้ว ไม่เฉพาะแต่เสียงเรแหบและมีแหบเท่านั้น ยังใช้เทคนิคการแก้นิ้วกับเสียงแหบได้อีกสองเสียงคือเสียงฟาแหบและซอลแหบ วิธีการแก้เสียงเพี้ยนต้องเปิดนิ้วชี้บนจะทำให้

เสียงปี่ตรงระดับเสียง การแก้นิ้วต้องฝึกการฟังไปพร้อมๆ กับการเป่า ผู้ฝึกจะไม่ทราบว่าเสียงเพี้ยนหรือไม่เพี้ยน บางครั้งต้องใช้วิธีเคาะลูกฆ้อง หรือลูกระนาดเพื่อตรวจสอบว่าเสียงที่เป่าเพี้ยนมากน้อยเพียงใด พร้อมกับปรับระดับลม ลิ้น การปิดเปิดนิ้วให้สัมพันธ์กัน เพื่อให้ได้เสียงตามต้องการ ผู้สอนพยายามบอกผู้เรียนให้ฝึกฟังระดับเสียงที่ตนเป่า หากไม่ได้ระดับเสียงต้องรีบแก้ไขจะไม่ปล่อยให้ผ่านไปเพราะจะทำให้การจับระดับเสียงไม่ดีตลอด

เสียงต่อไปฝึกเสียงตี (เรแหบ) และเสียงตอ (ลากลาง) การเป่าเสียงสองเสียงต้องเป่าต่อเนื่อง วิธีการนี้เรียกว่า การกลับลม ผู้เรียนมักบังคับลมไม่ดี หรือไม่ได้ระดับเสียง ผู้สอนจึงต้องเน้นให้ฝึกอย่างช้าๆ สาเหตุที่วิธีการฝึกเป่าการกลับลมยากเพราะเสียงทั้งสองเสียงใช้ลมแตกต่างกันซึ่งผู้เรียนมักเป่าเสียงตอ (ลากลาง) ด้วยแรงลมที่ใช้เป่าเสียงตี (เรแหบ) เนื่องจาก จำลมแบบเดิมมาใช้

เมื่อฝึกเป่าการกลับลมชำนาญจึงเริ่มฝึกเป่าระดับเสียงกลางอีกครั้ง แต่วิธีการ และรายละเอียดแตกต่างจากเดิม โดยเริ่มฝึกจากเสียงตือ (ซอลกลาง) และเสียงต่า (ฟากลาง) เสียงตือที่เรียกตามแบบแผนครูเทียบมีทั้งเสียงล่าง และเสียงบน เสียงล่างคือเรกลาง เสียงบนคือเสียงซอลกลาง เมื่อเป่าเสียงตือได้แล้วให้เปิดนิ้วล่างทั้งหมดพร้อมกับผ่อนลมเล็กน้อยจะได้เสียงต่า (ฟา กลาง) หรือเรียกว่า เสียงกรวด ลักษณะของเสียงจะแตกพล่าไม่กลมชัดใสเหมือนเสียงอื่นๆ ฟังเหมือนมีเสียงแทรก เสียงต่อไปฝึกเสียงตอ (ลากลาง) แต่เป่าเป็นพยางค์ได้เสียงเป็นตอล็อดตอ เสียงพยางค์ที่สองฝึกการใช้ลิ้นตัดลม หรือการตอดลิ้น เพื่อให้เสียงคมชัดทักษะนี้ใช้มากในการฝึกเพลงเบื้องต้น เสียงสุดท้ายเป่าเสียงต๋อย โดยเป่าจากเสียงลากลางไปหาเรแหบใช้ลิ้นผู้เป่าแตะลิ้นปี่ในลักษณะช้อนพร้อมกับเปิดนิ้วชี้บน และปรับลมให้พอเหมาะกับระดับเสียง

ระหว่างการเรียนการสอนผู้สอนจะบอกทำนองเป็นเสียงปี่ที่เป่าได้ เช่น ตือ ตอ ตี๊ เป็นต้น ขณะสอนผู้สอนใช้ปี่เป่าแสดงเป็นต้นแบบ เพื่อให้ผู้เรียนฟังเสียง และเห็นทักษะที่ถูกต้อง การฝึกผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนสังเกตพฤติกรรม การพัฒนาทักษะ และสังเกตความพร้อมด้านต่างๆ ของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลประเมินว่าผู้เรียนทำสิ่งที่สอนได้หรือไม่ก่อนจะฝึกทักษะต่อไป

ก่อนการต่อเพลงผู้เรียนต้องมีพื้นฐานการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้น อยู่ในเกณฑ์ดี โดยวัดจากความพอใจของผู้สอน ผู้สอนจะไม่ต่อเพลงจนกว่าผู้เรียนจะฝึกนิ้วลองปี่พร้อมกับการระบายลมได้ชำนาญ เสียงชัดเจน ลมสม่ำเสมอ ใช้นิ้วได้อย่างไม่ติดขัด ระยะเวลาการฝึกขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

5.1.1.3 การฝึกเพลงเต่ากินผักบุ้ง

เพลงเต่ากินผักบุ้งเป็นเพลงที่มีหลายบันไดเสียง ขณะบรรเลงมีการเปลี่ยนระดับเสียงทำให้ผู้ฝึกใช้นิ้วใช้ลมในบันไดเสียงต่างๆ (สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์, สัมภาษณ์) นอกจากนั้นยังฝึกการเป่าที่ใช้ลมยาวบังคับเสียง ฝึกลีลาและท่าของการขึ้นเพลงช้าอันเป็นหน้าที่ของปี่ ฝึกใช้เสียงเอกของปี่นั่นคือเสียงตอ (ลากลาง) (กาหลง พึ่งทองคำ, สัมภาษณ์) ทำนองเพลงเต่ากินผักบุ้งสามารถแปลทำนองได้หลากหลายทั้งทางแหบ และทางต้อ ทำนองเพลงไม่ยาวเกินไปสำหรับผู้เริ่มฝึก ลักษณะโครงสร้างของทำนองเพลงเต่ากินผักบุ้งแบ่งวรรคเพลงได้เหมาะกับการอธิบายลักษณะเพลงไทย มีวรรคที่แสดงการจบเพลง วรรคที่ควรมีทำนองเพลงอื่นมาต่อ เพื่อสร้างสมาธิให้ผู้ฝึกหมั่นสังเกตรายละเอียดต่างๆ ของทำนองเพลง ขณะผู้สอนต้องอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนสังเกตไปพร้อมกับการฝึกปฏิบัติ เพลงเต่ากินผักบุ้งเป็นเพลงใช้ฝึกเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ของปี่ ได้แก่ การตอดลิ้น ซึ่งเป็นทักษะการปฏิบัติเฉพาะของเครื่องดนตรีประเภทปี่ โดยใช้ลิ้นของผู้เป่าแตะส่วนล่างของลิ้นปี่เพื่อหยุดลมที่ไปกระทบลิ้นปี่ ทำให้เกิดเสียงสะดุด มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความชัดเจนของทำนองเพลงทุกพยางค์ ส่วนมากใช้กับทำนองเพลงที่มีเสียงซ้ำๆ

การฝึกเพลงเต่ากินผักบุ้งใช้วิธีการบอกนิ้วบอกเสียงตามแบบของครูเทียบ เช่นเดียวกับการฝึกนิ้วลองปี่ เสียงที่ใช้ได้แก่ ตือฮอ ออ ฮื้ออ ตอแต๊ ตีตี๊ ตีตอ ตือ ต่า ตอล็อดตอ ต้อย (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ผู้สอนเริ่มสอนจากการเป่าทำนองหลักโดยกำหนดเสียงให้ตรงกับลูกฆ้องแล้วเป่าตามทำนองนั้น เน้นผู้เรียนให้สังเกตลูกฆ้องว่ามีเสียงซ้ำจุดใดให้ใช้การเป่าตอดลิ้นตรงจุดนั้น เสียงที่ใช้มากคือเสียงตอล็อดตอ (ลาลาลา) เช่น ำ- ท - รำ- ท - ลาล ล - ซำซซ - ฟำ หรือ ำ- แต - ตีำ- แต - ตอำล็อดตอ - ตือำตือตือ - ต่าำ ข้อสังเกตสำหรับการใช้ทักษะการตอดลิ้นในการเป่าทำนองเพลง คือ ลมสม่ำเสมอ ระดับเสียงตรง และชัดเจน เมื่อผู้เรียนเป่าทำนองหลักได้ชำนาญครบถ้วนทั้งสามท่อน ผู้สอนจะเพิ่มทักษะต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น ฝึกเป่าบันไดเสียงอื่นๆ ฝึกการแปลทำนอง หรือการแจกนิ้วควบคู่ไปกับการฝึกเป่าทำนองในบันไดเสียงใหม่ (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์) ดังตัวอย่างทำนองหลัก และทำนองแปลต่อไปนี้

ตารางที่ 8 แสดงโน้ตทำนองหลักเพลงเต่ากินผักบุ้งบันไดเสียงใหม่

-- -- -- ด	-- ร ร ร	-- -- -- ม	-- ร ร ร	-- ม -- ซ	-- ม -- ร	ร ร -- ด	ด ด -- ท
-- ม ร ท	ร ท ล ซ	ซ ซ -- ล	ล ล -- ท	-- ซ -- ด	-- -- ร ม	-- ซ -- ม	-- ร -- ด
-- ล -- ซ	ซ ซ -- ล	ล ล -- ด	ด ด -- ร	-- ม -- ซ	-- ม -- ร	ร ร -- ด	ด ด -- ท
-- ร -- ท	-- ล -- ซ	ซ ซ -- ล	ล ล -- ท	-- ร -- ม	-- ร -- ท	ทท -- ล	ล ล -- ซ

ตารางที่ 9 แสดงโน้ตทำนองแปลเพลงเต่ากินผักบุ้งทางปี่ใน

-- ร -- ซ	-- -- ล ท	-- ล – ท	-- ด -- ร	ด ล ซ ฟ	ด ฟ ม ร	ม ฟ ซ ฟ	ม ร ด ท
ล ท ร ม	ล ซ ซ ซ	ล ท ร ล	ร ท ท ท	-- ซ -- ด	-- ร -- ม	-- ซ -- ม	-- ร -- ด
ร ม ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ท* ฟ ม ล	ซ ฟ ม ร	ด ล ซ ฟ	ด* ฟ ม ร	ม ฟ ซ ฟ	ม ร ด ท
ล ท ร ม	ล ซ ซ ซ	ล ท ร ล	ร ท ท ท	-- ร -- ม	-- ร -- ท	-- -- -- ล	-- -- -- ซ

ผู้เรียนควรเรียนทำนองหลักก่อนฝึกแปลทำนอง เพื่อให้มองออกว่าวิธีการแปลทำนองทำอย่างไร สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในเพลงอื่นได้ ดังนั้นระหว่างการฝึกนิ้วลองปี่ผู้เรียนควรทบทวน หรือฝึกทำนองหลักเพลงเต่ากินผักบุ้งควบคู่กันไป เพลงเต่ากินผักบุ้งมีนิ้วที่เป็นเอกลักษณ์ของปี่ในซึ่งเกิดจากการเปิดปิดนิ้วนอกระบบ (ทำนองแปลบรรทัดที่ 3 เสียงที่มีสัญลักษณ์ *) การใช้นิ้วที่เป็นเอกลักษณ์ของปี่ในมักพบในการเป่าเลียนเสียงร้อง หรือเสียงพูด ผู้เรียนต้องได้รับการถ่ายทอดจากผู้สอนโดยการเลียนแบบเท่านั้นจึงได้ทักษะที่ถูกต้องตามแบบแผนที่แท้จริง การแปลทำนองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้สอนย่อมมีความแตกต่างกัน สำหรับผู้เรียนที่เรียนปี่สายครูเทียบอาจแปลทำนองได้เหมือน หรือแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนและขีดความสามารถของผู้เรียน (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

5.1.1.4 การฝึกเพลงสามชั้น

การเริ่มเรียนปี่จากเพลงสามชั้นเป็นการเรียนดนตรีตามแบบโบราณ เนื่องจากเพลงสามชั้นเป็นเพลงที่มีที่มีสาระทางดนตรีมากเพลงสองชั้น และชั้นเดียว มีรูปแบบเพลงไทยชัดเจน มีท่อนแยกท่อนเปลี่ยนและทำนองแยบยล เมื่อผู้เรียนเป่าเพลงเต่ากินผักบุ้งได้ชำนาญผู้สอนจึงให้เรียนเพลงสุรินทราหู เพลงเขมรใหญ่ และเพลงต่อยรูป เป็นเพลงบันไดเสียงลดในภาษาดนตรีเพลงทั้งสามเพลงมีทำนองกระทบเสียงกรวด (ฟา) ผู้เป่าจะฝึกใช้ลมอีกแบบหนึ่งซึ่งต่างจากเพลงเต่ากินผักบุ้ง (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์)

การเรียนการสอนเพลงต่อยรูปของนายปี๊บ คงลายทอง เริ่มจากการบอกทำนองจากวรรคแรกโดยใช้วิธีการบอกทำนองแบบการฝึกนิ้วลองปี่ หากผู้เรียนผ่านการขึ้นเพลงมาแล้วจะเน้นการ ฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง โดยก่อนเรียนจะต้องซ้อมทำนองเพลงเดิมให้แม่นยำ เมื่อ ติดขัดผู้สอนจะทบทวนทำนองเพลงเดิมให้ก่อนสอนทำนองช่วง นอกจากการทบทวนทำนองเพลงเดิมแล้วยังย้ำทักษะอื่นๆ ที่ผู้เรียนสามารถจดจำไปปฏิบัติได้ เช่น การใช้ปี่ดูดน้ำเพื่อให้เลาปี่มี ความชุ่มชื้น เมื่อเลาปี่ไม่โศกจะส่งผลต่อคุณภาพของเสียงทำให้เสียงหนักแน่นกว่าเดิม การนำลิ้นปี่แช่น้ำก่อนการเรียนการสอนเพื่อให้ลิ้นมีความชุ่มชื้นเพียงพอก่อนนำมาใช้งาน หรือการตรวจ ความพร้อมของปี่ด้วยการดูตำแหน่งที่เสียบลิ้นปี่ ความแน่นของเชือกที่รัดลิ้นปี่ และการตรวจความพร้อมใช้งานด้วยการเป่านิ้วลองปี่ หรือเป่าทำนองเพลงสามชั้นที่กำลังจะถ่ายทอด ตัวอย่างทำนองเพลงเพลงต่อยรูปที่ผู้สอนลองปี่คือ lซลดรl –ฟ-ซ l-รดล l-ซ-ฟlมรดซlดรดฟlมรดฟlมฟซลl การสอนผู้สอนจะสอนทำนองเพลงเพิ่มเติมจากทำนองที่สอนไปแล้วโดยการแสดงเป็นต้นแบบ เช่น การเป่าทำนองเพลงดังนี้ lซลดรlซฟรฟlรดลดlฟดรฟl ผู้เรียนดูการปฏิบัติ สังเกตการใช้นิ้ว ใช้ลม และฟังระดับเสียงที่ผู้สอนเป่า หลังจากนั้นพยายามเป่าหาเสียงแรกของทำนองจนสามารถเป่าตามได้ครบถ้วน หรือท่องออกเสียงเพื่อให้มั่นใจว่าจับทำนองได้ตรงกับระดับเสียง และตรงทำนองที่ ผู้สอนเป่า ทำนองที่ผู้เรียนท่องคือ lดื่อดือดือดือlดื๊อดือดื่อดือl ผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนเริ่มจับทำนองได้จึงเป่าซ้ำทำนองเดิมให้ผู้เรียนฟังอีกครั้ง กรณีที่มีผู้เรียนมากกว่าหนึ่งคนบางคนยังปฏิบัติได้ไม่ถูกต้องผู้สอนจะปฏิบัติให้ดูอีกครั้งหรือท่องทำนองพร้อมกับผู้เรียนปฏิบัติ เช่น lต่าตาตาตาlฮ้อออฮ่อออl เมื่อผู้เรียนเป่าผู้สอนจะเน้นให้ซ้อมจนแม่นยำจึงสอนทำนองช่วงต่อไป

วิธีการสอนมีรูปแบบเหมือนการฝึกนิ้วลองปี่ ผู้สอนจะแสดงเป็นต้นแบบ ผู้เรียนฟังเพื่อจับทำนองบางครั้งออกเสียงตามพร้อมกับทำท่ากดนิ้วเปิดปิดรูบังคับนิ้วไปด้วย หลังจากนั้นจึงทดลองเป่า ขณะที่ผู้เรียนกำลังเป่าเลียนแบบ ผู้สอนจะท่องทำนองเป็นแบบต่างๆ เพื่อย้ำทำนองเพลงให้ชัดเจน บางครั้งใช้เสียง “นอย” แทนการบอกเป็นเสียงปี่ สลับกับการติ และชมในบางช่วงระหว่างผู้เรียนซ้อมทำนองเพลงที่เรียนใหม่ ผู้สอนจะท่องทำนองหลักควบคู่ไปด้วยเพื่อตรวจสอบ

ทำนองเพลง เมื่อเห็นว่าทำนองเพลงที่สอนยังไม่เหมาะสมก็เปลี่ยนทำนอง ให้ใหม่ เช่น lซลดร lซฟรฟlรดลดlฟดรฟlมรดซlดรดฟlมรดฟlมฟซลl เปลี่ยนเป็น lซลดรlซฟรฟlรดลดlฟดรฟl ดดรม lฟลซฟlมรดรlมฟซลl ขณะผู้เรียนซ้อมทำนองเพลงประโยคนี้ ผู้สอนเป่าตามด้วย แต่แปลทำนองต่างไปจากทำนองที่สอน เพิ่มเติมเทคนิคต่างๆ ให้มากขึ้น ผู้สอนใช้วิธีการสอนรูปแบบนี้ต่อทำนองเพลงจากวรรคเป็นประโยคจนเป็นจังหวะ เวลาเรียน 2 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถเรียนทำนองเพลงได้สองจังหวะ จังหวะแรก lซลดรlซฟรฟlรดลดlฟดรฟlดดรมlฟลซฟlมรดรlมฟซลl ฟซฟลl ซลดรlมลซรlมรดลlรมรดlทลลลlรมฟซlฟลซฟl จังหวะที่สอง lรมซลlซมซรlซมซลlซม--lลซดลlดซลมlซมลซlลมซรl ในบางครั้งเรียนได้น้อยกว่านี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนและดุลยพินิจของผู้สอน ส่วนมากจะไม่เกิน 2 จังหวะ

วิธีการสอนปี่ในแบบครูเทียบจะเน้นรูปแบบการถ่ายทอดชัดเจน และเป็นแบบฉบับแน่นอน เช่นการสอนปี่ในในหลักสูตรสายศิลปิน และสายครู โดยใช้วิธีการสอนและเนื้อหาเหมือนกัน เพราะผู้เรียนยังมีทักษะอยู่ในขั้นการเรียนเพลงสามชั้นที่ใช้เป็นต้นแบบของเพลงอื่นๆ ดังนั้นต้องเรียนผ่านขั้นตอนนี้ก่อนจึงจะเรียนเนื้อหาตามหลักสูตรกำหนด ประกอบกับผู้เรียนอ่อนด้านทำนองหลัก ทักษะการเป่าปี่ไม่ดี และยังไม่คุ้นเคยกับการเรียนปี่ตามแบบของครูเทียบอย่างแท้จริง การย้ำพื้นฐานเบื้องต้นก่อนการสอนเนื้อหาตามหลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้ดีกว่าวิธีการอื่น ตรงตามวิธีการสอนแบบครูเทียบที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ

ตัวอย่างการสอนปี่ในหลักสูตรสายครูผู้สอนเริ่มด้วยการเป่าทำนองเพลง เป็นต้นแบบผู้เรียนสังเกต และฟังระดับเสียง พร้อมออกเสียงท่องทำนองตาม ทำนองที่ผู้สอนเป่าคือ lซลดร lซฟรดl-ล-ดl-ร-ฟl ผู้เรียนเป่าตาม ผู้สอนเป่าซ้ำอีกสองถึงสามเที่ยวแล้วจึงเป่าทำนอง ต่อไป lซดรมlฟลซฟlมรดรlมฟซลl ผู้สอนไม่เว้นจังหวะให้ผู้เรียนเป่าตามแต่เป่าซ้ำในวรรคเดิมโดยเปลี่ยนทำนองใหม่เป็น lมรดซlดรดฟlมรดฟlมฟซลl ผู้สอน (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) กล่าวถึงการเปลี่ยนทำนองว่า การเปลี่ยนทำนองเพลงเป็นการหาทำนองแปลที่เหมาะสมให้ผู้เรียนจำเป็นต้นแบบ และหาทำนองที่สามารถใช้นิ้วใช้ลมได้สะดวก

การเปลี่ยนทำนองผู้สอนไม่ได้อธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจ เป็นการคิดและปฏิบัติโดยผู้เรียนไม่มีส่วนร่วม แต่ถ้าผู้เรียนฝึกสังเกตจะพบว่าในทำนองหลักหนึ่งวรรคผู้สอนสามารถสร้างทำนองแปลได้หลายทำนอง หากสามารถรวบรวมได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้สอนแปลทำนองในเพลงเดียวกันให้ผู้เรียนสองกลุ่มแตกต่างกัน ผู้สอน (ปี๊บ คงลายทอง,สัมภาษณ์) กล่าวว่า การเรียนการสอนลักษณะนี้เป็นการผูกสำนวนตามจินตนาการและความคิดของผู้สอน ไม่ถือว่าผิดซึ่งเป็นวิธีการธรรมชาติของดนตรีไทย การบรรเลงจริงก็ใช้วิธีการเดียวกัน การสอนลักษณะนี้เป็นการสอนที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ในอาชีพดนตรี และแนวทางที่ผู้สอนได้รับการถ่ายทอดมาโดย

การแปลทำนองให้จำเป็นต้นแบบ แต่เป่าจริงแตกต่างจากที่สอน แต่เมื่อมา ฝึกฝน และมีประสบการณ์มากขึ้นจึงเข้าใจ อีกสาเหตุหนึ่งธรรมชาติดนตรีไทยจะยึดโครงสร้างทำนองหลักเท่านั้นส่วนการบรรเลงเป็นความสามารถเฉพาะของผู้บรรเลงแต่ละรายมีความละเอียดแยบคายแตกต่างกัน

การแก้ปัญหาเสียงสูงเพี้ยน ผู้สอนเริ่มเป่าให้ดูเป็นต้นแบบ ผู้เรียนท่องทำนองตามพร้อมสังเกตการปิดเปิดนิ้ว ทำนองเพลงวรรคต่อไป คือ lฟซฟลlซลดรlซลซรlมรดลl เมื่อผู้เรียนเป่าทำนองนี้รอบแรกผู้สอนเน้นว่าจุดนี้ต้องใช้เวลาฝึกเป่านานนับชั่วโมง เสียงที่ไม่ชัด คือ lซลซรl ผู้สอนให้บังคับลมบังคับลิ้นปี่ให้คงที่ เปิดนิ้วธรรมดาไม่ต้องกระดิกนิ้ว แต่ผู้เรียนเคยชินกับการกระดิกนิ้วขณะเป่าเสียงสูงเพื่อให้เป่าได้ง่าย ผู้สอนให้ฝึกลมให้แม่นยำตรงกับระดับเสียงจะทำให้เสียงชัด การกระดิกนิ้วเป็นการปิดบังการเป่าเสียงสูงไม่ชัด วิธีการแก้ของผู้สอนให้ผู้เรียนเปิดนิ้วชี้เล็กน้อยขณะเป่าเสียงซอลสูง และลาสูง ผู้เรียนใช้เวลาในการฝึกทำนองเพลงวรรคนี้นาน ถึงแม้ว่าจะเป่าได้ดีแต่ผู้สอนยังคงให้ฝึกซ้ำ

เมื่อผู้เรียนเป่าทำนองทั้งสามวรรคได้คล่องดี ผู้สอนต่อทำนองวรรคต่อไปจนครบหนึ่งจังหวะ ขณะผู้เรียนซ้อมเพื่อความแม่นยำผู้สอนจะเป่าควบคู่ไปด้วย แต่ทำนองต่างจากทำนองที่ต่อให้ผู้เรียน บางครั้งมีการโหยหวน หลบลงหาเสียงต่ำ หรือสร้างกลอนขึ้นไปหาเสียงสูง เมื่อเป่าจบก็อธิบายวิธีการสร้างทำนองแปลให้ผู้เรียนฟัง (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) เริ่มจาก การเรียนทำนองหลักฝึกฝนจนแม่นยำ ขณะเดียวกันฝึกเป่าปี่ได้เสียงชัดเจน มีความแม่นยำทั้ง การใช้นิ้วใช้ลม เมื่อสมองสั่งงานสามารถปฏิบัติได้ทันที มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเกิดจากความแม่นยำในทุกด้านที่กล่าวมา ประกอบกับฝึกซ้อมทำนองแปลที่ครูต่อไว้จนแม่นยำ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออกจึงจะพัฒนาสู่การมีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ทำนองแปลได้

การเรียนการสอนดำเนินต่อไปจนเกือบหมดเวลา 2 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถจำเพลงได้สองจังหวะ ทำนองจังหวะแรก lซลดรlซฟรดl-ล-ดl-ร-ฟlมรดซlดรดฟlมรดฟlมฟซลlฟซฟลlซลดรlซลซรlมรดลlรมรดlทลลลlรมฟซlดลซฟl ทำนองจังหวะที่สอง lซรซมlซลซมlซรซมl ซลซมlลซดลlดซลมlซมลซlลมซรlดดรมlฟลซฟlท*ฟมลlซฟมรlดลซมlลซมรlซมรดl มรดลl ทำนองเพลงที่สอนจะแทรกนิ้วเอกลักษณ์ของปี่ในไว้ด้วย เมื่อต่อครบจังหวะผู้สอนให้ ผู้เรียนซ้อมทำนองที่เรียนอยู่นาน เพื่อให้เกิดความแม่นยำ การซ้อมบ่อยทำให้ไม่ลืม และช่วยสร้างกำลังลมให้แข็งแกร่งอยู่ตัว

วิธีการเรียนการสอนของผู้สอนสายครูเทียบ คงลายทอง ทุกรายมีวิธีการเหมือนกัน คือ การให้ผู้เรียนดูแบบจากผู้สอน โดยผู้สอนจะต่อเพลงทีละวรรคเน้นให้ผู้เรียนเป่าเสียงให้ชัดเจน มีความแม่นยำในการใช้นิ้วใช้ลม ขณะสังเกตการสอนผู้เรียนจะจำทำนอง เลียนแบบ การเป่าจาก

ผู้สอน ขณะสอนมีการปรับบุคลิกท่าทาง การหาวิธีการเสียงเพี้ยน การปรับเปลี่ยนทำนองแปลให้เหมาะสมกับผู้เรียนผู้สอนจะปรับแก้ไขขณะทำการสอน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) การเรียนการสอน 1 ครั้ง (2 ชั่วโมง) ผู้เรียนจะเรียนรู้ทำนองเพลงเพิ่มเติมประมาณสองจังหวะ (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) ข้อสำคัญผู้เรียนต้องมีพื้นฐานทำนองหลักมาก่อน หลังจากนั้นจึงนำหลักการการเป่าปี่ขั้นพื้นฐานที่วางไว้มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน การเรียนการสอนแบบนี้เป็นการเรียนเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการผสมผสาน และประยุกต์ใช้มากกว่าการลอกแบบของผู้สอนทั้งหมด ผู้เรียนได้ฝึกเปรียบเทียบทำนองแปลกับทำนองหลัก ได้คิดได้พัฒนาตนเองจนถึงขั้นแตกฉานดีกว่าการท่องจำแบบจากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว ยกเว้นเพลงเดี่ยวผู้เรียนต้องท่องจำให้แม่นยำเนื่องจากต้องรักษาเอกลักษณ์บรรเลงตามทางที่ผู้ประพันธ์เพลงประดิษฐ์ไว้ การเรียนการสอนปี่จึงไม่เหมือนกับการเรียนเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่นๆ (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

5.1.1.5 การเรียนเพลงตามหลักสูตร

ผู้สอนสายครูเทียบเน้นเรื่องคุณภาพของเสียงปี่ และวิธีการเป่าปี่เป็นสำคัญ ไม่เน้นเรื่องปริมาณเพลง แต่ละครั้งผู้สอนจะสอนไม่มากโดยย้ำความความรู้เรื่องเดิมๆ ผู้สอน ทุกรายให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนปี่เหมือนกันว่า เมื่อใดที่ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอก็จะพัฒนาไปสู่ความรู้ และทักษะขั้นสูงสุดได้ สิ่งสำคัญคือการปลูกฝัง ฝึกฝน ผู้เรียนให้รู้วิธีการด้านทักษะที่ถูกต้องครบถ้วน เคี่ยวเข็ญผู้เรียนให้ปฏิบัติอย่างหนักในขณะเรียน การท่องจำเพลงทีละน้อย และซ้อมจนแม่นยำเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ตอกย้ำความรู้ สั่งสมความรู้ ผู้เรียนที่ผ่านการฝึกมาด้วยวิธีการเช่นนี้จะนำความรู้ และทักษะการเป่าปี่ไปใช้ได้จริง เมื่อผู้เรียนมีพื้นฐานการเป่าปี่ที่ถูกต้อง ประกอบกับความรู้ทักษะด้านทำนองหลักที่เป็นพื้นความรู้เดิม และเติมเต็มอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนสามารถเป่าทำนองอื่นๆ ได้โดยอัตโนมัติ และจะค่อยพัฒนาเรื่องการแปลทำนอง การใช้ทางได้ดียิ่งๆ ขึ้น

การเรียนเพลงตามหลักสูตรใช้หลักการ และวิธีการสอนตามแบบแผนของครูเทียบได้ทันที เพียงแต่เปลี่ยนทำนองเพลงตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งบางเพลงผู้เรียนสามารถหาแนวทางในการเป่าเองได้ ทำนองเพลงตามหลักสูตรผู้สอนจะกวดขันอีกครั้งคือ การเรียนการสอนเพลงเดี่ยว หากผู้เรียนได้ผ่านขั้นตอนการเรียนการสอนตามแบบครูเทียบมาอย่างถูกต้อง และสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เพลงเดี่ยวได้อย่างสะดวก เพราะทำนองเพลงและทักษะของเพลงในขั้นตอนการฝึกของครูเทียบได้วางแนวทางการปฏิบัติ หรือปูพื้นฐานไว้เรียบร้อยแล้ว เช่น การเรียนเพลงนารายณ์แปลงรูปเพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนเพลงเดี่ยวแขกมอญ เป็นต้น (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์)

5.1.2 วิธีการเรียนการสอนปี่ในแบบใช้โน้ตช่วยสอน

จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนที่สอนแบบใช้โน้ตช่วยสอนประกอบด้วย นายไพฑูร อุณหะกะ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล และนายวิเชียร อ่อนละมุน ขั้นตอน และวิธีการเรียนการสอนปี่ในแบบใช้โน้ตช่วยสอนมีรายละเอียดดังนี้

5.1.2.1 การฝึกทักษะเบื้องต้น

จากคุณสมบัติของผู้เรียนเอกปี่ในที่หลากหลาย ทั้งผู้ที่มีพื้นฐานความรู้เรื่องปี่ใน และไม่มีพื้นฐาน ผู้สอนจึงใช้วิธีเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนดังนี้

1) การประเมินทักษะ ซึ่งขั้นตอนนี้ไม่แตกต่างจากการเรียนการสอนปี่ในแบบครูเทียบ เริ่มจากการสอบถามถึงความรู้เดิม และให้แสดงความสามารถให้ดู เพื่อทดสอบ และจัดเตรียมข้อมูลได้ถูกต้อง ซึ่งมีทั้งผู้เรียนที่สามารถเป่าปี่ได้ และผู้ที่ไม่เคยผ่านการเรียนมาก่อน

2) การฝึกบุคลิกท่าทาง ท่าทางขั้นพื้นฐานสำหรับการเป่าปี่ ได้แก่ การนั่ง ลักษณะลำตัว หัว คอ ใบหน้า และท่าทางการจับปี่ สำหรับท่าทางการจับของผู้สอนกลุ่มนี้ต่างจากผู้สอนสายครูเทียบ ซึ่งจะใช้มือขวาอยู่ด้านบนมือซ้ายอยู่ด้านล่าง แต่ผู้สอนปี่ที่ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบใช้โน้ตช่วยสอนมีวิธีการจับต่างกัน นายไพฑูร อุณหะกะ และเรือตรี สุวิทย์ แก้วกระมล จับปี่โดยใช้มือซ้ายอยู่ด้านบนมือขวาอยู่ด้านล่าง พันโทเสนาะ หลวงสุนทร จับปี่ โดยใช้มือขวาอยู่ด้านบนมือซ้ายอยู่ด้านล่าง ด้วยพื้นฐานการปฏิบัติของผู้สอนทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกัน ผู้สอนที่สอนแบบใช้โน้ตช่วยสอนไม่บังคับผู้เรียนให้จับปี่โดยใช้มือขวาอยู่ด้านบนเพียงแต่ ชี้แนะให้เห็นธรรมเนียมปฏิบัติของเครื่องเป่าไทยที่ใช้มือขวาจับด้านบนมือซ้ายจับด้านล่าง สำหรับผู้เรียนที่เริ่มฝึกปี่ผู้สอนแนะนำให้ใช้มือขวาอยู่ด้านบนเนื่องจากเป็นแบบแผนที่นิยมของการปฏิบัติเครื่องเป่าไทย

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ฝึกผู้เรียนให้นั่งพับเพียบขณะเป่าปี่ซึ่งเป็นท่าที่เหมาะสม การนั่งใช้ขาขวาทับขาซ้าย ผู้เรียนเคยนั่งและเคยชินกับการนั่งขัดสมาธิ ท่านั่งในการซ้อมปี่บางครั้งผู้เรียนนั่งขัดสมาธิสองชั้น ผู้สอนเห็นว่าเป็นท่าทางที่ไม่สำรวมไม่เหมาะสมกับ แบบแผนการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยซึ่งถือว่าเป็นเครื่องชี้วัฒนธรรมของชาติด้วย เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง การนั่งขัดสมาธิทำให้ช่องท้อง และลำตัวงอ ส่งผลให้เก็บลมได้น้อย กำลังลมน้อยกว่าการนั่งพับเพียบ การนั่งพับเพียบทำให้ผู้เป่าปี่ ลำตัวตรงดูสง่า ส่วนลักษณะของท่อนแขนต้องกางพอประมาณ เลาปี่ทำมุมประมาณ 45 องศากับแนวระนาบ ไม่ก้มหน้า ลำคอตรง ซึ่งถูกต้องตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์)

5.1.2.2 การฝึกไล่เสียง แบ่งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

1) ฝึกไล่ขึ้นลงแบบเรียงเสียง วิธีการฝึกปี่แบบนี้เรือสุวิทย์ แก้วกระมล (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์) ให้ฝึกผู้เรียนที่ยังไม่เคยเรียนปี่มาก่อน โดยกำหนดการเรียกเสียงปี่เป็นชื่อโน้ตต่างๆ เริ่มฝึกจากเป่าจากเสียงโดไปเร มี ฟา ซอล ลา ที และโดสูง ผู้สอนเป็นผู้แสดงเป็นต้นแบบ ผู้เรียนสังเกตการเป่า และฟังระดับเสียงปี่ ผู้สอนปรับปรุงและแก้ไขทักษะการเป่าไปพร้อมกัน บางครั้งผู้สอนเรียกชื่อตามแบบโบราณที่ได้เรียนมาจากบิดา เช่น ตอ (ลา) ตือ (ซอล) หรือต๋อย (ลาไปเร) แต่ไม่ยึดแบบแผนนี้เรียกชื่อเสียงปี่ ส่วนใหญ่จะเรียกเป็นชื่อโน้ตมากกว่า การฝึกแบบนี้จะให้ผู้เรียนเป่าเสียงระดับกลางทั้งแบบไล่ขึ้น และไล่ลง เมื่อผู้เรียนเป่าได้ชัดเจนจึงฝึกให้เป่าระดับเสียงสูง เริ่มตั้งแต่เรสูงไปถึงลาสูง ส่วนเสียงสูงกว่านี้ผู้เรียนยังไม่สามารถเป่าได้ต้องใช้เวลาฝึกในโอกาสต่อไป หลังจากนั้นเริ่มฝึกเสียงต่ำตั้งแต่เสียงทีต่ำไปถึงซอลต่ำ เสียงต่ำกว่านี้เป็นเสียงพิเศษที่มักพบในเพลงเดี่ยว หรือเพลงหน้าพาทย์ การฝึกไล่เสียงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน ระหว่างการฝึกไล่เสียงผู้สอนอธิบาย และสาธิตการระบายลมประกอบ พร้อมให้ผู้เรียนเริ่มฝึกไปพร้อมๆ กัน แต่ไม่เน้นว่าผู้เรียนต้องระบายลมได้ในการฝึกขั้นนี้ การฝึกไล่เสียงเบื้องต้นผู้เรียนใช้เวลาฝึกประมาณ 2 ชั่วโมง (การเรียน 1 ครั้ง) ผู้สอนให้แผนภูมิการใช้นิ้ว และการเรียกชื่อเสียงระดับต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปฝึกไล่นิ้วด้วยตนเอง

2) ฝึกไล่ลงจากเสียงกลาง ผู้สอนที่ใช้วิธีการเริ่มฝึกไล่เสียงลักษณะนี้ คือ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร และนายวิเชียร อ่อนละมุน เริ่มเป่าจากเสียงตอ (ลา) ยาวๆ เป็นช่วงๆ ผู้สอนฟังเสียงปี่ของผู้เรียนให้ได้เสียงนิ่ง จึงไล่เสียงลงเป็นเสียงตือ (ซอล) ผู้สอนเน้นการฝึกเสียงนี้เพราะเป็นการปิดนิ้วเป็นการทำงานของมือทั้งสองมือ มือล่างต้องถ่างนิ้วออกแบบผิดปกติต้องใช้เวลาฝึกระยะหนึ่งให้เกิดความเคยชิน เสียงที่สองผู้สอนใช้วิธีการฟังเสียงให้เสียงนิ่ง แบบการฝึกเสียงแรก การไล่เสียงระยะแรกพันโทเสนาะ หลวงสุนทร (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ต้องใช้แผนภูมิการเปิดปิดนิ้วประกอบการสอน ขณะเดียวกันก็บอกชื่อเรียกเสียงต่างๆ เป็นชื่อโน้ต เช่น ตอ เรียกว่า ลา ตือ เรียกว่า ซอล เป็นต้น สำหรับ วิเชียร อ่อนละมุน (วิเชียร อ่อนละมุน, สัมภาษณ์) เห็นว่า ผู้เรียนมีความรู้ และเข้าใจหลักการอ่านเขียนโน้ตไทยเป็นอย่างดีจึงเรียกชื่อเสียงปี่เป็นโน้ต เช่น ตอ เรียกว่า ลา ต่า เรียกว่า ฟา เป็นต้น การไล่เสียงลงอาจไล่ถึงเสียงต่ำแล้วจึงไล่ขึ้นผ่านเสียงกลางไปยังเสียงแหบ ขณะไล่เสียงผู้สอนฝึกวิธีการระบายลมควบคู่ไปด้วย การเรียนระยะแรกผู้เรียนยังไม่สามารถเป่าเสียงครบทั้งสามระดับคือ เสียงต้อ (ต่ำ) เสียงกลาง และเสียงแหบ (สูง) เสียงต้อและเสียงแหบยังมีบางเสียงที่ผู้เรียนต้องใช้เวลาฝึกซ้อมอีกระยะหนึ่งจึงสามารถเป่าได้

3) ไล่เสียงแบบนิ้วลองปี่ผสมการใช้โน้ต วิธีการนี้ นายไพฑูร อุณหะกะ (ไพฑูร อุณหะกะ, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า เป็นการสอนปี่แบบโบราณโดยประยุกต์การสอนให้เข้ากับสมัยใหม่ การสอนแบบฝึกนิ้วลองปี่ตามแบบมาจากครูเทียบที่เน้นคุณภาพเสียง ทักษะ และเน้นผลสัมฤทธิ์แบบโบราณผู้สอนเห็นว่าไม่เอื้อต่อสภาพของการเรียนการสอนดนตรี ดังนั้นจึงใช้วิธีการสอนรวมทั้งเนื้อหาที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ผู้เรียนสัมผัส และเรียนรู้ได้รวดเร็ว เพื่อประหยัดเวลาและประหยัดทรัพยากร

การสอนเริ่มจากการฝึกนิ้วลองปี่ตั้งแต่เสียง ตือฮอ ออ ฮื้ออ ตอแต๊ ตีตี๊ ตีตอ ตือ ต่า ตอล็อดตอ ต่อย การฝึกลักษณะนี้ต้องใช้เวลานานผู้เรียนจึงจะมีความแม่นยำในเสียง การใช้นิ้วและการใช้ลม ไม่สอดคล้องการกระบวนการเรียนการสอนปัจจุบันที่มีกรอบของระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงปรับเปลี่ยนวิธีการโดยประยุกต์การสอนแบบเก่าผสมผสานกับการสอนแบบใหม่ โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ชื่อโน้ตต่างๆ ควบคู่ไปด้วย แต่ก็ชี้แนะประเด็น สำคัญต่างๆ ที่ผู้เรียนควรเอาใจใส่ และฝึกฝน เช่น การฝึกนิ้วลองปี่เพื่อให้ลมเกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่องได้ลีลาและเอกลักษณ์ของเสียงปี่อย่างแท้จริง ส่วนการฝึกโน้ตเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนไปสู่เป้าหมายตามหลักสูตรกำหนด ผู้เรียนสามารถฝึกซ้อมเพลงด้วยตนเองได้ ระหว่างการฝึกไล่เสียงผู้สอนให้ ผู้เรียนฝึกระบายลมควบคู่ไปด้วย แต่ไม่เน้นผลสัมฤทธิ์เหมือนกับการเรียนการสอนแบบครูเทียบ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนพอเป่าได้ชัดเจนจึงให้เริ่มฝึกเพลงเบื้องต้น แต่ทักษะการไล่นิ้วลองปี่ก็ยังคงฝึก ควบคู่ไปด้วย

5.1.2.3 การฝึกเพลงเบื้องต้น

ผู้สอนปี่แต่ละรายมีเอกลักษณ์การสอนปี่ใน ต่างมีเหตุผลส่วนตัวซึ่งเป็นที่มาของวิธีการเรียนการสอนตามแบบของผู้สอนรายนั้นๆ การฝึกเพลงเบื้องต้นเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ผู้สอนใช้วิธีการ และใช้เพลงสอนต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้

1) การฝึกเพลงตะลุ่มโปง เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล ใช้เพลงนี้ฝึกผู้เรียนปี่เป็นเพลงแรกโดยให้เหตุผลว่า เพลงตะลุ่มโปงเป็นเพลงที่บิดาใช้ฝึกตนเองขณะเริ่มเรียนปี่ยังคงเอกลักษณ์ที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบิดา และเห็นว่าเป็นเพลงสั้นๆ วรรคเริ่มต้นของแต่ละท่อนแตกต่างกัน มีการเปลี่ยนระดับเสียง ส่วนท้ายท่อนจบด้วยทำนองเดียวกัน ทำให้มองโครงสร้างทำนองเพลงได้ง่าย จำง่าย เหมาะสำหรับฝึกผู้เรียนที่เริ่มหัดปี่ใหม่ ที่สำคัญประหยัดเวลา และเข้าสู่เนื้อหาการเรียนการสอนที่หลักสูตรกำหนดไว้ได้ตามเกณฑ์ ภาคเรียนแรกผู้เรียนต้องเรียนเพลงโหมโรงเย็น ผู้สอนจะเขียนทำนองเพลงเป็นโน้ตไทยมาให้ผู้เรียนก่อนเข้าสอนทุกครั้ง ตัวอย่างโน้ตเพลงตะลุ่มโปงที่เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล ใช้สอนผู้เรียนปี่ มีดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงโน้ตทำนองเพลงตะลุ่มโปง

ท่อน 1

---ม	-ร-ซ	---ล	---ท	---ล	-ท-ร	-มรท	----
---ล	-ล-ล	-ท-ล	-ซ-ม	-ร-ซ	-ล-ท	-ร-ท	-ล–ซ//

ท่อน 2

---ล	-ล-ล	-ซ-ฟ	-ม-ร	---ท	--ร ม	-ซ-ร	---ร*
---ล	-ล-ล	-ท-ล	-ซ-ม	-ร-ซ	-ล-ท	-ร-ท	-ล–ซ//

เที่ยวเก็บ ท่อน 1

-ท ร ม	ซ ร ม ซ	ร ม ซ ล	ท ซ ล ท	--ล ล	ซ ล ท ร	ซ ม ร ท	----
ร ม ร ท	ร ม ร ล	ร ท ล ซ	ท ล ซ ม	ร ร ร ซ	ร ซ ล ท	ร ม ร ท	ร ท ล ซ//

เที่ยวเก็บ ท่อน 2 เที่ยวแรก

ล ท ล ล	ล ท ล ล	ท ล ซ ล	ซ ฟ ม ร	---ท	ล ท ร ม	ร ม ซ ร	---ร*
ร ม ร ท	ร ม ร ล	ร ท ล ซ	ท ล ซ ม	ร ร ร ซ	ร ซ ล ท	ร ม ร ท	ร ท ล ซ

เที่ยวเก็บ ท่อน 2 เที่ยวหลัง

ล ท ล ล	ล ท ล ล	ท ล ซ ล	ท ร ม ร	---ท	ล ท ร ม	ร ม ซ ร	----
-ล-ท	ล ท ซ ล	ท ร ม ร	ท ล ซ ม	-ร-ซ	-ล-ท	-ร-ท	-ล-ซ

หมายเหตุ ทำนองเพลงที่มีเครื่องหมาย (*) หมายถึง นิ้วควง หรือนิ้วที่ต้องใช้ทักษะพิเศษ

เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์) อธิบายขั้นตอน และวิธีการเรียนการสอนเพลงตะลุ่มโปงไว้ว่า ผู้สอนเป่าทำนองเพลงให้ผู้เรียนฟังพร้อมกับให้โน้ตเพลงที่ผู้สอนเขียนด้วยลายมือลงตารางโน้ตแปดห้อง เพื่อให้ผู้เรียนดูลายละเอียดการเว้นวรรค จังหวะ และทำนองเพลงในภาพรวมไปพร้อมกับการเป่าสาธิต ผู้เรียนเริ่มฝึกเป่าจากทำนองเพลงทางธรรมดา ผู้สอนกำหนดให้เป่าครั้งละไม่เกินสองห้องเพลงเพื่อให้ผู้เรียนฝึกการเปลี่ยนลมในระดับเสียงที่ไม่เรียงกัน จากเสียงมีไปเสียงเรและจากเสียงเรไปเสียงซอล โดยเฉพาะตัวเรกับตัวซอลที่ใช้นิ้วปิดเปิดนิ้วเดียวกันแต่ใช้ลมต่างกัน ขณะผู้เรียนฝึกผู้สอนคอยบอกว่าเสียงใดเพี้ยน พร้อมกับ

แนะนำให้เพิ่มลม ลดลม หรือใช้ลมสั้น ลมยาว บางช่วงท่องทำนองเพลงเป็นโน้ตต่างๆ ไปพร้อมกับเสียงปี่ที่ผู้เรียนฝึกเป่า วิธีการจะลำดับขั้นตอนจาก การสาธิตของผู้สอน ผู้เรียนดูโน้ตเพลงประกอบเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น ผู้เรียนจะทดลองเป่าทำทองทีละห้องตามคำแนะนำพร้อมแก้ไขวิธีเป่าตามผู้สอน ขณะผู้เรียนฝึกสายตาก็มองโน้ตไปด้วย ฝึกทำซ้ำจนเกิดความแม่นในทำนอง และทักษะ ส่วนการฝึกทำนองทางเก็บผู้สอนใช้หลักการเดียวกัน คือ การสาธิตให้ผู้เรียนดูโน้ตเพลงประกอบ ผู้เรียนทดลองเป่า ผู้สอนแนะนำวิธีการเป่า ฝึกทำซ้ำจนเกิดความแม่นยำ การฝึกลักษณะนี้ผู้เรียนไม่สามารถจำทำนองเพลงได้หมด ต้องกลับไปฝึกฝนด้วยตนเองจึงจะทำให้ทักษะดีขึ้น รวมทั้งสามารถจำทำนองเพลงได้ สิ่งที่ผู้สอนแนะนำไปทบทวนการเรียนจึงจะพัฒนาได้ไว

2) การฝึกเพลงสุโขทัย พันโทเสนาะ หลวงสุนทร (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) อธิบายว่า เพลงสุโขทัยเป็นเพลงที่ควรใช้ฝึกปี่แทนเพลงต่างๆ ที่โบราณเคยใช้ฝึกปี่ ได้แก่ เพลงเหาะ เพลงโล้ และเพลงสาธุการ เนื่องจากเป็นเพลงที่ไม่ยาวมาก ทำนองเพลงคุ้นหูไพเราะ และนิยมบรรเลงเลงด้วยปี่ใน เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนอยากฝึก แต่เพลงเหมาะสมที่สุดคือเพลงสาธุการ เพราะฝึกบันไดเสียงต่างๆ อย่างครบถ้วน พัฒนาการ ใช้นิ้วใช้ลมได้อย่างดี แต่ต้องเสียเวลาฝึกมาก ผู้เริ่มเรียนปี่ความอดทนยังไม่มาก และไม่ทันต่อการใช้งาน ส่วนเพลงเหาะ และเพลงโล้โบราณนิยมใช้ฝึกปี่เช่นกัน ซึ่งผู้สอนก็เริ่มฝึกด้วยเพลงโล้เช่นกัน แต่เห็นว่าไม่เหมาะกับยุคสมัย เพราะเพลงโล้เป็นเพลงที่ไม่ค่อยไพเราะ ผู้เรียนไม่คุ้นหูไม่จูงใจให้อยากเรียน จึงได้คิดนำทำนองเพลงสุโขทัยมาใช้เป็นเพลงฝึกสำหรับผู้หัดปี่ใหม่

ผู้สอนเริ่มสอนด้วยการสาธิต หลังจากนั้นก็ท่องทำนองพร้อมแสดงการสาธิตการปิดเปิดนิ้ว ทำนองเพลงที่ท่องคือ ซอล มี เร ที บางครั้งท่องทำนองเพลงโดยเลียนเสียงปี่ คือ ตี๊ (ซอล) ตี (มี) ตี (เร) ตี่ (ที) หลังจากนั้นให้ ผู้เรียนฝึกทำตามสลับกับการชี้แนะการใช้ลมควบคู่ไปด้วย และให้ผู้เรียนฝึกทำซ้ำ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนปฏิบัติได้จึงสอนทำนองเพลงช่วงต่อไป โดยใช้วิธีการสอนแบบเดิม ทำนองเพลงวรรคสอง คือ ต่อ (ลา) แต (ที) ต่อ (ลา) แต (ที) ตี๊ (เร) ตือ (ซอล) วรรคต่อไป ต๊อ (ลา) ตือ (ซอล) ตื่อ (เร) ตือ (ซอล) ตอ (ลา) แต๊ (ที) วรรคต่อไป ต่อ (ลา) แต (ที) ตี (เร) ตี๋ (ซอล) ตี (มี) ตี (เร) แต่ (ที) ผู้สอนจะบอกทำนองเพลงเป็นโน้ต และเป็นเสียงตามแบบโบราณสลับกัน ผู้สอนจะสังเกตว่าผู้เรียนเป่าได้เสียงชัดเจน โดยเฉพาะวรรคที่มีโน้ต ลา ที ต่อเนื่องกันเป็นเสียงที่บังคับลมยาก หากผู้เรียนฝึกผ่านจุดนี้ได้ก็สามารถเป่าทำนองลักษณะนี้ในเพลงอื่นได้เช่นกัน วรรคสามทำนองเพลง ต๊อ (ลา) ตือ (ซอล) ตื่อ (เร) ตือ (ซอล) เสียงซอลกับเสียงเรใช้นิ้วเดียวกันฝึกให้ผู้เรียนหัดสังเกตความแตกต่างของลมที่ใช้ วรรคต่อไป ต่อ (ลา) แต (ที) ตี (เร) ตี๋ (ซอล) ทำนองนี้ใช้เสียงสูงมาก โดยเฉพาะเสียงซอลสูง ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะเป่าเสียงนี้เพี้ยน ต้องฝึกย้ำจนแน่ใจว่าเป่าได้จริงจึงจะผ่านได้ ต้องยอมเสียเวลาระยะแรก การ

เรียนการสอนครั้งต่อไปจะง่ายขึ้น เนื่องจากผู้เรียนรู้ว่าสิ่งที่ถูกต้องคืออะไร และต้องทำอย่างไร การฝึกจะให้ผู้เรียนจำทำนองโดยไม่มีการให้โน้ตก่อน เพื่อฝึกสมาธิให้จดจ่ออยู่กับการฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนจะค่อยๆ เพิ่มทำนองขึ้นเรื่อยๆ พร้อมกับอธิบายวิธีการเป่าเสียงต่างๆ ควบคู่กันไป จนจบเพลงหลังจากนั้นให้โน้ตเพลง และเริ่มสอนเนื้อหาของหลักสูตร

3) การฝึกเพลงโล้ นายวิเชียร อ่อนละมุน (วิเชียร อ่อนละมุน, สัมภาษณ์) อธิบายว่า เพลงโล้เป็นเพลงที่ครูบาง หลวงสุนทร ใช้ฝึกนักเรียนปี่ในวิทยาลัยนาฏศิลป เป็นเพลงสั้นๆ ใช้ระดับเสียงกลาง เมื่อบรรเลงจบนิยมบรรเลงเปลี่ยนเสียง ดังนั้นจึงเหมาะสำหรับใช้เป็นเพลงฝึกปี่เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการใช้นิ้วในบันไดเสียงต่างๆ

การสอนเริ่มจากการแสดงเป็นต้นแบบ ทำนองเพลง คือ l---ม---ล l ผู้เรียนฝึกตามจนเสียงชัดเจนจึงสอนทำนองต่อไป l-ม-ล-ซ-ม l ขณะฝึกผู้สอนท่องทำนองเป็นโน้ต หรือท่องเป็นเสียงปี่แบบโบราณ การเรียนแต่ละวรรคใช้เวลามากเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะอย่างแท้จริง เมื่อเห็นว่าผู้เรียนเป่าได้จึงต่อวรรคที่สอง คือ l-ลลล-ท-ล-ซ-ม-ซ-ล l ใช้วิธีการแสดงเป็นต้นแบบ เลียนแบบ เพิ่มเติมข้อมูลที่บกพร่อง แก้ไข และประเมินจากทักษะปฏิบัติ การเรียนลักษณะนี้เมื่อสอนจบท่อนจะฝึกทำนองเพลงเดิมในบันไดเสียงใหม่ นายวิเชียรได้แสดงโน้ตดังข้อมูลต่อไปนี้

รอบที่ 1 ขึ้น l---ม---ล-ม-ล-ซ-ม l

รอบที่ 2 ขึ้น l---ล---ร-ล-ร-ด-ล l

รอบที่ 3 ขึ้น l---ฟ---ท-ฟ-ท-ล-ฟ l

4) การฝึกเพลงเหาะ ไพฑูร อุณหะกะ (ไพฑูร อุณหะกะ, สัมภาษณ์) อธิบายว่า เพลงเหาะบรรจุอยู่ในชุดโหมโรงเช้าเป็นเพลงลำดับที่สองต่อจากเพลงสาธุการ การเลือกเพลงเหาะมาฝึกปี่เพราะเป็นที่ไม่ยาวเกินไป นิยมบรรเลงเปลี่ยนบันไดเสียงเมื่อจบแต่ละรอบ การวางเพลงและวางวิธีบรรเลงเพลงไทยของโบราณมีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบความพร้อมของผู้บรรเลง

โครงสร้างของทำนองเพลงเหาะประกอบด้วยทำนองเพลง 2 ท่อน แต่ละท่อนมีบันไดเสียงต่างกัน ดังนั้นเมื่อบรรเลงเปลี่ยนเสียงในแต่ละรอบทำให้สามารถใช้บันไดเสียงได้ครบทุกเสียง บันไดเสียงดังกล่าวประกอบด้วยกลุ่มเสียง 5 เสียง มี 5 กลุ่ม กลุ่มเสียงแรกประกอบด้วยเสียง ซอล ลา ที เร มี กลุ่มเสียงที่สองเสียง เร มี ฟา ลา ที กลุ่มเสียงที่สามเสียง โด เร มี ซอล ลา กลุ่มเสียงที่สี่เสียง ที โด เร ฟา ซอล กลุ่มเสียงที่ห้าเสียง ฟา ซอล ลา โด เร การเลือกเพลงเหาะเป็นเพลงฝึกปี่ช่วยฝึกทักษะการใช้นิ้วในบันไดเสียงต่างๆ มากกว่าเพลงอื่น

โครงสร้างของทำนองเพลงแบ่งเป็นทำนองขึ้นเพลง และทำนองจบเพลงชัดเจนช่วยให้ผู้ฝึกมีแง่มุมในการจำเพลง ทำนองจบเพลงของทั้งสองท่อนมีโครงสร้างทำนองหลักเหมือนกัน แต่ผู้สอนประดิษฐ์ทำนองแปลต่างกันให้ผู้เรียนสังเกตการสร้างทำนองปี่ได้อย่างชัดเจน

การสอนเริ่มจากการสาธิต การเลียนแบบ การแนะนำแก้ไขวิธีการใช้ลม ใช้นิ้ว การบอกทำนองเพลงผู้สอนบอกทั้งเสียงปี่ที่เลียนแบบเสียงปี่โบราณ และบอกเป็นโน้ต เมื่อผู้เรียนแม่นยำในทำนองเพลง ผู้สอนจึงเขียนโน้ตเพลงให้ภายหลังเพื่อให้ผู้เรียนฝึกซ้อมด้วยตนเองได้ ทำนองเพลงเหาะที่นายไพฑูร อุณหะกะ เขียนให้ผู้เรียนเป็นโน้ตไทย มีดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงโน้ตทำนองเพลงเหาะ

- - - ร	- ร* - ซ	- - - ล	- ท - ม	- ร ำ - ท	- ล - ซ	- ล ท ล	ซ ม - ซ

ท่อน 1

- - - ท	- - ท ท	- ร ำ - ท	- ล - ซ	- ล ซ ม	- ร - ซ	- - - ล	- - - ท
- ล - ท	- ร ำ - ม	- ซ ำ - ม	- ร ำ - ท	- ร - ซ	- - ล ท	- ร ำ - ท	- ล - ซ
- - - ซ	- - ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ม ซ ม	ร ท - ร	- - - ม	- - - ซ
- ท ร ม	ซ ล ล ล	- ท ร ำ ล	ท ล ซ ม	- ร - ซ	- - ล ท	- ร ำ - ท	- ล – ซ//

ท่อน 2

- ล - ท	- ล - ฟ	- ล - ม	- ฟ - ล	- ล - ท	- ล - ฟ	ฟ ฟ - ม	ม ม - ร
- ม - ร	- ด - ท	ล ซ ล ท	- ด - ร	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ร	- ม - ซ
- - - ซ	- - ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ม ซ ม	ร ท - ร	- ร ร ร	- ม - ซ
- ท ร ม	ซ ล ล ล	- ท ร ำ ล	ท ล ซ ม	ล ล ล ท	ล ล ล ท	ล ล ล ม ำ	ร ำ ท ล ซ//

ท่อน 1 (เปลี่ยนเสียง)

- - - ด ำ	- ร ำ - ม ำ	- ซ ำ - ร ำ	ซ ำ ม ำ ร ำ ด ำ	- ม - ล	ท ล - ด ำ	- - - ร ำ	- - - ม ำ
ร* ร - ม	- ซ - ล	ม ำ ร ำ ด ำ ล	- ซ - ม	- ซ - ด ำ	- ร ำ - ม ำ	ร ำ ด ำ ม ำ ร ำ	ซ ำ ม ำ ร ำ ด ำ
- ซ - ล	- ท - ด ำ	- ท ด ำ ร ำ	ด ำ ท ล ซ	ร ม ซ ล	ม ซ ซ ซ	ท ล ซ ล	ร ำ ล ท ด ำ
- ซ - ล	- ด ำ – ร ำ	ม ำ ร ำ ซ ำ ร ำ	ม ำ ร ำ ด ำ ล	- ร ำ ด ำ ล	- ซ - ม	- - ล ซ	ฟ ม ร ด//

ท่อน 2

-รˍ–มˍ	-รˍ-ท	-ลลล	-ท-รˍ	-ท–มˍ	-รˍ-ท	-ล-ท	รˍทลซ
-ล–ซ	-ฟ-ม	รดรม	-ฟ-ซ	-ลลล	-ดˍ-ซ	มลซล	รˍลทดˍ
-ซ–ล	-ท-ดˍ	-ทดˍรˍ	ดˍทลซ	รมซล	มซซซ	ทลซล	รˍลทดˍ
-ซ–ล	-ดˍ–รˍ	มˍรˍซˍรˍ	มˍรˍดˍล	-รˍดˍล	-ซ-ม	--ลซ	ฟมรด//

ท่อน 1 (เปลี่ยนเสียง)

---ล	-ลลล	-รˍดˍล	-ซ-ฟ	รดลด	-ร-ฟ	--ลซ	ฟซ-ล
-ลลล	ซลดˍรˍ	มˍรˍซˍรˍ	มˍรˍดˍล	รˍมˍรˍดˍ	ทลลล	รซรม	ฟลซฟ
---ฟ	-ฟฟฟ	-ซ-ฟ	-ร–ด	-รฟร	ดล-ด	รดลด	-ร-ฟ
-ด-ร	-ฟ–ซ	ลรˍดˍซ	ลซฟร	-ด-ฟ	-ซ-ล	ดˍรˍดˍล	-ซ–ฟ//

ท่อน 2

-ซ-ล	-ซ–ม	-รรร	-ม-ซ	-ซ-ล	ดˍลซ-	ม–ลซ	ฟมรด
-รˍ-ดˍ	-ท-ล	ซฟซล	-ท-ดˍ	-ลดˍรˍ	ซˍฟีรˍดˍ	-ลลล	ดˍลซฟ
---ฟ	-ฟฟฟ	-ซ-ฟ	-ร–ด	-รฟร	ดล-ด	รดลด	-ร-ฟ
-ด-ร	-ฟ-ซ	ลรˍดˍซ	ลซฟร	-ด-ฟ	-ซ-ล	ดˍรˍดˍล	-ซ–ฟ/

การฝึกเพลงเบื้องต้นผู้สอนแนะนำ และปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของผู้เรียนควบคู่กับการเรียนทำนองเพลง เนื่องจากผู้เรียนไม่เคยชินกับลักษณะท่าทางที่ถูกต้องอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียน เมื่อผู้เรียนสามารถเป่าทำนองเพลงเหาะได้ มีทักษะการใช้นิ้วใช้ลมได้ตามความต้องการของผู้สอนจึงเริ่มเรียนเพลงตามเกณฑ์ของหลักสูตร

5.1.3 วิธีการเรียนการสอนปี่ในเฉพาะแบบของผู้สอน

จากการศึกษาวิธีการเรียนการสอนปี่ของผู้สอนแต่ละราย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้สอน ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และการสังเกต พบว่ามีผู้สอนที่ใช้วิธีการเรียนการสอนแตกต่างไปจากการสอนทั้ง 2 แบบที่นำเสนอข้างต้น คือ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ มีวิธีการฝึกเบื้องต้นรวมทั้งการใช้เพลงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแบบ ซึ่งมีขั้นตอน และวิธีการเรียนการสอน ดังนี้

5.1.3.1 การฝึกทักษะเบื้องต้น มีวิธีการฝึกดังนี้

1) การประเมินทักษะ ผู้สอนใช้วิธีการพูดคุยซักถาม และการให้แสดงให้ดู

2) การฝึกบุคลิกท่าทาง ทักษะเบื้องต้น ได้แก่ การนั่ง การจับ และท่าทางการเป่า ผู้สอนแนะนำวิธีจับปี่ให้ผู้เรียนใช้มือขวาจับด้านบนมือซ้ายจับด้านล่าง เพราะเป็นวิธีการจับที่ถูกต้องตามลักษณะของเครื่องเป่าไทยซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่โบราณท่านั่งอาจจะนั่งขัดสมาธิหรือนั่งพับเพียบ จากประสบการณ์ในอาชีพนักดนตรีของผู้สอน การนั่งเป็นเรื่องที่ผู้บรรเลงจะดูความเหมาะสมว่าสถานที่ใดควรนั่งแบบใด แต่คงบังคับไม่ได้หากวิธีการนั่งนั้นผู้บรรเลงไม่เคยชิน หรือเมื่อนั่งแล้วรู้สึกไม่สบายไม่ถนัดยิ่งเป็นอุปสรรคต่อการบรรเลง

ท่าทางการบรรเลง เช่น การก้มหน้าเงยหน้า เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ผู้สอนมีความเห็นแตกต่างไปจากผู้สอนรายอื่น การก้มหน้าขณะบรรเลงบางครั้งเพื่อเป็นการผ่อนคลาย ความเมื่อยล้าจากการนั่งเป็นเวลานาน หรือต้องการกำลังลมเพื่อเป่าเสียงต้อ (เสียงต่ำ) ผู้บรรเลงอาจจะก้มหน้าโก่งลำคอเพื่อให้ได้เสียงที่ต้องการ วิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องของทักษะเบื้องต้นเป็นเรื่องต้องแนะนำ และฝึกให้ผู้เรียน ต้องเน้นวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ต้องนำไปใช้ในชีวิตการเป็นนักดนตรี หรือรวบรวมเป็นความรู้เพื่อถ่ายทอดให้ศิษย์ต่อไป ผู้สอนเห็นว่าหลักการกับความจริงบางอย่างยังไม่สอดคล้องกัน การเรียนการสอนดนตรีปัจจุบันผู้เรียนต้องนำความรู้ไปประยุกต์และฝึกฝนเพิ่มเติมอีกมากจึงจะประสบผลสำเร็จในวิชาชีพได้ ผู้สอนจึงแนะนำผู้เรียนให้มีภูมิรู้เพื่อย่นย่อระยะทางให้ผู้เรียนไปถึงจุดมุ่งหมายได้เร็วขึ้น

5.1.3.2 การฝึกไล่เสียง

การไล่เสียงเริ่มจากการเป่าเสียงตอ (ลา) ผู้สอนทำท่าการปิดเปิดนิ้วให้ผู้เรียนดูพร้อมกับเปล่งเสียงเป็นเสียงตอให้ได้ระดับเสียงเดียวกับเสียงปี่ หากต้องการให้ผู้เรียนเป่าเสียงยาวเท่าใด ผู้สอนจะพยายามออกเสียงให้ยาวเท่ากันด้วย ท่าทางของผู้สอนเหมือนลักษณะของคนที่กำลังเป่าปี่แต่ความเป็นจริงนั้นเป็นเพียงการเปล่งเสียง ทำท่าทางให้ผู้เรียนได้ฝึกเป่าตาม เป็นการสอนที่ไม่ใช้วิธีการเป่าปี่เพื่อแสดงแบบ หรือสาธิตให้ผู้เรียนดู แต่ใช้การกระดิกนิ้วทำท่าปิดเปิดรูบังคับนิ้ว และเปล่งเสียงเป็นเสียงปี่ให้ได้เสียงระดับเดียวกับเสียงปี่จริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าเสียงที่เป่าออกมานั้นเพี้ยนหรือไม่

เมื่อผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนเป่าเสียงตอ (ลา) ได้ระดับเสียง และความคมชัดตามต้องการจึงให้ผู้เรียนเปิดนิ้วชี้ขึ้นเป็นเสียงแอ (ที) ผู้สอนใช้ลักษณะการสอนเช่นเดียวกับการสอนเสียงแรก ให้ผู้เรียนฝึกทำซ้ำหลายครั้ง ปรับปรุงแก้ไขจนแน่ใจว่าสามารถเป่าเสียงแอ (ที) ได้ จึงเริ่มต้นที่เสียง

ตอ (ลา) ใหม่ ตรวจสอบระดับเสียง และความคมชัดของเสียงแล้วจึงทำท่า เปิดปิดนิ้วเสียงตือ (ซอล) ให้ผู้เรียนทำตาม การสอนไล่เสียงเบื้องต้นผู้สอนสอนแบบไม่เรียงเสียง แต่จะเริ่มต้นที่เสียง ตอ (ลา) แล้วไล่ขึ้นลงสลับไปมา การไล่เสียงระยะแรกฝึกเฉพาะระดับเสียงกลาง ส่วนเสียงต้อ และเสียงแหบจะฝึกเมื่อเห็นว่าผู้เรียนพร้อม

การเรียกชื่อระดับเสียงต่างๆ ผู้สอนเรียกแบบเลียนเสียงปี่ แต่ไม่ระบุชัดเจนเหมือนการเรียกชื่อเสียงปี่ของสายครูเทียบ คงลายทอง บางเสียงเรียกซ้ำกับอีกระดับเสียงหนึ่ง หรือเสียงเดียวกันบางครั้งเรียกไม่เหมือนกัน ส่วนใหญ่เรียกโดยใช้อักษร 3 ตัวคือ ต อ และ ฮ ผสมกับสระออ สระอา สระอือ และสระแอ เช่น ทำนอง lซลซมlซมรดlทลซลlทดรมl ผู้สอนท่องออกเสียงเป็น lตือต้อฮีอออlฮีอออตือต่อlฮีอตอต่อตอlตื่อต่อตอต๊อl เสียงซอลบางครั้งเรียก ตือ บางครั้งเรียก ฮือ ด้วยวิธีการสอนแบบนี้ ฤทธีฤาชา เลกะกุล (ฤทธีฤาชา เลกะกุล, สัมภาษณ์) กล่าวว่าขณะเรียนต้องสังเกตท่าทางการเปิดปิดนิ้ว และฟังระดับเสียงจึงสามารถจับทำนองเพลงได้ ไม่สามารถยึดชื่อเรียกเสียงต่างๆ ที่ผู้สอนใช้เรียกได้เสมอไป การฝึกไล่เสียงเบื้องต้นผู้สอนใช้ระยะเวลาการฝึกไม่นานหลังจากนั้นเริ่มสอนเพลงมุล่ง ผู้สอนให้เหตุผลว่าเวลามีจำกัด ผู้เรียนต้องหาเวลาฝึกฝนเพิ่มเติมความชำนาญเอง

5.1.3.3 การฝึกเพลงมุล่ง

เพลงมุล่งเป็นเพลงที่มีเสียงครบทุกเสียงเหมาะสำหรับเป็นเพลงฝึกปี่ เพราะใช้นิ้ว ใช้ลม ในเสียงต่างๆ ได้ครบถ้วน ลักษณะการดำเนินทำนองเป็นแบบการเก็บ ผู้เรียนฝึกการปิดเปิดนิ้วได้บ่อย เปลี่ยนวิธีการใช้ลมบ่อย ช่วยให้ทักษะการเป่าแตกฉานไวเหมาะสำหรับการฝึกระบายลมและปรับลมให้สม่ำเสมอ (กาหลง พึ่งทองคำ, สัมภาษณ์)

การฝึกผู้สอนจะออกเสียงเป็นทำนองเพลงมุล่ง คือ ต่า (โด) ตือ (เร) อ๊อ (มี) ตือ (เร) พร้อมกับทำท่าทางเปิดปิดนิ้วไปด้วย ผู้เรียนค่อยๆ เป่าตามทีละเสียงอย่างช้าๆ บางเสียงต้องใช้เวลาในการหาระดับเสียงให้ตรงกับเสียงที่ผู้สอนเปล่งออกมา ผู้สอนออกเสียงเพื่อบอกระดับเสียงอย่างต่อเนื่อง หากผู้เรียนยังเป่าไม่ได้ตามต้องการผู้สอนจะหยุดระยะหนึ่งเพราะสีหน้า และท่าทางแสดงอาการเหนื่อยอย่างชัดเจน นายกาหลงเป็นผู้สอนรายเดียวที่ไม่ใช้เครื่องดนตรีเป็นสื่อการสอน ใช้วิธีการบอกนิ้วบอกเสียงเพียงอย่างเดียว แสดงถึงความแม่นยำในทักษะและเนื้อหาอย่างมาก ส่วนใหญ่ผู้สอนจะใช้เครื่องดนตรีช่วยสอน เช่น ปี่ ระนาด หรือซออู้ เพื่อช่วยค้นหาทำนอง และช่วยผ่อนแรงในการสอน สำหรับผู้สอนรายนี้เห็นว่าการบอกทำนองเพลงใช้แรงน้อยกว่าการเป่าปี่ จึงเลือกใช้วิธีนี้

ผู้สอนให้ผู้เรียนเป่าทำนองเพลงซ้ำเพื่อให้เกิดความชำนาญ สลับกับการปรับปรุงแก้ไขการบอกทำนองเพิ่มเติม ทำเช่นนี้จนกว่าผู้เรียนสามารถเป่าทำนองที่ผู้สอนบอกได้จึงสอนต่อวรรคต่อไปจนหมดเวลาเรียน การเรียนแต่ละครั้งผู้สอนสอนทำนองเพลงไม่มาก สิ่งที่สอนแล้วถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เรียนที่ต้องไปเพิ่มพูนทักษะให้คงที่หรือมากกว่าเดิม เมื่อถึงเวลาเรียนครั้งต่อไปผู้สอนจะสอนทำนองเพลงวรรคใหม่ทันที ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการเรียนการสอนปัจจุบันต้องแข่งกับเวลา หากผู้เรียนได้รับความรู้ได้ไม่เท่าที่ควรผู้สอนรู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้น จึงเป็นข้อตกลงระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน

การเรียนการสอนของนายกาหลงเน้นให้ผู้เรียนจำทำนองเพลงและทักษะต่างๆ ไม่สนับสนุนให้ผู้เรียนจดบันทึกเป็นโน้ต หรือบันทึกเสียง ถือว่าไม่มีความพยายาม ไม่อดทน วิธีการต่างๆ ที่ผู้สอนถ่ายทอดให้เป็นวิธีการเรียนดนตรีที่ดีที่สุด และได้ผลดีที่สุด ถ้าผู้เรียนฝึกทำสิ่งที่ผู้สอนสอน แสดงถึงความตั้งใจจริงในการใฝ่หาความรู้ มีผลต่อความตั้งใจและการเอาใจใส่ของผู้สอนด้วย

กรณีที่ผู้เรียนไม่มีพื้นฐานด้านทำนองหลักมาก่อนผู้สอนจะให้เรียนทำนองหลักควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะเพลงชุดโหมโรงเย็น เมื่อผู้เรียนฝึกไล่เสียง และเรียนเพลงมุล่งซึ่งเป็นทักษะเบื้องต้นแล้ว สามารถเป่าเพลงได้ทุกเพลงหากมีเนื้อทำนองหลักอยู่ในใจ การพัฒนาผู้เรียนต้องมีพื้นฐานทั้งสองด้านจึงจะทำให้การเรียนสัมฤทธิ์ผล หากสอนแต่ทำนองแปลทำให้ผู้เรียนไม่พื้นฐานที่จะคิดแยกแยะ และสร้างสรรค์ทำนองเองได้ การเรียนแบบไม่มีทำนองหลักทำให้เกิดการสูญเปล่าเพราะผู้เรียนไม่สามารถนำไปใช้ได้ หรือใช้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร เมื่อจบแบบฝึกชุดนี้ ผู้สอนต้องกวดขันให้ผู้เรียนเรียนทำนองหลัก จึงจะทำให้การเรียนปี่ในขั้นต่อไปประสบผลสำเร็จ และพัฒนาได้เร็ว หลังจากนั้นจึงเรียนเนื้อหาตามหลักสูตร

5.2 เนื้อหา

เนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนปี่ในคือ เพลงประเภทต่างๆ ที่ผู้สอนถ่ายทอดให้ผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการสังเกตการสอน พบว่าเนื้อหาที่ผู้สอนใช้สอนมีความแตกต่างกันดังนี้

5.2.1 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ

การเรียนการสอนปี่ในของวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาในเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย ขั้น 9 จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนจัดเนื้อหาการสอนโดยยึดความต้องการของผู้เรียน ความสามารถของผู้เรียน

และกรรมการในสาขาวิชา ได้แก่ เพลงเชิด เพลงฉิ่ง เพลงการะเวก เพลงพัดชา เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวเชิดนอก เพลงเดี่ยวนกขมิ้น เพลงเดี่ยวอาเฮีย เพลงเดี่ยวพญาโศก เพลงเดี่ยวทะแย และเพลงเดี่ยวกราวใน

5.2.2 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร

บุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนปี่ในของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เน้นคุณสมบัติก่อนเข้าของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ที่เข้าเรียนปี่ในสถาบันแห่งนี้ต้องผ่านการเรียนปี่ขั้นพื้นฐานตามแบบของครูเทียบมาอย่างถูกต้อง ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนจบจากวิทยาลัยนาฏศิลป

เมื่อผู้เรียนเข้าเรียนในสถาบันแห่งนี้ผู้สอนจะตรวจความพร้อมด้านต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้ และทักษะอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ผู้สอนต้องมาปรับพื้นฐานโดยเน้นรายละเอียดเพิ่มเติมให้ผู้เรียนลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการต่อเพลงตามฐานเสียงให้ครบถ้วน เน้นการถ่ายทอดทักษะต่างๆ ตามแบบของครูเทียบที่ผู้เรียนไม่เรียนได้รับการถ่ายทอดมาก่อน หรือเน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะที่ผู้เรียนยังขาดความชำนาญ ได้แก่ เพลง เต่ากินผักบุ้ง เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงเขมรใหญ่ เพลงสุรินทราหู เพลงทยอยเขมร หลังจากนั้นจึงเน้นการฝึกเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น ขั้นตอนการสอนนี้ต้องใช้เวลาเรียน และฝึกฝนเป็นปี หรืออาจใช้เวลามากกว่านั้น เพราะผู้เรียนต้องเรียนวิชาอื่นๆ นอกเหนือจากการเรียนปฏิบัติเครื่องมือเอก ดังนั้นการคัดเลือกผู้เรียนที่มีพื้นฐานดีเข้ามาศึกษาในสถาบันแห่งนี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง และเป็นหลักการเบื้องต้นที่สถาบันแห่งนี้ยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติ

5.2.3 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง

เนื้อหาการสอนปี่ในของนาย ปี๊บ คงลายทอง (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) ที่จัดการสอนทั้ง 2 คณะใช้เนื้อหาเดียวกัน เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานไม่ดี ดังนั้นผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะ และวิธีการการเป่าปี่ในที่ถูกต้องครบถ้วนตามแบบแผนของครูเทียบ หากเรียนข้ามขั้นตอนผู้เรียนจะไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง การสอนวิทยาลัยนาฏศิลปซึ่งมีบริเวณอยู่ในกรมศิลปากรมีผู้มีความรู้ความสามารถมากมาย ดังนั้นจึงต้องพิถีพิถันเรื่องการให้ความรู้ เนื้อหาที่ถ่ายทอดเป็นเพลงที่ครูเทียบ คงลายทอง ใช้วางรากฐานผู้เรียนปี่ในทุกคน ได้แก่ เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงเขมรใหญ่ นอกจากนั้นยังมีเพลงโล้ เพลงเหาะ เพลงรัว เพลงมอญอ้อยอิ่ง เพลงแขกมอญ เพลงสาธุการ เพลงมุงล่ง เพลงสุดสงวน เพลงพม่าเห่ เพลงจระเข้หางยาว เพลงแขกลพบุรี เพลงโหมโรงแขกมอญ และเพลงฉิ่งพระฉัน

เป้าหมายของหลักสูตรต้องการผลิตบุคลากรทางดนตรีเข้าสู่ระบบการศึกษา และวิชาชีพดนตรีโดยเฉพาะ ดังนั้นหลักสูตรจึงเน้นเรื่องการปฏิบัติ ผู้เรียนที่เรียนปี่ทุกคนต้องเรียนเครื่องดนตรีประเภทอื่นด้วยเช่นกัน เนื้อหาการเรียนเน้นให้รู้หลักการกว้างๆ เช่น ผู้เรียนคณะศิลปศึกษาเรียนเครื่องดนตรีทุกประเภทเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นครู ผู้เรียนคณะศิลปนาฏดุริยางคศิลป์เรียนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีเป็นหลักโดยเฉพาะฆ้องวงใหญ่ เนื้อหาที่เรียนเป็นเพลงที่ใช้ในพิธีกรรม ประกอบการแสดง และเพลงที่ใช้เพื่อการบรรเลงขับกล่อม

5.2.4 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ

ไพฑูร อุณหะกะ (ไพฑูร อุณหะกะ, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนปี่ในของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า เนื้อหาหรือเพลงที่ใช้สอนจะยึดเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยเป็นแนวในการจัด แต่เป็นเพียงการเสนอไว้เพื่อเป็นกรอบเท่านั้น การเรียนการสอนผู้สอนต้องวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ความสามารถของผู้เรียนจึงนำมากำหนดเนื้อหาที่จะที่ใช้สอนได้

จากสภาพการจัดการเรียนการสอนปี่ในของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้สอนกำหนดเนื้อหา หรือเพลงที่สอน ออกเป็นเพลงประเภทต่างๆ คือ เพลงโหมโรง ได้แก่ เพลงโหมโรงสามม้า เพลงโหมโรงไอยเรศ เพลงเรื่อง ได้แก่ เพลงเรื่องลงสรง เพลงสองชั้น ได้แก่ เพลงนาคเกี้ยวสองชั้นฉาย เพลงเดี่ยว ได้แก่ เพลงแขกมอญ เพลงจีนขิมใหญ่ เพลงนกขมิ้น เพลงสาริกาชมเดือน เพลงสารถี และเพลงสุดสงวน

การเลือกเพลงเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ผู้สอนจะดูความสามารถ และประสบการณ์ของผู้เรียน หากผู้เรียนมีความสามารถเพียงพอจะเรียนเพลงเดี่ยวได้ก็จะถ่ายทอดให้ โดยไม่สอนเพลงที่ผู้เรียนเคยผ่านการเรียนมาแล้ว ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเพลงที่ตนเองชอบ และอยากเรียนเพลงที่ผู้เรียนเลือกส่วนมากนิยมเลือกเรียนเพลงเดี่ยว แต่ละภาคเรียนสามารถเรียนเพลงได้ประมาณ 1 เพลง ถึง 3 เพลง ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน ความยาวของทำนองเพลง และระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน

5.2.5 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนปี่ในของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ (สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์, สัมภาษณ์) ให้ข้อมูลว่า การจัดเนื้อหาดูพื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่กำหนดโครงสร้างตายตัว ปัจจุบันผู้เรียนปี่มีน้อยและทักษะไม่ดี ประกอบกับผู้สอนไม่มีแนวทางการสอนที่เน้นปริมาณ หรือจำนวนเพลง ไม่คาดหวังว่า

เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาต้องสามารถเป่าเพลงเดี่ยวได้ ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ทำนองหลักควบคู่ไปกับการฝึกฝนปี่ในเพื่อสร้างสรรค์ทำนองแปลได้ด้วยตนเอง

เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ผู้สอนพยายามนำมาประยุกต์ใช้ แต่ไม่ค่อยได้ผลเนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานมาไม่ดี เกณฑ์ที่ผู้สอนตั้งไว้เป็นบรรทัดฐานในการจัดการเรียนการสอน เมื่อผู้เรียนขึ้นชั้นปี 3 ต้องสามารถเป่าเพลงประเภททางเก็บ และเพลงเสียงลด เช่น เพลงมุล่ง และเพลงแขกมอญได้ ชั้นปี 4 ควรเป่าเพลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของปี่ใน เช่น เพลงฉุยฉาย หรือเดี่ยวเชิดนอกได้ ผู้เรียนบางรายเรียนไม่จบเพลงเนื่องจากทักษะไม่เพียงพอที่จะรับเทคนิคขั้นสูง เมื่อพบปัญหาเช่นนี้จึงพยายามปรับเนื้อหาการเรียนการสอนเพื่อประยุกต์ให้ผู้เรียนนำไปใช้งานได้จริง

เนื้อหาการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ ประกอบด้วย เพลงสาธุการในชุดโหมโรงเย็น ซึ่งต่อได้เพียงเพลงเดียว เพลงโหมโรงมะลิเลื้อย เพลงสารถี เพลงบุหลัน เพลงสี่บท เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงนาคเกี้ยวสองชั้นฉาย เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงเหาะ เพลงมุล่ง เพลงสุโขทัย เพลงระบำลพบุรี เพลงเดี่ยวแขกมอญ และเพลงเดี่ยวเชิดนอก

5.2.6 เนื้อหาการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล

เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์) กล่าวถึง เนื้อหาที่ใช้จัดการเรียนการสอนมาจากเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย กรรมการสาขากำหนด และผู้สอนเป็นผู้กำหนดขึ้น ประกอบด้วย เพลงตะลุ่มโปง เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง เพลงเรื่องทำขวัญ เพลงเรื่องฉิ่งพระฉัน เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงพม่าเห่ เพลงเขมรไทรโยคสี่ชั้น เพลงเรื่องมอญแปลง เพลงตระเทวาประสิทธิ์ เพลงโหมโรงมหาราช เพลงกำสรวลสุรางค์ เพลงโหมโรงแขกมอญ เพลงบุหลัน เพลงสี่บท เพลงปลาทอง เพลงตับนางลอย เพลงทยอยนอก เพลงเดี่ยวแขกมอญ และเพลงเดี่ยวสารถี

5.2.7 เนื้อหาการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) กล่าวถึง เนื้อหาที่ใช้ จัดการเรียนการสอนมาจากเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย กรรมการสาขากำหนด และผู้สอนเป็นผู้กำหนดขึ้น ประกอบด้วย เพลงมุล่ง เพลงโหมโรงเย็น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง เพลงเรื่องฉิ่งพระฉัน เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงโหมโรงมะลิเลื้อย เพลงพม่าเห่ เพลงโหมโรงกระสุนทอง เพลงเรื่องมอญแปลง เพลงโหมปฐมดุสิต เพลงโหมโรงแขกมอญ เพลงบุหลัน เพลงสี่บท และเพลงตับนางลอย

5.2.8 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน

วิเชียร อ่อนละมุน (วิเชียร อ่อนละมุน, สัมภาษณ์) ชี้ให้เห็นความแตกต่างของการจัดกาเรียนการสอนปี่ในของสถาบันราชภัฏจันทรเกษม โดยเฉพาะเนื้อหานั้นแตกต่างจากสถาบันอื่น หลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันเป็นหลักสูตรแบบกว้าง จัดการเรียนการสอนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปี่พาทย์ และกลุ่มเครื่องสาย ผู้เรียนเลือกเรียนเครื่องมือเอกของตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ต้องเรียนรู้หลักการของเครื่องดนตรีอื่นๆ ภายในกลุ่มของตนด้วย

หลักการดังกล่าวการเรียนการสอนปี่ในซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มปี่พาทย์ ผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้วิธีการปฏิบัติของเครื่องดนตรีอื่นๆ ด้วยโดยเฉพาะฆ้องวงใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นแกนของกลุ่มปี่พาทย์ ผู้เรียนในกลุ่มนี้จะได้รับการถ่ายทอดทักษะ และทำนองเพลงทางฆ้องวงใหญ่เพื่อนำไปปรับใช้กับเครื่องมือเอก ผู้รับผิดชอบการเรียนการสอนคือ นายอุทัย แก้วละเอียด และนายอุดร ปานมาก เนื้อหาการเรียนเน้นเพลงที่ใช้สำหรับพิธีกรรม เพลงประกอบการแสดง และเพลงอื่นๆ ที่หลักสูตรเห็นว่ามีความจำเป็น แต่ละภาคเรียนผู้เรียนต้องหาความรู้ภายนอกมาเพิ่มเติมอย่างน้อยภาคเรียนละ 10 เพลง ต้องฝึกทักษะ และทำนองเพลงที่หามานี้ให้ แม่นยำด้วยตนเอง

เมื่อหลักการเรียนของสถาบันเป็นเช่นนี้ ผู้เรียนจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนโดยฝึกปี่ในเฉพาะขั้นพื้นฐาน และเพลงโล้เพียงเพลงเดียว หลังจากนั้นผู้สอนให้เรียนฆ้องวงใหญ่เพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงตับ และเพลงอื่นๆ ตามหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนด้านเนื้อหาผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนเรียนทำนองหลักเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนมีพื้นฐานการเรียนดนตรีมาน้อย ต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการสืบทอดดนตรีแบบโบราณที่เน้นพื้นฐานทำนองหลัก บุคลากรที่จัดการเรียนการสอนมีจำนวนจำกัด และผู้สอนปี่ในมีภาระงานมาก

5.2.9 เนื้อหาการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์

ข้อมูลจาก อนันต์ สบฤกษ์ (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์) อาจารย์พิเศษของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กล่าวว่า การฝึกปี่ต้องวางพื้นฐานการเรียนให้แน่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ได้จริงในอนาคต การเรียนการสอนจึงไม่สามารถจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรของสถาบัน ผู้สอนกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เป็นกรณีพิเศษ ภาคเรียนแรกจะยังไม่เรียนทำนองเพลง ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะการเป่าปี่เบื้องต้นตามขั้นตอนของครูเทียบอย่างละเอียด การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนปี่ของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประกอบด้วยเพลงประเภทเพลงสามชั้น ได้แก่ เพลงเขมรใหญ่ เพลงสุรินทราหู เพลงนารายณ์แปลงรูป ประเภทเพลงสองชั้น ได้แก่ เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงชั้นเดียว ได้แก่ เพลงมุล่ง และเพลงเดี่ยว ได้แก่ เพลงแขกมอญ

การสอนเพลงแต่ละเพลงผู้สอนอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของเพลงต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนรู้เป้าหมายของการฝึก และจดจำรูปแบบการฝึกเพื่อนำไปถ่ายทอดต่ออย่างถูกต้องเพลงเต่ากินผักบุ้งใช้เป็นเพลงฝึกต่อจากการฝึกนิ้วลองปี่ เพลงเขมรใหญ่ และเพลงสุรินทราหูฝึกให้รู้จักการใช้นิ้ว และใช้ลมสำหรับเป่าเพลงที่มีกลุ่มเสียงลด เพลงมุล่งฝึกการไล่ลมไล่นิ้ว เพลงนารายณ์แปลงรูป เพื่อเตรียมความพร้อม และวางพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับก่อนการต่อเพลงเดี่ยวแขกมอญ (อดิศัย น้อยวิลัย, สัมภาษณ์)

5.3 จิตวิทยาการสอน

การจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบหลายประการ ขั้นตอนต่างๆ ผู้สอนคือหัวใจสำคัญในการดำเนินกิจกรรม จิตวิทยาการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วิทยาการสอนที่หลากหลายทำให้การสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้สอนแต่ละรายใช้จิตวิทยาการสอนแตกต่างกัน ได้แก่ การให้คำชม การให้ความใกล้ชิดสนิทสนม การให้รางวัล หรือสิ่งของล่อใจ การสร้างแรงกดดันให้กับผู้เรียน และการตำหนิ

5.3.1 การให้คำชม

ผู้สอนส่วนใหญ่อายุค่อนข้างสูง บุคลิกทั่วไปเป็นผู้อารมณ์ดี ใจเย็นมีประสบการณ์สูง ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น บรรยากาศดี ผู้เรียนยอมรับเลื่อมใสศรัทธา โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถของผู้สอน จากการการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และสังเกต พบว่า ผู้สอนมีความเอื้ออาทรให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน ผู้สอนไม่เคย ดุด่าหรือพูดจาให้ผู้เรียนกังวล ผู้สอนไม่เคยแสดงอารมณ์โกรธให้เห็น เมื่อเกิดปัญหาขณะการเรียนการสอน ผู้สอนจะอธิบายขั้นตอน และวิธีปฏิบัติอย่างใจเย็นจนผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ที่สำคัญคือ ผู้สอนจะกล่าวคำชื่อชมทุกครั้ง จนบางครั้งผู้เรียนรู้สึกขัดแย้งกับคำชมของผู้สอนเพราะรู้ตนเองว่ายังปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่ด้วยความเมตตาเอื้ออาทรที่ผู้สอนมีให้ จึงทำให้ฝึกซ้อมมากกว่าเดิมเพื่อให้รู้สึกว่าตนเองสามารถทำได้ตามที่ผู้สอนชื่นชม

อดิศัย น้อยวิลัย (อดิศัย น้อยวิลัย, สัมภาษณ์) กล่าวถึง การสอนปี่ของนายอนันต์ สบฤกษ์ ผู้สอนปี่ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผู้สอนไม่เคยดุเนื่องจากเข้าใจ และทราบพื้นฐานของผู้เรียนดี จุดใดที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ดีก็จะชื่นชม และเน้นให้จดจำทักษะ ดังกล่าวไว้ใช้ในเพลงอื่นๆ เมื่อผู้สอนชมผู้เรียนมีความรู้สึกดีมาก เนื่องจากผู้สอนยอมรับฝีมือที่ผู้เรียนแสดงให้เห็นในขณะสอน ผู้สอนอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติได้ชัดเจนลึกซึ้งทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพ และ

ปฏิบัติตามได้โดยง่าย ขณะสอนผู้สอนจะอธิบายความสำคัญของการใช้นิ้ว ใช้ลม และการใช้ลิ้นแต่ละแบบ อธิบายสำนวนเพลงบางช่วงควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติ เมื่อผู้สอนชมหรือยอมรับสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติให้ผู้เรียนมีกำลังในการเรียนมาก

5.3.2 การให้ความใกล้ชิดสนิทสนม

เทคนิคการสอนของผู้สอนที่เน้นการให้ความใกล้ชิดสนิทสนม เพราะเห็นว่าผู้เรียนเป็นเสมือนลูกหลาน จึงใช้คำพูดที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกดีเสมอ เช่น ทำแบบนี้ซิลูก เป่าแบบนี้ไม่ได้ลูก เป็นต้น คำพูดและกริยาท่าทางของผู้สอนแสดงความเมตตากับผู้เรียนอย่างจริงใจ ผู้สอนให้ความสนิทสนมกับผู้เรียนทุกคน ขณะพูดคุยกับผู้เรียนผู้สอนจะแทนตัวเองว่า ป๊า ปู่ หรือครู ผู้สอน บางรายเมื่อพบปะผู้เรียนนอกห้องเรียนจะให้ความสนิทสนมเป็นกันเองโดยไม่ถือตน ทำให้รู้สึกซาบซึ้งในความเมตตา เมื่อมีโอกาสได้เรียนกับผู้สอนจึงพยายามฝึกฝนให้ดีที่สุดเพื่อตอบแทนความมีน้ำใจของผู้สอน

นายกาหลง พึ่งทองคำ (กาหลง พึ่งทองคำ, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ผู้เรียนเคยได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการเป่าปี่มาพอสมควร ดังนั้นจึงไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งที่ผู้เรียนได้สั่งสมมา ทุกครั้งที่ผู้เรียนเป่าทบทวนเพลงจะชื่นชมเสมอ และบอกให้ผู้เรียนเป่าเต็มที่โดยไม่ต้องกลัวจับผิด เพราะสิ่งที่เรียนมามีคุณค่าควรเก็บรักษาไว้ให้ดี ครูอาจารย์ที่สอนล้วนมีความรู้ความสามารถ เมื่อกล่าวเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนคลายความกังวล นายฤทธีฤาชา เลกะกุล (ฤทธีฤาชา เลกะกุล, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตอนแรกที่ได้เรียนกับครูกาหลงไม่กล้าทบทวนเพลงที่เรียนกับผู้สอนรายอื่นมา เมื่อทราบอุปนิสัยของผู้สอนจึงกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าซักถาม และกล้าขอความรู้

5.3.3 การให้รางวัล

ผู้เรียนปี่หลายรายเริ่มเรียนปี่ภายหลังจากเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ขาดความชำนาญด้านทักษะต่างๆ โดยเฉพาะการตัดลิ้นปี่ ระยะแรกผู้สอนพยายามสอนให้ตัดลิ้นใช้เองแต่ ผู้เรียนยังขาดความชำนาญจึงจำเป็นต้องตัดลิ้นให้ผู้เรียนใช้ก่อน นอกจากนั้นยังให้กำพวดถุงใส่ปี่ บางรายขอยืมปี่ผู้สอนใช้ เรียน แต่ไม่ได้ให้กับผู้เรียนทุกคนจะเลือกให้แต่เฉพาะผู้มีความรับผิดชอบ และขยันฝึกซ้อม (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์)

ปี๊บ คงลายทอง (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) เคยกล่าวกับผู้เรียนว่า หากขยันซ้อมสามารถปฏิบัติทักษะที่สอนไว้ได้ดีผู้สอนจะต่อเพลงเดี่ยวให้ หลังจากนั้นผู้เรียนกระตือรือร้นมากขึ้น เช่นเดียวกับนายสุวิทย์ แก้วกระมล (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์) ได้จัดทำโน้ตเพลงเดี่ยว

ที่ของตนมอบให้ผู้เรียนทุกคนเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกอยากเรียนอยากเป่า และขยันฝึกซ้อมมากกว่าเดิม ประการสำคัญเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แพร่หลาย ซึ่งนักดนตรีส่วนใหญ่มักไม่ปฏิบัติเช่นนี้

5.3.4 การสร้างแรงกดดันให้กับผู้เรียน

จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนหลายรายใช้วิธีสร้างแรงกดดันให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนอดทนอดกลั้นขยันซ้อม เมื่อผู้สอนต่อเพลงให้ผู้เรียนผู้สอนจะให้เวลาฝึกซ้อมระยะหนึ่ง โดยนั่งฟังผู้เรียนเป่าทำนองเพลงดังกล่าวเฉยๆ ไม่แนะนำ หรือตำหนิสิ่งใด จากการสังเกตพบว่าผู้สอนจะใช้วิธีการนี้เมื่อผู้เรียนจำทำนองเพลงได้แล้ว แต่ยังขาดความชำนาญด้านทักษะ เช่น เสียงเพี้ยน นิ้วไม่คล่อง ใช้ลมไม่ถูกต้อง เป็นต้น ถ้าผู้สอนไม่พูดสิ่งใดแสดงว่ายังไม่พอใจสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติ เมื่อเห็นเป่าได้ดีจึงสอนทำนองเพลงต่อไป จากประสบการณ์การสอนของนายบุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) พบว่า การต่อทำนองหลักก่อนต่อสำนวนปี่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาได้ไว ในอดีตเคยตั้ง กฎเกณฑ์ไว้หากผู้เรียนรายใดไม่ต่อทำนองหลักมาก่อนจะไม่ต่อทำนองปี่ให้ เมื่อเป็นเช่นนี้ช่วยให้สอนได้ง่ายขึ้น เพราะผู้เรียนจะต่อทำนองหลักก่อนมาเรียนปี่เสมอ การเปลี่ยนสำนวนปี่ช่วงหนึ่งช่วงใดทำได้ง่ายเพราะผู้เรียนมองเห็นโครงสร้างของทำนองมาก่อน เมื่อผู้เรียนลืมสำนวนปี่ที่ต่อไว้ ก็สามารถเป่าได้เพราะเป่าโดยยึดทำนองหลัก วิธีการนี้ทำให้ผู้เรียนค่อยๆ หาวิธีการเป่าด้วยตนเองหากฝึกแบบนี้บ่อยๆ จะทำให้พัฒนาทักษะฝีมือได้ไว

ผู้สอนบางรายไม่ให้ผู้เรียนจดบันทึกโน้ตหรือบันทึกเสียงขณะเรียน เน้นให้ท่องจำทำนองเพลงและเทคนิคให้ได้ในช่วงเวลาเรียน พร้อมฝึกปฏิบัติให้ได้ จำได้เท่าใด ฝึกได้เท่าใดก็ยุติเพียงเท่านั้น โดยกำชับผู้เรียนให้กลับไปฝึกต่อให้ชำนาญยิ่งขึ้นกว่าเดิม ก่อนหมดเวลาเรียนผู้สอนจึงอนุญาตให้บันทึกโน้ตและบันทึกเสียงได้ โดยบันทึกเฉพาะทำนองเพลงและเทคนิคที่ฝึกจนค่อนข้างชำนาญแล้ว (ฐานิสร์ เปลี่ยนศรี, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับการสอนของอนันต์ สบฤกษ์ เน้นคุณภาพของเสียง และทักษะการบรรเลงจะไม่เน้นปริมาณหรือจำนวนเพลง แต่ละครั้งผู้สอนจะให้เนื้อหาไม่มากเน้นรายละเอียดให้ผู้เรียนทำได้จริง เมื่อจบการสอนผู้สอนจึงอนุญาตให้บันทึกโน้ต (อดิศัย น้อยวิลัย, สัมภาษณ์)

5.3.5 การตำหนิ

การสอนดนตรีไทยในอดีตผู้สอนส่วนใหญ่ค่อนข้างดุ เอาจริงเอาจังกับการเรียนการสอน มีการลงโทษด้วยการตี หรือเคาะข้อมือ ทั้งในสถานที่เรียนและขณะบรรเลงในงาน (กาหลง พึ่งทองคำ, สัมภาษณ์) การว่ากล่าวตักเตือน หรือการดุเป็นวิธีการสอนดนตรีไทยที่ดีที่สุด ได้รับการทดลองใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้ที่ผ่านการอบรมดุด่าว่ากล่าวมามักเป็นผู้ที่มีทักษะฝีมือสูง

ดังนั้นการสอนดนตรีไทยจึงหลีกไม่พ้นการตำหนิติเตียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความอดทนเข้มแข็งทั้งด้านจิตใจและทักษะฝีมือ การเรียนวิธีนี้ผู้เรียนจะเห็นคุณค่าเพราะต้องผ่านความยากลำบากในการฝึกฝน เมื่อมีโอกาสเผยแพร่ความรู้ด้านนี้จึงมักใช้วิธีการสอนตามแบบที่ตนเคยศึกษามา อุดมการณ์ของผู้สอนดนตรีต้องการสั่งสอนเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะด้านต่างๆ ตามแบบแผนที่ตนคิดว่าถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึก ความรับผิดชอบ เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้นการสอนดนตรีจึงไม่เพียงแต่สอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการเล่นเครื่องดีดสีตีเป่าได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการปลูกฝังจรรยามารยาท ความเข้มแข็งอดทนทั้งกายและใจ ตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ที่ตนศึกษาอย่างแท้จริง การสอนที่มากกว่าการให้ความรู้จึงหนีไม่พ้นการดุด่าว่ากล่าวตักเตือน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

การดุการทำโทษเป็นธรรมชาติของการเรียนการสอน บางครั้งผู้สอนจะมอบวิชาความรู้ให้กับใครต้องดูว่าผู้นั้นสามารถดุว่าได้หรือไม่ หากไม่สามารถดุด่าว่ากล่าวได้คงผิดธรรมชาติของการเรียนการสอน ไม่เกิดประโยชน์กับผู้สอนและผู้เรียน ปัจจุบันการเรียนการสอนดนตรีไทยต่างจากอดีต บางครั้งทำให้ผู้สอนลำบากใจไม่เหมือนประสบการณ์ที่เคยมีมา ดังนั้นจึงทำให้เกิดความอึดอัด และเบื่อหน่ายต่อระบบการศึกษาดนตรีในปัจจุบัน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

จากการสังเกตการสอนของปี๊บ คงลายทอง พบว่าบางครั้งผู้สอนใช้คำพูดในขณะจัดการเรียนการสอนค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากผู้เรียนไม่จำในสิ่งที่ผู้สอนสอนแนะนำ แต่อากัปกิริยาของผู้เรียนแสดงออกตรงกันข้าม ผู้เรียนหัวเราะพร้อมกับแสดงท่าออดอ้อนผู้สอน ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนมีความเป็นกันเอง ส่วนการสอนของกาหลง พึ่งทองคำ ก็เช่นเดียวกัน ผู้สอน เอาจริงเอาจังกับการเรียนการสอน บางครั้งน้ำเสียงและท่าทางแสดงอาการโกรธ เพราะผู้เรียนเป่าไม่ได้ตามที่สอนไว้

5.4 สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียน สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น การเรียนการสอนวิชาใดหากขาดสื่อทำให้วิชานั้นไม่น่าสนใจ ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นผู้เลือกสื่อเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนของตนเองน่าสนใจ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของการศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน และการสังเกต พบว่า การเรียนการสอนปี่ในผู้สอนใช้สื่อ 3 ประเภท ได้แก่ สื่อประเภทเครื่องดนตรี สื่อประเภทเอกสาร และสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์

5.4.1 สื่อประเภทเครื่องดนตรี

การสอนปี่ในผู้สอนเลือกใช้สื่อที่เป็นเครื่องดนตรีหลายชนิด โดยมีเป้าหมายและโอกาสการนำไปใช้ต่างกัน สื่อการเรียนการสอนประเภทเครื่องดนตรีที่พบมีดังนี้

1) ปี่ใน เป็นเครื่องดนตรีที่ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ประกอบการสอน มีเพียงร้อยตำรวจตรีนายกาหลง พึ่งทองคำ รายเดียวที่ไม่ใช้สื่อนี้ การเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีไทยชนิดใดผู้สอนมักใช้เครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ เป็นสื่อการสอน เช่น สอนซอด้วงใช้ซอด้วงเป็นสื่อการสอน สอนจะเข้ใช้จะเข้เป็นสื่อการสอน สอนระนาดเอกใช้ระนาดเอกเป็นสื่อการสอน เป็นต้น เครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีวิธีการบรรเลง และทางของเครื่องดนตรีต่างกัน การสอนดนตรีให้ผู้เรียนเข้าใจได้เร็วที่สุดคือ การให้ผู้เรียนได้เห็นวิธีการปฏิบัติ ได้ฟังเสียงเครื่องดนตรีชนิดนั้นจริงๆ ดังนั้นการจัดการเรียน การสอนเครื่องมือเอกชนิดใดสถาบันควรมีเครื่องดนตรีชนิดนั้นไว้สำหรับใช้ในการเรียนการสอน และสำหรับให้นักศึกษาได้ฝึกซ้อม (วิโรจน์ เวชชะ, สัมภาษณ์)

ธรรมชาติของการเรียนการสอนปี่ในเป็นการสอนแบบฝึกปฏิบัติ ผู้สอนเป็นผู้แสดงเป็นต้นแบบ ผู้เรียนทดลองฝึกทำตามโดยผู้สอนจะแนะนำการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จะจัดเตรียมเครื่องดนตรีไว้ให้ผู้สอนใช้เป็นสื่อการสอน แต่สำหรับปี่ในเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่ผู้สอน และผู้เรียนมีเครื่องดนตรีใช้ส่วนตัว ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนไม่เพียงแต่ใช้ปี่เพื่อการสอนทักษะการปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังให้ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวของกับเครื่องดนตรีนี้ด้วย

ปัญหาของปี่คือระดับเสียงไม่ตรงกับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี วงปี่พาทย์แต่ละวงจะปรับเสียง หรือเทียบเสียงเป็นเอกลักษณ์ของวงตน ผู้เป่าปี่ต้องเตรียมปี่ไว้หลายเลาเพื่อแก้ปัญหาวงปี่พาทย์บางวงมีปี่เตรียมไว้เพื่อช่วยแก้ปัญหาเรื่องเสียงเพี้ยน แต่ก็พบปัญหาเรื่องความไม่คุ้นเคยกับเลาปี่ดังกล่าว ปัจจุบันวงปี่พาทย์ทั่วไปมักเทียบเสียงแนวกรม ศิลปากรจึงไม่พบปัญหาเท่าใดนัก (วิเชียร อ่อนละมุน, สัมภาษณ์)

2) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เป็นสื่อผู้สอนนิยมใช้นอกจากปี่ในแล้วผู้สอนยังนิยมใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ ระนาดเอก และระนาดทุ้ม จากการสัมภาษณ์ผู้สอนและการสังเกตการสอนพบว่า ผู้สอนปี่ในจำนวนหนึ่งนิยมใช้ระนาดเอกหรือระนาดทุ้มบรรเลงเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของทำนองเพลง เพื่อวัดเนื้อทำนองหลักกับทำนองแปล เพื่อบรรเลงผ่อนแรงในการเป่าปี่ การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนลักษณะนี้เป็นไปตามธรรมชาติโดยผู้สอนไม่ได้กำหนดแต่เมื่อพบเหตุการณ์เฉพาะหน้าก็จะใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อแก้ปัญหา

จากการสังเกตการสอนของนายปี๊บ คงลายทอง ผู้สอนปี่ในของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร พบว่า เมื่อผู้สอนไม่มั่นใจว่าทำนองแปลที่ถ่ายทอดให้ผู้เรียนนั้นถูกต้อง

หรือไม่ผู้สอนจะรีบใช้นิ้วมือค่อยๆ เคาะทำนองหลักบนผืนระนาดทุ้มเพื่อตรวจสอบว่าทำนองเพลงที่ถ่ายทอดนั้นครบถ้วน หรือสอดคล้องกับทำนองหลักมากน้อยเพียงใด บางครั้งเมื่อพบว่ายังไม่ดีพอก็จะรีบเปลี่ยนทำนองใหม่ทันที บางครั้งสอนรู้สึกเหนื่อยจากการเป่าปี่ก็จะบรรเลงทำนองหลักโดยระนาดทุ้มแทน สอดคล้องกับคำบอกเล่าของอดิศัย น้อยวิลัย (อดิศัย น้อยวิลัย, สัมภาษณ์) ที่กล่าวถึงการสอนของนายอนันต์ สบฤกษ์ ซึ่งบางครั้งผู้สอนก็บรรเลงทำนองหลักโดยระนาดเอกเพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการแปลทำนองหลักเป็นทำนองปี่ใน บรรเลงเพื่อให้เห็นว่าลีลาของปี่ในจะดำเนินอย่างไรให้ไพเราะ บรรเลงไปพร้อมกับผู้เรียนขณะที่ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความแม่นยำในทำนองเพลงและทักษะต่างๆ ที่ผู้สอนถ่ายทอดให้

ส่วนพันโทเสนาะ หลวงสุนทร (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับการสอนของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ (กาหลง พึ่งทองคำ, สัมภาษณ์) บางครั้งหากภายในห้องเรียน หรือบริเวณที่สอนปี่มีระนาดอยู่ก็จะนำเครื่องดนตรีนั้นมาเป็นสื่อการสอน โดยพันโทเสนาะจะบรรเลงระนาดเอกควบคู่ไปกับการเป่าปี่ของผู้เรียน บางครั้งชี้ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของปี่ที่ต้องบรรเลง ในเพลงต่างๆ เช่น การขึ้นเพลงตระ เพลงเชิด เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่ผู้สอนจะบรรเลงทำนองหลักเพื่อให้ผู้เรียนคุ้นกับทำนองดังกล่าวเพื่อเพิ่มทักษะการฟัง การสังเกต ส่วนการสอนของร้อยตำรวจตรีกาหลงบางครั้งจะบรรเลงระนาดทุ้มควบคู่ไปกับการฝึกซ้อมของผู้เรียน ทำนองเพลงที่บรรเลงจะบรรเลงทั้งทำนองหลัก และทำนองแปลทางระนาดทุ้ม โดยทำนองแปลนั้นจะบรรเลงก็ต่อเมื่อแน่ใจว่าผู้เรียนเริ่มจำทำนองแปลทางปี่ได้ บรรยากาศการบรรเลงระนาดทุ้มของผู้สอนรายนี้จะยิ่งคึกคักสนุกสนานยิ่งขึ้นเรื่อยๆ หากผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนเป่าปี่ด้วยความแม่นยำ

3) ซออู้ เป็นเครื่องดนตรีที่ผู้สอนปี่ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ใช้เป็นสื่อการสอนเพียงรายเดียว เป็นภาพการเรียนการสอนที่แปลกตาสำหรับผู้พบเห็น แต่ผู้เรียนรายหนึ่ง (โอกาส คำเงิน, สัมภาษณ์) กล่าวว่าครั้งแรกที่ได้เรียนกับผู้สอนรายนี้รู้สึกแปลกแต่ปัจจุบันเคยชิน ตรงกันข้ามกลับรู้สึกสนุกสนานเพราะบางครั้งผู้สอนจะบรรเลงด้วยลีลาหยอกล้อ หรือเลียนแบบทำนองปี่ ซึ่งเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีไม่สามารถบรรเลงได้ ระหว่างการบรรเลงควบคู่กับการฝึกซ้อมของผู้เรียน ผู้สอนสามารถท่องทำนองเพลงที่ผู้เรียนเป่าได้

ปี๊บ คงลายทอง (ปี๊บ คงลายทอง, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การเลือกใช้ซออู้เป็นสื่อการสอนอาจดูแปลก แต่เห็นว่าเป็นเรื่องปกติเพราะผู้สอนเคยชิน และคุณสมบัติของเครื่องสายกับเครื่องเป่านั้นมีลักษณะร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ สามารถบรรเลงทำนองที่มีลีลาโหยหวนอ่อนหวานได้ แต่เครื่องตีไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ ประกอบกับการสามารถบอกข้อผิดพลาดของผู้เรียนได้ทันทีเพราะไม่ต้องใช้ปากเป่าเหมือนปี่ ที่สำคัญช่วยผ่อนแรงผู้สอนได้มาก

5.4.2 สื่อประเภทเอกสาร

สื่อการเรียนการสอนประเภทเอกสารส่วนมากเป็นโน้ตเพลง ซึ่งมีผู้สอนเพียง 3 ราย ที่ใช้สื่อประเภทนี้ ได้แก่ นายไพฑูร อุณหะกะ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร และเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล เป็นเอกสารที่ผู้สอนเขียนขึ้นด้วยลายมือ บางครั้งคัดลอกจากทำนองเพลงเดิมที่ผู้สอนสะสมไว้ หรือเขียนขึ้นใหม่ มีทั้งที่เป็นโน้ตสากล และโน้ตไทย ผู้สอนที่ใช้โน้ตสากลในการเรียนการสอนด้วยได้แก่นายเสนาะ หลวงสุนทร และนายสุวิทย์ แก้วกระมล เป็นโน้ตที่ผู้สอนเขียนขึ้นเองเช่นเดียวกัน ผู้สอนจะยึดทำนองหลักที่สาขาวิชากำหนดบวกกับความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาสร้างทำนองเพลงขึ้น (เสนาะ หลวงสุนทร, สัมภาษณ์) การนำมาใช้อาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขณะสอน หรือขณะที่มีการซ้อมรวมวง (สุวิทย์ แก้วกระมล, สัมภาษณ์) การใช้โน้ตประกอบการสอนบางครั้งผู้สอนจะต่อทำนองเพลงให้ผู้เรียนก่อนการให้โน้ต บางครั้งก็ให้โน้ตผู้เรียนเพื่อให้เป่าตามโน้ตที่เขียนหลังจากนั้นจึงปรับปรุงเทคนิค และวิธีการบรรเลง

ผู้เรียนหลายรายมีความสามารถในการอ่านและเขียนโน้ตเพลง จึงใช้ความรู้ดังกล่าวมาช่วยในการเรียนของตน โดยผู้เรียนจะจำทำนองเพลง และเทคนิคต่างๆ ที่เรียนในชั่วโมงเรียน เมื่อหมดเวลาจึงมาบันทึกเป็นโน้ตตามความเข้าใจของตน บางครั้งต้องจดสัญลักษณ์ต่างๆ แทรกลงไปด้วยเพราะโน้ตเพลงเพียงอย่างเดียวไม่สามารถบันทึกรายละเอียดของทำนองปี่ และทักษะที่ใช้ได้ทั้งหมด (อดิศัย น้อยวิลัย, สัมภาษณ์)

5.4.3 สื่อประเภทอิเล็กทรอนิก

สื่อการเรียนการสอนประเภทอิเล็กทรอนิกส์ที่พบมีเพียงวิทยุเทปบันทึกเสียง มีผู้สอนเพียง 2 รายที่ใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ ได้แก่ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร และเรือตรี สุวิทย์ แก้วกระมล พันโทเสนาะใช้บันทึกทำนองที่ผู้เรียนเป่าทุกครั้งเพราะต้องการฟัง และแก้ไขรายละเอียดให้ดีขึ้นกว่าเดิม บางครั้งก็บันทึกเสียงปี่ที่ตนเองทำการสอน ส่วนนายสุวิทย์ใช้บันทึกทำนองหลักเพื่อนำมาแปลเป็นทำนองปี่ บางครั้งให้ผู้เรียนฟังเทปการบรรเลงเก่าๆ เพื่อเปรียบเทียบและสร้างแรงจูงใจในการเรียน ส่วนผู้เรียนปี่เกือบทุกรายมีวิทยุบันทึกเสียงสำหรับบันทึกสิ่งที่เรียนทุกครั้ง บางรายบันทึกเฉพาะทำนองเพลง บางรายบันทึกรายละเอียดทุกอย่างที่เรียนเพื่อไว้ทบทวนความรู้ แต่ผู้สอนสายครูเทียบมักไม่อนุญาตให้ผู้เรียนบันทึกเทปขณะเรียน เพราะเกรงว่าผู้เรียนจะไม่สนใจจำในสิ่งที่เรียน หวังแต่จะใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์บันทึกความรู้ต่างๆ ซึ่งจะเป็นผลเสียกับผู้เรียนในภายหน้าเพราะผู้เรียนจะไม่ซึมซับความรู้เก็บไว้

5.5. สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนการสอน มีส่วนช่วยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนมีความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้การสอนสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของหลักสูตร จากการศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่าสภาพแวดล้อมของแต่ละสถาบันแตกต่างกัน บางแห่งมีสภาพแวดล้อมที่พร้อมต่อการจัดการเรียนการสอน บางแห่งยังบกพร่อง แต่ทุกสถาบันมีเป้าหมายเหมือนกันคือ สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อเอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด อาคารสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนการสอนดนตรีไทย เนื่องจากเป็นวิชาที่ต้องใช้การปฏิบัติเป็นสำคัญ เกี่ยวข้องกับเรื่องระบบเสียงทั้งที่เป็นเสียงจากการปฏิบัติการสอน และเสียงอื่นๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจำเป็นต้องมีสถานที่เฉพาะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อป้องกันเสียงจากการปฏิบัติการสอนรบกวนห้องเรียนอื่นๆ และเพื่อป้องกันเสียงจากภายนอกเข้ามารบกวนเสียงที่ต้องการช่วยให้ผู้เรียนผู้สอนมีสมาธิ สามารถผลิตเสียงที่ต้องการได้ จากการศึกษาพบสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนปี่ 2 แบบ ได้แก่ สภาพการเรียนการสอนที่มีห้องปฏิบัติการสอน และสภาพการเรียนการสอนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการสอน

5.5.1 สภาพการเรียนการสอนปี่ในที่มีห้องปฏิบัติการสอน

สถาบันที่มีห้องปฏิบัติการสอนอย่างเป็นสัดส่วน ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์และคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ห้องเรียนของแต่ละสถาบันเป็นห้องเรียนปรับอากาศ ขนาดห้องเรียนเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนซึ่งมีผู้เรียน 1 ถึง 3 คน แต่ละสถาบันใช้ห้องปฏิบัติการสอนเพียงห้องเดียว แต่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต้องใช้ห้องปฏิบัติการสอนปี่ในมากกว่า 1 ห้องเพราะมีผู้เรียนหลายคน และการสอนปฏิบัติเครื่องมือเอกแต่ละชนิดเวลาสอนตรงกัน อาจใช้สถานที่อื่นๆ จัดการการเรียนการสอนปี่ในแทน

การจัดการเรียนการสอนปี่ในที่มีผู้เรียนมากกว่า 1 ราย ทำให้ผู้สอนฟังรายละเอียดจากเสียงปี่ของผู้เรียนได้ชัดเจน ผู้สอนไม่สามารถชี้แนะรายละเอียดของเสียงปี่ได้ดีเท่าที่ควร เพราะเสียงปี่จะดังกลบข้อผิดพลาดต่างๆ ส่งผลให้สมาธิของผู้เรียน และผู้สอนลดน้อยลง การสอนนอกห้องปฏิบัติการทำให้เสียงจากภายนอกรบกวน ผู้สอนต้องออกเสียงอธิบายความรู้ดังกว่าปกติ เมื่อหมดชั่วโมงสอนผู้สอนจะรู้สึกเหนื่อย

ห้องเรียนบางแห่งสภาพค่อนข้างเก่า ผนังห้องบุเพื่อเก็บเสียง ป้องกันเสียงสะท้อน และป้องกันเสียงจากการเรียนการสอนดังรบกวนห้องเรียนข้างเคียง ภายในห้องแต่ละห้องเก็บเครื่องดนตรีไทยเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอน และการฝึกซ้อม ห้องดังกล่าวนอกจากจะใช้สำหรับการเรียนการสอน ยังเป็นที่ฝึกซ้อมเดี่ยว และซ้อมรวมวงของนิสิต ขณะจัดการเรียนการสอนมีนิสิตเข้าออกเพื่อเคลื่อนย้าย และจัดเก็บเครื่องดนตรี หรือบางครั้งมีการใช้ห้องเรียนซ้อนหรือเมื่อมีปัญหามากถึงขั้นทำให้ทรัพย์สินของราชการเสียหาย สาขาวิชาจำเป็นงดใช้ห้องดังกล่าว บางสถาบันสถานที่จัดการเรียนการสอนดนตรีไทยดนตรีสากลอยู่ในบริเวณเดียวกันจึงทำให้เสียงเครื่องดนตรีสากลดังเข้ามาภายนอกห้อง บางครั้งไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้

5.5.2 สภาพการเรียนการสอนปี่ในที่ไม่มีห้องปฏิบัติการสอน

สถาบันที่ไม่มีห้องเรียนในการจัดการเรียนการสอนปี่ มีบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน บางสถาบันอาคารสถานที่ที่ใช้สอนยังไม่พร้อมเนื่องจากอยู่ในช่วงก่อสร้าง สถานที่ที่ใช้จัดการสอนผู้สอนมักใช้ระเบียง มุมห้อง ห้องพักครู หรือห้องเรียนรวมเป็นที่สอนปี่ ซึ่งเสียงจะดังไปทั่วบริเวณ

สภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนปี่ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สถาบันแห่งนี้จัดการเรียนการสอนภายในวิทยาลัยนาฏศิลปกรุงเทพ โดยใช้อาคารสถานที่ ทรัพยากร และบุคลากรร่วมกัน แต่แยกส่วนของการบริหารจัดการการศึกษาออกจากกัน (นิภา โสภาสัมฤทธิ์, สัมภาษณ์)

ธรรมชาติของวิทยาลัยนาฏศิลปเป็นสถาบันที่จัดการเรียนการสอนเฉพาะด้าน มีผู้เรียนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา การเรียนการสอนดนตรีเน้นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ด้วยเน้นการสอนแบบดังกล่าวประกอบกับมีจำนวนผู้เรียนมากจึงทำให้สถานที่ และทรัพยากรต่างๆ ไม่พอกับผู้เรียน ห้องเรียนของสถาบันแห่งนี้เหมือนห้องเรียนสายสามัญ ไม่มีระบบป้องกันเสียง ห้องเรียนเปิดโล่งทุกห้อง เสียงจากการจัดการเรียนการสอน และการฝึกซ้อมดังทั่วบริเวณรบกวนห้องเรียนอื่นๆ จำนวนผู้เรียนเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ หลายคน การเรียนการสอนเครื่องดนตรีบางชนิดต้องใช้ระเบียงทางเท้าเป็นที่จัดการสอน โดยเฉพาะการสอนเครื่องหนังจึงทำให้ดังอึกทึกครึกโครมทั้งอาคาร

การเรียนการสอนปี่ในจะใช้เวลาเรียนระหว่างนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปพักรับประทานอาหารกลางวันเพราะห้องเรียนไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องจัดคาบเรียนสลับกับคาบเรียนของนักเรียนนาฏศิลป ยิ่งทำให้เสียงดังมากขึ้นเป็นเท่าตัวเพราะนอกจากเสียงจากการเรียนการสอนแล้วยังมีเสียงวิ่งเล่นพูดคุยดังปะปนเข้ามาในห้องเรียนด้วย ผู้เรียนรายหนึ่ง (สุรศักดิ์ กิ่งไทร, สัมภาษณ์)

กล่าวว่า ขณะเรียนปี่มักไม่ค่อยมีสมาธิเพราะเสียงจากภายนอกดังเข้ามารบกวน นอกจากนั้นยังเรียนช่วงพักเที่ยงบางครั้งรู้สึกหิวมาก ประกอบกับห้องเรียนไม่ได้ติดเครื่องปรับอากาศจึงทำให้รู้สึกร้อน หน้าห้องเรียนมีคนเดินผ่านไปมาทำให้เสียสมาธิ และมักไม่ได้ยินคำอธิบายของผู้สอน แต่ข้อดีสำหรับการเรียนการสอนในที่โล่ง คือ ทำให้ผู้เรียนทราบคุณภาพเสียง และกำลังลมตนเอง

5.6 การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการตรวจสอบความสำเร็จการจัดการเรียนการสอน ไพศาล หวังพานิช (2526: 12) กล่าวว่า เมื่อมีการจัดการศึกษาไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม ต้องมีการวัดผลประเมินผลเพื่อติดตามการปฏิบัติว่าได้ผลตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ จึงสามารถกล่าวได้ว่าการวัดผลประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษา บ่งชี้ความสำเร็จของการจัดหลักสูตร ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอน และความสำเร็จของผลผลิตนั่นคือผู้เรียน จากการศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า สภาพการวัดผลประเมินผลของแต่ละสถาบันมีส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

5.6.1 วิธีการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลการเรียนการสอนตามความเข้าใจของผู้สอน และผู้เรียน หมายถึง การสอบ เมื่อกล่าวถึงการสอบต้องมีตัวเลข หรือคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การวัดผลปี่ในปรากฏภาพ ดังกล่าวไม่ชัดเจน ตามความหมายของการวัดผลที่นักวิชาการการศึกษาให้ไว้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ หรือตัวเลข แต่สภาพการวัดผลปี่ในในสถาบันอุดมศึกษาจะปรากฏในรูปแบบของการประเมินขีดความสามารถของผู้เรียนเป็นระดับต่างๆ มากกว่าการแจกแจงทักษะความสามารถเป็นตัวเลข หรือคะแนน วิธีการวัดผลมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การวัดผลประเมินผลโดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการ การวัดผลประเมินผลผู้สอนตัดสินโดยลำพัง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การวัดผลประเมินผลโดยผ่านความเห็นของคณะกรรมการ ปรากฏในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะศิลปศึกษา และคณะนาฏดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้สอนเป็นผู้ตัดสินระดับความสามารถหรือให้เกรดผู้เรียนแต่เพียงผู้เดียว แต่ทั้งนี้ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการซึ่งสถาบันเชิญเป็นสักขีพยานในการประเมินความสามารถของผู้เรียน คณะกรรมการเป็นผู้ลงความเห็นว่าผู้เรียนสมควรจะผ่านไปเรียนในระดับที่สูงขึ้นได้หรือไม่ ทักษะฝีมือที่เรียนมาตลอด

ภาคการศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่ และรับทราบปัญหาของผู้สอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น (นิภา โสภาสัมฤทธิ์, สัมภาษณ์)

วิธีการวัดผลประเมินผลโดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการมีส่วนช่วยควบคุมคุณภาพของการจัดการศึกษา ปกติผู้บริหารการศึกษาระดับหัวหน้าสาขาวิชา หัวหน้าภาควิชา หรือคณะบดี มีภาระหน้าที่ดูแลงานด้านนี้โดยตรง แต่เนื่องจากภาระงานมาก ประกอบกับผู้สอนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่สถาบันเชิญเป็นมาสอนเฉพาะด้าน ดังนั้นสถาบันจึงให้เกียรติผู้สอนไม่เข้าไปก้าวก่ายเรื่องการเรียนการสอน แต่จะตรวจสอบการเรียนโดยการนำวิธีการวัดผลประเมินผลโดยผ่าน ความเห็นชอบของคณะกรรมการซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษผู้ทรงคุณวุฒิ (นิภา โสภาสัมฤทธิ์, สัมภาษณ์) วิธีการวัดผลประเมินผลของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ผู้เรียนแต่ละรายจะแสดงความสามารถของตนที่ได้ผ่านการเรียนมาตลอดภาคการศึกษาให้กรรมการดู หลังจากนั้นอาจมีการซักถามหรือพูดคุยกันระหว่างผู้สอน หรือกรรมการกับผู้เรียน เมื่อไม่มีเหตุขัดข้องใดๆ ผู้สอนจะเป็น ผู้ให้ระดับคะแนน หรือให้เกรดผู้เรียน กรรมการสอบแต่ละครั้งที่เข้าสอบเครื่องมือเอกปี่ในได้แก่ นายจิรัส อาจณรงค์ นายนัฐพงษ์ โสวัตร นายปี๊บ คงลายทอง นายศรายุทธ หอมเย็น นางนิภา โสภาสัมฤทธิ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นบุคลากรภายนอก และบุคลากรภายในสถาบันเป็นกรรมการกลางร่วมกันเพื่ออำนวยความสะดวก และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอน

การวัดผลประเมินผลของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มี 2 แบบ คือ การวัดผลประเมินผลในภาคเรียนปกติ และการวัดผลประเมินผลในภาคเรียนสุดท้ายของการเรียนปฏิบัติเครื่องมือเอก การวัดผลประเมินผลในภาคเรียนปกติใช้กรรมการ่วมในด้านปี่พาทย์เป็นผู้พิจารณาขีดความสามารถของผู้เรียน กรรมการกลางประกอบด้วยนายสุบิน จันทร์แก้ว นางสาวพจี บำรุงสุข นายภาคม บำรุงสุข และนายนราพงษ์ หลวงสุนทร โดยมีผู้สอนปี่คือ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล และพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เป็นกรรมการร่วม เมื่อพิจารณาผู้เรียนเครื่องมือเอกปี่ในเสร็จผู้สอนเครื่องมือเอกอื่นๆ จะเข้าเป็นกรรมการแทนผู้สอนปี่ทั้งสองรายโดย จะสลับสับเปลี่ยนเช่นนี้จนครบชนิดของเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ การสอบจะใช้กรรมที่เป็นผู้สอนเฉพาะเครื่องมือเอกด้านปี่พาทย์ ส่วนผู้สอนที่สอนเครื่องมือเอกด้านเครื่องสายจะเป็นกรรมสอบผู้เรียนเครื่องสาย

การวัดผลประเมินผลในภาคเรียนสุดท้ายของการเรียนเครื่องมือเอก สถาบันจะเชิญกรรมจากภายนอกมาเป็นกรรมการร่วมโดยใช้กรรมทั้งทางด้านปี่พาทย์และด้านเครื่องสาย วิธีการจะให้ผู้เรียนจัดเป็นรูปแบบของการแสดงให้ถูกต้องตามแบบแผนการจัดวงและแบบแผนการบรรเลง สถานที่ปฏิบัติใช้หอประชุมใหญ่ของภาควิชาโดยเชิญผู้ชมภายนอกเข้าชม แนวทางนี้สถาบันต้องการการยอมรับของบุคคลภายนอก และพยายามทำตามนโยบายของคณะที่เน้นการตรวจสอบทั้งภายนอกและภายใน การวัดผลประเมินผลเริ่มจากจัดวงดนตรีเริ่มบรรเลง และ

ขับร้องด้วยเพลงที่เรียนในภาคการศึกษานั้น มักเป็นเพลงใหญ่ประเภทเพลงทยอยหรือเพลงปรบไก่ที่สามารถบรรเลงเป็นทางเดี่ยวได้ ผู้เข้าประเมินเป็นผู้สอนดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาต่างๆ อย่างไรก็ดีผู้สอนยังเป็นผู้ให้ผลการประเมินและชี้ขาดความสามารถของผู้เรียนเหมือนเดิม กรรมการร่วมเป็นเพียงผู้ประเมินผลภาพรวมเพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อการตรวจความเป็นมาตรฐานของผู้สอน และเพื่อการยอมรับในวงการการศึกษาดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา

การวัดผลประเมินผลของวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้วิธีการเดียวกับสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะกรรมการที่สถาบันเชิญเป็นผู้วัดผลเป็นทั้งอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษ เช่น นายสำราญ เกิดผล ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ นายพินิจ ฉายสุวรรณ นายสงัด ภูเขาทอง นายสนอง คลังพระศรี และนายอุดม อรุณรัตน์ การสอบเพื่อวัดผลประเมินผลกรรมการจะให้ผู้เรียนเครื่องมือเอกทุกเครื่องมือบรรเลงรวมวงในเพลงที่ได้เรียนในภาคเรียนนั้นๆ แบ่งเป็นวงเครื่องสาย มโหรี และปี่พาทย์ เป็นการประเมินภาพรวมของผู้เรียนสาขาดนตรีไทยว่ามีมาตรฐานมากน้อยเพียงใด หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนแต่ละรายปฏิบัติเครื่องมือเอกของตนเพื่อทดสอบเป็นรายบุคคลโดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้ผลการเรียน

2) การวัดผลและประเมินผลที่ผู้สอนตัดสินโดยลำพัง พบในการสอนปี่ในของคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้สอนของคณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความเป็นตรงกันว่า การวัดผลประเมินผลผู้เรียนเครื่องมือเอกปี่ในนั้นเป็นการวัดว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วได้มากน้อยเพียงใด สามารถจดจดทำนองเพลงได้ครบถ้วนหรือไม่ ทักษะการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้นมีการพัฒนามากขึ้นหรือไม่ สามารถปฏิบัติเทคนิคต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของการเป่าหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ผู้สอนแทบไม่ต้องจัดการสอบให้วุ่นวายเปลืองเวลา เพราะผู้สอนรู้จักผู้เรียนมากกว่าใครๆ ผู้สอนสามารถประเมินผู้เรียนได้ขณะเรียน สิ่งหนึ่งที่ผู้สอนมีความเห็นตรงกันคือ การวัดผลประเมินผลผู้เรียนไม่จำเป็นต้องจดจำเพลงได้มากมายเพียงแต่จำสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่ผู้สอนสอนได้อย่างละเอียด ที่สำคัญทักษะการใช้นิ้ว ใช้ลม และใช้ลิ้นต้องพัฒนาขึ้น นั่นหมายถึงผู้เรียนต้องมีความตั้งใจขยันหมั่นฝึกซ้อมจึงจะแสดงสิ่งดังกล่าวออกมาได้

5.6.2 เครื่องมือที่ใช้วัดผล และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินผล

การเรียนการสอนดนตรีไทยส่วนใหญ่ผู้สอนจะใช้วิธีการแบบมุขปาฐะ คือการต่อเพลงด้วยการแสดงแบบให้ผู้เรียนฟังเสียง ดูวิธีการปฏิบัติ ลองทำตาม เลียนแบบสิ่งที่ผู้สอนทำให้ได้มากที่สุด วิธีการถ่ายทอดทำนองเพลงจะใช้การเทียบกับทำนองหลัก ดังนั้นเมื่อผู้สอนจะ

ประเมินผลสัมฤทธิ์จึงยึดหลักการดังกล่าวเป็นแนวทางในการตัดสินผู้เรียน โดยยึดความถูกต้องตามแบบที่ตนเองถ่ายทอด วิธีการประเมินผู้สอนจะดูว่าผู้เรียนเป่าได้ทำนองถูกต้องครบถ้วน เสียงชัดเจนไม่เพี้ยน ปฏิบัติเทคนิคที่ถ่ายทอดไว้ได้ถูกต้องแม่นยำ มีความชำนาญคล่องแคล่วประเด็นนี้จะสะท้อนความขยันหมั่นเพียรของผู้เรียน ภาพรวมของผู้เรียนจะต้องพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น (อนันต์ สบฤกษ์, สัมภาษณ์) ผู้สอนปี่ทั่วไปจะมีแนวทางในการวัดประเมินผู้เรียนใกล้เคียงกัน (วิเชียร อ่อนละมุน, สัมภาษณ์) การประเมินเครื่องเป่าโดยเฉพาะปี่ในมีความละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังภายใน ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อกระพุ้งแก้ม เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนที่ถ่ายทอดออกมา เครื่องเป่าสามารถแสดงออกได้ทั้งความแข็งแกร่ง และความอ่อนหวาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคล่องตัวในการปรับลม นิ้ว และลิ้นให้ประสานกัน

อย่างไรก็ดีสถาบันการศึกษาหลายแห่งวางเกณฑ์การวัดผลประเมินผลผู้เรียนไว้เป็นรูปธรรม ได้แก่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยดุริยางศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะศิลปศึกษาและคณะนาฏดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เครื่องมือที่สถาบันต่างๆ กำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดผลประเมินผลการเรียนการสอนเครื่องมือเอกแต่ละชนิด ยึดหลักการพิจารณาตามองค์ประกอบของดนตรี ได้แก่ ทำนอง จังหวะ ลีลา เสียง แต่ละสถาบันวางหลักเกณฑ์การประเมินไว้แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ผู้สอนแต่ละรายจะดึงเอาหลักการของเกณฑ์ดังกล่าวเข้ามาประยุกต์เข้ากับมาตรฐานของตนประเมินผลความรู้ความสามารถของผู้เรียน

บทที่ 6
กระบวนการเรียนการสอน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน

กระบวนการเรียนการสอนปี่ในเป็นกิจกรรมที่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนร่วมกันดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร หลักการจัดการเรียนการสอนปี่นั้นต้องยึดจุดมุ่งหมาย เนื้อหารายวิชา ผสมผสานกับการใช้สื่อนวัตกรรม หลักจิตวิทยา และการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบ เป็นการสะท้อนภาพการดำเนินกิจกรรมของผู้สอน คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของหลักสูตร ทั้งนี้ต่างมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านดนตรีไทยสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ จากหลักการดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา หัวข้อการศึกษาแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นวัดผลประเมินผล โดยแต่ละขั้นจะนำเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ในดังกล่าวเน้นศึกษาข้อมูลจากผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งพระธรรมปิฎก (2539: 14-17) ได้กล่าวถึงหลักการสอนไว้ว่า ผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการเรียน การสอน สำหรับผู้สอนกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย

6.1 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ
6.3 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร
6.3 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง
6.4 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ
6.5 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์
6.6 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล
6.7 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
6.8 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน
6.9 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์

6.1 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ

การศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผู้สอน ด้านภูมิหลังส่วนใหญ่เกิดในตระกูลปี่พาทย์ เริ่มฝึกฆ้องวงใหญ่ตั้งแต่อายุ 12 ปี โดยเรียนเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง และเพลงตับ เรียนปี่ในอายุ 12 ปี ด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะใช้การบอกเสียงทำนองเพลงตามเสียงปี่ ต่อเพลงโล้เป็นเพลงแรก ต่อด้วยเพลงกลม และเพลงมุล่ง หลักจากนั้นก็เริ่มออกเป่าปี่ร่วมกับวงดนตรีของตระกูลมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้พัฒนาฝีมือได้รวดเร็วไม่นานก็สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ได้ทุกชนิด เรียนดนตรีเพิ่มกับนายสำราญ เกิดผล นายจำลอง เกิดผล นายอาจ สุนทร นายผ่อน สุวรรณวัฒน์ นายเตือน พาทยกุล นายเฉลิม บัวทั่ง หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นายบุญยงค์ เกตุคง นายแมว พาทยกุล นายถึร ปี่เพราะ นายบุญธรรม คงทรัพย์ และนายเทียบ คงลายทอง เรียนการขับร้องเพลงไทยกับคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และนางเจิม บางขุนเทียร ด้านปี่ในเรียนทั้งเพลงบรรเลง เพลงเดี่ยว และเรียนเพลงหน้าพาทย์ รับมอบเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทยจาก นายพิม นักระนาด และได้ปฏิบัติหน้าที่มาตลอดจนถึงปัจจุบัน

2) ผู้เรียน ไม่มีพื้นฐานครอบครัวด้านดนตรี เริ่มเรียนดนตรีขณะเรียนประถมศึกษาจากแหล่งถ่ายทอดดนตรีตามอัธยาศัย เริ่มเรียนปี่ก่อนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนปี่มีความพร้อมอยู่ในระดับน่าพอใจ โดยเฉพาะความตั้งใจเรียน และการฝึกซ้อม พยายามขวนขวายเพื่อให้ได้ความครูที่ต้องการจนบางครั้งเหมือนการก้าวร้าว พื้นฐานของผู้เรียนเข้ามาเพื่อเรียนเครื่องเป่าโดยเฉพาะ แต่ยังขาดทักษะด้านทำนองหลักซึ่งมีความจำเป็นต่อการเรียนด้านปี่พาทย์

3) หลักสูตร มีเป้าหมายผลิตบัณฑิตสู่อาชีพศิลปิน ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถด้านดนตรีอย่างแท้จริง โดยกำหนดเนื้อให้ผู้เรียนเรียนเพลงขั้น 9 ตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย เป็นการสอนเป็นรายบุคคลเน้นการเรียนปฏิบัติ การวัดผลประเมินผลกระทำในรูปแบบของคณะกรรมการ ผู้สอนเป็นผู้ประเมินผลการเรียน

ขั้นการสอน

ผู้สอนได้รับทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนจากสาขาวิชา และเน้นให้ยึดเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยเป็นแนวจัดการสอน จากการประเมินคุณสมบัติและความต้องการของผู้เรียน ผู้สอนจึงจัดการสอนโดยมีเนื้อหาดังตาราง

ตารางที่ 12 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	เกณฑ์ขั้น 9	เดี่ยวแขกมอญ	ขั้น 8	-
2	เกณฑ์ขั้น 9	เดี่ยวเชิดนอก	ขั้น 9	-
3	เกณฑ์ขั้น 9	เพลงเชิด	ขั้น 5	-
		เพลงฉิ่ง	ขั้น 6	-
4	เกณฑ์ขั้น 9	เพลงการะเวก	กรรมการกำหนด	-
		เพลงพัดชา	กรรมการกำหนด	-
5	เกณฑ์ขั้น 9	เดี่ยวนกขมิ้น	ขั้น 8	-
6	เพลงขั้น 9	เดี่ยวอาเฮีย	ขั้น 8	-
7	เพลงขั้น 9	เดี่ยวพญาโศก	ขั้น 9	-
		เดี่ยวทะแย	ขั้น 8	-
8	เพลงขั้น 9	เดี่ยวกราวใน	ขั้น 8	หรือสูงกว่า

จากตารางแสดงเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน ผู้สอนได้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวให้กับผู้เรียน จำนวน 7 เพลง เป็นเพลงอยู่ในขั้น 8 และขั้น 9 อีก 4 เพลง ซึ่งอยู่ในขั้นต่ำกว่าเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดเป็นเพลงที่ผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนควรได้แนวทางการเป่าที่ถูกต้อง และควรผูกกลอนให้สละสลวย เพื่อให้ผู้เรียนท่องจำเป็นต้นแบบในการแปลทำนองเพลงอื่นๆ ต่อไป

วิธีการเรียนการสอนใช้การสอนแบบมุขปาฐะ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนเรียนปฏิบัติเดี่ยว บางครั้งมีการเรียนคาบเกี่ยวระหว่างผู้เรียนปริญญาตรี และผู้เรียนปริญญาโท สภาพแวดล้อมในการเรียนถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี

ขั้นการวัดผลประเมินผล

การวัดผลประเมินผลสาขาวิชาจะดำเนินการนัดหมาย และชี้แจงรายละเอียดการวัดผล โดยทำในรูปคณะกรรมการเพื่อให้ผู้อื่นประเมินขีดความสามารถของผู้เรียนเครื่องมือเอกแต่ละชนิด หลังจากนั้นมีการบรรเลงรวมวง ผู้สอนเป็นผู้ประเมินผู้เรียนว่าควรมีผลการเรียนอยู่ในระดับใด

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน จากภูมิหลังของผู้สอนที่เกิดในตระกูลปี่พาทย์ เริ่มเรียนดนตรีโดยเฉพาะปี่ในตั้งแต่อายุ 12 ปี ประกอบกับเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงทำให้เป็นผู้มีทักษะการบรรเลงอยู่ในระดับแนวหน้าของเมืองไทย มีประสบการณ์ด้านปี่ในมามากว่า 61 ปี ด้านบุคลิกภาพผู้สอนมีสุขภาพแข้งแรง ชอบสนุกสนานเฮฮา บุคลิกภาพส่วนตัวเป็นคนสุภาพเรียบร้อย ตรงต่อเวลา ขณะสอนผู้สอนค่อนข้างดุเพราะติดแบบแผนการเรียนการสอนแบบโบราณมา สำราญ เกิดผล (สำราญ เกิดผล, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ และกตัญญู เป้าหมายการสอนของผู้สอนต้องการถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้กับเยาวชนรุ่นหลังให้ช่วยสืบทอดศิลปแขนงนี้ ผู้สอนเป็นผู้มีความสามารถด้านปี่พาทย์อยู่ในระดับแนวหน้าของเมืองไทย สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ได้ทุกชนิด ความพร้อมของผู้สอนเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการดนตรี

ปัญหาของผู้สอนมีเพียงเรื่องของสุขภาพร่างกาย ปัจจุบันจะเป่าปี่ได้ในช่วงเวลาสั้นๆ ทักษะ หรือเทคนิคบางเทคนิคผู้สอนต้องใช้เวลาอธิบายนาน เนื่องจากสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติยังไม่เป็นที่พอใจผู้สอน และปัญหาเรื่องการเดินทางมาสอนเพราะระยะทางระหว่างที่พักและสถาบันค่อนข้างเดินทางลำบาก

2) ด้านผู้เรียน ผู้สอนเห็นว่ายังมีพื้นฐานด้านทักษะไม่เพียงพอกับการเรียนเพลงขั้นสูงโดยเฉพาะการเรียนเพลงเดี่ยว แต่เนื่องจากสาขาวิชา และผู้เรียนต้องการเรียนเฉพาะเพลงที่ใช้ความสามารถขั้นสูงจึงทำให้เป่าได้ยังไม่ดีพอ และผู้เรียนไม่สนใจเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นเพลงที่เรียนปี่พาทย์ควรศึกษา เช่น เพลงเรื่อง เพลงโหมโรงเย็น เป็นต้น

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่า หลักสูตรกำหนดมาตรฐานการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์สูงกว่าปัจจัยนำเข้า โดยเฉพาะผู้เรียนยังคุณสมบัติไม่พร้อมที่จะนำหลักสูตรดังกล่าวมาใช้ให้ได้ผลดี

4) ด้านการสอน การกำหนดเพลงของหลักสูตรมีความหลากหลาย ผู้เรียนเลือกเพลงที่เรียน ทำให้เสียเวลาในการฝึกเทคนิคในเพลงเดี่ยวบางเทคนิคซึ่งผู้เรียนทักษะไม่ถึง เมื่อประเมินภาพรวมขั้นการสอนยังถือว่าไม่เป็นไปตามขั้นตอนการเรียนปี่พาทย์อย่างแท้จริง เนื้อหาที่เรียนไม่เน้นการรวมวง

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนไม่เข้าใจเรื่องสัญลักษณ์ และระดับคะแนนขีดความสามารถของผู้เรียนหากให้คะแนนตามความเป็นจริง ยังถือว่าห่างไกลกว่ามาตรฐานที่ผู้สอนตั้งไว้

6.2 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร

การนำเสนอกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนเกิดในตระกูลดนตรีไทย คลุกคลีอยู่กับอาชีพตั้งแต่กำเนิดโดยได้รับการถ่ายทอดศิลปะดนตรีไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ มีพื้นฐานด้านทำนองหลักมาก่อนการฝึกปี่ใน โดยเน้นบรรเลงเพลงพิธีกรรม เริ่มเรียนปี่ในกับครูเทียบ คงลายทอง มีความรู้ด้าน เครื่องเป่าไทยทุกชนิด มีความตั้งใจที่จะสร้างศิลปินปี่หรือ ครูปี่ที่มีความรู้ความสามารถพร้อม ทุกด้านทั้งด้านทักษะ และทฤษฎี แต่ต้องกอรปด้วยความมีสัมมาคารวะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน นายบุญช่วยมีคาดหวังจะรวบรวมองค์ความรู้ด้านเครื่องเป่าไทยเพื่อสร้างหลักสูตรระดับดุษฎีบัณฑิต

2) ผู้เรียน ผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนปี่ปัจจุบันมีความรู้ความสามารถระดับหนึ่ง โดยเริ่มเรียนดนตรีในโรงเรียน ส่วนใหญ่รับผู้ที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ เนื่องจากมีพื้นฐานด้านทักษะการเป่าปี่ค่อนข้างมาตรฐาน ได้รับการปูพื้นฐานด้านทำนองหลัก และการวางทักษะการเป่าตามแบบครูเทียบ คงลายทอง แต่ความตั้งใจ ความเอาใจใส่ การวางตัวให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร มีแนวทางการเข้าศึกษาในสาขานี้แตกต่างกัน ผู้สอนไม่สามารถกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนได้เนื่องจากระบบการรับคนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาเปลี่ยนไป มาตรฐานด้านทักษะของผู้เรียนปี่ลดลง บางปีการศึกษาไม่มีผู้สอบผ่านเกณฑ์เข้ามาศึกษาในเครื่องมือเอกปี่ได้

ปัจจุบันสถาบันดำเนินการรับสมัครผู้ที่ต้องการศึกษาในสาขาดุริยางค์ไทย โดยคณะศิลปกรรมศาสตร์ร่วมกับฝ่ายทดสอบกลาง และกองกิจการนิสิตเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกคุณสมบัติของผู้สมัครต้องมีผลงานด้านศิลปะดีเด่นระดับชาติ เกณฑ์การคัดเลือกจะสูงกว่าการสอบของทบวงมหาวิทยาลัย ผู้สอนสามารถคัดเลือกผู้เรียนได้เอง และคาดหวังในคุณภาพของผู้เรียน กลุ่มนี้สำหรับผู้เรียนปี่ในต้องผ่านเกณฑ์การสอบโดยใช้เพลงโหมโรงเช้า หรือเพลงโหมโรงเย็น เกณฑ์ขั้นต่ำด้านทักษะปฏิบัติคือ 80 คะแนน ผู้ที่สามารถผ่านเกณฑ์ตามสาขากำหนดจะสามารถศึกษาในหลักสูตรดนตรีของคณะศิลปกรรมศาสตร์ที่เน้นการเรียนการสอนด้านทักษะได้อย่างดี

3) หลักสูตร จากการศึกษาหลักสูตรดุริยางค์ไทยซึ่งผู้สอนปี่เป็นผู้ร่วมวางโครงสร้างหลักสูตร พบว่า หลักสูตรเอื้อต่อเครื่องมือเอกทุกประเภท ทั้งด้านปี่พาทย์ และเครื่องสาย เพราะผู้สอนกำหนดรายละเอียดการปฏิบัติไว้ให้สอดคล้องกับคุณสมบัติเฉพาะของเครื่องดนตรี

จุดประสงค์ของหลักสูตรเน้นให้ผู้เรียนออกไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง จึงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาต้องมีฝีมือเพื่อเข้าสู่อาชีพศิลปิน ถึงแม้หลักสูตรไม่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเพื่อสร้างบุคลากรสายครู แต่บัณฑิตของคณะศิลปกรรมศาสตร์สามารถเป็นครูได้เป็นอย่างดี เพราะการสอนดนตรีไทยผู้สอนต้องรู้หลักการปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้หลักการถ่ายทอดจากแบบอย่างการสอนของผู้สอนอาจกล่าวได้ว่าเข้มข้นกว่าการเรียนการสอนดนตรีปฏิบัติในหลักสูตรสายครู เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาสามารถเป็นครูได้เพราะได้ซึมซับวิธีการสอนมาจากผู้สอน ดังนั้นหลักสูตรดุริยางคศาสตร์ไทยจึงเน้นทักษะการปฏิบัติเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของผู้สอน ด้านเนื้อหา หลักสูตรของคณะศิลปกรรมศาสตร์จะกำหนดเนื้อหาโดยวางเพลงที่เป็นแบบแผนการเรียนปี่ในตามแบบครูเทียบไว้ในแต่ละภาคเรียน เช่น เพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงสุรินทราหู เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงเขมรใหญ่ เพลงทยอยเขมร เป็นต้น ดังนั้นแนวการจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนเครื่องมือเอกได้พัฒนาความรู้ไปทีละขั้น

ขั้นการสอน

การสอนของนายบุญช่วย โสวัตร มาจากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยแบบมุขปาฐะ โดยนำแนวคิดจากแบบแผนการเรียนดนตรีดังกล่าวมาประยุกต์เข้ากับหลักสูตร ผู้สอนกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียนโดยใช้เพลงโหมโรงเช้าเป็นเกณฑ์การคัดเลือก หลังจากนั้นผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามลำดับขั้น โดยนำเพลงกลุ่มเสียงต่างๆ กำหนดเป็นเนื้อหา ผู้เรียนจะเรียนเพลงโหมโรงเย็น เพลงเรื่องฉิ่งพระฉัน เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง การเรียนลักษณะนี้เป็นการเรียนตามแบบแผนโบราณ หากเรียนข้ามขั้นตอนจะพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดได้ยาก

บุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การเรียนปี่ในด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบมุขปาฐะเป็นวิธีที่ได้ผล สามารถพิสูจน์ได้ว่าหลักการดังกล่าวสามารถดำรงเอกลักษณ์ด้านทำนองเพลง และเทคนิคการปฏิบัติตามแบบแผนของไทยไว้ได้ การเรียนดนตรีไทย แตกต่างจากการเรียนดนตรีสากล ไม่ควรนำหลักการของดนตรีสากลเข้ามาวิเคราะห์ หรือประยุกต์เพื่อจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย เพราะจะทำให้ขาดเอกลักษณ์ เข้าไม่ถึงแก่นแท้ของดนตรีไทย ไม่มีวิธีการใดจะใช้ได้ดีกว่าวิธีการถ่ายทอดดนตรีแบบมุขปาฐะ

การสอนดนตรีไทยเป็นการสอนแบบองค์รวมแล้วจึงสอนรายละเอียดปลีกย่อย แต่ดนตรีสากลจะสอนจากรายละเอียดปลีกย่อยไปหาองค์รวม หลักการของทั้งสองศาสตร์แตกต่างกัน ยังมีผู้รู้บางรายพยายามรวมเอาหลักการ และวิธีการของทั้งสองศาสตร์มาใช้รวมกัน จึงทำให้องค์

ความรู้ดนตรีไทยลดลง นายบุญช่วย โสวัตร ได้วิเคราะห์วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยแบบมุขปาฐะ โดยเฉพาะด้านปี่พาทย์ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

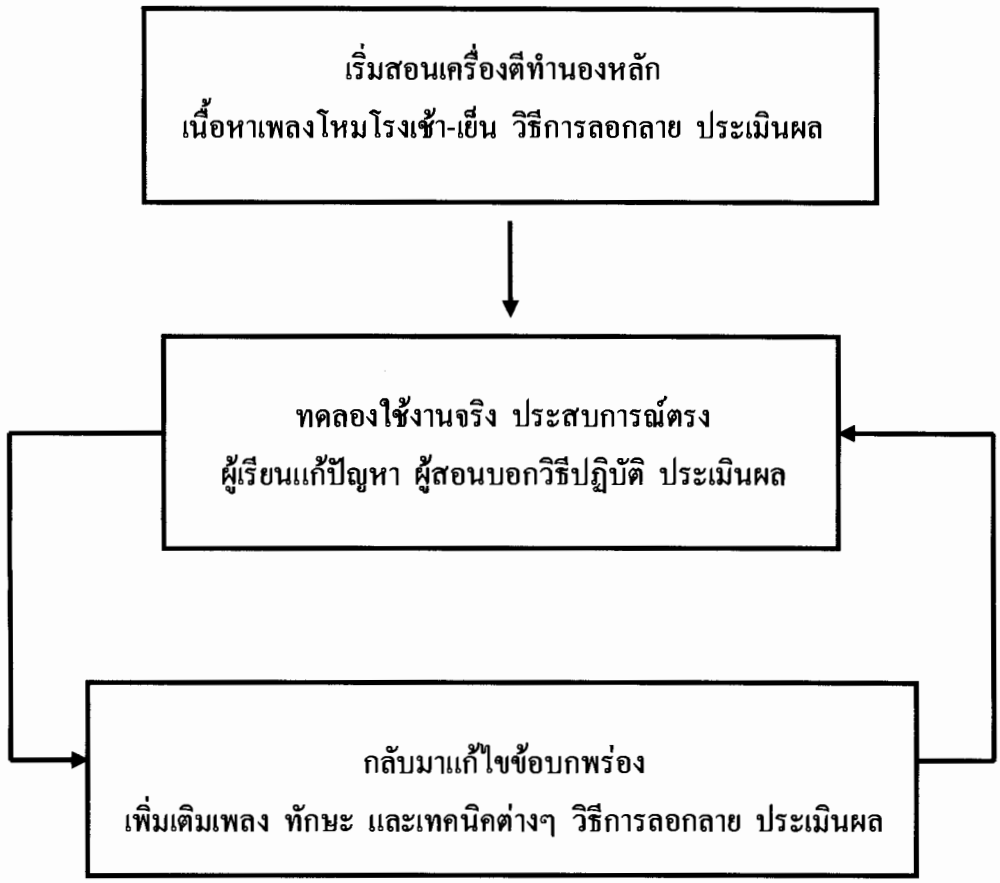

แผนภูมิที่ 1 แสดงวิธีการสอนปี่พาทย์แบบมุขปาฐะของนายบุญช่วย โสวัตร

จากแผนภูมิแสดงวิธีการการสอนปี่พาทย์แบบมุขปาฐะของนายบุญช่วย โสวัตร เริ่มจากการสอนเครื่องดนตรีฆ้องใหญ่ด้วยทำนองหลัก ผู้สอนเป็นผู้แสดงแบบโดยบอกทำนองเพลงและวิธีการปฏิบัติให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติตาม หรือลอกลาย เนื้อหาที่สอนเป็นเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงฉิ่งพระฉัน เพลงช้าเรื่องเต่ากินผักบุ้ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบรรเลงประกอบพิธีกรรม เมื่อผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนเริ่มมีความชำนาญด้านทักษะจึงหาวิธีประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน วิธีที่ผู้สอนใช้คือประสบการณ์จากการแสดงจริง ผู้สอนให้ผู้เรียนแสดงโดยเริ่มจากการตีเครื่องจังหวะ เพื่อสร้างความคุ้นเคยหลังจากนั้นจึงเริ่มให้บรรเลงเครื่องทำทำนอง ระหว่างการบรรเลงผู้เรียนอาจหลงลืมทำนองที่เรียนมาต้องให้ผู้เรียนแก้ปัญหาเอง หรือผู้สอนเป็นผู้บอก หรือ

ผู้เรียนสังเกตการปฏิบัติจากผู้บรรเลงร่วมวง ปัญหาทำให้ผู้เรียนมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหา เกิดปฏิภาณไหวพริบ ผู้สอนจะสังเกตข้อผิดพลาดนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้ให้ผู้เรียน

หลังจากผู้เรียนได้ทดลองใช้ความรู้ความสามารถจากการแสดงจริง ผู้สอนประเมินความสามารถของผู้เรียนระหว่างการแสดง เมื่อกลับมาผู้สอนจะแก้ไขปัญหา หรือข้อผิดพลาดให้กับผู้เรียน หลังจากนั้นจะเพิ่มเติมความรู้ด้านทำนองเพลง ทักษะ เทคนิคต่างๆ ให้กับผู้เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเดิมคือ ผู้สอนแสดงแบบให้ผู้เรียนลอกลาย เน้นการฝึกซ้อมให้ได้ตามที่ผู้สอนกำหนด ผู้สอนจะหาโอกาสให้ผู้เรียนหาประสบการณ์จากแสดงจริง การเรียนการสอนแบบมุขปาฐะจะมีวงจรแบบนี้ ผู้สอนจะเป็นผู้ปรับปรุงแก้ไข และหาจุดเด่นของผู้เรียนจนกระทั่งพัฒนาไปสู่การเลือกเรียนเครื่องดนตรีอื่นๆ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงเล็ก หรือปี่ใน เป็นต้น

หลังจากผู้เรียนผ่านการแสดงครั้งแรก ผู้เรียนจะเกิดความมั่นใจมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนปฏิบัติมากขึ้น เมื่อสภาพจิตใจปกติทักษะความรู้ความจำจึงค่อยๆ ถูกนำออกมาใช้ หากบรรเลงผิดพลาดจะมีสติในการแก้ไขปัญหามากขึ้น และแสดงออกได้ดีขึ้น ผู้สอนจะประเมินผู้เรียนจากการแสดงจริง โดยมองเห็นปัญหา บุคลิก ปฏิภาณไหวพริบของผู้เรียนแต่ละรายแสดงสามารถบอกได้ว่าควรเพิ่มเติมสิ่งใด หรือฝึกเครื่องดนตรีชนิดใดให้ผู้เรียน การสอนลักษณะนี้ผู้สอนและผู้เรียนมีภาระงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกครั้งที่ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอด ฝึกซ้อม และออกแสดงจริง ผู้สอนจะผู้ประเมินความก้าวหน้าด้านทักษะฝีมือ ความจำ สติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบของผู้เรียน

สำหรับการเรียนการสอนปี่ในก็ใช้วิธีการเช่นเดียวการสอนเครื่องตี นายบุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ได้วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนไว้ดังนี้

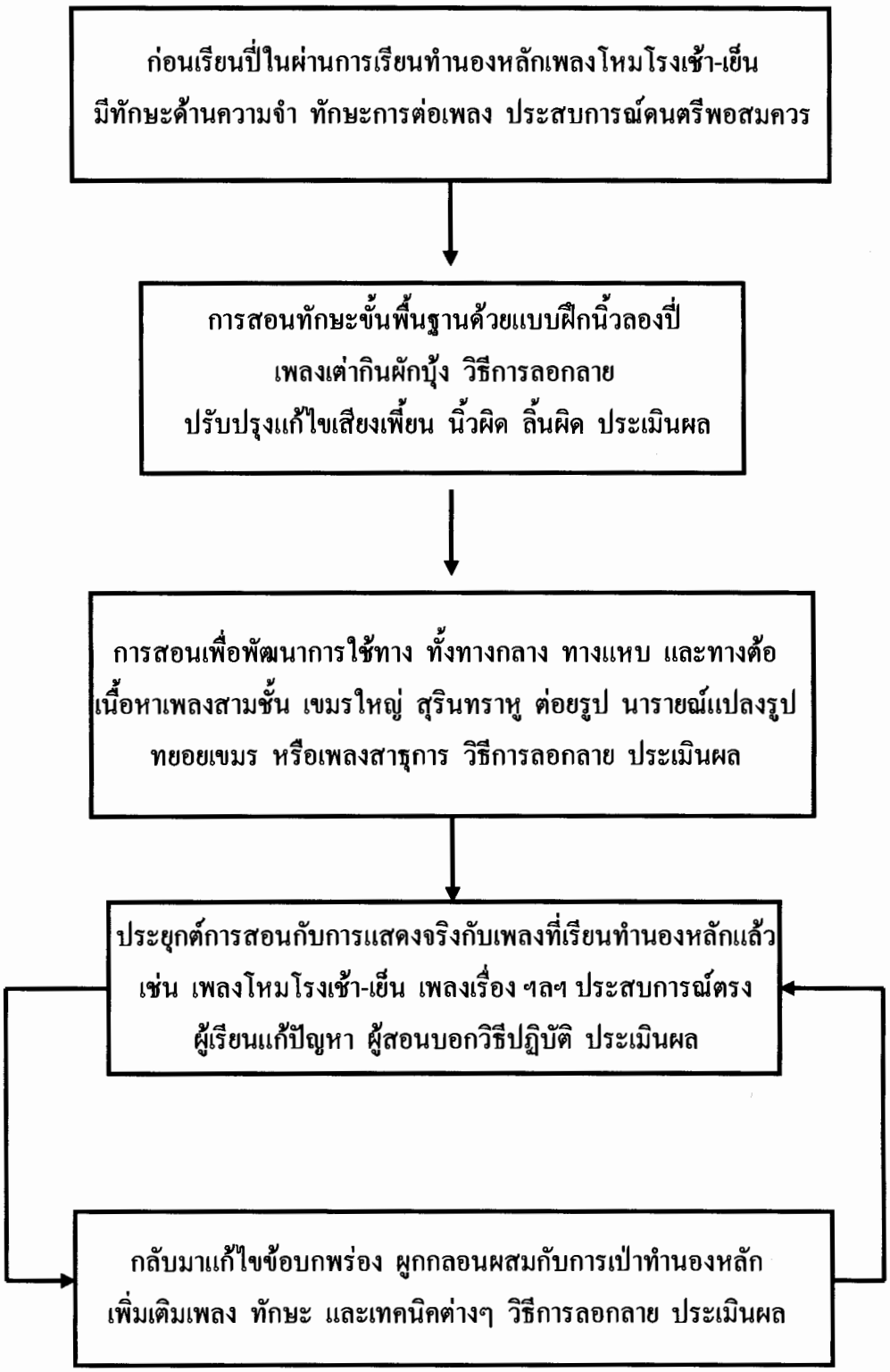

แผนภูมิที่ 2 แสดงกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร

จากแผนภูมิแสดงกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายบุญช่วย โสวัตร (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ผู้สอนกล่าวถึงขั้นตอนการสอนปี่ในเริ่มจากการสร้างประสบการณ์ก่อนการเรียนปี่ใน ผู้เรียนปี่ในต้องผ่านการเรียนฆ้องวงใหญ่ สามารถบรรเลงดนตรีประกอบ พิธีกรรมต่างๆ ได้ มีทักษะด้านการใช้ความจำ ทักษะการต่อเพลง มีประสบการณ์ดนตรีด้านทักษะปฏิบัติ และทฤษฎีพอสมควร การสอนทักษะขั้นพื้นฐานด้วยแบบฝึกนิ้วลองปี่ และฝึกเพลงเต่ากินผักบุ้ง ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะ การสอนขั้นพื้นฐานใช้เวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้ผู้เรียนมีความชำนาญในการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้น มีความแข็งแกร่งทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ โดยสังเกตจากความอดทน และสมาธิ ผู้เรียนสามารถทดสอบความพร้อมได้โดยจินตนาการทำนองเพลงที่ผู้สอนถ่ายทอด เมื่อสร้างทำนองในสมองทักษะทุกส่วนของร่างกายต้องสามารถปฏิบัติได้ทันที ทักษะการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้น ถูกต้อง และสัมพันธ์กัน คุณภาพของเสียงปี่ต้องชัดเจน และสม่ำเสมอ ขั้นตอนนี้เรียกว่าความชำนาญขั้นสมองสั่งการได้ ความละเอียดในการถ่ายทอดของผู้สอนจะสะท้อนจากทักษะต่างๆ ที่ผู้เรียนปฏิบัติออกมา ดังนั้นผู้สอนต้องประเมินความสามารถของผู้เรียนทุกระยะเพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดให้ทัน ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดคือ ขั้นการวางพื้นฐาน เพราะผู้เรียนไม่รู้ว่าสิ่งใดถูก หรือผิด เมื่อผ่านการสอนทักษะขั้นพื้นฐานไป ผู้เรียนจะตรวจสอบตนเองได้ว่าสิ่งที่ปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ หรือเรียกว่าเริ่มอ่านออกเขียนได้ ในขั้นนี้เป็นความรู้ก่อนเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

การสอนเพื่อพัฒนาการใช้ทาง ทั้งในทางกลาง ทางแหบ และทางต้อ โดยการต่อเพลงที่มีกลุ่มเสียงต่างๆ กัน ได้แก่เพลงเขมรใหญ่ เพลงสุรินทราหู เพลงต่อยรูป เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงทยอยเขมร แต่เพลงที่มีครบทุกกลุ่มเสียงหรือฐานเสียง คือ เพลงสาธุการ ถ้าสามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้จะทำให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลเพราะผู้สอนจะสามารถเป่าเพลงต่างๆ ได้ครบทุกกลุ่มเสียงโดยใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้นได้อย่างไม่ติดขัด วิธีการเรียนหรือการต่อเพลงเช่นนี้เรียกว่าการต่อดัก เมื่อผู้เรียนมีความชำนาญในทำนองเพลงกลุ่มเสียงต่างๆ ที่เรียนแล้วจะสามารถประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ ได้โดยไม่ต้องเรียนทำนองแปลทางปี่ในทั้งหมด แต่สิ่งที่สำคัญต้องผ่านการเรียนทำนองหลักมาก่อน

ประยุกต์การสอนกับการแสดงจริง หลังจากถ่ายทอดเพลงกลุ่มเสียงต่างๆ ผู้สอนให้ผู้เรียนปี่ในเรียนเพลงโหมโรงเย็น เพราะจะทำให้ทักษะต่างๆ ชำนาญขึ้น ร่างกายมีความแข็งแกร่งและมีความอดทนสูง เพลงโหมโรงเย็นจะฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะการเป่าปี่ได้ครบทุกกลุ่มเสียง เพลงนี้เป็นเพลงยาวต้องใช้เวลาถ่ายทอดทักษะ และทำนองเพลงนาน ประกอบกับผู้เรียนเคยเรียนทำนองหลักมาแล้ว ผู้สอนจึงใช้เพลงนี้ทดลองให้ผู้เรียนฝึกใช้ทักษะต่างๆ ที่เรียนมาจากขั้นพื้นฐาน และขั้นพัฒนาการใช้ทาง โดยจะถ่ายทอดทำนองเพลงบางส่วน หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกกับ การ

แสดงจริง ทำนองเพลงที่ยังไม่ได้ถ่ายทอดให้ผู้เรียนเป่าตามทำนองหลัก และจะค่อยๆ เริ่มหัดแปลทำนองหลักเป็นทางปี่ หัดแก้ปัญหาโดยหาวิธีดำเนินทำนองเอง บางครั้งผู้สอนจะแนะนำวิธีการเป่าเป็นการสอนโดยใช้ประสบการณ์ตรงจากการแสดงจริง ทุกครั้งผู้สอนจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน และนำข้อมูลที่ได้กลับมาปรับปรุงแก้ไขทักษะปฏิบัติของผู้เรียน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

เวทีการแสดงคือสถานที่วัดผลประเมินผลผู้เรียนที่ดีที่สุด ผู้สอนจะนำข้อมูล และปัญหาจากการแสดงของผู้เรียนมาปรับปรุงแก้ไขทักษะปฏิบัติพร้อมเพิ่มเติมความรู้ให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การได้ฝึกทักษะในเวทีแสดงจริงทำให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีจินตนาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาการเป่าปี่ เมื่อผู้เรียนมีทักษะฝีมือสูงขึ้นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้จะแตกต่างจากเดิมโดยใช้การถ่ายทอดแบบอิงทำนองเพลงที่เคยเรียน การฝึกฝนทักษะตามขั้นตอนแบบนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทำนองเพลงต่างๆ ที่หลักสูตรกำหนดได้ครบถ้วน นี่คือจุดเด่นของการเรียนปี่ตามแบบของครูเทียบ คงลายทอง (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

ขั้นวัดผลและประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนปี่ในผู้สอนจะใกล้ชิดกับผู้เรียน ขณะสอนผู้สอนจะประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเป็นการประเมินทักษะการใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้น หากจุดใดที่ผู้เรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ผู้สอนจะปรับปรุงแก้ไขจนสามารถปฏิบัติได้จึงให้ผ่านไปได้ ซึ่งผู้สอนได้รับการกวดขันมาจากครูเทียบเช่นเดียวกันจึงวิธีการดังกล่าวมาใช้จัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ก่อนเลิกสอนผู้สอนประเมินผู้เรียนในภาพรวมอีกครั้ง ประกอบสาขาวิชามีกิจกรรมให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างต่อเนื่องจึงสามารถประเมินความสามารถของผู้เรียนขณะร่วมกิจกรรมได้อีกทางหนึ่ง ส่วนการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรผู้สอนเป็นผู้ประเมินโดยอิงหลักเกณฑ์การวัดผลประเมินผลตามลายละเอียดกำหนด แต่ผู้สอนจะประเมินพัฒนาของผู้เรียนมาตลอดภาคเรียนโดยไม่ตัดสินความรู้จากการประเมินในขั้นสุดท้าย

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ผู้สอนเป็นผู้ยึดมั่นในหลักการมากจนบางครั้งผู้เรียน และผู้ร่วมงานเห็นว่าผู้สอนว่าเป็นผู้เคร่งเครียด และจริงจังเกินไป ผู้สอน (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์) ความรู้ด้านเครื่องเป่าของผู้สอนเป็นที่ยอมรับของวงการการศึกษาดนตรีไทย ทั้งยังเป็นผู้บุกเบิกการเรียนการสอนดนตรีไทยในคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเตรียมตัวสำหรับผู้สอนจึงไม่มีปัญหา และผู้สอนเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนเอง แต่หาผู้สอนแทนได้ยาก

2) ด้านผู้เรียน ความรู้ความสามารถของผู้เรียนที่ผ่านการสอบด้วยระบบของทบวงมหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาในสาขาดุริยางค์ไทยไม่สอดคล้องแนวทางการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร บางครั้งต้องปูพื้นฐานให้ผู้เรียนใหม่เพราะแนวทางการปฏิบัติของผู้เรียนไม่สามารถเรียนเนื้อหาที่สาขากำหนดให้ได้ ซึ่งเกณฑ์การรับบุคคลเข้าศึกษาต่อในสาขาดนตรีไทยของทบวงใช้คะแนนในภาคทฤษฎีส่วนหนึ่ง แต่คะแนนภาคปฏิบัติขั้นต่ำเพียง 60 คะแนน เมื่อมีผู้เรียนที่ทักษะปฏิบัติไม่ดีผ่านการสอบเข้ามาศึกษาในสาขา ผู้สอนต้องประยุกต์เนื้อหาให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้สมกับความตั้งใจ เมื่อผู้สอนทำหน้าที่สอนไปนานๆ จึงเกิดความเบื่อหน่าย ปัจจุบันจึงโอนหน้าที่การสอนเครื่องเป่าไทยให้กับนายปี๊บ คงลายทอง แต่ก็ยังคงให้คำปรึกษา และกำกับดูแลในฐานะอาจารย์ประจำสาขา

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่าไม่มีประเด็นใดที่เป็นอุปสรรคเพราะแนวทางที่กำหนดไว้ผู้สอนคิดว่าเป็นแนวทางที่ดีแนวทางหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการจัดการเรียนการสอนเครื่องมือเอกปี่ใน มีสถาบันดนตรีหลายแห่งขอใช้หลักสูตรของคณะศิลปกรรมศาสตร์เป็นต้นแบบ แต่ทั้งนี้ผู้นำไปใช้รู้หลักการอย่าง ถ่องแท้มากน้อยเพียงใด บุคคลกรมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ซึ่งหลักสูตรดุริยางคศาสตร์ไทยของคณะศิลปกรรมศาสตร์มีความเหมาะสมกับสถาบันนี้เหมาะสมกับบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนอยู่ขณะนี้ แต่ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสนองกับผู้เรียนให้มากที่สุด (บุญช่วย โสวัตร, สัมภาษณ์)

จากคุณสมบัติผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร นายบุญช่วย โสวัตร ได้จัดทำประมวลรายวิชา (Course Syllabus) ชื่อวิชาทักษะดุริยางคศิลป์ไทย โดยกำหนดรหัสวิชา หน่วยกิต ผู้รับผิดชอบ และผู้สอน เงื่อนไขของรายวิชาด้านปี่พาทย์ผู้เรียนต้องผ่านการเรียนเพลงโหมโรงเช้ามาก่อนเข้าศึกษา และเมื่อเข้าศึกษาแล้วต้องผ่านรายวิชาเบื้องต้นจึงจะเรียนรหัสต่อไปได้ สถานภาพของรายวิชาเป็นวิชาบังคับ จำนวนชั่วโมงที่สอน 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ กำหนดเนื้อหาวิชาไว้ 16 สัปดาห์ วัตถุประสงค์รายวิชาเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะทางดนตรีดีขึ้นกว่าเดิม สามารถบรรเลงทำนองหลักในเครื่องมือที่ตนเองถนัด และบรรเลงเพลงตามเนื้อหากำหนดซึ่งจะกำหนดเพลงแตกต่างกันไปในแต่ละภาคการศึกษา นอกจากนั้นผู้เรียนยังต้องบรรเลงรวมวงได้ ปฏิบัติถูกต้องตามแบบแผนการบรรเลงของแต่ละ เครื่องมือ และมีจรรยามารยาทอันเป็นเอกลักษณ์แห่งศิลปินทางดนตรี วิธีการเรียนการสอนใช้การบรรยายประกอบการปฏิบัติ อธิบายศัพท์สังคีตที่จำเป็นสำหรับเครื่องมือเอกชนิดนั้นๆ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนใช้เครื่องดนตรี และเทปบันทึกเสียง การวัดผลกำหนดวัดผลกลางภาค ปลายภาค เน้นพัฒนาการด้านทักษะ และการศึกษาค้นคว้า มีการกำหนดหนังสืออ่านประกอบระบุเป็นรายชื่อหนังสือบังคับ และหนังสืออ่านเพิ่มเติม การทำประมวลรายวิชานี้จะทำตั้งแต่ทักษะดุริยางคศิลป์ไทย 1 ถึงดุริยางคศิลป์ไทย 7 ซึ่งผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง

4) ด้านการสอน ผู้สอนไม่มีปัญหาด้านการสอนเนื่องจากเป็นผู้ร่วมร่างหลักสูตร การกำหนดคุณสมบัติผู้เรียน และการนำวิธีการเรียนการสอนปี่แบบครูเทียบมาใช้ซึ่งผู้สอนเชื่อมั่นว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เนื้อหาที่นำมาใช้เน้นเพลงเพื่อใช้พัฒนาทักษะการใช้ทาง และเพลงพิธีกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวการสอนของครูเทียบ ปัญหาที่ประสบเป็นปัญหาส่วนตัวของผู้สอนอันเกิดจากภาระงาน และหน้าที่รับผิดชอบทำให้ไม่มีเวลาสอนปี่อย่างเต็มที่ ปัจจุบันมอบหมายให้นายปี๊บ คงลายทอง ทำหน้าที่สอนแทนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการเป่าปี่สายครูเทียบอย่างต่อเนื่อง

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนประเมินความรู้ของผู้เรียนตามกระบวนการการเรียนการสอนดนตรีแบบมุขปาฐะ ไม่ยึดหลักการวัดผลประเมินผลแบบดนตรี ตะวันตกซึ่งแจกแจงรายละเอียด และให้คะแนนเป็นส่วนๆ แต่ดนตรีไทยจะประเมินความรู้ของผู้เรียนในภาพรวม การกำหนดความรู้ของผู้เรียนเป็น เอ บี หรือ ซี ตามหลักสูตรกำหนดสามารถระบุได้เพราะผู้สอนประเมินผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และการประเมินโดยใช้ข้อมูลระหว่างเรียนมาพิจารณาด้วยถือว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรมที่สุด

6.3 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง

กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนเป็นการนำเสนอองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนเกิดในตระกูลดนตรีไทย เริ่มเรียนดนตรีไทยตามแบบแผนการเรียนปี่พาทย์เริ่มจากการเรียนเพลงสาธุการ และเพลงประกอบพิธีกรรม ด้านเครื่องเป่าไทยเริ่มเรียนขณะศึกษาที่วิทยาลัยนาฏศิลป โดยศึกษาจากบิดาคือครูเทียบ คงลายทอง เริ่มจากการฝึกนิ้วลองปี่ การฝึกเพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงสามชั้นเพื่อพัฒนาการใช้ทาง และเพลงประกอบพิธีกรรม เป้าหมายในการสอนเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านทักษะการเป่าปี่ตามแบบแผนของบิดาให้คนรุ่นหลังต่อไป

2) ผู้เรียน ผู้เรียนปี่มีพื้นฐานแตกต่างกัน ไม่มีผู้ใดที่มาจากตระกูลดนตรีไทย เริ่มเรียนดนตรีเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียน ไม่เคยผ่านการเรียนพื้นฐานด้านปี่พาทย์ เริ่มเรียนปี่จากวิทยาลัยนาฏศิลป แต่ทักษะยังไม่ถึงขั้นที่จะเรียนในระดับอุดมศึกษา ทั้งความรู้ด้านทำนองหลัก และทักษะด้านปี่ใน แต่ใฝ่ที่จะเรียนรู้ เป้าหมายในอนาคตต้องการเป็นครู

3) หลักสูตร หลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มี 2 หลักสูตรคือ หลักสูตรสายครู และหลักสูตรสายศิลปิน ซึ่งมีเนื้อหาสาระต่างกัน แต่ผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนมีพื้นฐานด้าน

ทำนองหลัก และเครื่องมือเอกไม่ดีพอจึงปรับเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของผู้เรียน ตามวิธีการที่ผู้สอนเคยรับการถ่ายทอดมาตามแบบแผนการเรียนปี่ของครูเทียบ คงลายทอง กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ ซึ่ง 1 สัปดาห์ จะต้องเรียนและฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง มีการลงเวลาฝึกซ้อมอย่างชัดเจน

ขั้นการสอน

ด้วยภูมิหลังของผู้สอน คุณสมบัติของผู้เรียน และเป้าหมายของหลักสูตร ผู้สอนจึงเลือกเนื้อหาการสอน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	สายครู เพลงสามชั้น	เต่ากินผักบุ้ง	แบบแผนครูเทียบ	-
		เพลงโล้	ผู้สอนกำหนด	-
		เพลงเหาะ	ขั้น 4	-
	สายศิลปิน เพลงเสภา เพลงช้า	เพลงเต่ากินผักบุ้ง	แบบแผนครูเทียบ	-
		เพลงรัว	ขั้น 4	-
		เพลงแขกมอญ	ขั้น 8	-
2	สายครู เพลงสองชั้น เพลงสามชั้น	เพลงสาธุการ	ขั้น 4	-
		เพลงมุล่ง	ผู้สอนกำหนด	-
	สายศิลปิน เพลงพิธี แสดงโขน	เพลงมุล่ง	ผู้สอนกำหนด	-
		เพลงพม่าเห่ เถา	ขั้น 7	-
		เพลงจระเข้หางยาว	ขั้น 9	-
3	สายครู เพลงเสภา เพลงเถา	เพลงนารายณ์แปลงรูป	ขั้น 9	-
		เพลงเขมรใหญ่	ขั้น 8	-
	สายศิลปิน เพลง หน้าพาทย์ เพลงละคร	เพลงนารายณ์แปลงรูป	ขั้น 9	-
		โหมโรงแขกมอญ	ผู้สอนกำหนด	-
	สายศิลปิน เพลงเดี่ยว			

ตารางที่ 13 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายปี๊บ คงลายทอง (ต่อ)

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
4	สายครู เพลงหน้าพาทย์	เพลงเรื่องฉิ่งพระฉัน	ขั้น 6	-

จากตารางแสดงเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน เนื่องจากผู้สอนผ่านการเรียนปี่ในตามแบบแผนของครูเทียบคงลายทอง จึงจัดให้ผู้เรียนหลักสูตรสายครูเรียนเพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงพื้นฐานสำหรับผู้เรียนปี่ในตามสายครูเทียบ เพลงเขมรใหญ่ และเพลงนารายณ์แปลงรูปเป็นเพลงกลุ่มเสียงลด เพื่อฝึกผู้เรียนให้สามารถใช้นิ้ว ใช้ลม ได้คล่องยิ่งขึ้น เพลงโล้ และเพลงเหาะเป็นเพลงที่ผู้สอนปี่ในอดีตนิยมนำมาฝึกเป็นเพลงเบื้องต้น ส่วนเพลงอื่นๆ เป็นเพลงตามสาขาวิชากำหนดผู้เรียนฝึกทำนองหลัก และฝึกฝนหาทางแปลทำนองเพื่อให้บรรเลงรวมวงได้ ส่วนผู้เรียนในหลักสูตรศิลปินผู้สอนใช้ดุลยพินิจในการถ่ายทอดทักษะเช่นกัน ผู้สอนปรับให้เรียนเพลงที่ต้องการพัฒนาการใช้ทางเช่นเดียวกับผู้เรียนสายครู เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาที่ใช้สอนกับเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยพบว่าเนื้อหาต่ำกว่าเกณฑ์กำหนด

ขั้นวัดผลและประเมินผล

การวัดผลประเมินผลทำในรูปคณะกรรมการให้ผู้สอนเป็นผู้ชี้ขาด นอกจากประเด็นด้านทักษะ ผู้สอนยังต้องดูแลรายละเอียดอื่นๆ เช่น การเข้าเรียน การร่วมกิจกรรมกับสาขาวิชาเป็นต้น

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน เริ่มสอนในระดับอุดมศึกษาได้ไม่นาน และยังไม่ถนัดเรื่องการอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เพราะมีอาชีพเป็นศิลปินในกรมศิลปากร เน้นการปฏิบัติเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อต้องรับหน้าที่เป็นผู้สอนต้องเตรียมตัวสำหรับการอธิบายทักษะเพื่อให้ ผู้อื่นเข้าใจ

2) ด้านผู้เรียน ไม่เคยเรียนพื้นฐานปี่พาทย์ ดังนั้นทักษะด้านทำนองหลัก และประสบการณ์ดนตรียังไม่ดีพอ ส่วนทักษะด้านปี่ในยังไม่ถึงเกณฑ์ที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่าผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหลักสูตร ต้องมีพื้นฐานมาจากปัจจัยที่เป็นตัวป้อนให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปตามเป้าหมายนั้น โดยเฉพาะเรื่อง

คุณสมบัติของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนเห็นว่าคงจะจัดการสอนโดยใช้ขั้นตอน และวิธีการตามแนวทางของครูเทียบมากกว่าการจัดการสอนตามแนวทางของหลักสูตร

4) ด้านการสอน มีเพียงเรื่องเดียวคือทักษะของผู้เรียนค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะความรู้ด้านทำนองหลัก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแปลทำนอง จึงไม่สามารถถ่ายทอดทำนองเพลงได้ตามเกณฑ์มาตรฐานฯ และตามที่ผู้สอนต้องการ

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนรู้สึกวิตกต่อมาตรฐานด้านทักษะของผู้เรียนที่ค่อนข้างต่ำ จึงทำให้ต้องประเมินความรู้ความสามารถออกมาต่ำ

6.4 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ

กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นวัดผลประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ดังนี้

1) ผู้สอน ภูมิหลังของผู้สอนไม่ได้เกิดในตระกูลปี่พาทย์ เริ่มเรียนดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษา หลังจากนั้นจึงเริ่มเรียนปี่พาทย์กับวงดนตรีไทยในระแวกบ้านโดยผู้รับการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เน้นเพลงพิธีกรรม เริ่มเรียนปี่ในกับครูพัฒน์ แย้มทับ ด้วยแบบเรียนนิ้วลองปี่ มีโอกาสออกหาประสบการณ์ในอาชีพศิลปินดนตรีไทยทำให้ทักษะฝีมือพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาด้านดนตรีไทยเครื่องมือเอกปี่ใน โดยเรียนกับนายจำเนียร ศรีไทยพันธุ์ วิธีการเรียนการสอนของ ครูผู้สอนได้นำโน้ตเข้ามาช่วยการสอนปี่ นายไพฑูรเป็นผู้เก็บรวบรวมผลงานของครูจำเนียรไว้มากผู้หนึ่งทั้งเพลงบรรเลง และเพลงเดี่ยว และต้องการเผยแพร่ผลงานครู ปัจจุบันนายไพฑูรเป็นครูสอนดนตรีไทยที่โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

2) ผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณสมบัติแตกต่างกันทั้งด้านพื้นฐานปี่ในพื้นฐานด้านทำนองหลัก และความแตกต่างด้านบุคลิกภาพของผู้เรียนซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติ ได้รับการถ่ายทอดปี่ในตามแบบแผนการเรียนปี่ของครูเทียบ มีความตั้งใจ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร สมาธิ ความจำ ปฏิภาณไหวพริบ ความมุ่งหวังของผู้เรียนต้องการประกอบครู และประกอบอาชีพศิลปินดนตรี เพราะได้แบบอย่าง และแรงจูงใจจากผู้สอนปี่ในระดับมัธยมศึกษา

3) หลักสูตร หลักสูตรของคณะครุศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบัณฑิตไปสู่อาชีพครูดนตรี ด้านเนื้อหาของหลักสูตรกำหนดให้เรียนเพลงตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยของทบวงมหาวิทยาลัย กิจกรรมการเรียนการสอนใช้วิธีการสอนปฏิบัติประกอบ

การบรรยาย เน้นให้ผู้เรียนให้วิเคราะห์ ค้นคว้า องค์ความรู้ต่างๆ ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อให้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพครูดนตรี การวัดผลประเมินผลผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ขณะเดียวกันหลักสูตรก็กำหนดให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติสิ่งต่างๆ ตามแนวทางที่วางไว้

6.4.1 ขั้นการสอน

ก่อนจัดการเรียนการสอนผู้สอนจะประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนลำดับเพลงสำหรับจะถ่ายทอดโดยยึดโครงสร้างของเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยเป็นสำคัญ สำหรับผู้เรียนที่ด้อยทักษะด้านปี่ใน ผู้สอนจะปูพื้นฐานให้ใหม่ด้วยแบบฝึกนิ้วลองปี่ หรือไล่เสียงด้วยระบบโน้ตตัวอักษร ด ร ม ฟ เมื่อผู้เรียนมีทักษะดีจึงเริ่มต่อเพลงเปลี่ยนเสียง ได้แก่ เพลงเหาะ หรือเพลงกลม วิธีการสอนแบบมุขปาฐะผสมกับการใช้โน้ตเพื่อฝึกให้ผู้เรียนทั้งสองวิธี

สำหรับผู้เรียนที่ทักษะด้านปี่ในดี ผู้สอนทดสอบให้ไล่เสียงอาจใช้แบบฝึกนิ้วลองปี่หรือไล่เสียงขึ้นลงตามระดับเสียง วิธีการสอนลักษณะนี้เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สอนที่เคยรับการถ่ายทอดทั้งวิธีการฝึกแบบนิ้วลองปี่ และวิธีการใช้โน้ต ประกอบกับคุณสมบัติของผู้เรียนที่แตกต่างกันผู้สอนจึงใช้วิธีการสอนแตกต่างกัน

เนื้อหาที่ใช้สอนผู้เรียนที่มีทักษะด้านปี่ในดี กำหนดให้เรียนเพลงโหมโรงสามม้า เพลงโหมโรงไอยเรศ เพลงเรื่องลงสรง เพลงเดี่ยวเพลงนาคเกี้ยวสองชั้นฉาย เพลงแขกมอญ เพลงเดี่ยวจีนขิมใหญ่ เพลงเดี่ยวนกขมิ้น เพลงเดี่ยวสาลิกาชมเดือน เพลงเดี่ยวสารถี และเพลงเดี่ยวสุดสงวน การเลือกเพลงที่นำมาสอนมาจากเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	เกณฑ์ขั้น 5	เพลงโหมโรงสามม้า	นายจำเนียร ศรีไทยพันธ์	-
		เพลงแขกมอญ	ขั้น 8	-
		เดี่ยวสุดสงวน	ขั้น 8	-
		เดี่ยวนกขมิ้น	ขั้น 8	-
2	เกณฑ์ขั้น 6	เพลงโหมโรงไอยเรศ	ขั้น 7	-
		เพลงนาคเกี้ยว	ขั้น 7	-
		เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง	ขั้น 6	-

ตารางที่ 14 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายไพฑูร อุณหะกะ (ต่อ)

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
3	เกณฑ์ขั้น 7	เพลงเรื่องลงสรง	ขั้น 8	-
		เพลงสารถี	ขั้น 7	-
		เดี่ยวชิมใหญ่	ขั้น 8	-
4	เกณฑ์ขั้น 8	เดี่ยวสาลิกาชมเดือน	ขั้น 8	-
5	เกณฑ์ขั้น 9	-	-	ยังไม่ได้เรียน
6	เกณฑ์ขั้น 10	-	-	ยังไม่ได้เรียน
7	เกณฑ์ขั้น 11	-	-	ยังไม่ได้เรียน

จากตารางแสดงเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอนผู้เรียนกำลังเรียนทักษะ 4 แต่ตลอดเนื้อหาผู้สอนกล่าวว่า การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนมีลักษณะเหมือนกัน คือ ไม่มีการลำดับเนื้อหาชัดเจน ผู้สอนเลือกเพลงสอนตามความถนัดของผู้สอน และเน้นเพลงที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูจำเนียร ศรีไทยพันธ์ เช่น เพลงโหมโรงสามม้า เพลงเดี่ยวสุดสงวน เพลงเดี่ยวสาลิกาชมเดือน เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นความต้องการของผู้เรียน แต่เนื่องจากหลักสูตรเปิดกว้างไว้เกินไป เนื้อหาการเรียนการสอนไม่เรียงลำดับตามขั้นของเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย ตามหลักสูตรกำหนดให้เรียนตั้งแต่ขั้น 5 แต่สอนตั้งแต่ขั้น 7 เป็นต้นมา วิธีการสอนใช้แบบมุขปาฐะผสมกับการใช้โน้ต

การวัดผลและประเมินผล

สาขาวิชาให้สิทธิ์การวัดผลประเมินผลกับผู้สอนเต็มที่ สิ่งที่ต้องการวัดมีหลายด้านซึ่งกำหนดไว้ในเอกสารที่ว่าด้วยแนวการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติ ซึ่งจะวัดผลภาคการศึกษาละสองครั้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิชาทักษะดนตรีไทย 1 คะแนนเต็ม 100 คะแนน วัดผลประเมินผลจากการปฏิบัติ

วิชาทักษะดนตรีไทย 2 เป็นคะแนนการเรียนและการปฏิบัติ 80 คะแนน การแสดง 20 คะแนน

วิชาทักษะดนตรีไทย 3 และ 4 เป็นคะแนนการเรียนและการปฏิบัติ 65 คะแนน การแสดง 20 คะแนน การบรรยายวิเคราะห์เพลง หรือวิธีสอน 5 คะแนน และรายงาน 10 คะแนน

วิชาทักษะดนตรีไทย 5 และ 6 เป็นคะแนนการเรียนและการปฏิบัติ 50 คะแนน การแสดง 20 คะแนน การบรรยายวิเคราะห์เพลงหรือวิธีสอน 5 คะแนน รายงาน 10 คะแนน และการสอน 15 คะแนน

วิชาทักษะดนตรีไทย 7 เป็นคะแนนการเรียนหรือการปฏิบัติ 50 คะแนน การบรรยายผสมวง หรืออบรมปฏิบัติการ 40 คะแนน รายงาน 10 คะแนน

หลักการดังกล่าวจะกำหนดไว้ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา สาขาวิชาจะแจ้งให้ผู้สอนปฏิบัติทราบ ผู้สอนต้องแจ้งรายละเอียดให้กับผู้เรียนทราบเพื่อให้ปฏิบัติได้ถูกต้องตามแนวทางดังกล่าว การให้คะแนนผู้สอนยึดแนวทางที่สาขาวิชากำหนด ขณะเดียวกันก็เน้นเรื่องทักษะปฏิบัติเป็นหลักการสำคัญ การแสดงทุกครั้งผู้เรียนต้องจัดเตรียมเอกสารสูจิบัตร การติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้อื่นรับทราบ การประเมินจะรวมคะแนนทุกด้านเข้าด้วยกัน ตัดสินระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นเกรดต่างๆ ตามเกณฑ์สถาบันกำหนด

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ผู้สอนมักวิตกเรื่องความเชื่อมั่นของสถาบัน และบุคลากรในสถาบัน เพราะผู้สอนสำเร็จการศึกษาจากสถาบันดังกล่าว การทำงานมักอิงอยู่กับความเกรงใจมากกว่าการตัดสินใจทำด้วยตนเอง ผู้สอนยังเห็นว่าวัยวุฒิยังน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สอนปี่ของสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ จึงพยายามเตรียมตัวด้านความรู้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง สถาบัน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ด้านความรู้นั้นผู้สอนเชื่อมั่นในวิธีการที่ได้รับถ่ายทอดมาจาก ครูจำเนียร ศรีไทยพันธ์ คาดว่าสามารถสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถได้วิถีทางหนึ่ง ปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ ภาระหน้าที่การสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งมีมากจึงทำมีเวลาเตรียม ข้อมูลโดยเฉพาะด้านทฤษฎี และโน้ตเพลงที่จะสอนไม่เพียงพอ ซึ่งยังถือว่าบกพร่องอย่างมากเพราะแนวนโยบายการสอนของคณะให้ผู้สอนวิชาปฏิบัติอธิบายหลักการสอนรวมทั้งประวัติเพลง ทฤษฎีดนตรีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างแท้จริง นอกจากการมีทักษะฝีมือดีเยี่ยม

2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีพื้นฐานด้านปี่ในแตกต่างกันประกอบกับมีความรู้ด้านทำนองหลักน้อย จึงทำให้มีปัญหาสำหรับการเตรียมการสอน ปัญหาด้านความแตกต่างอันเนื่องจากคุณสมบัติของผู้เรียนสืบเนื่องจากระบบการคัดเลือกเพื่อศึกษาต่อในสาขาวิชาดนตรี ผู้สอนไม่มีโอกาสคัดเลือกผู้เรียน หรือไม่สามารถเลือกผู้เรียนที่มีฝีมือเข้าเรียนในสถาบันที่ผู้สอนสอนได้ เนื่องจากผู้เรียนอาจจะด้อยด้านวิชาการ หรือเลือกอันดับไว้ไม่สอดคล้องกับความต้องการ

ในบางครั้งผู้สอนต้องเป็นกรรมการในส่วนอื่นๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการสอบปฏิบัติปี่ ปัญหาจึงมักมากับผู้เรียน และส่งผลกับการจัดการเรียนการสอน

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่าการกำหนดเนื้อหาให้ผู้เรียนเรียนค่อนข้างกว้าง ไม่กำหนดว่าต้องเรียนเพลงใด การเตรียมโน้ต ประวัติ และทฤษฎีจึงไม่ชัดเจน เนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ครบถ้วนเนื่องจากจำนวนเพลงในแต่ละระดับขั้นมีจำนวนมาก การเลือกเรียนแต่ละเพลงทำให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ไม่เหมาะสมกับระดับอุดมศึกษา ขณะเดียวกันมาตรฐานด้านการนำหลักสูตรมาใช้มีกรอบกว้างเกินไป ความชัดเจนของหลักสูตรกับการวางเพลงเพื่อใช้เรียนปฏิบัติยังไม่ชัดเจน

ข้อมูลองค์ประกอบก่อนจัดการเรียนการสอนทั้งสามส่วนทำให้ผู้สอนไม่สามารถวางแผนการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน เพราะคุณสมบัติของผู้เรียนแต่ละปีไม่เหมือนกัน บางปีไม่มีผู้ผ่านเกณฑ์เข้ามาเรียนเครื่องมือเอกปี่ใน สิ่งที่ผู้สอนปฏิบัติในการเตรียมตัวสอนคือเตรียมจัดทำเอกสารด้านโน้ตเพลง ประวัติเพลง และทฤษฎีไว้ล่วงหน้า รวมทั้งการทบทวนทำนองหลักให้แม่นยำเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการเขียนทำนองเพลงทางปี่ใน ก่อนการสอนหัวหน้าภาควิชาจะประชุมอาจารย์ผู้สอนปฏิบัติ เพื่อตกลงรายละเอียดการจัดการเรียนการสอน และแจกเอกสารแนวการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลให้กับผู้สอน ภาระสำคัญสำหรับการสอนเหลือเพียงการเตรียมตัวด้านเทคนิคการปฏิบัติในทักษะที่ลึกซึ้ง

4) ด้านการสอน ปัญหามักเกิดจากความหลากหลายด้านคุณสมบัติของผู้เรียน ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเตรียมการสอน มาตรฐานการรับผู้เรียนเข้าศึกษาต่อด้านเครื่องมือเอกปี่ในมีแนวโน้มต่ำลง ส่งผลให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนได้ไม่สอดคล้องกับคาดหวังของหลักสูตรและความคาดหวังของสังคม สะท้อนให้เห็นว่าการใช้หลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนไม่มีความรู้ด้านทำนองหลักเท่าที่ควร ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาที่จะเรียนทำให้ ผู้เรียนมุ่งเรียนเพลงเดี่ยวเพียงอย่างเดียวทั้งๆ ที่ขีดความสามารถยังไม่ถึงเกณฑ์จะเรียนได้ สายการเรียนปี่ของผู้สอน และผู้เรียนต่างกันมีผลต่อการยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้สอนจึงทำให้บรรยากาศการสอนมีความขัดแย้งระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

5) ด้านการวัดผลประเมินผล ผู้สอนเห็นว่ากิจกรรมที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละภาคเรียนมากเกินไป ทำให้ผู้เรียนมีเวลาฝึกซ้อมน้อยส่งผลต่อการพัฒนาทักษะฝีมือ การวัดผลคาดหวังหลายด้านเกินไป ทั้งด้านทักษะ การพูด การบรรยาย การวิเคราะห์ การสอน และความรู้ด้านวิชาการ การเรียนการสอนดนตรีไทยทั่วไปมักเน้นเรื่องทักษะเป็นหลักการสำคัญ แต่ในสถาบันแห่งนี้ลดระดับคะแนนด้านการปฏิบัติลงเรื่อยๆ ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 5 คะแนนการปฏิบัติเหลือเพียงร้อยละ 50 ของคะแนนทั้งหมด บางครั้งผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนมีทักษะการปฏิบัติไม่ดี

เท่าที่ควรแต่ต้องประเมินผลการเรียนให้ได้ระดับการเรียนดี เนื่องจากผู้เรียนทำคะแนนในส่วนอื่นๆ ได้ดี ผลการเรียนสะท้อนภาพด้านทักษะได้น้อย

6.5 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

การศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ แบ่งรายละเอียดเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดปราจีนบุรี มีพื้นฐานดนตรีจากดนตรีสากล สามารถอ่านเขียนโน้ตได้คล่อง ภายหลังได้เรียนปี่ในสายครูเทียบ คงลายทอง จบการศึกษาด้านดนตรีระดับปริญญาเอก เชื่อมั่นการสอนตามแบบแผนของครูเทียบว่า สามารถสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพได้ และผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการเรียนการสอนการสอนของสาขาวิชา จึงมักไม่มีอุปสรรคในการเตรียมการสอน

2) ผู้เรียน ผู้เรียนเริ่มเรียนดนตรีจากโรงเรียน และเรียนจากวงปี่พาทย์ละแวกบ้าน มีความรู้ด้านทำนองหลัก และปี่ใน ก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา แต่ความสามารถนั้นยังไม่ถึงขั้น เคยผ่านการเรียนการสอนทั้งแบบมุขปาฐะ และแบบการใช้โน้ตช่วยสอน ผ่านการเรียนดนตรีตามแบบแผนปี่พาทย์ โดยเริ่มเรียนทำนองหลักเพลงสาธุการ เน้นการเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมเพื่อออกแสดงในงานพิธีต่างๆ มีประสบการณ์การใช้ชีวิตแบบศิลปินดนตรี มีเป้าหมายการเรียนเพื่อยกระดับชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น และต้องการหาความรู้เพิ่มเติม

3) หลักสูตร หลักสูตรมีเป้าหมายเพื่อผลิตครู การสอนเน้นการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนเรียนเพลงตามลำดับขั้นที่กำหนด ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้สอน หลักสูตรกำหนดให้จัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลเน้นการปฏิบัติ

ขั้นการสอน

ขั้นการสอนผู้สอนนำความรู้ประสบการณ์ และแบบแผนการเรียนร่วมเป็นกรรมการร่างหลักสูตร โดยกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอน ประยุกต์ให้ผู้เรียนที่ยังด้อยด้านทักษะได้เรียนรู้ โดยเนื้อหาการสอนมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	ฝึกเพลงครู เพลงวรรณคดี ขั้นต้น	เพลงเต่ากินผักบุ้ง	แบบแผนครูเทียบ	-
		เพลงเหาะ	ขั้น 4	-
		เพลงฉิ่งพระฉัน	ขั้น 6	-
2	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 1	เพลงสาธุการ	ขั้น 4	-
		เพลงนาคเกี้ยว	ขั้น 8	-
		เพลงสารถี สามชั้น	ขั้น 7	-
		เพลงสุรินทราหู สามชั้น	ขั้น 8	-
3	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 2	เพลงโหมโรงมะลิเลื้อย	ขั้น 9	-
		เพลงบุหลัน สามชั้น	ขั้น 7	-
4	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 3	เพลงสี่บท	ขั้น 9	-
5	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 4	เพลงระบำสุโขทัย	ผู้สอนกำหนด/สาขา	-
		เพลงระบำลพบุรี	ผู้สอนกำหนด/สาขา	-
		เพลงแขกมอญบางขุนพรหม	ขั้น 7	-
6	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 5	เพลงมุล่ง	ผู้สอนกำหนด	-
7	ฝึกเพลงต่อจากทักษะ 6	เดี่ยวเชิดนอก	ขั้น 9	-
		เดี่ยวแขกมอญ	ขั้น 8	-

จากตารางแสดงเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอนผู้ไม่มีการลำดับเนื้อหาชัดเจน ผู้สอนเลือกเพลงสอนตามความถนัดของผู้สอน และเน้นเพลงที่ได้รับการถ่ายทอดตามแบบแผนครูเทียบ เช่น เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงเหาะ เพลงสาธุการ เพลงสุรินทราหู และเพลงมุล่ง เป็นต้น การสอนตั้งแต่ทักษะที่ 2 เป็นต้นมาหลักสูตรกำหนดเนื้อหาไว้กว้างๆ เพื่อให้ผู้สอนพิจารณาขีดความสามารถผู้เรียน และจัดการสอนได้ตรงตามคุณสมบัติของผู้เรียน เมื่อเทียบเนื้อหากับเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย พบว่า ผู้สอนจัดเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ มีบางเพลงที่ผู้สอนต้องการวาง พื้นฐานการเป่าปี่ให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นเพลงในแบบแผนการเรียนปี่ของครูเทียบ และเพลงระบำซึ่งเป็นเพลงประกอบการแสดงที่ผู้สอนกำหนดไว้ในเนื้อหา

ขั้นวัดผลประเมินผล

การวัดผลประเมินผลทำในรูปคณะกรรมการ แต่ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาให้ผลการเรียนกับผู้เรียน เกณฑ์การวัด เครื่องมือการวัดผล ผู้สอนพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน และประเมินผลตามเกณฑ์ของสถาบันกำหนด

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ผู้สอนมีภาระหน้าที่และงานต้องรับผิดชอบหลายเรื่อง จนบางครั้งต้องจัดผู้สอนแทนหรือให้ผู้เรียนเตรียมฝึกทำนองหลัก และเป่าทำนองหลักแทนเนื้อหาทางแปล

2) ด้านผู้เรียน ไม่มีพื้นฐานด้านทำนองหลัก ทักษะการเป่าปี่ที่เรียนรู้มาใช้ลม ใช้นิ้ว และใช้ลิ้นไม่ถูกต้องตามแบบแผน ต้องปรับทักษะพื้นฐานใหม่ทั้งหมด

3) ด้านหลักสูตร หลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้สอนพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่โดยไม่กำหนดหรือระบุเนื้อหา หรือลำดับขั้นไว้ตายตัว แต่จะมีอุปสรรคในการรวมวง เนื่องจากการเรียนการสอนปี่ในมีเนื้อหาต่างจากเครื่องมือเอกชนิดอื่นๆ เพราะต้องพัฒนาทักษะตามแบบแผนของครูเทียบซึ่งจะเรียนเนื้อหาไม่ทันเครื่องดนตรีอื่น ผู้เรียนต้องขวนขวายเพื่อเรียนรู้ทำนองหลักตามข้อตกลงที่ผู้สอนได้ทำไว้

4) ด้านการสอน ผู้สอนมีภาระมากจึงต้องให้ผู้เรียนฝึกฝนปี่ด้วยตนเอง และเรียนทำนองหลักเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถบรรเลงรวมวงได้ และต้องจัดเวลาสอนเพิ่มเติมเนื่องผู้เรียนอ่อนด้านทักษะการเป่าปี่จึงต้องเรียนเสริมอย่างต่อเนื่อง

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล สาเหตุเกิดจากความไม่พร้อมของผู้เรียนทำให้บางครั้งการวัดผลประเมินผลไม่เป็นตามเกณฑ์กำหนด และผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษาไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สอน โดยวัดผลเรื่องพัฒนาการด้านทักษะเป็นสำคัญ

6.6 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล

กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ดังนี้

1) ผู้สอน ด้านผู้สอนมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดอ่างทอง บิดาเป็นศิลปินปี่ที่มีชื่อเสียง และเริ่มเรียนซอด้วงกับบิดาตั้งแต่อายุ 10 ปี และเรียนปี่พาทย์ตามแบบแผนการเรียนแบบโบราณเน้นเพลงเพื่อประกอบพิธีกรรมต่างๆ เริ่มเรียนปี่ในกับบิดาเมื่ออายุ 15 ปี ด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ

ฝึกเพลงตะลุ่มโปงเป็นเพลงแรก และออกหาประสบการณ์จากการแสดงดนตรีตามงานพิธีต่างๆ โดยเน้นบรรเลงเพลงประกอบพิธีกรรมเป็นสำคัญ ต่อมาได้เข้ารับราชการในกองดุริยางค์ทหารเรือ ได้เรียนรู้วิธีการเป่าปี่ตามแบบของเครื่องเป่าสากล เรียนเครื่องดนตรีสากล การอ่านเขียนโน้ตไทยและโน้ตสากล ด้านปี่ในได้เรียนเพิ่มเติมกับหมื่นตันตริการเจนจิตต์ นายเทียบ คงลายทอง และนายเฉลิม บัวทั่ง โดยเรียนเพลงบรรเลง เพลงเดี่ยว เพลงหน้าพาทย์จนถึงขั้นสูงสุด นอกจากนั้นเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล ยังมีความสามารถในการประพันธ์เพลงเดี่ยว การผลิตปี่ ลิ้นปี่ กำพวด และกล่องใส่เครื่องดนตรีไทยทุกชนิด เป้าหมายการสอนต้องการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่มีให้กับคนรุ่นหลังให้มากที่สุด ด้วยความรู้ ประสบการณ์การสอนตั้งแต่รับราชการกองดุริยางค์ และเป็นผู้มีพื้นฐานด้านระเบียบวินัยดี แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ไม่เลือกครู ไม่แบ่งพรรคพวก สถาบันจึงมีความเชื่อมั่นในความเป็นครู

2) ผู้เรียน ผู้เรียนมีเริ่มเรียนดนตรีไทยในโรงเรียน พื้นฐานทางดนตรีแตกต่างกัน และบกพร่องเรื่องทำนองหลัก บางรายไม่เคยเรียนปี่ในมาก่อน และมีการย้ายเครื่องเอกตามความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ผ่านการเรียนดนตรีประเภทเครื่องสาย ทั้งด้านเครื่องดนตรีและบทเพลงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่สถาบันกำหนด ซึ่งผู้เรียนไม่มีพื้นฐานการบรรเลงเครื่องมือเอกเพลงโหมโรงเช้ามาก่อน เป้าหมายการศึกษาเพื่อต้องการเข้าเรียนสถาบันที่มีชื่อเสียงและความคาดหวังในอาชีพครู

3) หลักสูตร หลักสูตรมีเป้าหมายผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นศิลปิน เนื้อหาการเรียนกำหนดไว้เป็นลำดับขั้นเริ่มจากการเรียนเพลงพื้นฐาน เพลงประกอบพิธีกรรม เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเสภา เพลงทยอย เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว เน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติเครื่องมือเอกได้จนถึงขั้นบรรเลงเพลงเดี่ยว สถาบันจึงกำหนดแผนการสอนให้ผู้สอนจัดการสอนดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงเนื้อหาในแผนการสอนแต่ละภาคเรียน

ภาคเรียน	เนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด	เนื้อหาในแผนการสอน
1	เพลงพื้นฐาน	โหมโรงเย็น
2	เพลงพิธีกรรม เพลงขับกล่อม	โหมโรงเช้า เรื่องเต่ากินผักบุ้ง เรื่องทำขวัญ
3	เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงกรอ	เรื่องฉิ่งพระฉัน เรื่องสร้อยสน เขมรไทรโยคสี่ชั้น
4	เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเถา	เรื่องมอญแปลง โหมโรงกระสุนทอง พม่าเห่เถา
5	เพลงเถา เพลงทยอย เพลงลา	โหมโรงแขกมอญ สี่บทเถา บุหลันเถา ปลาทองเถา
6	เพลงหน้าพาทย์ เพลงทยอย	ตับนางลอย ทยอยนอกสามชั้น
7	เพลงเดี่ยว	สารถี แขกมอญ

จากตารางพบว่าเนื้อหาที่ผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดลงในแผนการสอนแต่ละภาคเรียนจะแตกต่างกัน ซึ่งผู้สอนปี่ในสถาบันแห่งนี้จะใช้แผนการสอนฉบับเดียวกัน เริ่มจากการวางพื้นฐานด้วยทำนองเพลงสำคัญของการเรียนปี่พาทย์ การเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม เพลงเสภา เพลงประกอบการแสดง เพลงที่มีเทคนิคการบรรเลงชั้นสูง และเพลงเดี่ยว

ขั้นการสอน

ขั้นตอนการสอนเริ่มจากการประเมินความรู้ด้านทักษะ และประสบการณ์ดนตรีผู้เรียน เริ่มฝึกทักษะปี่จากการไล่เสียงขึ้นลงตามโน้ต ได้แก่ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที การไล่เสียงเริ่มจากระดับเสียงกลาง หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกเสียงสูงหรือเสียงแหบ และเสียงต่ำหรือเสียงต้อลำดับต่อไป การสอนผู้สอนใช้วิธีการแบบมุขปาฐะคือ การแสดงเป็นต้นแบบ การทำตาม และฝึกฝนจนชำนาญ การสอนระยะแรกจะแนะนำการระบายลม การตัดแต่งลิ้นปี่ การเก็บรักษาปี่ สำหรับผู้ที่มีทักษะปี่ในมาบ้าง ผู้สอนจะให้ทดลองเป่าเพื่อประเมินความรู้ และทักษะเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นจึงเริ่มสอนเพลงเพลงตะลุ่มโปงเป็นเพลงแรก ซึ่งผู้สอนได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา แต่การสอนของผู้สอนจะแตกต่างจากประสบการณ์ในอดีตนั่นคือการใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน ผู้สอนบอกทำนองบอกนิ้ว บอกเสียง เป็นโน้ตเพลงทั้งหมด เป็นการประยุกต์วิธีการสอนในอดีตผนวกกับความรู้ด้านโน้ตเพลงที่เรียนจากกองดุริยางค์ และคุณสมบัติของผู้เรียน ขณะสอนก็พยายามปรับปรุงแก้ไขวิธีการเป่าที่ไม่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง ด้านเนื้อหาที่สอนผู้สอนยึดแนวทางตามแผนการสอนที่สาขาวิชากำหนดไว้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่ใช้สอน	ที่มาของเนื้อหาที่ใช้สอน (ตามเกณฑ์ฯ/อื่น)	หมายเหตุ
ทักษะ 1	-	ตะลุ่มโปง	บิดา	-
	โหมโรงเย็น	โหมโรงเย็น	ขั้น 5	-
ทักษะ 2	โหมโรงเช้า	โหมโรงเช้า	ขั้น 4	-
	เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง	เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง	ขั้น 9	-
	เรื่องทำขวัญ	-	ขั้น 6	สอนไม่ทัน
ทักษะ 3	เรื่องฉิ่งพระฉัน	เรื่องฉิ่งพระฉัน	ขั้น 6	-
	เรื่องสร้อยสน	เรื่องสร้อยสน	ขั้น 6	-
	เขมรไทรโยค สี่ชั้น	-	ขั้น 9	ไม่ได้สอน

ตารางที่ 17 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล (ต่อ)

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่ใช้สอน	ที่มาของเนื้อหาที่ใช้สอน (ตามเกณฑ์ฯ/อื่น)	หมายเหตุ
ทักษะ 3	-	เรื่องมอญแปลง	ขั้น 9	-
ทักษะ 4	เรื่องมอญแปลง	ตระเทวาประสิทธิ์	กรรมการกำหนด	-
	โหมโรงกระสุนทอง	โหมโรงมหาราช	กรรมการกำหนด	-
	พม่าเห่ เถา	พม่าเห่ เถา	ขั้น 7	-
	-	กำสรวลสุรางค์ เถา	กรรมการกำหนด	-
ทักษะ 5	โหมโรงแขกมอญ	โหมโรงแขกมอญ	กรรมการกำหนด	-
	บุหลัน เถา	บุหลัน เถา	ขั้น 9	-
	สี่บท เถา	สี่บท เถา	ขั้น 9	-
	ปลาทอง เถา	ปลาทอง เถา	ขั้น 9	-
ทักษะ 6	ตับนางลอย	ตับนางลอย	กรรมการกำหนด	-
	ทยอยนอก	ทยอยนอก	ขั้น 9	-
ทักษะ 7	เดี่ยวแขกมอญ	เดี่ยวแขกมอญ	ขั้น 8	-
	เดี่ยวสารถี	เดี่ยวสารถี	ขั้น 8	-

จากตารางแสดงเนื้อหาที่ผู้สอนจัดการเรียนการสอนพบว่า บางภาคเรียนผู้สอนสอนตรงตามแผนการสอน บางภาคเรียนจัดการสอนไม่ตรงกับแผนการสอน เนื่องจากสอนไม่ทันเพราะพื้นฐานของผู้เรียนยังไม่ดีพอ บางเพลงสำคัญสำหรับผู้เรียนปี่พาทย์ และบางเพลงสาขาวิชาต้องการจะแสดงในกิจกรรมต่างๆ จึงมอบหมายให้ผู้สอนถ่ายทอดเพิ่มเติม เนื้อหาที่สาขาวิชาเน้น คือ โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง และเพลงตับ เพราะเป็นเนื้อหาพื้นฐานของด้านปี่พาทย์ ผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบตามหลักสูตรกำหนดถึงแม้ว่าไม่ตรงตามเงื่อนไขเวลา ส่วนเนื้อหาเพลงประเภทอื่นๆ สาขาวิชาอนุโลมให้จัดการสอนได้ตามความเหมาะสม การสอนเครื่องมือเอกทุกชนิดจะยึดทำนองหลักของนายสุบิน จันทร์แก้ว เป็นแนวทางในการแปลทำนอง และจะประชุมก่อนจัดการเรียนการสอนในแต่ละภาคเรียน

ผู้สอนจะนำทำนองหลักมาสร้างเป็นทำนองทางปี่บันทึกเป็นโน้ตไทยเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน และจะให้โน้ตผู้เรียนขณะสอน โดยจะเพิ่มเติมเทคนิคการสอน ทักษะพิเศษ และปรับเปลี่ยนทำนองขณะสอน และจะเร่งสอนให้จบเพลงตามหลักสูตรกำหนด เวลาที่เหลือคือการฝึกฝนเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถจำทำนองเพลง และทักษะได้ เมื่อเทียบเนื้อหาการ

สอนกับเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย พบว่า ส่วนใหญ่การสอนจะใช้เนื้อหาตามที่ผู้สอนต้องการวางพื้นฐานการเป่าปี่ หลักสูตรกำหนด และกรรมการกำหนด

การวัดผลและประเมินผล

สาขาวิชาเป็นผู้ดำเนินการในการวัดผลประเมินผล โดยมีนายสุบิน จันทร์แก้ว และอาจารย์ด้านปี่พาทย์ประจำสาขาเป็นผู้ร่วมพิจารณาเพื่อตัดสินความรู้ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ประเมินจะเป็นเรื่องพัฒนาการเป็นสำคัญ แต่เรื่องเกณฑ์ตามหลักสูตรกำหนดผู้สอนจะขอผ่อนผันก่อนการวัดผลล่วงหน้า เนื่องจากผู้เรียนยังทักษะไม่ดี สำหรับเกณฑ์สาขาวิชากำหนดไว้ 4 ประเด็น คือ เสียง จังหวะ ลีลา และทำนอง การสอบแต่ละครั้งใช้การจับฉลากเลือกเพลงสอบ การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนจะใช้คะแนนจากการวัดผลกลางภาค ปลายภาค คะแนนการฝึกซ้อม 20 ชั่วโมง คะแนนการเข้าเรียน และการร่วมกิจกรรมที่สาขาวิชากำหนด

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ทั้งด้านภูมิหลัง ประสบการณ์ และเป้าหมายการสอน ผู้สอนอุทิศให้กับการเรียนการสอนปี่ใน ด้านสุขภาพมีเรื่องการได้ยินเนื่องจากการเป่าเครื่องเป่ามากจึงส่งผลต่อการได้ยิน ขณะพูดคุย หรือทำการสอนต้องใช้เสียงมากกว่าปกติ ความรู้ประสบการณ์ และวิธีการที่ผู้สอนใช้เป็นวิธีที่ดี และเหมาะสมกับสถาบันแห่งนี้ หากใช้การเรียนการสอนแบบมุขปาฐะเหมือนในอดีต ผู้สอนเชื่อว่าต้องสร้างปัญหาให้กับการสอนเครื่องมือเอกปี่ใน เนื่องจากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานด้านทำนองหลักมาก่อน การคัดเลือกผู้เรียนที่เน้นความรู้ด้านทฤษฎีมักได้ผู้เรียนที่บกพร่องด้านทักษะเข้ามาเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่สถาบันต้องแก้ไขต่อไป การเตรียมการสอนที่สำคัญคือการบันทึกโน้ตทางปี่เพื่อเตรียมสอนในแต่ละภาคเรียน

2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีความด้อยทักษะพื้นฐานทั้งด้านทำนองหลัก และปี่ใน ผู้สอนไม่สามารถเลือกผู้เรียนได้ตามต้องการเนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องปริมาณ ดังนั้นจึงต้องเลือกผู้เรียนให้ครบตามเกณฑ์ที่สถาบันกำหนด ถึงแม้ได้ผู้เรียนที่มีความพร้อมยังไม่ถึงเกณฑ์กำหนด

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่าเป็นเพียงกรอบในการจัดการเรียนการสอนกว้างๆ ที่สถาบันกำหนดขึ้นเพื่อให้มีแนวทางการทำงานที่ชัดเจน เนื้อหา หรือบทเพลงบางเพลงผู้สอนต้องศึกษารายละเอียดใหม่ เพื่อปรับให้เข้ากับการทำงานของกลุ่มผู้สอนปฏิบัติ บางภาคเรียนมีการกำหนดเนื้อใหม่ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ที่สำคัญหลักสูตรกำหนดไว้สำหรับผู้เรียนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนสมบูรณ์ สำหรับการสอนปี่ผู้สอนต้องปรับเนื้อหา และหาวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนตามหลักสูตรกำหนด

4) ด้านการสอน สืบเนื่องจากความด้อยมาตรฐานด้านทักษะของผู้เรียน จึงส่งผลให้จัดการเรียนการสอนไม่ทันตามหลักสูตรกำหนด ระหว่างภาคเรียนสาขาวิชากำหนดให้รายงานความก้าวหน้าของผู้เรียน และต้องผ่อนผันเพื่อลดเนื้อหาสำหรับผู้เรียนที่ด้อยทักษะซึ่งไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้เท่ากับเครื่องมือเอกชนิดอื่น ปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ การแสดงเพลงเดี่ยวก่อนจบหลักสูตรภาคปฏิบัติ ซึ่งสาขาวิชาเชิญกรรมการภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินในด้านเครื่องมือเอกปี่จะมีมาตรฐานต่ำกว่าเครื่องมือเอกอื่นๆ

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล มีเพียงเรื่องเดียวที่สำคัญคือ ไม่สามารถวัดผลประเมินได้ตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งเป็นภาระของผู้สอนที่ต้องขอผ่อนผัน บางครั้งต้องจัดการสอนเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าวัดผลประเมินผลได้ตามหลักสูตรกำหนด ซึ่งเป็นปัญหา ที่ผู้สอนประสบทุกปีสาเหตุสำคัญมาจากผู้เรียนขาดทักษะเฉพาะด้านเครื่องมือเอกที่เรียน

6.7 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

การนำเสนอกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง 3 ส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนเกิดในตระกูลปี่พาทย์แถบจังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มหัดดนตรีไทยตั้งแต่อายุ 11 ปี โดยเรียนฆ้องวงใหญ่กับตา เพลงโหงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงตับ และเพลงประกอบพิธีกรรมต่างๆ หลังจากนั้นจึงออกแสดงปี่พาทย์ตามงานร่วมกับครอบครัว และมีโอกาสได้เรียนดนตรีไทยกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และเรียนระนาดกับครูบุญยงค์ เกตุคง เริ่มเรียนปี่ในอายุ 18 ปี กับบิดาซึ่งเป็นครูสอนปี่ในวิทยาลัยนาฏศิลป วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เริ่มฝึกเพลงโล้เป็นเพลงแรก ภายหลังรับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก มีโอกาสได้เรียนทฤษฎีดนตรีไทย ทฤษฎีดนตรีสากล การอ่านเขียนโน้ตเพลงไทย โน้ตเพลงสากล การเรียบเรียงเสียงประสาน รวมทั้งฝึกปฏิบัติดนตรีไทย และดนตรีสากลเพิ่มเติม จึงมีความชำนาญทั้งด้านทฤษฎี และปฏิบัติดนตรีไทย ได้ประพันธ์เพลงไทยไว้หลายเพลง โดยเฉพาะทางเดียวระนาดเอก และทางเดี่ยวปี่ใน ด้านบุคลิกภาพเป็นผู้สุขุมเยือกเย็นอารมณ์ดีใฝ่เรียนรู้ และพยายามพัฒนาทักษะฝีมือตลอด ด้านเป้าหมายการสอนต้องการสืบทอดดนตรีไทยให้ดำรงคงอยู่ต่อไป สิ่งที่ถ่ายทอดส่วนหนึ่งมาจากความรู้ตามแบบแผนการเรียนดนตรีโบราณ ส่วน

หนึ่งเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมา นำมาประยุกต์ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับแบบแผนมากเกินไป

2) ผู้เรียน ผู้เรียนมีพื้นฐานทางดนตรีแตกต่างกัน ส่วนใหญ่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล บางรายไม่เคยเรียนปี่ในมาก่อน บางรายมีพื้นฐานมาเพียงเล็กน้อย ไม่มีผู้เรียนปี่รายใดมีคุณสมบัติก่อนเข้าเรียนครบถ้วนตามเกณฑ์ที่สถาบันกำหนด ที่สำคัญกว่านั้น ผู้เรียนไม่เคยผ่านการเรียนทำนองหลักมาก่อน แต่มีปฏิภาณไหวพริบ และความรู้ด้านทฤษฎีอยู่ในขั้นดี ผู้เรียนส่วนใหญ่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่ปรากฏผู้เรียนที่มาจากตระกูลดนตรี ด้านบุคลิกภาพ ผู้เรียนปี่ในของสถาบันนี้มีทั้งเพศชายและหญิง มีความตั้งใจศึกษาหาความรู้ มีประสบการณ์ดนตรีน้อย และมีพื้นฐานด้านทักษะด้อยกว่าผู้เรียนเครื่องมือเอกอื่นๆ ส่วนใหญ่คาดหวังประกอบอาชีพครู

3) หลักสูตร หลักสูตรมีเป้าหมายผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นศิลปิน เนื้อหาการเรียนกำหนดไว้เป็นลำดับขั้นเริ่มจากการเรียนเพลงพื้นฐาน และเน้นเพลงประกอบพิธีกรรม การเรียนการสอนเป็นการสอนปฏิบัติประกอบการบรรยาย โดยเรียนเป็นรายบุคคล และกำหนดการฝึกซ้อมภาคเรียนละไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง ร่วมกิจกรรมต่างๆ และมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 การวัดผลประเมินผลจะแบ่งคะแนนออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมที่สาขาวิชากำหนดขึ้นแต่เน้นทักษะปฏิบัติเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องสามารถบรรเลงเพลงได้ครบถ้วนตามหลักสูตรกำหนด และปฏิบัติได้ถูกต้องตามแบบแผนการบรรเลงของแต่ละเครื่องมือ สาขาวิชาจะแจ้งแนวการจัดการเรียนการสอนให้ผู้สอน ซึ่งในแต่ละภาคเรียน ซึ่งสาขาวิชากำหนดเนื้อหาไว้ดังนี้

ตารางที่ 18 แสดงเนื้อหาในแผนการสอนแต่ละภาคเรียน

ภาคเรียน	เนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด	เนื้อหาในแผนการสอน
1	เพลงพื้นฐาน	โหมโรงเย็น
2	เพลงพิธีกรรม เพลงขับกล่อม	โหมโรงเช้า เรื่องเต่ากินผักบุ้ง เรื่องทำขวัญ
3	เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงกรอ	เรื่องฉิ่งพระฉัน เรื่องสร้อยสน เขมรไทรโยคสี่ชั้น
4	เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเถา	เรื่องมอญแปลง โหมโรงกระสุนทอง พม่าห่เถา
5	เพลงเถา เพลงทยอย เพลงลา	โหมโรงแขกมอญ สี่บทเถา บุหลันเถา ปลาทองเถา
6	เพลงหน้าพาทย์ เพลงทยอย	ตับนางลอย ทยอยนอกสามชั้น
7	เพลงเดี่ยว	สารถี แขกมอญ

จากตารางพบว่าเนื้อหาที่ผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดลงในแผนการสอนแต่ละภาคเรียนโดยเน้นการเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม เช่น เพลงโหมโรงเช้า เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง และ

เพลงเรื่องทำขวัญ เป็นต้น นอกจากนั้นเป็นเพลงที่ผู้สอน และกรรมการกำหนดขึ้น การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรอิงเกณฑ์มาตรฐาน ฯ เป็นสำคัญ ด้านทำนองเพลงผู้สอนทุกรายจะยึดทำนองหลักของนายสุบิน จันทร์แก้ว ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยของสถาบัน ยึดเป็นแนวทางในการทำทางแปลของเครื่องมือเอกแต่ละชนิด

ขั้นการสอน

ก่อนการสอนผู้สอนประเมินทักษะ โดยถามถึงความรู้เดิม และทดลองให้ผู้เรียนเป่าปี่ ผู้เรียนที่มีพื้นฐานมาบ้างฝึกให้ไล่เสียงขึ้นลงตามลักษณะการไล่เสียงแบบสากล พร้อมบอกชื่อโน้ตประกอบแต่ละเสียง ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบมุขปาฐะผสมกับกับการเรียกตามชื่อโน้ต โด เร มี ฟา แต่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการใช้โน้ตเป็นสำคัญ เป็นการใช้ประสบการณ์จากการเรียนปี่กับบิดา และประสบการณ์จากการทำงานในกองดุริยางค์ทหารบก ผู้สอนเห็นว่าไม่ขัดกับการเรียนดนตรีไทย เพราะการเรียนต้องมีการพัฒนา เมื่อมีสื่อการเรียนก็ต้องนำสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ระหว่างเรียนผู้เรียนจะจดจำทำนองได้มากน้อยเพียงใดไม่สำคัญ การเรียนด้วยการใช้โน้ตผู้เรียนต้องไปฝึกฝนเองถึงจะเกิดความชำนาญ ผู้สอนเป็นผู้ให้เนื้อหานั่นคือทำนองเพลง หรือโน้ต และแก้ไขจุดบกพร่อง ปรับการใช้ลม ใช้นิ้ว แก้เสียงเพี้ยน เนื้อหาที่ใช้สอนเป็นบทเพลงที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 19 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่ใช้สอน	ที่มาของเนื้อหาที่ใช้สอน (ตามเกณฑ์ฯ/อื่น)	หมายเหตุ
ทักษะ 1	โหมโรงเย็น	เพลงสุโขทัย	ผู้สอนกำหนด	-
	-	มุล่ง	ผู้สอนกำหนด	-
ทักษะ 2	โหมโรงเช้า	โหมโรงเช้า	ขั้น 4	-
	เต่ากินผักบุ้ง	เต่ากินผักบุ้ง	ขั้น 9	-
	เรื่องทำขวัญ	โหมโรงเย็น	ขั้น 5	สอนไม่ทัน
ทักษะ 3	เรื่องฉิ่งพระฉัน	เรื่องฉิ่งพระฉัน	ขั้น 6	-
	เรื่องสร้อยสน	เรื่องสร้อยสน	ขั้น 6	-
	เขมรไทรโยค สี่ชั้น	โหมโรงมะลิเลื้อย	ขั้น 9	-
	-	โหมโรงกระสุนทอง	กรรมการกำหนด	-

ตารางที่ 19 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร (ต่อ)

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่ใช้สอน	ที่มาของเนื้อหาที่ใช้สอน (ตามเกณฑ์ฯ/อื่น)	หมายเหตุ
ทักษะ 4	เรื่องมอญแปลง	เรื่องมอญแปลง	ขั้น 9	-
	โหมโรงกระสุนทอง	โหมโรงปฐมดุสิต	กรรมการกำหนด	-
	พม่าเห่ เถา	พม่าเห่ เถา	ขั้น 8	-
ทักษะ 5	โหมโรงแขกมอญ	โหมโรงแขกมอญ	กรรมการกำหนด	-
	บุหลัน เถา	บุหลัน เถา	ขั้น 9	-
	สี่บท เถา	สี่บท เถา	ขั้น 9	-
	ปลาทอง เถา	-	ขั้น 9	สอนไม่ทัน
ทักษะ 6	ตับนางลอย	ตับนางลอย	กรรมการกำหนด	-
	ทยอยนอก	-	ขั้น 9	ยังไม่ได้เรียน
ทักษะ 7	เดี่ยวแขกมอญ	-	ขั้น 8	ยังไม่ได้เรียน
	เดี่ยวสารถี	-	ขั้น 8	ยังไม่ได้เรียน

จากตารางแสดงเนื้อหาที่พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ใช้สอนแต่ละภาคเรียน พบว่า บางภาคเรียนผู้สอนจัดการเรียนการสอนตรงตามแผนการสอน บางภาคเรียนจัดการเรียนการสอนไม่ตรงกับแผนการสอน ผู้สอนจะนำทำนองหลักมาสร้างเป็นทำนองทางปี่บันทึกเป็นโน้ตไทยเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน ทั้งนี้จะยึดทำนองหลักของนายสุบิน จันทร์แก้ว เป็นแนวทางในการแปลทำนอง ส่วนเพลงที่ผู้สอนจัดการสอนไม่ตรงกับแผนการสอนจะนำข้อมูลปรึกษากับนายสุบิน จันทร์แก้ว เพื่อผ่อนผันให้ผู้เรียนสอบเฉพาะเพลงที่เรียนเนื่องจากผู้เรียนปี่ไม่มีทักษะพื้นฐานทำนองหลัก พื้นฐานเครื่องมือเอก และการเปลี่ยนเครื่องมือเอก บางครั้งสอนเฉพาะทำนองหลักเพื่อให้ครบถ้วนตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด และสอบโดยเป่าทำนองหลักแทน เช่น เพลงกราวใน ในชุดโหมโรงเย็น เป็นต้น

การเรียนเพลงสุโขทัย และเพลงมุล่งเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาทักษะการใช้นิ้ว ใช้ลม และใช้ลิ้น ผู้เรียนแต่ละรุ่นจะเรียนเนื้อหาต่างกันเนื่องจากสาขาวิชาต้องการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเข้มข้นยิ่งขึ้น การสอนผู้สอนใช้การบรรยายประกอบการปฏิบัติ เนื้อหาว่าด้วยทักษะการบรรเลง โครงสร้างของทำนองเพลง ประวัติความเป็นมาของบทเพลง เทคนิคการสอนใช้การให้กำลังใจ และการชม ปี่เป็นเครื่องดนตรีที่ฝึกยาก ผู้เรียนต้องมีความพยายาม และความอดทน

สูงจึงจะประสบความสำเร็จ โดยเน้นการใช้โน้ตเป็นสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายของหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมได้บรรลุตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลประเมินผลสาขาวิชาจะกำหนดรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ การกำหนดวัน เครื่องมือวัด การกำหนดวันเวลาสอบ การจัดลำดับผู้เข้าสอบ การนัดหมายคณะกรรมการควบคุมการสอบ การดำเนินการสอบ การรวบรวมคะแนน และการประกาศผลสอบ โดยแจ้งรายละเอียดให้ผู้สอน และผู้เรียนทราบล่วงหน้า เพื่อให้เตรียมตัวและดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของเวลา

รายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนปี่ใน กำหนดประเด็นการพิจารณาไว้ 4 ประเด็น คือ เสียง จังหวะ ลีลา และทำนอง แต่ไม่ได้กำหนดว่าเรื่องใดควรให้คะแนนมากน้อยเท่าใด ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนแต่เพียงผู้เดียว การสอบแต่ละครั้งหากมีจำนวนเพลงมากจะใช้วิธีการจับฉลากเลือกเพลงสอบ กรรมการควบคุมการสอบประกอบด้วยอาจารย์ประจำด้านปี่พาทย์ อาจารย์ผู้สอน และนายสุบิน จันทร์แก้ว ประธานกรรมการ หน้าที่ของประธานกรรมการ และกรรมการร่วมที่เป็นอาจารย์ประจำจะพิจารณาความเหมาะสมทุกๆ ด้านและพัฒนาการของผู้เรียน ส่วนการพิจารณาทักษะของผู้เรียนผู้สอนจะเป็นรับผิดชอบ การประเมินผลสาขาวิชาจะใช้คะแนนจากการวัดผลกลางภาค ปลายภาค คะแนนการฝึกซ้อม 20 ชั่วโมง คะแนนการเข้าเรียน และการร่วมกิจกรรมที่กำหนด และอาจจะมีคะแนนอื่นๆ ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันระหว่างสาขาวิชา ผู้สอน และผู้เรียน ทั้งนี้จะแตกต่างกันในแต่ละภาคเรียน

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเรื่องพละกำลัง เนื่องจากไม่ได้เป่าปี่มานานประกอบกับอายุมากจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติทักษะได้ตามต้องการ แต่สามารถบอกรายละเอียดให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติได้ บางครั้งทำให้ผู้เรียนเสียโอกาสในการเรียนรู้จากการได้เห็น และฟังเสียงจริง สำหรับประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญเพราะผู้เรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานด้านปี่ในมาน้อย เมื่อขึ้นชั้นปี 3 และปี 4 เนื้อหาการเรียนยากขึ้น เรียนเพลงทยอย เพลงหน้าพาทย์ เรียนการเป่าเลียนเสียงร้อง เลียนเสียงพูด รวมทั้งการเป่าเพลงเดี่ยว ผู้สอนต้องหาวิธีถ่ายทอดให้ผู้เรียนมีทักษะตามหลักสูตร

2) ด้านผู้เรียน ปัญหาของผู้เรียนมักเกิดจากความด้อยประสบการณ์ ไม่มีพื้นฐานด้านทำนองหลัก และด้านปี่ใน ปัญหาที่แท้จริงคือไม่มีผู้สมัครเรียนเครื่องมือเอกปี่ในจึงจำเป็นต้องรับสมัครผู้เรียนเครื่องมือเอกอื่นที่สนใจมาเรียน การแก้ปัญหาควรรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานทำนองหลักมาอย่างดี วิโรจน์ เวชชะ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า ปัญหาด้านผู้เรียนสถาบันให้ความสำคัญเพราะ

เกรงว่าจะจัดการศึกษาด้านดนตรีไทยไม่ได้มาตรฐานตามที่สถาบันต้องการ เคยทดลองคัดเลือกผู้ที่มีความพร้อมด้านดนตรีเข้าเรียน พบว่าผู้เรียนกลุ่มนี้มักมีปัญหาด้านการเรียนวิชาการไม่สนใจฝึกซ้อมตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด ไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของสถาบัน ที่สำคัญคือมักขาดเรียนเพื่อไปแสดงดนตรีตามงานต่างๆ แต่กลุ่มผู้มีทักษะฝีมือน้อยจะมีความสนใจ ตั้งใจเรียน มีความอดทน รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ มีการพัฒนาตนเอง

3) ด้านหลักสูตร ผู้สอนเห็นว่าหลักสูตรกำหนดไว้ภายใต้เงื่อนไขของเวลา และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยกำหนดไว้เป็นกรอบกว้างๆ ที่ต้องทำไว้ตามระเบียบของสถาบัน บางส่วนสามารถปฏิบัติตามได้ เช่น บันทึกเวลาเรียน บางสิ่งบางอย่างไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เช่น หลักสูตรกำหนดให้จัดการเรียนการสอนเครื่องมือเอกเป็นแบบบรรยาย 2 ชั่วโมง และปฏิบัติ 2 ชั่วโมง แต่ความเป็นจริงจัดการเรียนการสอนได้เพียง 2 ชั่วโมง ที่เน้นการปฏิบัติเป็นหลัก เมื่อมองภาพรวมเห็นว่าหลักสูตรมีส่วนอยู่บ้างที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายนั่นคือ การสร้างผู้เรียนให้เป็นศิลปินดนตรี แต่สิ่งที่สำคัญหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน มีผู้เรียนปี่หลายรายที่จบการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ จบหลักสูตรศิลปินจากสถาบันแห่งนี้ แต่ไม่สามารถทำงานได้ตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง

4) ด้านการสอน หลักสูตรกำหนดเนื้อการเรียนการสอนไว้มากเกินไป เพราะผู้เรียนปี่ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานด้านทำนองหลัก โดยเฉพาะด้านเครื่องมือเอกบางรายย้ายเครื่องมือเอกจึงทำให้ไม่สามารถสอนเนื้อหาได้ตามหลักสูตรกำหนด การสอนแบบการใช้โน้ตเป็นสื่อจึงจำเป็นอย่างยิ่งผู้เรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าว แต่ผู้เรียนต้องขยันฝึกซ้อมจึงจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร (สัมภาษณ์) กล่าวว่าในอดีตผู้สอนปฏิบัติทั้งด้านปี่พาทย์ และเครื่องสายต้องเข้าเป็นกรรมการพิจารณาผลการสอบปฏิบัติมีปัญหาเรื่องกรรมการว่างไม่ตรงกัน หรือกรณีผู้เรียนบางรายไม่สามารถเข้าสอบได้ต้องดำเนินการสอบใหม่โดยเชิญกรรมการทุกเข้าร่วมเป็นกรรมการสอบซึ่งทำให้เสียเวลามาก ต่อมาจึงเปลี่ยนวิธีการวัดผลประเมินผลใหม่ดังที่กล่าวมาตอนต้น สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับการสอบปี่คือ ผู้เรียนมักสอบไม่ครบตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งผู้สอนต้องชี้แจงต่อคณะกรรมการทุกครั้ง เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นพัฒนาการด้านทักษะของผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้สอนจะเป็นผู้ชี้ขาดระดับผลการเรียนของผู้เรียน เนื่องจากคลุกคลีกับผู้เรียนมาตลอดภาคเรียน

6.8 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน

กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นวัดผลประเมินผล ดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้แก่ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร ดังนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนเกิดในตระกูลปี่พาทย์ เริ่มเรียนดนตรีไทยตั้งแต่เยาว์วัย โดยเรียนแบบมุขปาฐะ เน้นการเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม และมีประสบการณ์ในอาชีพศิลปินดนตรีไทย ต่อมาได้เข้าเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป โดยเรียนทำนองหลักเป็นสำคัญ และได้เรียนปี่ในกับครูบางหลวงสุนทร ครูผู้สอนใช้การสอนแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกับการเรียนเครื่องตี มีโอกาสใช้ความรู้ที่เรียนในอาชีพศิลปินดนตรีไทยอย่างเต็มที่เพราะได้ออกแสดงในงานต่างๆ กับวงปี่พาทย์ของครูโมปลื้มปรีชา และได้ศึกษาต่อสาขาวิชาดนตรีจนจบระดับอุดมศึกษา ทำงานด้านการสอนดนตรี เป้าหมายของตนเอง และของสถาบันตรงกันคือผลิตบุคลากรทางด้านการสอนดนตรีสู่สังคม

2) ผู้เรียน ผู้เรียนเริ่มเรียนดนตรีไทยในระดับมัธยมศึกษา ไม่มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถทางดนตรี เป็นการเรียนเพราะความชอบ และประดับความรู้ อ่อนทั้งทฤษฎี ปฏิบัติ และประสบการณ์ดนตรี การเรียนดนตรีก่อนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาเรียนเพลงเครื่องสาย มีความรู้เรียนการอ่านการเขียนโน้ตเพลง เพราะเรียนดนตรีไทยด้วยวิธีการใช้โน้ต ด้านความรู้ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยกำหนด มีเป้าหมายการเรียนเพื่อศึกษาต่อ

3) หลักสูตร เป้าหมายหลักสูตรต้องการผลิตบุคลากรด้านการสอน โดยกำหนดเนื้อหาให้เรียนเพลงประกอบพิธีกรรม เพลงประกอบการแสดง เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว กิจกรรมการสอนเน้นการปฏิบัติ การวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสถาบัน

ขั้นการสอน

ผู้สอนนำความรู้ที่มีประสบการณ์จากการเรียนปี่ในอดีตมาประยุกต์เข้ากับเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาดังนี้

ตารางที่ 20 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายวิเชียร อ่อนละมุน

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	ฝึกเพลงสาธุการ เพลงฉิ่ง	เพลงโล้	ผู้สอนกำหนด	-
		เพลงสาธุการ	ขั้น 4	-
		เพลงโหมโรงเช้า	ขั้น 4	เรียนทำนองหลัก
2	ฝึกเพลงโล้ โหมโรงเช้า พระเจ้าลอยถาด กราวรำ	เพลงโหมโรงเย็น	ขั้น 5	เรียนทำนองหลัก
3	ฝึกเพลงวาลงสรง	-	-	ยังไม่ได้เรียน
	เพลงเรื่องสร้อยสน	เพลงเรื่องสร้อยสน	ขั้น 6	เรียนทำนองหลัก
4	ฝึกเพลงเถา	-	-	ยังไม่ได้เรียน
	เพลงตับ	-	-	ยังไม่ได้เรียน
5	ฝึกเพลงทยอย	-	-	ยังไม่ได้เรียน
	เพลงประกอบการแสดง	-	-	ยังไม่ได้เรียน
6	ฝึกเพลงหน้าพาทย์	-	-	ยังไม่ได้เรียน
	เพลงไหว้ครูโขนละคร	-	-	ยังไม่ได้เรียน
7	ฝึกเพลงเดี่ยว	-	-	ยังไม่ได้เรียน

จากตารางแสดงเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอน ผู้สอนถ่ายทอดทำนองเพลง และทักษะการเป่าปี่ให้ผู้เรียนเฉพาะการไล่เสียง และการฝึกเพลงเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งใช้การสอนแบบมุขปาฐะผสมการใช้โน้ตเป็นสื่อการสอน และเน้นให้ผู้เรียนเรียนทำนองหลักเพียงอย่างเดียว เพราะผู้เรียนไม่มีพื้นฐานการเรียนปี่พาทย์มาก่อน กิจกรรมเพิ่มเติมผู้สอนแนะให้ผู้เรียนพยายามออกงาน หรือไปแสดงตามงานต่างๆ กับเพื่อนเพราะจะช่วยพัฒนาทักษะ และทำนองเพลง

การวัดผลประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด การวัดผลสามารถกระทำได้เฉพาะในช่วงแรกที่ผู้เรียนเรียนปี่ใน ส่วนการวัดผลในช่วงต่อมาที่ผู้เรียนเรียนเฉพาะทำนองหลัก ผู้สอนใช้วิธีการประเมินภาพรวมจากการบรรเลงรวมวง ดูพัฒนาการ และการแก้ปัญหาระหว่างการบรรเลงซึ่งผู้เรียนเป่าเฉพาะทำนองหลักที่เรียนมาเท่านั้น

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน เนื่องจากไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถด้านปี่ในมานาน จึงทำให้ทักษะไม่ดีเท่าที่ควร เพราะทำงานหลายหน้าที่ การสอนจึงเน้นเฉพาะการวางพื้นฐานเบื้องต้น เช่น การฝึกไล่นิ้ว และเพลงฝึกเบื้องต้น ให้กับผู้เรียน

2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีความรู้ด้านดนตรีไม่เพียงพอสำหรับการเรียนเครื่องมือเอกปี่ใน

3) ด้านหลักสูตร หลักสูตรวางขอบเขตไว้กว้างๆ ซึ่งผู้สอนต้องประยุกต์ให้เข้ากับปัจจัยด้านผู้เรียนเป็นสำคัญ

4) ด้านผู้สอน ผู้สอนไม่สามารถสอนได้ตรงตามเนื้อหา และให้ผู้เรียนเรียนทำนองหลักก่อนจะเรียนเครื่องมือเอกปี่ใน ซึ่งจะเป็นผลดีกว่าการให้เรียนปี่โดยตรง

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนไม่สามารถใช้เกณฑ์ได้ตามที่หลักสูตรกำหนด ต้องใช้วิจารณญาณในการประเมินผลการเรียน เพราะพื้นฐานของผู้เรียนต่างจากผู้เรียนเครื่องมือเอกชนิดอื่น

6.9 กระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์

การนำเสนอกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์ แบ่งเนื้อหาเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสอน ขั้นการสอน และขั้นวัดผลประเมินผล ดังนี้

ขั้นเตรียมการสอน

ขั้นเตรียมการสอนมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน และหลักสูตร ดังนี้

1) ผู้สอน ผู้สอนไม่ได้เกิดในตระกูลดนตรีไทย เริ่มเรียนดนตรีตามแบบแผนการเรียนปี่พาทย์ โดยเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก ด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เมื่อเข้าเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป ได้เรียนปี่ในกับครูเทียบ คงลายทอง และได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องกับครูบุญช่วย โสวัตร ครูปี๊บ คงลายทอง สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาดนตรี ทำหน้าที่สอนปี่ในมากว่า 20 ปี เป้าหมายการสอนต้องการถ่ายทอดวิธีการทางดนตรีที่ถูกต้องให้กับคนรุ่นต่อไป

2) ผู้เรียน ผู้เรียนปี่เริ่มเรียนดนตรีในระดับมัธยมศึกษาโดยมีพื้นฐานเล็กน้อย และได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการสอนแบบมุขปาฐะผสมการใช้โน้ต ความรู้ก่อนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถเป่าเพลงเหาะ เพลงกลมได้ แต่ด้อยด้านทำนองหลัก เป้าหมายการเรียนต้องการพัฒนาความสามารถทางด้านดนตรีให้สูงขึ้น

3) หลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตรต้องการผลิตบุคลากรด้านการสอน กำหนดเนื้อหาไว้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน เพลงประกอบพิธีกรรม เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ การวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสถาบัน

ขั้นการสอน

ผู้สอนได้นำความรู้ประสบการณ์การเรียน และการสอนดนตรี ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการเรียนปี่ตามแบบแผนครูเทียบ คงลายทอง มาจัดการสอน ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

ตารางที่ 21 แสดงที่มาของเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในของนายอนันต์ สบฤกษ์

ทักษะ	เนื้อหาตามหลักสูตร	เนื้อหาที่สอน	ที่มาของเนื้อหา (ตามเกณฑ์ฯ / อื่นๆ)	หมายเหตุ
1	ฝึกเพลงสาธุการ เพลงฉิ่ง	ฝึกนิ้วลองปี่	แบบแผนครูเทียบ	ยังไม่ได้เรียนเพลง
2	ฝึกเพลงโล้ กราวรำ โหมโรงเช้า พระเจ้าลอยถาด	เพลงเต่ากินผักบุ้ง	แบบแผนครูเทียบ	-
3	ฝึกเพลงวาลงสรง เพลงเรื่องสร้อยสน	เพลงเขมรใหญ่	ขั้น 8	-
		เพลงสุรินทราหู	ขั้น 6	-
4	ฝึกเพลงเถา เพลงตับ	เพลงมุล่ง	ผู้สอนกำหนด	-
		สาธุการ	ขั้น 4	-
5	ฝึกเพลงทยอย เพลงประกอบการแสดง	เพลงนารายณ์แปลงรูป	ขั้น 9	-
6	ฝึกเพลงหน้าพาทย์ เพลงไหว้ครูโขนละคร	เดี่ยวแขกมอญ	ขั้น 8	-
7	ฝึกเพลงเดี่ยว	เดี่ยวเชิดนอก	ขั้น 8	-

จากตารางแสดงเนื้อหาการสอนของนายอนันต์ สบฤกษ์ พบว่า ผู้สอนกำหนดเนื้อหาการสอนโดยใช้ทักษะของผู้เรียน และแผนการเรียนปี่แบบครูเทียบ คงลายทอง เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่หลักสูตรกำหนดให้ และไม่เป็นเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย ทั้งผู้สอนเชื่อมั่นในวิธีการ และรูปแบบการสอนที่ถ่ายทอดว่าสามารถสร้าง

บัณฑิตที่มีคุณภาพได้ ส่วนเพลงที่หลักสูตรกำหนดผู้สอนแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาทำนองหลักนอกเวลาเรียน ทำนองทางแปลที่ผู้เรียนได้รับถ่ายทอดผู้เรียนจะบันทึกเป็นโน้ตสำหรับไว้ฝึกซ้อม

ขั้นการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลประเมินสาขาวิชาให้เป็นผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดเครื่องมือวัด การวัด และการประเมิน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีความเฉพาะมากกว่าเครื่องมือเอกอื่นๆ ซึ่งผู้สอนจะวัดผลประเมินผลด้านพัฒนาการเป็นสำคัญ อีกส่วนหนึ่งจะสังเกตจากการแก้ปัญหาเมื่อบรรเลงรวมวง

ปัญหาการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านผู้สอน ผู้สอนมีปัญหาเรื่องจัดสรรเวลาไม่ลงตัว ส่วนด้านความพร้อมด้านการสอนเนื่องจากสอนในระดับอุดมศึกษามานานจะรู้สภาพเป็นอย่างดี ที่สำคัญความรู้ความสามารถที่มีอยู่เพียงพอสำหรับการจัดการสอน เพราะคุณสมบัติของผู้เรียนปี่อยู่ในระดับปานอ่อนถึงปานกลาง

2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องสุขภาพซึ่งเป็นภูมิแพ้และมีอาการหวัดต่อเนื่องซึ่งเป็นปัญหาต่อการเป่าปี่ ผู้เรียนยังมีความรู้ด้านทักษะ และทำนองหลักยังไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทยกำหนด

3) ด้านหลักสูตร หลักสูตรวางขอบเขตไว้กว้างๆ ซึ่งผู้สอนต้องประยุกต์ให้เข้ากับปัจจัยด้านผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้เรียนที่พื้นฐานด้านดนตรีมาดี

4) ด้านการสอน ผู้สอนจัดการสอนไม่ตรงตามหลักสูตรซึ่งกรรมการในสาขาวิชาจะทราบวัตถุประสงค์ และให้สิทธิ์ในการดำเนินการเต็มที่ การสอนลักษณะนี้ผู้เรียนต้องขวนขวายหาความรู้ด้านทำนองหลักเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด และสามารถบรรเลงรวมวงได้

5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนสามารถดำเนินการได้โดยไม่มีอุปสรรคใดๆ เนื่องจากสาขาวิชาเข้าใจรูปแบบวิธีการสอน และเชื่อมั่นในการสร้างบัณฑิตตามแนวทางที่ผู้สอนกำหนด

บทที่ 7
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล และศึกษาวิเคราะห์สรุปผลเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

7.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพขององค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ใน ในประเด็น ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม และการวัดผลประเมินผล

2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

7.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1) บุคคลข้อมูล เป็นอาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญด้านปี่ใน ทำหน้าที่สอนปฏิบัติเครื่องมือเอกปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 9 ราย ได้แก่ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ นายบุญช่วย โสวัตร นายปี๊บ คงลายทอง นายไพฑูร อุณหะกะ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล พันโทเสนาะ หลวงสุนทร นายวิเชียร อ่อนละมุน และนายอนันต์ สบฤกษ์

2) ขั้นตอนการวิจัย ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีในการวิจัย สร้างกรอบคำถาม และรวบรวมข้อมูลด้วยงานภาคสนามตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การการสัมภาษณ์ จดบันทึก และการสังเกต มีการตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ การจัดกระทำข้อมูลโดยนำมาวิเคราะห์ จำแนก จัดประเภท จัดกลุ่ม ลำดับขั้นตอน นำเสนอข้อดีข้อเสีย จุดเด่นจุดด้อย ให้เห็นตามหลักทฤษฎีที่ได้ศึกษามา นำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย หรือพรรณนา ให้เห็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ภายใต้กรอบความคิดในการวิจัย ใช้หลักการ และเหตุผลอธิบายความให้เห็นภาพองค์ประกอบของการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ใน

7.3 สรุปผลการวิจัย

7.3.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา มีสภาพดังนี้

ด้านผู้สอน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้สอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา สรุปประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1) ภูมิหลังของผู้สอน ผู้สอนปี่ในมีอายุระหว่าง 40 ปี ถึง 75 ปี มีถิ่นกำเนิดในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในเขตภาคกลางที่มีวัฒนธรรมปี่พาทย์หนาแน่น อาทิ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น ครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านดนตรี จำนวน 6 ราย และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีซึ่งเคยรับราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับดนตรี จำนวน 3 ราย มีประสบการณ์ด้านการสอนปี่ในสถาบันอุดมศึกษา 2 ปี ถึง 19 ปี จากจำนวนผู้สอนทั้งหมด 9 ราย เป็นอาจารย์ประจำ 3 ราย

2) กระบวนการการเรียนรู้ปี่ในของผู้สอน ผู้สอนเริ่มเรียนดนตรีไทยช่วงอายุระหว่าง 6 ปี ถึง 12 ปี โดยเรียนทำนองหลักตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะ เน้นเรียนเพลงประกอบพิธีกรรมจนสามารถบรรเลงดนตรีในงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ช่วงอายุระหว่าง 12 ปี ถึง 18 ปี จึงเริ่มเรียนปี่ในตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกัน แบ่งการเรียนรู้เป็น 2 แบบ แบบแรกเรียนรู้ปี่ในตามแนวทางของครูเทียบ คงลายทอง ฝึกจากนิ้วลองปี่ ฝึกการตอดลมตอดลิ้น โดยใช้เพลงเต่ากินผักบุ้ง และฝึกเพลงสามชั้นที่มีบันไดเสียงแตกต่างกันเพื่อพัฒนาการใช้ทาง อาทิ เพลงสุรินทราหู เพลงเขมรใหญ่ เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงต่อยรูป และเพลงทยอยเขมร เป็นต้น แบบที่สองเรียนตามวิธีการสอนแบบมุขปาฐะเช่นเดียวกันโดยฝึกไล่เสียงจากระดับเสียงกลาง หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกเบื้องต้น อาทิ เพลงโล้ เพลงตะลุ่มโปง เพลงกลม เพลงมุล่ง และเพลงจีนแส เป็นต้น เมื่อผู้สอนเรียนรู้เพลงเบื้องต้น และฝึกฝนจนชำนาญ จึงเริ่มเป่าเพลงตามทำนองหลักซึ่งเป็นเพลงประกอบพิธีกรรมที่เคยเรียนในช่วงเริ่มฝึกดนตรีไทย ฝึกแปลทาง และเรียนทำนองแปลเพิ่มเติม ขณะเดียวกันก็เรียนเพลงหน้าพาทย์ เพลงเดี่ยว และหาประสบการณ์จากอาชีพศิลปินดนตรีไทย ผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับการมอบเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทย

3) ความเป็นครู ผู้สอนมีความตั้งใจในการถ่ายทอดความรู้ และทักษะด้านดนตรีเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังสืบทอดต่อๆ ไป อีกนัยหนึ่งเพื่อตอบแทนบุญคุณครูอาจารย์ที่ถ่ายทอดความรู้ และแนวทางการประกอบอาชีพให้ เจตนารมณ์ของผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ และมีทักษะการบรรเลงปี่ในที่ถูกต้อง มีภูมิรู้สมกับระดับการศึกษา และนำผลงานของผู้สอนเผยแพร่ให้คนรุ่นต่อไป ที่สำคัญต้องการให้เป็นผู้มีจรรยามารยาท ระเบียบวินัย และมีความกตัญญูกตเวที

ด้านผู้เรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา สรุปประเด็นได้ดังนี้

1) ภูมิหลังของผู้เรียน ผู้เรียนมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และจังหวัดในเขตปริมณฑล พื้นฐานอาชีพของครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับดนตรี และไม่มีญาติพี่น้องที่มีความสามารถทางด้านดนตรีไทย

2) ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ดนตรีไทย ผู้เรียนเริ่มเรียนดนตรีไทยอายุ 6 ปี ถึง 12 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เรียนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย และปี่พาทย์ เน้นการเรียนเพลงสองชั้น และเพลงเสภา ได้รับการถ่ายทอดความรู้แบบการใช้โน้ตเป็นสื่อการเรียนการสอน เริ่มเรียนปี่ในช่วงอายุระหว่าง 12 ปี ถึง 18 ปี ผู้เรียนที่จบจากโรงเรียนมัธยมศึกษาเรียนปี่ในตามแบบแผนครูเทียบ คงลายทอง โดยเรียนแบบ มุขปาฐะผสมการใช้โน้ต เน้นฝึกเพลงที่ใช้สอบ เข้าเรียนต่อ ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนปี่ใน 6 เดือน ถึง 1 ปี ผู้ที่เรียนปี่ในจากแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยได้รับการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะผสมการใช้โน้ต เน้นฝึกเพลงที่ใช้สอบเข้าเรียนต่อ มีประสบการณ์การเรียนปี่ใน 6 เดือน ถึง 3 ปี ผู้ที่เรียน ปี่ในจากวงปี่พาทย์อาชีพได้รับการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะผสมการใช้โน้ต เน้นเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม และเพลงเสภา เพื่อใช้ในอาชีพดนตรี มีประสบการณ์การเรียนปี่ใน 3 ปี ผู้ที่เรียนปี่ในจากวิทยาลัยนาฏศิลป เรียนปี่ตามแบบแผนของครูเทียบ คงลายทอง เรียนแบบ มุขปาฐะเน้นเรียนเพลงประกอบพิธีกรรม และฝึกประสบการณ์ด้านการแสดงดนตรีอย่างต่อเนื่อง มีประสบการณ์การเรียนปี่ใน 4 ปี ถึง 7 ปี อีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เรียนที่ไม่มีความรู้ด้านปี่ใน ใช้เครื่องดนตรีขลุ่ยเพียงออ และเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์สอบเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา

3) เป้าหมายการเรียน ผู้เรียนต้องการใช้ความสามารถด้านดนตรีไทยโดยเฉพาะเครื่องดนตรีปี่ในเป็นแนวทางเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อประกอบอาชีพครู และอาชีพศิลปิน ในหน่วยงานราชการ ผู้เรียนบางส่วนเลือกเรียนหลักสูตรดนตรีไม่ตรงกับเป้าหมายในการประกอบอาชีพ และอีกส่วนหนึ่งยังไม่มีเป้าหมายในการเรียนที่แน่นอน

ด้านหลักสูตร

จากการศึกษาหลักสูตรดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า หลักสูตรแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตสายครู และหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตสายศิลปิน จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ด้านจุดประสงค์ หลักสูตรสายครูต้องการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย เข้าใจปรัชญาดนตรีศึกษา

หลักการสอน สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาได้ รู้จักใช้นวัตกรรมการสอน เข้าใจหลักการวัดผลและประเมินผล มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถใช้ภาษาเพื่อสื่อสารได้ดี ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย และสืบสานวัฒนธรรมประจำชาติ จุดประสงค์ของหลักสูตรสายศิลปินต้องการผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถทางด้านดนตรีถึงขั้นชำนาญ สามารถประกอบอาชีพได้ มีความเชี่ยวชาญพิเศษในเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง ลุ่มลึกด้านวิชาการดนตรี และการวิจัยดนตรี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความคิดสร้างสรรค์

2) ด้านเนื้อหา หลักสูตรสายครูกำหนดเนื้อหาไว้ 4 แนวทาง แนวทางแรกกำหนดโดยอิงเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย ตั้งแต่ขั้น 5 ถึงขั้น 11 และศึกษาเทคนิคการบรรเลง วิธีการสอนตามเนื้อหากำหนด ศึกษาการแสดงประกอบการบรรยาย สัมมนา แสดงเดี่ยว และแสดงรวมวง แนวทางที่สองกำหนดเนื้อหาไว้ไม่ชัดเจนโดยกำหนดให้เรียนเครื่องมือเอกในเพลงครู เพลงวรรณคดี จากขั้นต้นถึงขั้นชำนาญ และผ่านการสอบในแต่ละขั้นโดยสมบูรณ์ ได้รับการรับรองจากมหาวิทยาลัย แนวทางที่สามกำหนดเนื้อหาตามเพลง และประเภทของเพลง ตั้งแต่เพลงขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูงสุด ได้แก่ เพลงสาธุการ เพลงฉิ่ง เพลงโหมโรงเช้า เพลงโล้ เพลงวา เพลงพระเจ้าลอยถาด เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเถา เพลงหน้าพาทย์ เพลงประกอบพิธีกรรม และเพลงเดี่ยว แนวทางที่สี่กำหนดให้ศึกษาวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยทุกชนิดในเพลงประเภทต่างๆ ศึกษาหลักการสอน เทคนิคการสอน รวมทั้งประดิษฐ์ทำนองให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรี และวงดนตรีไทย หลักสูตรสายศิลปินกำหนดเนื้อหาไว้ 3 แนวทาง แนวทางแรกกำหนดเนื้อหาโดยอิงเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และวิชาชีพดนตรีไทย ขั้น 9 แนวทางที่สองกำหนดเนื้อหาให้ศึกษาบทเพลงตามยุคสมัยดนตรี และศึกษาบทเพลงของคีตกวีที่สำคัญ ได้แก่ พระประดิษฐไพเราะ พระยาประสานดุริยศัพย์ และหลวงประดิษฐไพเราะ รวมทั้งฝึกวิธีการบรรเลงเพลงเสภา เพลงละคอน เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเดี่ยว แนวทางที่สามกำหนดเนื้อหาตามประเภทของเพลง ได้แก่ เพลงเรื่อง เพลงตับ เพลงเถา เพลงหน้าพาทย์ เพลงประกอบพิธีกรรม และเพลงเดี่ยว

3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรสายครูส่วนใหญ่กำหนดหน่วยกิตวิชาปฏิบัติเครื่องมือเอกไว้ 2 หน่วยกิต หลักสูตรสายศิลปินกำหนดไว้ 3 หน่วยกิต เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ชั่วโมง ถึง 6 ชั่วโมง หลักสูตรดนตรี 3 สถาบัน กำหนดการสอนเป็นการบรรยายประกอบการปฏิบัติ และปฏิบัติเพียงอย่างเดียว 6 สถาบัน ซึ่งปรากฏทั้งหลักสูตรสายครูและหลักสูตรสายศิลปิน กิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การแสดงเดี่ยวภายใต้เงื่อนไขที่สาขาวิชากำหนด การแสดงรวมวง การลงเวลาฝึกซ้อม และการแสดงตามที่สถาบันมอบหมาย

4) ด้านการวัดผลและประเมินผล หลักสูตรกำหนดรายละเอียดการวัดผลและประเมินผลไว้สอดคล้องกับระเบียบของสถาบัน อาทิ กำหนดเวลาการเข้าเรียนอย่างน้อยร้อยละ 80 รับผิดชอบต่องานที่มอบหมาย ปฏิบัติตามเงื่อนไขสถาบันกำหนด ผ่านการประเมินผลการเรียนโดยระบุผลการเรียนเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ ตามระเบียบของสถาบัน

ด้านวิธีการเรียนการสอนปี่ใน

จากผลการวิจัยด้านวิธีการเรียนการสอนปี่ในของผู้สอนจำนวน 9 ราย สรุปได้ 3 แบบ ดังนี้

1) วิธีการเรียนการสอนปี่ในแบบครูเทียบ คงลายทอง ผู้สอนประกอบด้วย นายบุญช่วย โสวัตร นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ นายปี๊บ คงลายทอง และนายอนันต์ สบฤกษ์ วิธีการสอนเริ่มจากการฝึกทักษะเบื้องต้นโดยผู้สอนจะประเมินทักษะผู้เรียนเพื่อเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ผู้ที่ปฏิบัติไม่ตรงตามแนวทางการเป่าปี่ของครูเทียบผู้สอนจะปรับเปลี่ยนทักษะใหม่ เช่น วิธีการจับปี่ บุคลิกภาพ การปลูกฝังให้สำรวจความพร้อมของร่างกาย และเครื่องดนตรี หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกนิ้วลองปี่ ต่อด้วยการฝึกเพลงเต่ากินผักบุ้งเพื่อพัฒนาการตอดลมตอดลิ้นโดยเป่าตามทำนองหลัก และฝึกการแจกนิ้ว หรือแปลทำนอง เมื่อผู้เรียนฝึกจนชำนาญจึงฝึกเพลงสามชั้นเพื่อพัฒนาการใช้ทาง ได้แก่ เพลงต่อยรูป เพลงเขมรใหญ่ เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงสุรินทราหู และเพลงทยอยเขมร ผู้สอนจะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการใช้ลมใช้นิ้ว และ ใช้ลิ้น มีความแข็งแกร่งทางด้านร่างกาย ภูมิรู้ด้านดนตรีและทำนองเพลง จึงเริ่มเรียนเพลงตามหลักสูตร

2) วิธีการเรียนการสอนปี่ในแบบใช้โน้ตช่วยสอน ผู้สอนประกอบด้วย นายไพฑูร อุณหะกะ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล และนายวิเชียร อ่อนละมุน วิธีการสอนเริ่มจากการฝึกทักษะเบื้องต้น ผู้สอนประเมินทักษะของผู้เรียนเพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถเตรียมข้อมูลการสอนให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ฝึกบุคลิกภาพ และปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสม ขั้นตอนต่อไปคือการฝึกไล่เสียง แบ่งเป็น 3 วิธี วิธีแรกเป็นการไล่เสียงแบบเรียงเสียง เริ่มจากการเป่าเสียงกลาง ได้แก่ เสียงโดไปเสียงเร มี ฟา จนถึงโดสูงตามลำดับ วิธีที่สองฝึกไล่เสียงลงจากเสียงกลาง เริ่มจากเสียงตอ (ลา) ผู้สอนใช้แผนภูมิการใช้นิ้วเทียบกับโน้ตแสดงพร้อมกับการฝึกเป่าไล่เสียง วิธีที่สามฝึกไล่เสียงแบบนิ้วลองปี่ผสมการใช้โน้ต ผู้สอนต้องการประยุกต์วิธีการสอน และเนื้อหาแบบครูเทียบให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วเป็นการประหยัดเวลาและทรัพยากร แต่ยังคงเอกลักษณ์วิธีการเป่าและลีลาของการบรรเลงปี่ไว้ วิธีการไล่เสียงทั้งสามแบบจะฝึกการระบายลมควบคู่ไปด้วย ผู้สอนแต่ละรายจะเรียก

ชื่อเสียงปี่ด้วยการใช้ชื่อโน้ต เรียกตามแบบครูเทียบ และเรียกชื่อตามเสียงปี่ที่เกิดขึ้นปะปนกันไป หลังจากนั้นจึงเริ่มฝึกเพลงเบื้องต้น ได้แก่ เพลงตะลุ่มโปง เพลงสุโขทัย เพลงโล้ และเพลงเหาะ ซึ่งเป็นเพลงที่ผู้สอนได้รับการถ่ายทอดในช่วงแรกของการฝึกปี่ และเป็นเพลงที่ไพเราะคุ้นหูผู้เรียน สนใจ ลักษณะของทำนองเพลงเป็นเพลงสั้นๆ นิยมบรรเลงเปลี่ยนเสียงเพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้นิ้วได้ครบทุกบันไดเสียง เมื่อเป่าจนชำนาญจึงเริ่มเรียนเพลงตามหลักสูตรเพื่อให้ทันเวลาที่สาขาวิชากำหนด

3) วิธีการเรียนการสอนปี่ในเฉพาะแบบของผู้สอน ผู้สอนคือ ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ เริ่มสอนจากการฝึกทักษะเบื้องต้น โดยประเมินทักษะ ซักถาม ให้ปฏิบัติฝึกบุคลิกท่าทางตามแบบธรรมเนียมปฏิบัติที่ผู้สอนเคยมีประสบการณ์ในอาชีพศิลปิน หลักจากนั้นจึงเริ่มฝึกไล่เสียงจากเสียงกลาง ได้แก่ เสียงตอ (ลา) เสียงตือ (ซอล) สลับไปมาพร้อมกับการฝึกระบายลม การเรียกชื่อเสียงปี่ผู้สอนเรียกตามเสียงที่เกิดจากการเป่าโดยใช้อักษร 3 ตัว คือ ต อ และ ฮ เช่น ตอ ฮอ ตือ ออ อือ เป็นต้น และเรียกชื่อแต่ละครั้งไม่แน่นอน เมื่อผู้เรียนไล่เสียงจำนวนสองสามเสียงที่ผู้สอนฝึกให้ได้จึงเริ่มฝึกเพลงมุล่งทันที และบอกนิ้ว บอกเสียงปี่อื่นๆ ในขณะที่ฝึกเพลง เพลงมุล่งเป็นเพลงที่มีทำนองครบทุกเสียงช่วยฝึกการใช้นิ้ว ใช้ลม และใช้ลิ้นได้ดี เมื่อเป่าชำนาญจึงเรียนเพลงตามหลักสูตร

ด้านเนื้อหา

จากผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา มีเนื้อหาแตกต่างกัน ซึ่งมาจากวิธีการจัดเนื้อหา หรือกำหนดเนื้อหา สรุปได้ดังนี้

1) การจัดเนื้อหาการสอนโดยกรรมการหลักสูตร ผู้สอนที่ใช้เนื้อหาการสอนลักษณะนี้ประกอบด้วย ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ นายสมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ และนายไพฑูร อุณหะกะ ส่วนแรกเป็นเนื้อหา หรือบทเพลงที่ผู้สอนเห็นว่าจำเป็นต่อการฝึกปี่ ได้แก่ เพลงเหาะ เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงเชิด เพลงฉิ่ง เพลงพัดชา เพลงฉุยฉาย เพลงนาคเกี้ยวสองชั้น ฉาย พลงเดี่ยวเชิดนอก ส่วนที่สองเป็นเพลงเดี่ยวที่นิยมบรรเลงทั่วไป ได้แก่ เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวสารถี เพลงเดี่ยวนกขมิ้น และเพลงเดี่ยวพญาโศก ส่วนที่สามเป็นเพลงที่ผู้สอนกำหนดได้แก่ เพลงโหมโรงสามม้า เพลงเดี่ยวสาลิการชมเดือน เพลงเดี่ยวสุดสงวน และเพลงเดี่ยวที่มีผู้บรรเลงได้น้อย ได้แก่ เพลงเดี่ยวอาเฮีย เพลงเดี่ยวทะแย และเพลงเดี่ยวกราวใน

2) การจัดเนื้อหาการสอนตามแบบแผนการสอนปี่ในของครูเทียบ คงลายทอง ผู้สอนใช้เนื้อหาการสอนตามแนวทางนี้ประกอบด้วย นายบุญช่วย โสวัตร นายปี๊บ คงลายทอง และนายอนันต์ สบฤกษ์ บทเพลงที่ถ่ายทอดให้ผู้เรียนประกอบด้วยเพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงต่อยรูป

เพลงนารายณ์แปลงรูป เพลงเขมรใหญ่ เพลงสุรินทราหู เพลงทยอยเขมร เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เมื่อเห็นว่าผู้เรียนสามารถบรรเลงได้ชำนาญจึงเพิ่มเติมเพลงในหลักสูตรให้

3) การจัดเนื้อหาการสอนตามแผนการเรียนที่สาขาวิชากำหนดโดยอิงจากเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และสาขาวิชาชีพดนตรีไทย ผู้สอนใช้เนื้อหาการสอนตามแนวทางนี้ประกอบด้วยเรือตรีสุวิทย์ แก้วกระมล และพันโทเสนาะ หลวงสุนทร โดยถ่ายทอดเนื้อหาหรือบทเพลงตามประเภทเพลง อาทิ เพลงเรื่องสร้อยสน เพลงเรื่องฉิ่งช้างประสานงา เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เพลงตับนางลอย เพลงพม่าเห่ เพลงบุหลัน เพลงโหมโรงแขกมอญ เพลงทยอยนอก เพลงเดี่ยวแขกมอญ เพลงเดี่ยวสารถี

4) การจัดเนื้อหาการสอนตามแบบแผนการเรียนปี่พาทย์ ผู้สอนที่ใช้เนื้อหาการสอนตามแนวทางนี้คือ นายวิเชียร อ่อนละมุน หลักสูตรการสอนดนตรีไทยในสถาบันราชภัฏจันทรเกษมจัดการสอนปฏิบัติโดยยึดแบบแผนของการเรียนปี่พาทย์ และเครื่องสาย ปี่ในจัดอยู่ในแบบแผนการเรียนปี่พาทย์ซึ่งผู้เรียนต้องเรียนพื้นฐานทำนองหลักเป็นสำคัญ ส่วนการเรียนปฏิบัติเครื่องมือเอกปี่ในผู้เรียนต้องฝึกฝนเพิ่มเติมหลังจากผู้สอนถ่ายทอดทักษะเบื้องต้นให้ เนื้อหา หรือบทเพลงที่ผู้สอนถ่ายทอดให้ได้แก่ เพลงโล้ หลังจากนั้นเน้นให้เรียนทำนองหลักเพลงพิธีกรรมและฝึกเป่าปี่ตามทำนองหลัก

ด้านจิตวิทยาการสอน

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนใช้จิตวิทยาการสอนหลากหลายเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

1) การให้คำชม ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ บุคลิกทั่วไปเป็นผู้อารมณ์ดี มีประสบการณ์ในอาชีพศิลปิน และสอนปี่มานาน ความรู้ความสามารถด้านดนตรีเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย จึงเห็นข้อบกพร่องของผู้เรียนเป็นเรื่องปกติ และมักให้คำชมเมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งส่งผลดีต่อการเรียนการสอน และผู้เรียนพัฒนาทักษะได้รวดเร็ว

2) การให้ความใกล้ชิดสนิทสนม ผู้สอนปี่มักใช้คำพูด และแสดงกริยาที่แสดงความเมตตากับผู้เรียน ให้ความสนิทสนมกับผู้เรียน โดยใช้คำแทนตนว่า ป๊า ปู่ หรือครู เมื่อพบผู้เรียนในสถานที่ต่างๆ ภายนอกสถาบันมักให้ความเป็นกันเองจึงทำให้ผู้เรียนประทับใจ

3) การให้รางวัล ผู้สอนบางรายให้สิ่งตอบแทนเพื่อเป็นรางวัลเมื่อผู้เรียนขยันซ้อม อาทิ ลิ้นปี่ กำพวด ถุงใส่ปี่ เป็นต้น หรือการต่อเพลงเดี่ยว การให้โน้ตเพลงเดี่ยวเป็นรางวัล ส่งผลให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน ขยันซ้อม และให้ความสำคัญต่อการเรียนมากขึ้น

4) การสร้างแรงกดดันให้กับผู้เรียน ผู้สอนมักใช้วิธีการสร้างแรงกดดันเพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะที่ยังขาดความชำนาญ โดยการนั่งฟังหรือสังเกตการปฏิบัติของผู้เรียนเฉยๆ โดยไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ ซึ่งผู้เรียนเข้าใจว่าทักษะที่ปฏิบัติยังไม่เป็นที่พอใจผู้สอน หรือผู้สอนใช้วิธีตั้งเกณฑ์ให้ผู้เรียนฝึกทำนองหลักก่อนการเรียนปี่ในเพลงต่อไป

5) การตำหนิ ผู้สอนใช้การตำหนิเพื่อให้ผู้เรียนมีความอดทน เข้มแข็งทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ รวมทั้งการปลูกฝังเรื่องจรรยามารยาท และให้ตระหนักในคุณค่าของดนตรี อย่างแท้จริง

ด้านสื่อการเรียนการสอน

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนใช้สื่อการสอนปี่ใน 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1) สื่อประเภทเครื่องดนตรี ชนิดแรกคือ ปี่ใน ผู้สอนใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดทักษะ และทำนองเพลง แต่ร้อยตำรวจตรีกาหลง พึ่งทองคำ ไม่ใช้สื่อถ่ายทอดความรู้ สื่อที่ผู้สอนนิยมใช้อีกประเภทคือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม และฆ้องวงใหญ่ มักใช้เพื่อตรวจสอบทำนองเพลง บรรเลงควบคู่ขณะผู้เรียนฝึกซ้อม และซอสามสายเป็นสื่อการสอนอีกชนิดหนึ่งที่ผู้สอนใช้ประกอบการสอนปี่ใน โดยเห็นว่าสามารถบรรเลงลีลาโหยหวนได้เช่นเดียวกับปี่ใน และช่วยผ่อนแรงจากการใช้ปี่เป็นสื่อการสอนได้

2) สื่อประเภทเอกสาร สื่อประเภทนี้พบในวิธีการเรียนการสอนแบบใช้โน้ตช่วยสอน ได้แก่ โน้ตเพลง และแผนภูมิการใช้นิ้ว ผู้สอนใช้ประกอบการอธิบายทักษะ และทำนองเพลง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนทบทวนทำนองเพลงได้ด้วยตนเอง

3) สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ และเครื่องบันทึกเสียงประเภทต่างๆ ใช้เพื่อให้ผู้เรียนฟังข้อผิดพลาดจากการบรรเลง และแก้ไขวิธีการเป่าให้ดียิ่งขึ้น ผู้สอนใช้บันทึกทำนองหลักเพื่อเป็นแนวทางในการแปลทำนอง

ด้านสภาพแวดล้อม

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะแตกต่างกันสรุปได้ดังนี้

1) สภาพการเรียนการสอนที่มีห้องปฏิบัติการสอน สถาบันที่เปิดหลักสูตรดนตรีมักมีห้องปฏิบัติการสอน โดยขนาดห้องเหมาะสมสำหรับการสอนเป็นรายบุคคล สภาพห้องติดเครื่องปรับอากาศ บุผนังเพื่อป้องกันเรื่องระบบเสียง บางแห่งมีห้องสอนปฏิบัติมากกว่า 1 ห้อง

ผู้เรียนใช้ฝึกซ้อมได้ทุกเวลา การสอนในห้องปฏิบัติการสอนทำให้ผู้เรียนมีสมาธิ พัฒนาทักษะได้รวดเร็ว ส่งผลดีกับการเรียนการสอนปี่ใน

2) สภาพการเรียนการสอนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการสอน สถาบันดนตรีหลายแห่งยังไม่พร้อมเรื่องสถานที่จัดการเรียนการสอน ใช้ระเบียง หรือบริเวณนอกอาคารเป็นที่สอน บางแห่งสถานที่ไม่เพียงพอ ผู้เรียนและผู้สอนไม่มีสมาธิในการเรียนการสอน ในทางตรงกันข้ามผู้สอนบางรายเห็นว่าการสอนปี่นอกอาคาร หรือบริเวณที่โล่งทำให้ผู้เรียนฝึกทักษะการฟัง และรับรู้กำลังลมของตน ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการการเป่าปี่เช่นกัน

ด้านการวัดผลและประเมินผล

จากผลการวิจัยพบว่า การวัดผลและประเมินผลปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) วัดผลและประเมินผลโดยเน้นผลสัมฤทธิ์ด้านพัฒนาการของทักษะ การใช้ลม ใช้ลิ้น และใช้นิ้ว ไม่มีสถาบันหรือผู้สอนรายใด ตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนด้วยทักษะเพียงอย่างเดียว นำผลคะแนนการรวมวง การแสดง การแก้ปัญหาระหว่างการแสดงหรือการบรรเลงการร่วมกิจกรรม และการเข้าเรียนมาพิจารณาด้วย

2) การประเมินความรู้ความสามารถของผู้เรียนมี 2 ลักษณะ คือ ประเมินโดยคณะกรรมการ และประเมินโดยผู้สอนเพียงผู้เดียว

3) การวัดผลและประเมินผลปี่ใน ในหลักสูตรดนตรีสายครูบางสถาบันนำผลคะแนนชิ้นงานที่ผู้สอนมอบหมาย ทักษะการสอน มาพิจารณาร่วมด้วย

7.3.2 กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษา มีดังนี้

ขั้นเตรียม

1) ผู้สอน ผู้สอนแต่ละรายมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย 6 ใน 9 ราย เกิดในตระกูลที่ประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย ด้านการศึกษาความรู้ความสามารถส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย บางรายเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรี มีแบบแผนการเรียนรู้ปี่ในมาแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละแบบจะมีเอกลักษณ์ของการปฏิบัติ มีประสบการณ์ด้านอาชีพดนตรีและการสอนดนตรีมานาน กลุ่มผู้สอนปี่ในนี้เป็นบุคลากรที่มีคุณค่า

ทางด้านวัฒนธรรมของประเทศ ดังนั้นการเตรียมตัวสอนมีเพียงอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น ได้แก่ ปี่ใน บางรายอาจมีการเตรียมโน้ตประกอบการสอน

2) ผู้เรียน ผู้เรียนมีหลายระดับ ทั้งผู้ที่มีทักษะด้านปี่ในดี มีทักษะใช้ได้ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีทักษะ โดยผ่านกระบวนการคัดเลือกมาหลากหลายวิธี ขั้นตอนในขั้นเตรียมผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์การสอบคัดเลือกเข้าเรียน ซึ่งทั้งผู้ที่ผ่านการสอบของทบวง ผ่านการสอบโครงการพิเศษของแต่ละสถาบัน ในขั้นนี้ผู้สอนไม่ค่อยมีส่วนในการเตรียมหรือคัดเลือกผู้เรียน

3) หลักสูตร หลักสูตรดนตรีแบ่งเป็นสายครู และสายศิลปิน มีจุดมุ่งหมายตามชื่อของหลักสูตร หลักสูตรกำหนดเนื้อหาไว้หลากหลาย โดยกำหนดจากเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย ประเภทเพลง และยุคสมัยของเพลง นอกจากนั้นยังมีการกำหนดเนื้อหาโดยมีคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้สอนปฏิบัติเป็นผู้ร่วมกำหนดร่วมกัน หลักสูตรกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกซ้อม การเข้าเรียน การร่วมกิจกรรม และการแสดงไว้อย่างชัดเจน ผู้สอนจะรับทราบรายละเอียดของหลักสูตรก่อนการจัดการเรียนการสอนโดยการแจ้งของสาขาวิชา

ปัญหาขั้นเตรียม

ปัญหาการเรียนการสอนปี่ในขั้นเตรียม ส่วนใหญ่เกิดจากผู้เรียนไม่มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งผู้เรียนเครื่องมือเอกปี่ในต้องมีความรู้ความสามารถด้านทักษะตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย ขั้น 6 สามารถบรรเลงปี่ในในเพลงชุดโหมโรงเช้าได้ แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสามารถไม่ถึงเกณฑ์ ทำให้ผู้สอนต้องประสบปัญหาการเตรียมโน้ตเพื่อใช้เป็นสื่อการสอน และจัดหลักสูตรสำหรับจัดการเรียนการสอนปี่ในต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

ขั้นการสอน

ผู้สอนจัดการสอนไม่เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด กลุ่มผู้สอนตามแบบแผนครูเทียบ คงลายทอง จะยึดแนวการสอนแบบครูเทียบเป็นหลัก ซึ่งจะพัฒนาผู้เรียนไปตามลำดับขั้นโดยอิงเนื้อหาหลักสูตรบ้างเล็กน้อย กลุ่มผู้สอนแบบใช้โน้ตเป็นสื่อการสอนสามารถสอนได้ตามหลักสูตรกำหนดโดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ทำนองเพลงตามโน้ต และเน้นให้ฝึกซ้อมจำทำนองเพลงให้ได้ หรือเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ทำนองหลักให้ได้และแนะนำการเป่าตามทำนองดังกล่าวบางช่วงที่สำคัญ ส่วนผู้สอนที่มีลักษณะการสอนแบบเฉพาะบุคคลจะเลือกเพลงสอนที่สำคัญ และแสดงเอกลักษณ์ของการบรรเลงปี่ใน ลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ทั้งสามแบบเป็นการสอนโดยการสาธิตหรือทำให้ดู รวมทั้งการสอนโดยให้เป่าตามที่โน้ตกำหนด ส่วนการฝึกซ้อม การร่วมกิจกรรม

ของสถาบัน และการแสดงเดี่ยว สาขาวิชาเป็นผู้ควบคุมให้ดำเนินไปตามกำหนด ซึ่งผู้สอนมีส่วนร่วมบ้างเป็นครั้งคราว

ปัญหาขั้นการสอน

ปัญหาการเรียนการสอนปี่ในขั้นการสอนเกิดจากคุณสมบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดเทคนิคบางประการได้ ไม่สามารถเลือกเพลงที่ใช้ทักษะขั้นสูงได้ เพราะพื้นฐานด้านทักษะของผู้เรียนไม่เพียงพอ บางครั้งต้องนำเพลงจากหลักสูตรมาปรับเพื่อให้เหมาะกับผู้เรียน หรือไม่สามารถสอนได้จบตามหลักสูตรกำหนด เช่น เพลงโหมโรงเย็น การสอนที่ใช้โน้ตเป็นสื่อการสอนเป็นการแก้ปัญหาเรื่องระยะเวลาที่สาขาวิชากำหนด

ขั้นวัดผลประเมินผล

การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนปี่ใน ผู้สอนส่วนใหญ่จะเป็นผู้กำหนดและกระทำทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน ก่อนการเรียนแต่ละครั้งมีการทบทวนความรู้ถือเป็นการวัดพื้นความรู้เดิม ขณะเรียนผู้สอนสังเกตการปฏิบัติมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ก่อนจบวรรคเพลงหรือเรียนจบแต่ละเพลงผู้สอนจะประเมินทักษะของผู้เรียนอีกครั้ง ภายหลังจบการศึกษาแต่ละภาคการศึกษาจะมีการวัดผลประเมินผลในภาพรวม ซึ่งส่วนใหญ่ทำเป็นคณะกรรมการและให้ผู้เรียนแสดงรวมวง ผู้สอนเป็นผู้ประเมิน บางสถาบันนำผลการปฏิบัติไปรวมกับคะแนนอื่นๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด บางสถาบันใช้ผลคะแนนการปฏิบัติปลายภาคเป็นตัวตัดสินผลการเรียน

ปัญหาขั้นการวัดผลและประเมินผล

ปัญหาการเรียนการสอนปี่ในขั้นการวัดผลและประเมินผล ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้เนื้อหาได้ตามหลักสูตรกำหนด เมื่อวัดผลจึงต้องอนุโลมกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำกับเครื่องมือเอกชนิดอื่นๆ ผู้สอนส่วนใหญ่ประเมินว่าคุณภาพของเรียนปี่ในต่ำกว่าเครื่องมือเอกชนิดอื่นและมีแนวโน้มต่ำลงหากไม่มีการปรับปรุงวิธีการคัดเลือกผู้เข้าเรียน ทำให้เกิดความอึดอัดและสร้างปัญหาในการวัดผลและประเมินผล

7.4 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา มีประเด็นดังนี้

7.4.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา

ด้านผู้สอนเป็นผู้วัยวุฒิและคุณวุฒิเหมาะเป็นที่ยอมรับทั้งด้านความรู้และทักษะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวดนตรี แบบแผนการเรียนรู้ปี่ในเป็นที่รู้จักและยอมรับ มีการสั่งสมประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติม วิธีการสอนและเนื้อหาที่ได้รับถ่ายทอดเน้นแบบมุขปาฐะและเพลงประกอบพิธีกรรม สามารถบรรเลงดนตรีได้ทุกชนิด มีความรู้จนถึงเพลงหน้าพาทย์ และเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรีไทย รวมทั้งมีอาชีพศิลปินดนตรีไทย ด้านบุคลิกภาพส่วนตัวมีความเป็นครู ไม่เคยมีประวัติด่างพร้อย ทำให้ได้รับการเสนอชื่อให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทยและเชิญเป็นอาจารย์สอนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวของผู้สอนไม่สามารถสร้างได้ในสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน และที่สำคัญประสบการณ์ด้านอาชีพดนตรีไทยเป็นคุณสมบัติที่หายากในสังคมปัจจุบันเนื่องจากวัฒนธรรมดนตรีค่อยๆ เลือนหายไปจากสังคม

ด้านผู้เรียนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคกลางซึ่งยังคงมีวัฒนธรรมดนตรีไทยกระจายอยู่บ้างบางส่วนอยู่ต่างจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยนาฏศิลป สภาพครอบครัวไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพดนตรี ซึ่งมีผลต่อความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียนได้เรียนรู้ดนตรีจากโรงเรียนและแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเน้นการเรียนเครื่องสาย เรียนเพลงประเภทเพลงสองชั้น และเพลงเสภา เรียนแบบการใช้โน้ต มีความรู้ด้านปี่ในเล็กน้อยหรือบางรายไม่มีความรู้ เน้นเรียนเพื่อสอบเข้าเรียนต่อเป็นสำคัญ เป้าหมายของการเรียนต้องการประกอบอาชีพครู และอาชีพศิลปิน บางรายเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ จากสภาพของผู้เรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ดนตรีเนื่องจากวัฒนธรรมดนตรีค่อยๆ หายไปจากสังคมปัจจุบัน ประสบการณ์การเรียนรู้ดนตรีไม่สอดคล้องกับหลักสูตรที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ด้านหลักสูตรแบ่งเป็นหลักสูตรสายครู และหลักสูตรสาย จุดประสงค์ หลักสูตรเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล กำหนดไว้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่เป็นไปตามระเบียบของสถาบัน ผู้สอนมักให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่จัดการเรียนการสอนมากกว่ารายละเอียดด้านอื่น และผู้สอนส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษ จึงเน้นการพัฒนาด้านทักษะฝีมือมากกว่า

ด้านวิธีการเรียนการสอนปี่ใน แบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ การสอนปี่ในแบบ ครูเทียบ คงลายทอง การสอนปี่ในแบบใช้โน้ตช่วยสอน และการสอนเฉพาะแบบของผู้สอน แต่ละวิธีมีจุดเด่นและจุดด้อยต่างกัน

วิธีการสอนแบบครูเทียบเน้นการฝึกทักษะตามหลักการของครูเทียบ เน้นการใช้ลมเพื่อให้เกิดเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เน้นการเรียนเพลงตามหลักสูตร แต่จะเรียนเพลงตามแบบฝึก

พัฒนาการที่ครูเทียบวางไว้ เป้าหมายของการเรียนต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานการเป่าปี่ที่ดีมากกว่าการเรียนรู้ทำนองเพลงตามหลักสูตร

วิธีการสอนแบบใช้โน้ตช่วยสอน เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้ทักษะการเป่าปี่ในได้ตามหลักสูตรกำหนด ต้องการให้ผู้เรียนรับผิดชอบฝึกซ้อมด้วยตนเองให้มากที่สุด เนื่องจากวิธีการเรียนการสอนดนตรีในปัจจุบันต้องแข่งขันกับเวลาซึ่งในสภาพสังคมปัจจุบันผู้เรียนต้องประสบ เช่นกัน ข้อด้อยของการเรียนการสอนวิธีนี้ ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดทักษะที่เป็นเอกลักษณ์ของปี่ได้สมบูรณ์

ด้านเนื้อหา การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนปี่มีหลายลักษณะซึ่ง ได้แก่ การจัดโดยกรรมการหลักสูตร เน้นการเรียนตามประเภทของเพลง และเรียนเพลงตามแนวที่ผู้สอนมีประสบการณ์ จัดเนื้อหาตามแบบแผนการสอนปี่ในของครูเทียบ คงลายทอง เนื้อหาลักษณะนี้จัดเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านทักษะ และการจัดเนื้อหาตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชา และสาขาวิชาชีพดนตรีไทย เนื้อหาการสอนในแต่ละแบบสอดคล้องกับการเลือกบุคลากรที่จะทำหน้าที่สอน เช่น การจัดเนื้อหาตามแนวการสอนปี่ในของครูเทียบต้องเลือกผู้สอนในสายครูเทียบเป็นผู้สอน เช่นเดียวกับการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนเพลงตามแนวฝั่งธนบุรี ต้องเลือกผู้สอนที่มีความรู้เพลงฝั่งธนบุรี อดให้ได้แก่ เพลงโล้ หลังจากนั้นเน้นให้เรียนทำนองหลักเพลงพิธีกรรมและฝึกเป่าปี่ตามทำนองหลัก

ด้านจิตวิทยาการสอน ผู้สอนใช้จิตวิทยาการสอนหลากหลายเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน การให้คำชม การให้ความใกล้ชิดสนิทสนม การให้รางวัล การสร้างแรงกดดันให้กับผู้เรียน การตำหนิ ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนดนตรีในอดีตที่ผู้เรียนต้องไปรับใช้และกินอยู่ที่บ้านครู ขณะเดียวกันการเรียนดนตรีในปัจจุบันไม่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ดังนั้นผู้สอนจึงเห็นว่าเป็นเพียงการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มากกว่าการเรียนเพื่อต้องไปต่อสู้ในวงการดนตรีไทยดังเช่นในอดีต

ด้านสื่อการเรียนการสอน จากสภาพการเรียนการสอนปี่ใน ผู้สอนใช้เครื่องดนตรี ปี่ใน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ และซออู้ เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงเป็นต้นแบบ และบรรเลงควบคู่ขณะผู้เรียนฝึกซ้อม ทั้งเป็นการบอกทำนอง แต่งทำนองเพิ่มเติม ตรวจสอบทำนองเพลง และตรวจสอบความแม่นยำของผู้เรียน สื่ออีกประเภทหนึ่งคือสื่อประเภทเอกสาร และสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ผู้สอนใช้ประกอบการอธิบายทักษะ และทำนองเพลง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนทบทวนทำนองเพลงได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้สอนบางรายเห็นว่าเป็นผลลบกับผู้เรียนเพราะจะไม่พยายามจำทำนองเพลงเนื่องจากเห็นว่ามีเครื่องช่วยจำ ด้าน

สภาพแวดล้อม มีผลต่อสมาธิของผู้เรียน และผู้สอน และบ่งบอกถึงความพร้อมของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนดนตรีด้วย

ด้านการวัดผลและประเมินผลปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษาเน้นผลสัมฤทธิ์ด้านพัฒนาการของ ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการ และประเมินโดยผู้สอนเพียงผู้เดียว การนำกิจกรรมอื่นๆ มาประเมินผลรวมกับการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนปี่ได้ผลการเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งขัดแย้งต่อทักษะที่แท้จริงของผู้เรียน

7.4.2 กระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษา

ผลของการจัดกระบวนการเรียนการสอนปี่ใน และปัญหาการเรียนการสอนปี่ในในสถาบันอุดมศึกษา พบว่าขั้นตอนต่างๆ ตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ขั้นเตรียม ขั้นการสอน และขั้นการวัดผลและประเมินผล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ขั้นเตรียม

1) ผู้สอน ผู้สอนแต่ละรายมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยมีประสบการณ์ด้านทักษะ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย บางรายเป็นพิธีกรไหว้ครูดนตรี มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะสอนในระดับอุดมศึกษา ควรดูแลให้ความสำคัญต่อครูภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะค่าตอบแทนควรมีการกำหนดมาตรฐานให้เหมาะกับภูมิรู้ของผู้สอน การเลือกผู้สอนที่มีคุณวุฒิจะช่วยยกมาตรฐานการศึกษา และสร้างชื่อเสียงให้สถาบัน

2) ผู้เรียน ผู้เรียนมีหลายระดับ ตั้งแต่ผู้ที่มีทักษะดีจนถึงผู้ไม่มีทักษะ ซึ่งคุณสมบัติของผู้เรียนนี้มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ควรให้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการพิจารณาผู้เรียนและจำแนกผู้เรียนให้ชัดเจน รวมทั้งพิจารณารับผู้ที่มีทักษะถึงเกณฑ์กำหนด เพื่อให้สอดคล้องกับการเลือกบุคลากรที่เข้ามาสอน หากผู้สอนดี ผู้เรียนดี ทำให้จัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ ย่อมสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบัน

3) หลักสูตร หลักสูตรดนตรีแบ่งเป็นสายครู และสายศิลปิน มีจุดมุ่งหมายตาม ชัดเจนในการผลิตบัณฑิต หลักสูตรกำหนดเนื้อหาไว้หลากหลาย การกำหนดหลักสูตรดนตรีดังกล่าวมีข้อดีที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกแนวทางการประกอบอาชีพได้หลากหลาย ขณะเดียวกันไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เช่น อยากเป็นครูแต่สอบได้ในหลักสูตรสายศิลปิน เป็นต้น

ปัญหาขั้นเตรียม

จากปัญหาการเรียนการสอนปี่ในขั้นเตรียม ที่สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากผู้เรียนไม่มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ข้อดี ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ามาเรียนในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง และเข้าเรียนต่อได้เป็นจำนวนมาก ทั้งยังขยายโอกาสการเรียนรู้เครื่องดนตรีปี่ในให้ผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสเรียนมาก่อนได้เรียน ข้อเสียคือ วงการการศึกษาดนตรีไทยไม่สามารถรักษามาตรฐานการศึกษาวิชาเอกปี่ในให้มีคุณภาพได้เนื่องจากไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนที่ด้อยทักษะได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร

ขั้นการสอน

ผู้สอนจัดการสอนกลุ่มผู้สอนจะสอนตามแบบแผนที่ตนเคยมีประสบการณ์ ทำให้แนวการจัดการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันแตกต่างกัน เมื่อศึกษาความรู้ และประสบการณ์ของผู้สอน การจัดหลักสูตรของแต่ละสถาบัน และคุณสมบัติของผู้เรียน พบว่า แนวการสอนของแต่ละสถาบันขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ เพราะศาสตร์ดนตรีไทยยังให้ความสำคัญกับครูภูมิปัญญาซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง เมื่อเปรียบเทียบกับความรู้ความสามารถของผู้เรียนที่กำลังจะจบหลักสูตรสายครูซึ่งจะไปทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนในอนาคต เห็นว่ายังด้อยคุณภาพอยู่มาก

ปัญหาขั้นการสอน

ปัญหาการเรียนการสอนปี่ในขั้นการสอนเกิดจากคุณสมบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ ข้อเสียคือ ทำให้ผู้สอนต้องใช้เวลาในการฝึกทักษะและเรียนเนื้อหาได้ไม่ครบตามหลักสูตรกำหนด ทำให้ผู้เรียนเสียโอกาสการเก็บเกี่ยวความรู้นอกจากหลักสูตร

ขั้นการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลปี่ใน ผู้สอนกระทำอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนสอน ขณะสอน และหลังจบการสอน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสอนปฏิบัติดนตรีไทยตามแบบมุขปาฐะ สำหรับการสอนแบบการใช้โน้ตช่วยสอนได้วัดผลเพียงการเป่าทำนองเพลงได้ ดังนั้นการวัดผลการสอนทั้งสองวิธีจึงมีความแตกต่างกัน วิธีการสอนแบบมุขปาฐะได้แก่ การสอนตามแนวของครูเทียบ และการสอนเฉพาะแบบของผู้สอน ซึ่งการสอนจะเน้นทักษะดังนั้นการวัดผลประเมินผลจึงมีความละเอียดทุกลีลาของทำนองเพลงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ตามที่ผู้สอนถ่ายทอด แต่การสอนแบบใช้โน้ตช่วยสอน ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ทำนองได้ครบถ้วนเพื่อให้ทันกับเวลาที่มีอย่าง

จำกัด ไม่เน้นการวัดผลประเมินผลด้านเทคนิคการบรรเลง การวัดผลประเมินผลที่นำผลการปฏิบัติรวมกับกิจกรรมอื่นๆ ที่หลักสูตรกำหนดเป็นการวัดประเมินผลผู้เรียนหลายด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นการพัฒนาคนอย่างแท้จริง

ปัญหาขั้นการวัดผลและประเมินผล

ปัญหาขั้นการวัดผลและประเมินผลที่สำคัญคือผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้เนื้อหาได้ตามหลักสูตรกำหนด เมื่อวัดผลจึงต้องอนุโลมกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งควรแสดงผลการประเมินตามสภาพที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อสะท้อนผลการเรียนการสอนทั้งกระบวนการ และนำผลดังกล่าวไปปรับปรุงวิธีการคัดเลือกผู้เรียน หากผู้สอนยังใช้วิธีการอนุโลมเพื่อให้ผู้เรียนผ่านทำให้ไม่สามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้ ส่งผลเสียต่อการจัดการเรียนการสอนทั้งระบบ

7.5 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการเรียนการสอนปี่ใน ในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

7.5.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ด้านผู้สอน ควรพัฒนาบุคลากรประจำของสาขาวิชาให้สามารถจัดการเรียนการสอนเครื่องมือเอกปี่ในได้ หรือรับบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านเพิ่มเติมเพื่อเตรียมการณ์สำหรับการขาดแคลนบุคลากรด้านการสอนเครื่องมือเอกปี่ในในอนาคต เนื่องจากผู้สอนส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษ และมีอายุค่อนข้างมาก

2) ด้านผู้เรียน จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนปี่ในเกิดจากคุณสมบัติของผู้เรียน ดังนั้นควรปรับปรุงการคัดเลือกผู้เรียนเพื่อยกมาตรฐานของบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีไทย

3) ด้านหลักสูตร มาตรฐานหลักสูตรดนตรีไทย ทั้งสายครูและสายศิลปิน ควรมีการสัมมนาและปรับปรุงให้มีแนวปฏิบัติเดียวกัน เนื่องจากมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย ซึ่งเสียเวลาและทรัพยากรในการจัดทำควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และสามารถประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในสถาบันอุดมศึกษาได้เพราะมีมาตรฐานการวัดระดับเดียวกัน

4) ด้านการเรียนการสอนปี่ใน จากการศึกษาวิธีการเรียนการสอนปี่ในของผู้สอนแต่ละราย ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการเก็บรวบรวมเทคนิควิธีการสอนของผู้สอนปี่โดยละเอียด

เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนปี่ในในอนาคต เนื่องจากจำนวนผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านปี่ในมีแนวโน้มลดน้อยลง

7.5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยวิธีการสอนเป็นรายบุคคล ของผู้สอนทั้ง 9 ราย ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างละเอียด
2. ควรศึกษาวิจัยวิธีการสอนแบบเร่งรัด เพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านทักษะ
3. ควรศึกษาวิจัยแบบฝึกหัดปี่จากวิธีการสอนของผู้สอนปี่โดยละเอียด
4. ควรมีการค้นคว้าวิจัยเรื่องเกี่ยวกับเครื่องดนตรีปี่ในในด้านอื่นๆ เพราะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปี่ในยังมีจำนวนน้อย

บรรณานุกรม

กองทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2540). คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย โดย บุญธรรม ตราโมท พ.ศ. 2481. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิลปสนองการพิมพ์.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). จอมปราชญ์นักการศึกษา: สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์แนวพระราชดำรัสด้านการศึกษาและพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ด่านสุทธาการพิมพ์.

ขวัญใจ ฮีลีย์. (2533). สภาพและปัญหาของดนตรีศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไข่มุกข์ วิเชียรเจริญ. (2539). การวิเคราะห์หลักสูตรพยาบาลระดับพื้นฐานในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จำเนียร ศรีไทยพันธุ์. (2535). เบื้องหลังการเรียนดนตรีไทย. สาระดนตรีศึกษา: แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ (หน้า 169-175). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชยันต์ วรรธนะภูติ. (2544). การกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 45-108 และหน้า 276-340). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2543). การพัฒนาระบบการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ 1, (มกราคม-เมษายน), 7-19.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2539). หน่วยที่ 1 การสอนในฐานะวิทยาการ. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์. (หน้า 16-17).

ชัยวัฒน์ เชาวน์รัตนะ. (2543). ศึกษาสภาพการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลของภาควิชาดุริยางคศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2538). พฤติกรรมการสอนดนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทิม สมานมิตร. (ม.ป.ป.). หน้าทับกลอง. เอกสารประกอบการสอนวิชาเครื่องหนัง สาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิวัฒน์ วรรณกรรม. (2541). การสอนดนตรีปฏิบัติในโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

เบญจา ยอดดำเนิน, พัทยา สายหู และสุภางค์ จันทวานิช. (2537). ประสบการณ์การศึกษาสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยจากแง่มุมการวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่ออนาคต (หน้า 1-24). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.

บุญช่วย โสวัตร. (2525). ทำอย่างไรจึงจะเป่าปี่ดี. นายเทียบ คงลายทอง (หน้า 100-141). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง. (หนังสืออนุสรณ์ในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพนายเทียบ คงลายทอง ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, 31 มีนาคม 2525).

บุญช่วย โสวัตร. (2536). ปี่นอก. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 12(2), 108-113.

บุญช่วย โสวัตร. 25 ตุลาคม 2544. สัมภาษณ์.

บุษกร สำโรงทอง. (2539). การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีดำเนินทำนองประเภทเครื่องตี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริวัฒน์ ถานิสโร. (2544). กระบวนการสอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปรีชา อุปโยธิน. (2541). รูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์. คู่มือวิทยานิพนธ์ (หน้า 68-75). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญดีการพิมพ์.

ภิชาต เลณะสวัสดิ์. (2543). ปฏิบัติพื้นฐานเครื่องสายไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บูรณสาส์น.

พรชุลี คุณานุกร, วีระ บุญยะกาญจน์ และศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2524). เทคนิคและกระบวนการในการสอนระดับอุดมศึกษา. การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. รายงานการประชุมวิชาการ เดือนธันวาคม 2524 ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พินิจ ฉายสุวรรณ. (2543). หลักสูตรเกณฑ์มาตรฐานปฏิบัติดนตรีไทยประเภทเสภา. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2524). หลักและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเณศพริ้นติ้งเซ็นเตอร์.

ลิขิต กาญจนาภรณ์, วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และสุภาศิริ อมาตยกุล. (2524). ลักษณะธรรมชาติของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา. การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. รายงานการประชุมวิชาการ เดือนธันวาคม 2524 ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). อุดมศึกษา. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ เวชชะ. 11 ตุลาคม 2544. สัมภาษณ์.

วิศิษฐ์ เอ็งสุวรรณ. (2542). การทำกำพวดและลิ้นปี่ไทย. สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาศิลปนิเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วีระศักดิ์ กลั่นรอด. (2541). การสอนเครื่องสายไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. (2543). หัดเป่าขลุ่ยกันดีกว่า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มาลัย.

สมพงษ์ กาญจนผลิน. (2537). ดนตรีไทย โน้ตและการฝึก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลิฟแอนด์ลิพเพรส.

สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์. 20 กุมภาพันธ์ 2544. สัมภาษณ์.

สมาน น้อยนิตย์. (2542). ตะโพน-กลองทัด. ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์. (หน้า 110-129).

สายัณต์ บุญใบ. (2543). การศึกษากระบวนการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องลมไม้ในสถาบันราช. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สิงขร สอนขัน. (ม.ป.ป.). โน้ตขลุ่ย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาทรการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2533). วิธีฝึกระนาด. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชทานเพลิงศพ นายเฉลิม บัวทั่ง ศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2529 สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเอสเพรนติ้งเฮ้าส์. (หน้า 52-58).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2529). เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง จุดยืนและทิศทางการศึกษานอกระบบไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสปอร์ตซินดิเคท.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). หลากหลายวิธีการสอนของครูต้นแบบ 2541 วิชาดนตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ พิมพ์ดี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้: ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2537). การวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่ออนาคต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.

สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2538) เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

สำเนา เปี่ยมดนตรี. 20 มกราคม 2544. สัมภาษณ์

สำราญ เกิดผล. 18 ตุลาคม 2544. สัมภาษณ์.

สุวิทย์ แก้วกระมล. 12 ธันวาคม 2543. สัมภาษณ์.

สุดใจ ศรีเบญจา. (2506). คู่มือการเล่นเครื่องดนตรีไทย สำหรับปี่ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนการพิมพ์.

สุทธนู ศรีไสย์. (2539). การสอนระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จิราภาการพิมพ์.

สุภางค์ จันทวานิช. (2544). วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 159-210). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2541). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนาะ หลวงสุนทร. 20 ธันวาคม 2543. สัมภาษณ์.

อมรา พงศาพิชญ์. (2544). การกำหนดกรอบคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา (หน้า 13-44). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

อนันต์ สบฤกษ์. (2533). บทบาทและหน้าที่ของปี่ในวงดนตรีไทย. ประวัติและพัฒนาการของปี่ไทย (หน้า 43-45). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

อนันต์ สบฤกษ์. 2 ตุลาคม 2544. สัมภาษณ์.

อานันท์ นาคคง (บรรณาธิการ). แม่ไม้เพลงกลอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเณศ พริ้นท์ติ้งเซ็นเตอร์.

อมรา พงศาพิชญ์. (2544). ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3 หน้า 13-14). ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

อมรชัย ตันติเมธ, พิมพ์ใจ ภิบาลสุข และสมสุข ธีระพิจิตร. (2524). เทคนิคและกระบวนการในการสอนระดับอุดมศึกษา. การพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา. รายงานการประชุมวิชาการ เดือนธันวาคม 2524 ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2537). ทฤษฎีและกระบวนการสอน. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการสอน หน่วยที่ 1-9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์. (หน้า 196-197)

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). คู่มือประกอบการเรียนวิชาศิลปศึกษา แขนงวิชาขับร้องและดนตรีว่าด้วยขลุ่ย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เชษฐ์การพิมพ์.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2525). ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทยภาค 2 คู่มือฝึกเครื่องสายไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

อุทุมพร (ทองอุไทย)จามรมาน. (ม.ป.ป.). การวัดและประเมินการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ฟันนีพับบลิชชิ่ง.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายจเร อู่แก้ว
วัน เดือน ปีเกิด	13 เมษายน 2514
ภูมิลำเนาเดิม	21/2 หมู่ 5 ตำบลคลองสี่ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120
ที่อยู่ปัจจุบัน	112/1 หมู่ 2 ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000
ประวัติการศึกษา	ประถมศึกษา โรงเรียนวัดเพิ่มทาน พ.ศ.2521 - พ.ศ.2526 มัธยมศึกษา โรงเรียนหัตถสารเกษตรวิทยาคาร และโรงเรียนปทุมวิไล พ.ศ.2527 - พ.ศ.2532 อุดมศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.2534 - พ.ศ.2538 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2542 - พ.ศ.2547
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต เขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

EXECUTIVE SUMMARY

1. Reason for this research

From the study on development of music curriculum in college in Thai universities, it has been found out that after the year 1977, many colleges in Thai universities opened the curriculum on Thai music. These colleges invited the experts on Thai music from outside to set up the instruction. Later on in the year 1995, University Affairs determined the criteria for music field standard and Thai music profession, so as to have an instruction which is more concrete. The said criteria consists of knowledge in rhythm of the songs and practical skills. They are divided into 11 steps in line with each type of Thai musical instrument in Pei Pat band and Thai string musical instruments.

Pei Nai is one of the Pei Pat band musical instruments which colleges in Thai universities have opened the curriculum as major subject. From the study on the criteria on field standard and Thai music profession, it has been found out that Pei Nai is the only musical instrument which does not have the determination on the song from step one to step three, which are basic steps in each type of musical instrument. There are documents for instruction in a limited amount, especially on the practice part. Teachers are those archans, experts, and artists. As well, students are equipped with various qualifications. From such problems, the researcher has conducted a research on the topic of " The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities" in order to study element, process, and problem in the instruction of Pei Nei. Research result has been proposed for further development of Thai music instruction as next.

2. Objectives

The study of " The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities" has 3 objectives:

1. to study element in instruction of Pei Nai, ie teachers, students, curriculum, instruction method, instruction media, surroundings, and performance measurement and evaluation

2. to study process of instruction of Pei Nai in colleges in Thai universities

3. to study problem in instruction set-up of Pei Nai in colleges in Thai universities

3. Research procedures

For the study on " The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities", the researcher has determined the pattern of study in qualitative research. The focus is on field research for primary data. The target population is not many. The study is on individual level with a stress on various contexts occurred in study sources. It does not consider whether or not the target population can be the representatives of the whole population or not. It focuses on in-depth study with specification on research objectives, population selection, data collection, and data analysis, to be detailed as follows:

3.1 Population and source of research information

The selection of target population has an importance for qualitative research. They need to have their particularity relevant to the study topics. Special features of qualitative research is to collect the data from the selected sources serving as key informants. Data collected needs to be on in-depth level whose content is unknown by others. Upon presenting the data, there will be a body of knowledge which quantitative research can not do so. The researcher has selected target population who are those teachers for Pei Nai instrument, both for regular teachers and Thai musical instruments experts from outside, they are:

3.1.1 Process of instruction of Pei Nai by Police Kalong Puengthongkham, Thai music expert, and Special Lecturer at College of music, Mahidol University.

3.1.2 Mr. Boonchuay Sowatra, Lecturer at Faculty of Humanity, Chulalongkorn University.

3.1.3 Mr. Peep Konglaithong, Silapakorn official, and Special Lecturer at the Institute of Bandit Patana Silp.

3.1.4 Mr. Paitoon Uoonhaka, Lecturer under Common Education Division, and Special Lecturer at Faculty of Education, Chulalongkorn University.

3.1.5 Mr. Somsak Ketkaenchan , Lecturer at Faculty of Humanity, Sri Nakarinwirot University.

3.1.6 Navy Suwit Kaewkamon, expert in Thai music, and Special Lecturer in the Faculty of Humanity, Kasetsart University.

3.1.7 Police Sanoh Luangsoontorn, Thai music expert, and Special Lecturer for the Faculty of Humanity, Kasertsart University.

3.1.8 Mr. Vichien Oon-lamoon, Lecturer at Music Department, Rachapatra Chantarakasem Institute.

3.1.9 Mr. Anan Sobruek, Lecturer at Language and Culture Research Institute for Rural Area Development, Mahidol University, and Special Lecturer at Rachapatra Somdej Chaopraya Institute.

3.2 Data collection

Data collection has resulted from research problem, research objective, and literature review, which is an index for research under study. There are a variety of field research data collection i.e. interviewing, observation, photographs, and note-taking. This is called participant observation. There are 2 key types of data collection:

3.2.1 Data collected from documents: manuals of curriculum from each educational institute, standard criteria book, forms used in Pei Nai instruction, materials used for Pei Nai instruction, other sources i.e. libraries, teachers, students, and educational institutes requiring Pei Nai class

3.2.2 Data collected from target population or so called field research. Data collection are in the form of interviewing, note-taking, and observation. Sources are teachers of Pei Nai in educational institutes. In case there is a need to recheck the data, additional information is requested from those relevant parties i.e. students or field personnel

4. Research instrument

Research instrument for the study on "The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities" is via questionnaire. The questionnaire is designed after the determination of conceptual framework. The questions are designed in line with the instruction i.e. item on preparation step of teachers, students, and the curriculum. There are as well items on steps of instruction relevant with teaching method, content, activities, teaching psychology, media in instruction, surroundings, performance measurement and evaluation, evaluation tool, evaluation method, and performance management. The researcher will ask about steps of instruction problem as well as open the floor for teachers and students alike to express their additional opinions.

5. Data analysis

Data analysis is of great importance for the research results. The researcher will analyse the data on each single step prior to data-recording in order to check on the completeness as well as correctness of the found facts. The check is on whether the gained data is in line with conceptual framework. Since qualitative research needs to analyse data with care, record the data with quality, as well as analyse the data together with interviewing, observing, and note-taking. As a result, the data is trustworthy. Data under an analysis composes of :

5.1 Teachers i.e. their background, their learning process on Pei Nai, their teaching spirit

5.2 Students i.e. their background, their knowledge, their experience, and their study target

5.3 Curriculum i.e. objective, content, activities, performance measurement, and evaluation

5.4 Instruction method i.e. introduction to the lesson, teaching method, content, activity, teaching psychology, and performance measurement, and evaluation

5.5 Teaching medium

5.6 Surroundings

5.7 Performance measurement and evaluation i.e. tool for performance measurement and evaluation tool

The presentation of data is in descriptive form by explaining the relationship of the phenomena under the conceptual framework by employing reasons and principles.

6. Research results

From the study on " The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities", research results can be summarized as follows:

6.1 Element of instruction of Pei Nai

6.1.1 Teachers

Teachers of Pei Nai in colleges have different status and qualification due to their family background, education, society, and experiences, etc. They live in central region, especially the provinces reknown in Pei Pat music culture. They are in the age of 40-75 years which is considered elder people. They are mostly from the family with Thai musical profession. Six of them finished their Bachelor's degree while the other 3 are Thai music experts. Their present status as lecturer are only 3.

These teachers have been trained on music since they were young in the band of Kong in Sathukarn song and ceremonial song with Mukpadha. Thereafter, they have been trained in Pei Nai. Their teachers also used the transfer of Mukpadha as well. Some of them have been trained on the use of music notes. Training song were in 3 groups: song of " Tao Kin Pak Bung" as first group, Song of "Klom", "Loh", "Talum Pong", and "Moolung" as the second group. For the third group of song, they were trained on "Cheen Sae Song Chan". Afterwards, they were trained on the flute of major rhythm. They started to gain their experiences by being on the stages as the nature of artists. They gained their skills and additional songs i.e. ceremonial songs, individual songs, etc. Many of them were assigned as the master of ceremony for musical teacher ceremony which is the highest caliber in the field of Thai music.

The objective of the teaching is to transfer their knowledge and experiences to the new generation, in order to maintain their dignity and good reputation. They

would like to continue their teachers' aim and would like to disseminate the standard on Thai flutes. They also like to build-up attitudes and right value in the students.

6.1.2 Students

Students have their family background in various provinces i.e. Petchburi, Nakornnayok, Ubonrachathanee, Udornthanee, Burirum, Supanburi, Roi-ed, Nonthaburi, Pathumthani, and Bangkok. Their family occupation are state officers, accountant, business people, and agriculturers, all of which are not relevant to music field. Some families are able to play string musical instruments

On the knowledge and skills, as well as Thai music experiences, most of the students started to learn Thai music since they were 6-12 years old in their schools. They learned any where. They started from " Song Chan" song. For those in Pei Pat, they started by "Sepa" song. Their teachers used music notes as teaching media. Prior to their high educational level of study, they used to learn about Pei in College of Dramatic Art by training in the pattern of Kru Tieb Konglaithong. Some groups possessed few skills, so their teachers used the pattern of Mukpadha together with the use of music notes. The teachers would train only those wishing to further their higher educational level. Some of the students never have any basic ground in Pei before.

In terms of study objective, most of the students want to become a teacher, followed with an artist. They are inspired by their own teachers. Some of them would only like to add-in their knowledge and musical experiences.

6.1.3 Curriculum

The music curriculum emphasizing on producing teachers has the goal to produce graduate students with capability in line with the standard of music and Thai music. The students will be able to understand the philosophy if music study. They will have their ethics in their profession. They will understand the principle of teaching. They will be proficient in language in order to present their thoughts and knowledge. They will have good personality and good human relationship. They will be honest, responsible, and will be dedicated for general public benefits. They will be firm on national arts and culture. For the curriculum emphasizing on producing artists, their aim is to produce graduate students who are capable in music up to being a

professional expert. They will have their in-depth knowledge in music research and they will possess their special skills in one type of musical instrument. They will have their ethics, their wisdom, their initiatives, and their own reasoning. They can well adjust to the society.

The curriculum will determine the content from standard criteria of the field and profession in Thai music. Some curriculum for teacher in some educational institutes will have the content relevant both to high school level and the level above Bachelor's degree. The curriculum for artists determine the highest level as Bachelor's degree in line with the standard. There is no limit on the scope of instruction. Some part of the curriculum determine the content as per the type of the song.

For instruction method and activity, the curriculum for teacher mostly determine practice credit for 2 credits, while the curriculum of artists determine practice credit for 3 credits. Both curriculum stress only on practice and practice with lecturing. The basis of teaching is an individual one. For other types of activities, the students need to comply with the curriculum rule i.e. single show, record of rehearsal hours, shows as assigned, etc.

For performance measurement, the curriculum has determined in line with the regulation for performance measurement and evaluation on the level of educational level. All faculty need to practice. For detailed rules, each field of study will determine i.e. tool for performance measurement, method of performance measurement, and criteria for evaluation.

6.1.4 Methods of instruction of Pei nai

From the research result, it has been found out that methods of instruction of Pei Nai in high educational institutes are in 3 categories:

6.1.4.1 Methods of instruction of Pei Nai in the pattern of Kru Tieb Konglaithong

The teachers in this pattern are Mr. Boonchuay Sowatra, Mr. Somsak Ketkaenchan, Mr. Peep Konglaithong, and Mr. Anan Sobruek. In terms of procedures and methods, they will start from basic skill practice. Should the practice of students is not congruent with that of the teachers, the students will adjust their skills. Afterwards, there will be finger training for 15 –sound Pei. The stress is on the

correct use of finger, tongue, and breathing. The song starts with "Tao Kin Pak Bung" in order to practice on the skills of note ladders. Followed with "Sam Chan" song which differs in tomes ie "Surintarahoo", " Kamer Yai", "Toy Roop", " Narai Plaeng Roop", and "Tayoi Kamer" songs. Then, the students will study the songs as determined by the curriculum.

6.1.4.2 Method of learning with the use of musical notes

Teachers in this pattern are Mr. Paitoon Unhakan, Police Sanoh Luangsoontorn, Navy Suwit Kaewkamon, and Mr. Vichien On-lamoon. Steps and methods of teaching starts from basic skill practice ie sitting position, head figure, and posture on holding Pei. Thereafter, the students will be trained on the tones by high to low (by Navy Suwit), by central tone (by Police Sanoh), or by mixture of Pei and musical notes (by Mr. Paitoon). Exhaling is also trained as well. The first trained song are "Talum Pong", "Sukhothai", "Loh", and "Hao" songs. After the students can play the Pei, they will start learning on the songs determined by the curriculum.

6.1.4.3 Method of teaching in the style of the teachers

The teachers in this pattern is Police Kalong Phuengthongkham. Steps and procedures of the instruction start from notes sound (la, t) with mixture and interval. The trained song is "Mulong". Thereafter, the students will be trained on the song determined by the curriculum.

6.1.5 Media for instruction

From the research result, it has been found out that media for research result composes with music media i.e. Pei Nai, Ranad and Sau Ou. Media in form of document are musical notes and chart for sound. Media in form of electronics is radio and tape recorder.

6.1.6 Surroundings

Surroundings is important for instruction. Surroundings play role in enabling the students to learn and in facilitating better instruction. It influences the effectiveness of the instruction. From the research result, it has been found out that

surroundings of each educational institute are different. Some surroundings are ready for an instruction, some are still not perfect. Nevertheless, each educational institute needs to build-up a surrounding where there is a facilitation to the students the most. There are 2 types of surroundings. One is with laboratory room with air-conditioner. The size of the room is for 1-3 persons. The room's wall is sound-proof. The other is no practice room, but one will use space within a building or outside space for an instruction, thus there is not much concentration on the student part.

6.1.7 Performance measurement and evaluation

From the study on performance measurement in a variety of aspects, it has been found out that performance measurement tool, in some fields of study, it has been widely determined i.e. rhythm and tone. The measurement of performance is on the non-singing and singing songs. The other part is the criteria determined by the teachers themselves. The observation is made on the practice method, development of skills, etc. Performance measurement with practice examination is approved by the committee. As well, an examination between the student and the teacher will also be conducted. Total performance measurement will be evaluated together with an evaluation on sole practice. The scores will be compared with the criteria of educational institutes, thus becomes the study grade.

6.2 Instruction procedure in Pei Nei in colleges in Thai universities

Instruction procedure in Pei Nei is an activity related to the teachers, students, and curriculum. Teachers are the one who prepare for teaching process, teaching, and performance measurement. The detailed of findings are as follows:

6.2.1 Teaching preparation

6.2.1.1 Teachers

Most of the teachers have their basic in Thai music as their family background. They started to learn about Pei Pat in Song Satukarn with Kong Wong Yai and practice song of ceremony form Mukapadha. Thereafter, they started to learn Pei as per steps and methods of the teachers. They were trained on a variety of songs (ceremonial songs, individual songs, Song Hna Pat). They mingled themselves

in their profession and in the study of Thai music for a long time. They are of high caliber and are well accepted in educational circle and artist circle. Some of them are experts and academicians in various educational institutes. Most of them are elder and full of wisdom. They experienced high level of Hna Pat). They have acted as the master of ceremony for teacher ceremony. From an initial data, teachers are well accepted by the society in terms of caliber, thus educational institutes have confidence that they can prepare for the teaching which can achieve efficiency as per the goal of the curriculum.

6.2.1.2 Students

Students do not have their family background involving in Thai music profession. Students started to learn about music in their schools and other sources as per their own preference. They started to play string instrument, stressed on "Song Chan" song with the use of musical notes as teaching media prior to their higher educational level of study. Some used to learn Pei from the teachers using music notes, some learned from Mukapadha. Even some were trained by using musical notes for their further study. Students' caliber is usually lower than set standard, especially, in terms of knowledge in key rhythm. They have their examination on musical instruments as Pei Nei, Klui Pieng Or and Ranad. The song in use are "Satukan", " Nokkamin", " Jarakae Hangyao", " Kak Toi Moh", etc.

6.2.1.3 Curriculum

The curriculum has the goal to produce teaching crew and artists. Content in the curriculum determines songs as per the set standard, from step 5 to step 11. Some determines on the song type i.e. ceremony song, story song, Tab Song, Thau Song, etc. The number of content is different. Activities of instruction focuses on individual teaching. Some educational institutes stresses on practice and lecture for 2-3 credits. Performance measurement is in terms of committee with teacher as an evaluator, relying on the criteria set by the educational institute.

6.2.2 Instruction steps

The teachers evaluate the knowledge and caliber of the students. The teachers get to know the guidelines of instruction from the educational institutes. These guidelines determine teaching plan, songs in use, and period of teaching in each semester. There is also no teaching plan, but it is a consensus from the meeting, teaching method, etc. The teachers will take in their experiences for transfer. There is an initial evaluation of the students prior to the lesson. Some of the teachers instruct as per the content determined in the curriculum. Some instruct by relying on the steps and methods as per one's own experiences. Teachers use the principle of psychology in order to be both the appreciation and the condition, so that the students can know their own limits. The surroundings of each educational institutes are, however, different from one to another.

6.2.3 Steps in evaluation

Steps in evaluation is the duty of the teachers who will take in the students' qualification and content as the criteria for building-up tool for performance measurement. Mostly, the teachers will rely on the criteria from skill development. Some educational institutes determine the tool for performance measurement for the teachers. Performance measurement can be in form of practice examination and pure examination, in form of a committee. The teachers will be the one who decide and evaluate as per the criteria set by the educational institutes.

6.3 Problems in instruction of Pei Nei in educational institutes

From the research result, problems in instruction of Pei Nei in teaching preparation, in teaching, and in performance measurement, there are some problems as follows:

6.3.1 Teaching preparation

The teachers have their health problem as they become elder, thus there are some obstacles for the inhaling and exhaling on the Pei. Students never experience the Pei study and their own caliber is not in line with the set criteria, since the curriculum has determined the content higher than the qualification of the students.

6.3.2 Teaching step

The teaching step or content in the curriculum, the students will not have time to be trained on the techniques part. The teachers need to speed up for the transfer of rhythm and use musical notes as the tool for skill training. Afterwards, the students need to train themselves in order to be have more expertly. In case that the content is so much that one can not study as per the set timing, the teachers need to teach only on the key part. Should the method of teaching and content are not in line to one another, the students will choose the songs themselves.

6.3.3 Steps in evaluation

The teachers do not understand the symbol and the score level stated in the criteria of the educational institutes. As well, practice skill in students is also not up to the standard set by the teachers i.e. skill and development. Evaluation varies i.e. evaluation for practice, for teaching, for lecturing, and for analysing.

7. Summary and discussion

From the study of "The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities", summary and discussion are as follows:

7.1 Summary

7.1.1 Element of an instruction on Pei Nei in educational institutes

In terms of teachers of Pei Nei, they live in central area with strong Pei Pat music culture. They are between 40-75 years of age, their family background are in Thai music profession. Most of them completed their Bachelor's degree. Some of them are Thai music expert. They have their teaching experiences on high educational level from 2-19 years. They have been trained in Thai music in form of Mukapadha since they were young. The started from Kong, Satukarn song, and ceremonial songs. They are so much skillful that they can show in big events. The play Pei Nei in the song of "Tao Kin Pak Bung", "Pleng Klom", "Loh", "Talum Pong", "Mulong", and "Song Chan" Chinese song. Afterwards, they were trained on key rhythm and on rhythm interpretation. They played their Pei Nei for their own experiences. They learn about

ceremonial songs, individual songs, high song Hna Pat, etc. Some of them were invited to act as a master of ceremony in teacher ceremony. Their teaching aim is to preserve and to continue Thai music.

For the students, they are from central region and northeast region. Their family background is not relevant with music. They started to learn music since they were 6-12 years old in school and in other sources as per their preference. They started by being trained in string instrument in "Song Chan" song. For those who started with Pei Pat, they learned about Sepa song and were trained on the use of musical notes prior to their higher educational level. Some of the students have their basic in Pei Nei as per the pattern of Kru Tieb Konglaithong, but have been transferred the skills in form of Mukapadha with a mixture of musical notes. They then selected the song important for their further study. Some of them do not have any basic ground in Pei Pat. For study goal, the students mostly want to become teachers and artists. Their inspiration is their music teachers. Some of the students, however, want to add in their knowledge and music experience.

In terms of curriculum, there are the one to produce teachers and the other to produce artists. Content is determined widely as per the standard set and as per type of song. The set credit are 2-3 credits. Sole emphasis is on practice and practice together with lecture. Basis of instruction is on individual basis. For other activities, the students need to comply with the rules of the curriculum, of performance measurement, and in curriculum set in accordance with higher education level.

For teaching method, there are 3 types of teaching methods. The first type is the pattern of Kru Tieb Konglaithong. Steps and procedures start from basic skill training, skill adjustment, finger training, and train for the song "Tao Kin Puk Bung". There is also a training on "Sam Chan" song for skill development. Then, a training on song as set in the curriculum. The second method is the pattern of musical note. They start with basic skill training on souding and finger training. Songs in use are "Talum Pong", "Sukhothai", "Hao", etc. Then, they will use the song set in the curriculum. The third method is the pattern as per the type of the teacher. They start by sounding and be trained on " Mulong" song, then follow songs set in the curriculum.

For the media in teaching Pei Nei, there are music media specially for Pei Nei, as well as instrument for Kong and Sau Ou. There is also media in document

form i.e. musical notes and chart for sounding, as well as media in electronics form i.e. radio and tape cassette.

For surroundings, most of the educational institutes will have their air-conditioned laboratory room for Pei Nei. The wall is sound-proof and there is privacy in instruction. This enables one to fully concentrate on the lesson. Some educational institutes stress on lesson outside the classroom in order to develop listening skill. While some educational institutes are not ready for the surroundings.

For performance measurement, each educational institute will determine their performance measurement widely and some measurement is developed by the teachers. The teachers will notice on practice method and skill development. Performance measurement will be practice examination in form of committee as well as an examination by the teachers alone. There is also performance measurement on some other knowledge and the scores will be mutually compared with the criteria set by the educational institutes, thus become the study grade.

7.1.2 Procedure in instruction of Pei Nei in educational institutes

From the study on "The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities" , summary can be concluded as follows:

7.1.2.1 Teaching preparation

The teachers will study the guideline set by the field of study of which some also prepare for teaching plan or manual for teaching. For the teachers who prefer to use musical notes, they will start to record musical notes for Pei for their teaching preparation. They need to prepare some teaching material i.e. tongue of Pei for the students as well. Some of the teachers and the students do not know any initial qualification until it is the time to teach. Some of them, however, have participated in selecting the students, thus, they know the level of caliber of the students. Curriculum will influence the teaching preparation with content adjustment. For teachers with musical notes, they will record key rhythm before hand. For the teachers with Kru Tieb pattern, curriculum will not be important for the teaching preparation, as they will teach step by step. As well, the style will be more and more transferred which will differ from the content set in the curriculum.

7.1.2.2 Teaching step

The teachers will evaluate the caliber of the students and know the guidelines of the instruction from the educational institutes. They are those teaching plan with specified songs, teaching period in each semester, and some without any teaching plan but it is only a consensus from the meeting. The teachers can transfer their experiences by evaluating the initial qualification of the students. Some rely on the content set in the curriculum and some rely on the steps and procedures of oneself. Teachers apply teaching psychology in the class with appreciation and condition setting in order that the students will learn about their limits. Instruction will be set under different surroundings, but the constant method of teaching are demonstration, repeat, adjustment, and evaluation.

7.1.2.3 Steps in evaluation

For the steps in evaluation, the teachers will take in qualifications of the students, and taught content as the criteria for performance measurement. Most of them will rely on the criteria for skill in inhaling and exhaling. Some educational institutes determine the performance measurement for the teachers. Methods of evaluation cover practice examination and pure examination. Lecture and teaching are considered in form of committee. But the final judgment is by the teachers themselves which is also in line with the university's criteria.

7.1.3 Problems in instruction of Pei Nei in educational institutes

From the study of "The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities", there are a number of issues worth concluding: health issue of the teachers, qualification of the students which are not in line with the criteria , the curriculum has determined the goal and the content not in line with students' qualifications and teaching methods. Simultaneously, the teachers also set up the teaching plan without relying on the content as well. Upon evaluation, it has been found out that standard of knowledge in students are lower than the set criteria by the curriculum and by the teachers.

7.2 Discussion

From the "The process of the instruction of Thai musical instrument, Pei Nai, in the college in Thai universities", it has found out that the standard of teachers are high, in terms of their knowledge, skills, and experiences. On the student part, the students' caliber level seems to be low, since their pre-qualification is not in line with the set criteria. As well, the curriculum of each educational institutes are much various that they do not reflect the standard of high education level. Most important, one can not apply the criteria for music field of study and Thai music, set by University Affairs, as an index of quality of the students and of the effectiveness of the curriculum.

8. Recommendation

8.1 Recommendation on the research

For the selection of students in the field of Thai music, major Pei Nei, one should select those with skills and experiences in Pei Pat music study with the caliber as per set standard of the study field and of Thai music step 6 onwards only.

8.2 General recommendation

In case of admission of students capable of other music for Pei Nei major or a change of major after the students have passed entrance examination, the students should know major rhythm or students should know about Koong, since skill and capability development of students in Pei Nei major must rely on the basic of key rhythm as principle.